NOVA
SUBSIDIA DIPLOMATICA
AD
SELECTA JURIS
ECCLESIASTICI GERMANIAE
ET
HISTORIARUM CAPITA ELUCIDANDA
CONGESSIT ET EDIDIT

STEPHANUS ALEXANDER WÜRDTWEIN
EPISCOPUS HELIOPOLENSIS, SUFFRAGANEUS WORMATIENSIS.

TOMUS DUODECIMUS.

HEIDELBERGAE,
SUMTIBUS TOBIAE GOEBHARDT,
MDCCLXXXVIIII.

ad XL.III

AMICO REI DIPLOMATICAE CULTORI OMNEM FELICITATEM!

Cum Tomo Subſidiorum Novorum Diplomaticorum duodecimo in lucem ſimul prodeunt ſigilla duodecim Archiepiſcoporum Moguntinorum minora & Majeſtatica; Illa referunt inſignia Archiepiſcopatus & familiarum abſque ſplendido apparatu; Haec litteris Feudalibus & ejusmodi majoris negotii chartis appendi ſolita & Tomo XI. nro XLII. quoad ornatum pleriſque hujus moduli communem deſcripta; Ubique enim conſpicitur Archi praeſul in ſede columnis & laquearibus affabre elaboratis ornata, crucem dextra & baculum paſtoralem tenens ſiniſtra, poſitis ex utroque latere inſignibus.

AD XLIII.

SIGILLUM *SEBASTIANI* ARCHEP. MOG.

ab an. MDXLV — MDLV.

Sigillum *Sebaſtiani* minus in quatuor diviſum areas; in prima & Rotam exhibet Moguntinam cum octo radiis, in ſecunda & tertia

runcinas tres cocineas insigne gentilitium Baronum de *Heusenstamm*. Superius in medio Crux Archiepiscopalis prominet, gladium inter & pedum. Extra scuti medium adpositus est numerus anni, quo sculptum est sigillum: M*D*XLIX. Peripheriae inscriptum est: S. *SEBASTIANI*. D. G. S. MOG. S. AR. EP. S. R. J. p. Germ. ARCHI CANCELARII. ELECTORIS.

AD XLIV.

SIGILLUM *DANIELIS* ARCHIEP. MOG.

ab an. MDLV—MDLXXXII.

Sigillo *Danielis* minori Tomo praecedente exhibito Majus Ejusdem seu, ut vocant, Majestaticum subjungimus, quin repetamus ea, quae ad sigillum *Sebastiani* Archiep. sub num. XLIII. jam monuimus. Insignia *Danielis* gentilitia ad latus sinistrum referunt fasciam cochleatam, quae etiam apparet in duabus alis supra parmam. Inscriptio sigilli haec est: S. *Danielis* D. G. SANCTAE. MOGUNT. SEDIS. ARCHIEPI. SACRI. RO. IMPERIJ. P. GERMANIAM. ARCHI CANCEL. AC PRINCI. ELECTORIS.

Chartae sequentes sigillo *Danielis* munitae ad nostras pervenere manus

I.

I.

COMMISSARIUS PER PLURES TRACTUS ARCHIDIACONALES HASSIAE THURINGIAE &c. CUM POTESTATE AMPLISSIMA CONSTITUITUR.

Daniel Dei gratia sanctae Moguntinae sedis Electus sacri Romani Imperii per Germaniam Archi cancellarius Princeps Elector. Honorabili *Eobano Tigler* Doctori Cantori & Canonico Ecclesiae beatae *Mariae* virginis Erfurden. sigillifero curiae nostrae Archiepiscopalis Erffurdensi devoto & fideli nobis in Christo dilecto salutem in Domino sempiternam Ecclesiarum utilitatibus & subditorum commodis quantum possumus & valemus paterna ac pastorali sollicitudine providere cupientes, Tibi ut Rectoribus Ecclesiarum parochialium & beneficiorum Ecclesiasticorum cum cura vel sine cura per Fritzlariensem Jechburgen Beatae *Mariae* & sancti *Severi* Erffurden. Dorlanen. Heiligenstaten. Geysmarien. Northusen, Embecen. & Bebracen. praepositurarum terminos nostrae dioecesis consistentium pro tempore ut in suis parrochialibus Ecclesiis & beneficiis Ecclesiasticis quae obtinent de praesenti & in futurum obtinebunt, residere minime teneantur nec non ad id compelli per nos & praepositos earundem Ecclesiarum sive beneficiorum etiam ad tempus & tempora de quibus videbitur tibi expedire Ex causis tamen rationabilibus ani-

mum tuum ad hoc moventibus vice & auctoritate mandare & concedere possis & valeas, & quod ipsi Rectores & beneficiati fructus, redditus, & proventus beneficiorum suorum in sui absentia cum ea integritate percipere valeant & possint, quotidianis distributionibus duntaxat exceptis, ac si residerent in eisdem proviso tamen quod ipsa beneficia Ecclesiastica tempore absentiae Rectorum suorum debitis divinorum officiis & sacramentorum ministrationibus hospitalitate debita & consueta, juribus papalibus, & Episcopalibus, & Synodalibus, & aliis sibi incumbentibus oneribus pro tempore non fraudentur, Et insuper ut omnes & singulos Abbates, Abbatissas, & praepositos Monasteriorum utriusque sexus quorumcunque per terminos praepositurarum praedictarum consistentium pro tempore electos, & eligendos seu alias vocatos sive assumptos non confirmatos auctoritate nostra per te vel alium seu alios cui vel quibus in tui absentia duxeris committendum confirmare & eosdem ex justis & rationabilibus causis ammovere sive repellere prout de jure expedit fertonesque funerales nec non bona clericorum ab intestato decedentium fideliter exigere & colligere per te vel alios ut praefertur possis & valeas tibi tenore praesentium damus licentiam & plenam facultatem insuper tibi resignationes beneficiorum cum cura vel sine cura praedictas per praeposituras & ipsarum terminos constitutorum ex causis permutation. ac alias simpliciter recipiendi permutationesque aucto-

auctorizandi & consumendi prout moris est & personas transferendi, transponendi, & de ijsdem providendi. Et altaria ac beneficia quaecunque canonice de novo creata & dotata, creanda & dotanda infra terminos earundem praepositurarum auctoritate nostra ordinaria consistentia & situata simili modo per te vel alium seu alios ut praemittitur confirmanda vices nostras duximus committendas & committimus per praesentes Praeterea propter diversa viarum discrimina & pericula tales & non nullae aliae personae Ecclesiasticae & saeculares saepius cum literis & processibus apostolicis de Romana curia emissis & emanatis pro tempore praesentiam nostram ad impetrandum & obtinendum a nobis litteras testimoniales quae vidimus nuncupantur commode adire non possint tibi easdem literas & processus apostolicos quoscunque videndi & examinandi ac testimoniales literas super eisdem dandi & concedendi vice & auctoritate nostra plenam licentiam damus & potestatem contradictores & rebelles super praemissis quantum expedit per censuram Ecclesiasticam compescendo Pestes vero qui nominati fuerint si se gratia odio vel timore subtraxerint simili censura compellas veritati testimonium perhibere. Datae apud Arcem sancti *Martini* in civitate nostra Moguntina nostro sub sigillo decima octava die mensis aprilis. Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto.

II. Kurfurst *Daniels* Lehenbrieff für graff *Ludvvig* zu *ſtollberg* über das Ertz - Cämmerer amt des Ertz - ſtiffts Mayntz. *finis.* des zu urkunde haben wir unſer innſiegel an dieſen brieff thun anhencken, der geben iſt zu *Aſchaffenburg* den erſten tag Februarii Anno Domini 1565. *Lünig part. ſpec. Cont. II. forts. III. abtheil. VI. p.* 334.

III. *Daniel* Archiep. Imperatrici *Mariae* Lipſanothecam offert. *explicit.* Id quod noſtris hiſce litteris manu noſtra ſubſcriptis, ſigilloque munitis ad omnem poſteritatem atteſtatum volumus; quae datae ſunt *Spirae* in comitiis Imperii Anno ſalutis noſtrae MDLXX. die S. *Barbarae* virg. & Mart. IV. Decembris. *de Guden. Sylloge pag.* 684.

IV.

BEFEHL ERTZB. *DANIELS*, WIE ES SOLL MIT DEN GEFREITEN PERSONEN BURGERLICHER GÜTER AN SIC ZU BRINGEN, GEHALTEN WERDEN.

Wir *Daniell* von gottes gnaden des heyligen ſtuls zu *Maintz* Ertzbiſchoff des heiligen Römiſchen Reichs durch germanyen Ertzcantzler und Churfurſt. Bekennen und thun kunt hiemit offentlich, das wir von zeit unſerer regierung bishero, mit beſchwerten gemuet geſpurt und ſcheinbarlich befunden, wilcher geſtalt unſer und unſers Ertzſtiffts burger, unterthanen, hinderſaſſen, und zugewan-

wanten, unbewegliche und liegende weltliche gutter an heuſern hoffen, Gerten, Eckern, wieſen, weinberg und andern, ſo uns und unſerm Ertzſtifft mit Bethe, geſchoſs frondienſt, und atz, auch Landt, Reichs und Turcken ſteuren behafft, und von alter darin gehorig geweſen und noch etwan furſten graven, hern und vom Adel auch andern geiſtlichen und weltlichen gefreyten perſonen verkaufft und auffgeben werden, und was dieſelbige gefreyten perſonen alſo durch kauff oder andere contracten zu handen und ſich pringen, dauon keine herbrochte und geburlich dienſtbarkeiten laiſten. viel weniger Burgerliche beſchwerden tragen, noch einig Schatzung, Steur, Bethe, oder geſchoſs geben ſonder vor frey furſtlich, grafflich, und adelich Ritter guet, einhaben und behalten wollen, daraus ervolget, das gemelte unſere zuuor bedurfftige arme burger underthanen, hinderſaſſen, und zugewandten, hin und wider in unſerm ertzſtifft geſſen, Ihren beſten guther und narung entſezt werden, und von dem ubrigen geringen die burgerliche gemaine und ſtandbare beſchwerden wie ſie von alter da die entzogene gutter ingleichen anſchlegen und dinſten geweſen ſchuldig) allein tragen und fur die Ihenigen, ſo die beſten einhaben, und ſich vermainter freyheit anmaſſen, Bezalung und Laiſtung thun muſſen, dardurch ſie die arme burger und unterthanen ſampt und ſonder in ſolch verderben geraten, das Inen unſer und unſers Ertzſtiffts herprach-

 te

te dienſt ubung und althe gerechtigkeit lenger zuuolnbringen und ſchuldigen gehorſam zu leiſten nit muglich, wie ſie auch ſich derſelbigen hohen beſchwerde, ſchaden und nachteyl mehrfeldig zu hefftigſten beclagt, und Ihr mehrer verderben gnediglich zuvor kommen underthenigſt gebetten.

Dieweil uns dan als dem Landfurſten aus getrewer ſorgfaltigkeit billich einſehens zu thun, und ſolche beſchwerden abzuſchaffen obligt, und geburt unſs auch do beneben erinnert, da dieſen dingen lenger zugeſehen daſſelbig unſerm Ertzſtifft an deſſen ober und gerechtigkeit, handtirung und commertien auch manſchafft, frondienſt, bethe geſchoſs, huet, wacht, erbeſſerung der ſtadt, flecken, hege, ſchlege, volg, raiſs und ſteuer abgang und ſchmelerung geberen wurde, wie dan unſere ſelige vorfharen vor vielen und undemklichen Iharen dergleichen beſchwerden auch bewogen und mit zu thun damals Ihrer Liebden Dumcapittels durch offene mandaten, und ſonſt vleiſſige abwerung gethain und zu thun verordnet.

So geben wir zu erneweriung deſſen auch furkommen meren ſchadens, und auff das ein Ieder wes ſtands er ſei, bie dem ſeinen darmit Ihnen der almechtige begabt, Im friden und herprachter ordnung bleyben moge, uns itzo mit den wurdigen und Erſamen unſern lieben andechtigen Dechant und Capittel unſers Dumbſtiffts *Maintz* wolbedechtiglich und einheillig verglichen, das den vorgedachten freyen

freyen perſonen, ſie ſeyen geiſtlich oder weltlich nhun hinfuro burgerliche ſchosbare und dienſtbare gutter zu kauffen, oder durch andere mittel an ſich bringen mit nicht zu gelaiſſen werden ſoll.

Und hierauff ordnen, ſetzen und gepieten wir euch den wurdigen veſten, Erſamen, und hochgelarten unſern lieben andechtigen und getrewen, allen und Ieden unſern und unſers Ertzſtiffts cammerer, prothonotarien, ſiglern, vitzthumben, Amptleuten, kellern, zent grauen, Schultheiſſen rathen gerichten geiſtlichen und weltlichen burgern, gemeinden heimbergern untherthanen und zugewanten wo und ahn wilchenn orten die in unſerm Ertzſtifft geſeſſen und do beguttet, bei ewren pflichten und aiden, damit Ihr uns und unſerm Ertzſtifft zugethain ſeindt oder kunfftig werden, ſampt und ſonderlich hiermit ernſtlich und wollen, das Ihr und ewer nachkommen hinfuro kein burgerlich bethbar noch dienſtbar gut, in unſerm Ertzſtifft deſſen obrigkeit, Landen Immuniteten und gepieten, gelegen, oder dorin gehorig, in einiger gefreyter perſonen hende es ſei furſt, graff, her, ſtifft, cloſter Univerſitet, ritter Edelman knecht canonic, pfarhern vicarien oder was geiſtlichen und weltlichen ſtandts der geſein mochte ſie ſeyen gleich in unſerm Ertzſtifft geſeſſen oder nit, ohn unſer wiſſen willen und ſonderlichen ſchrifflichen beſigelten geheiſs verkauffen, vereuſſern, vertauſchen oder in andere weiſs, wie man die erdencken mag,

mag, verwenden, noch einig auffgifft, banbrieff, einwerung, von oberkeit gerichts, ampts, oder ewern wegen thun oder furgehn lassen sollen.

Desglichen den Notarien offnen Schribern oder andern zu den selben jetzt verbottenen contracten, kauffen verkauffen, verwechselung und vereusserung zu gehn darbei zu sein, Ir ampt zu uben daruber zu urkunden, zu instrumentiren oder zu bezeugen keins wegs gestatten, sonder diesem unserm offnen mandat und gebott vor euch selbst gehorsamlich zu geloben, und gegen mennig-lich mit ernstem vlaiss handhaben und vollstrecken.

Wo aber durch einen oder den andern niemants ausgescheiden, dessen unserm mehrgemelten offnen mandat etwas zu widder furgenomen contrahirt, und verhandelt wurde, so wollen wir dasselbig ein nichtigkeit, gantz krafftloss, unwurdig sein, auch von mennig-lich also gehalten werden soll, und nicht desto weniger solch gutter, darumb vermaintlich contrahirt uns und unserm Ertzstifft lediglich verfallen sein, und unsernt wegen eingezogen, dorzu die ubertretter als kauffer, verkauffer, Schultheiss gericht, und alle diejenigen so solche ding durch zu bringen und zu befurdern understehen wolten, auch die Notarien, offene Schreiber und andere sich dorzu gebrauchen laissen, mit ungnaden unnachlessich gestrafft werden, dorfur weiss sich ein jeder sampt und sonder zuuerhuten,

des

XLV.

Cintgen Sc. M.

ad XLV.

des zu urkunth haben wir unſer ſecret diſem mandat furzutrucken verordnet und wir Dechant und Capittel gemainlich des dumbſtiffts zu *Maintz* bekennen das diſſes und alles mit unſerm wiſſen und willen ſtehet und veſte zu halten, beſchloſſen iſt.

Deſſen zu bekantnuſs haben wir unſers Capittels ſecret bey obgemeltes unſers gnedigen lieben hern ſecret auch aufftrucken laiſſen geſchen am ſambſtag nach dem newen jarstag den 2. januarij Im jar tauſent funffhundert und vier und ſiebenzigk.

XLV.

SIGILLUM
WOLFFGANGI
ARCHIEP. MOGUNT.

ab an. MDLXXXII—MDCI.

Quoad ſigilli ornatum aliamque ejusdem diſpoſitionem remittimus Amicum Lectorem ad ſigilla praecedentia ſub num. XLIV & XLIII. — Ad latus *Wolffgangi* ſiniſtrum Camerariorum de *Wormatia*, *Dalberg* nuncupatorum ſcutum cœruleum ſex liliis albis inſtructum (quæ lilia etiam alæ expanſæ parmæ ſuper impoſitæ inſerta ſunt) conſpicitur. Sigillo inſcriptum eſt: S. *WOLFFGANGI.* D. G. SANCTAE. MOGUNT. SEDIS. ARCHIEPI. SACRI. RO. IMPERIJ. PER GER-

GERMANIAM. ARCHI CAN. AC. PRINC. ELECTOR.

In ſigillo minori quadripertito Rota Moguntina cum ſex radiis & lilia ſuperius memorata in areis occurunt. Crux Archiepiſcopalis gladium inter & pedum ſuper impoſita. Inſcriptio talis eſt: S. *WOLFFGANGI* ARCHIEPISCOPI. MOGUNT. PRINC. ELECTOR &c.

Quædam addimus *Wolffgangi* documenta.

I.

WOLFFGANGUS ARCHIEP. CONSTITUIT COMMISSARIUM IN ECCLESIASTICIS PER HASSIAM EICHSFELDIAM, THURINGIAM SAXONIAM.

W*olfgangus* Dei gratia ſanctæ Moguntinæ ſedis Electus ſacri Romani Imperii per germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector. Honorabili *Theoderico Buchmair* jurium Doctori collegiatæ Eccleſiæ B. *Mariae* virginis Decano ac ſigillifero curiæ noſtræ Archiepiſcopalis Erffurden. devoto & fideli nobis in Chriſto dilecto ſalutem in Domino ſempiternam. Eccleſiarum utilitatibus & ſubiectorum commodis, quantum poſſumus & valemus paterna ac paſtorali ſollicitudine providere cupientes, Tibi ut Rectoribus Eccleſiarum Parrochialium & beneficiorum Eccleſiaſticorum cum vel ſine cura per Fritzlarien. Iechburgen. Beatæ *Mariae* & ſancti *ſeveri* Erffurden.

den. Dorlanen. Heiligenſtaden. Geiſmarien. Northauſen. Embecen. & Bebracen. præpoſiturarum terminos noſtrae diœceſis conſiſtentium pro tempore, ut in ſuis Parrochialibus Eccleſiis & beneficiis Eccleſiaſticis, quae obtinent de præſenti & in futurum obtinebunt, reſidere pro tempore minime teneantur. Nec non ad hoc id compelli præpoſitos earundem Eccleſiarum ſive beneficiorum etiam ad tempus & tempora de quibus tibi videbitur expedire. Ex cauſis tamen legitimis & rationabilibus animum tuum ad hoc moventibus, vice & auctoritate noſtra dare & concedere poſſis & valeas. Et quod ipſi Rectores & beneficiati fructus reditus & proventus beneficiorum ſuorum in ſui abſentia, ex cauſa tamen rationabili & legitima cum ea integritate percipere valeant & poſſint. Quotidianis diſtributionibus duntaxat exceptis, ac ſi reſiderent in eisdem: proviſo tamen quod ipſa beneficia Eccleſiaſtica tempore abſentiæ Rectorum ſuorum pro tempore debitis divinorum officiis, & ſacramentorum miniſtrationibus, hospitalitate debita & conſueta juribus papalibus & Epiſcopalibus ac ſinodalibus & aliis ſibi incumbentibus oneribus pro tempore ſecundum conciliorum provincialium Moguntin. ſtatuta & juris communis diſpoſitionem non defraudentur. Et inſuper, ut omnes & ſingulos Abbates & Abbatiſſas, ac præpoſitos Monaſteriorum utriuſque ſexus quorumcumque ordinum per terminos præpoſiturarum prædictarum conſiſtentium pro tempore Electos

tos

tos & eligendos ſeu alias vocatos, ſive aſſumptos, non confirmatos, auctoritate noſtra per te vel alium ſive alios, cui vel quibus in tui abſentia id duxeris committendum, confirmare, & eosdem ex juſtis & rationabilibus cauſis amovere ſive repellere, prout de jure expedit, Fertonesque funerales, nec non bona clericorum ab inteſtato decedendi fideliter exigere & colligere per te vel alios, ut præfertur poſſis & valeas Tibi tenore praeſentium damus licentiam & plenam facultatem. Inſuper tibi reſignation. beneficiorum cum vel ſine cura per praepoſituras & ipſarum terminos conſtitutorum ex cauſis permutation. ac alias ſimpliciter, recipiendi, permutationeſque authoriſandi & conſumandi prout moris eſt & perſonas transferendi, transponendi, & de eisdem providendi. Et Altaria ac beneficia quæcunque canonice de novo creata, & dotata, creanda & dotanda, infra terminos earundem præpoſiturarum auctoritate noſtra ordinaria conſiſtentia & ſituata ſimili modo per te vel alium ſeu alios, ut præmittitur confirmandum: Nec non vacante officio vicariatus in Pontificalibus in oppido noſtro Erfurdien. Indulta pro recipien. Minoribus ordinibus a quocunque Antiſtite catholico communionem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ habente, noſtro nomine concedere poſſis & valeas, vices noſtras duximus committendum & comittimus per præſentes. Præterea cum propter diverſa viarum diſcrimina & pericula, tales & non nullæ aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ & ſæcu-

lares

lares sæpius cum literis & processibus Apostolicis de Romana curia emissis & emanatis pro tempore presentiam nostram ad impetrandum & obtinendum a nobis litteras testimoniales, quæ vidimus nuncupantur commode adire non possint, tibi easdem literas & processus Apostolicos quoscunque videndi & examinandi, ac testimoniales literas super eisdem dandi & concedendi, vice & auctoritate nostra plenam licentiam damus & potestatem contradictores & rebelles super præmissis quantum expedit, per censuram Ecclesiasticam compescendo. Testes vero qui nominati fuerint, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint simili censura compellas veritati testimonium perhibere. Datæ, apud *arcem Sancti Martini* in civitate nostra Moguntina sub sigillo nostro die vicesima mensis Aprilis Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo secundo.

Mandato ejusdem Rmi Dni Dni *Wolfgangi* electi Moguntinen. Principis Electoris &c.

Petrus Kraijch
Secretarius.

II. Kurfürst *Wolffgangs* lehen brieff für die herren *Reüssen* von *Plauen* über *Cranichfeld* und andere Lehen güter in *Thüringen. finitur*: Uhrkund dieses briefs mit unserm anhangenden insiegel versiegelt. Der geben ist zu St. *Martinsburgk* in unser stadt *Maintz* montags den 13. Augusti Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio. *Lünig Nov. Subsid. Pars. XII.* b *part.*

part. ſpecial. cont. II. forts. III. abtheil. VI. p. 262.

III. Vertrag zwiſchen kur Maintz und der Reichsſtadt *Francfurt* am *Mayn* das markt ſchiff und geleite betreff. *deſinit* des zu urkund haben wir unſer inſiegel an dieſen vertrags brieff thun hencken, ger geben iſt zu *Aſchaffenburg* freytags den zwanzigſten januarii anno Domini Milleſimo quingenteſimo octuageſimo quarto. ſtylo novo. *Lünig part. ſpec. I. Th. p.* 397.

IV. Vertrag zwiſchen kur Maintz und den Graffen von *Waldeck* wegen ſtadt und ambt *Naumburg* auch der halben herrſchafft *Itter. explicit.* In urkund haben wir... unſer gewönliche pittſchafften... aufftrucken laſſen... zu *Fritzlar* mittwochens den 15 ſtylo conſueto aber den 25 Maji ſtylo novo... 1588. *Lünig. part. ſpecial. contin. I. forts. III. pag.* 29.

V.

WOLFFGANGI ARCHIEP. ORDINATIO ET DISPOSITIO CIRCA PRAEPOSITURAM ECCLESIAE COLLEGIATAE ASCHAFFENBURGENSIS.

W*olffgangus* Dei gratia ſanctæ Moguntinæ ſedis Archiepiſcopus, ſacri Romani Imperii per germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector omnibus & ſingulis, ad

ad quos hæ litteræ noſtræ pervenerint, ſalutem in Domino ſempiternam.

Poſtquam a Principe illo pacis ad paſtorale munus vocati ſumus, ſedulo laborandum duximus, ut pax & concordia in clero & populo nobis commiſſo ſervaretur, quo omnes conjunctis animis & viribus, quæ ad honorem cultumque Dei, Reipublicæ decus & veram tam animæ quam corporis ſalutem faciunt, amplecterentur, foverent & promoverent; Compertum autem eſt multas difficultates & maximas controverſias ab adminiſtratoribus Præpoſituræ in noſtra Eccleſia Aſchaffenburgenſi a multis annis excitatas & ex eorum adminiſtratione ſive abſentes ſive reſidentes ij fuerint, Eccleſiæ parum commodi, incommodi vero plurimum acceſſiſſe, injuria & incuria ſuperiorum temporum & Præpoſitorum attinentiis cunctis Præpoſiturae omnino collapſis, rebuſque omnibus confuſis. Unde ſupplicatum nobis fuit ab honorabilibus nobis in Chriſto dilectis Decano & Capitulo Eccleſiæ noſtræ Aſchaffenburgenſis, ut gratioſe illis indulgere & concedere velimus, quo ipſi Decanus & Capitulum Præpoſituram eam ita futuris temporibus adminiſtrare poſſint, ut poteſtatem in feudis Præpoſituræ & Eccleſiæ ſuæ diſponendi habeant & ut Canonicatus ſive præbenda, quam Præpoſitus conferre habet, menſe ordinario in turnum referatur; Reliqua beneficia quæ de collatione Præpoſiti extiterunt, ad electionem ipſorum Decani & Capituli menſe Capitulari ſpectent; judicialia vero

omnia & jurisdictionis spiritualis integra administratio ad nostrum tribunal, ut hactenus consuetum fuit, remmittantur, cum ex confusione ista magna in redditibus & juribus ecclesiarum ipsa quoque Ecclesiastica disciplina multum corruerit, nosque curia Præpositali plane, ut res ipsa indicat, ruinosa & collapsa, una cum horto adjacente & aliis, quæ jam prædecessores nostri in manibus habuerint, pro nostra commoditate sine ipsorum Decani & Capituli contradictione, ut hactenus, ita imposterum utamur. Cum itaque hæc ad pacem & tranquillitatem, decus & commodum Ecclesiæ spectare noverimus, precibus eorum libenter annuimus & dispositionem jam memoratam in Præpositura & eam concernentibus auctoritate nostra, quantum de jure possumus & debemus tenore præsentium approbamus & confirmamus, & quo majus robur ista habeant, sigilli nostri appensione munivimus. Datæ apud *arcem sancti Martini* in civitate nostra Moguntina septimo idus Maji anno 1589.

Ex mandato ejusdem Rmi Dni Dni *Wolffgangi* Archiepi. Moguntini Principis Electoris &c.

Philipp. Wolff a *Rosenbach.*

VI. Vertrag zwischen kur Maintz und der Reichstadt *Francfurt* am *Mayn* den abzug und zehenden pfennig betreffend. *finis.* dessen zu urkundt und beståttigung haben wir Ertzbischoff *Wolffgang* Churfürst auch wir burger mei-

meiſter und rath des heiligen Reichs ſtadt *Francfurt* unſer jnſiegel für uns und unſeren Ertzſtifft und nachkommen zu end hieran gehangen, ſo geſchehen iſt uf Donnerſtag den eylfften januarii Anno Domini Milleſimo, quingenteſimo nonageſimo. *Lünig. part. ſpec. cont. I. forts. III. p.* 33.

VII. Abſchied, zwiſchen kurfürſt *Wolffgang* und den ſämtlichen graffen zu *Stollberg* wegen der grafffchafft *Königſtein. finis.* Und deſſen alles zu mehrer urkundt auch beſſern und gleichmäſigen behalts willen ſeind dieſer abſchied zween gleiches inhalts begriffen auch von mehr höchſt ernannten unſerm gnädigſtem herrn dem Ertzbiſchoffen zu *Maintz* &c. und wohlgedachten herrn Graf *Wolff Ernſten*, *Ludvvig Georgen* und *Chriſtoffen* vor ſich und ihr gnaden abweſende gebrüder und vettern, graff *johann* und *Heinrichen* zu *ſtollberg* &c. mit eigenen handen unterſchrieben und mit allerſeits ihrer . . ſecret inſiegeln und gräfflichen pittſchafft bekräfftiget worden. So geſchehen iſt zu *Aſchaffenburg* am dritten februarii ſtylo correcto, Anno Domini Milleſimo quingenteſimo nonageſimo. *Lünig ſpicil. Eccleſ. I. Th. forts. p.* 146.

VIII. Vergleich zwiſchen kurfürſt *Wolffgang* und Landgraffen *Ludvvigen* zu *Heſſen* über einige irrungen in der hohen marck bey *Urſel. explicit.* und deſſen zu urkund haben wir Ertzbiſchoff *Wolffgang* und Landgraff *Ludvvig* . . . unſer inſiegel an diſen brieff thun hencken . . . geſchehen den 14. jul. neuen

und 4. alten calenders im jahr nach unſers herrn und ſeeligmachers geburth ein tauſendt fünffhundert neünzig und neün jahr. *Lünig ſpic. Eccl. Cont. I. p.* 228.

XLVI.

SIGILLUM *JOANNIS ADAMI* ARCHIEP. MOGUNT.

ab an. MDCI—MDCIV.

Sigillum Majus ad normam præcedentium reperio diſpoſita, præterquam quod in Rota Moguntina hic ſex tantum radii numerentur & arma gentilitia familiæ nobiliſſimae de *Bicken* ad latus Archiepiſcopi ſiniſtrum conſpiciantur, nempe duæ fasciæ rubeæ in parma argentea, quas quoque videre eſt in galeæ cornibus impoſitis. ſigillo circum ſcriptum eſt: S. *JOANNIS ADAMI* D. G. SANCTAE. MOGUNT. SEDIS. ARCHIEPISCOPI. SACRI. ROM. JMPERIJ PER GERMANIAM.ARCHICANCEL. PRINC. ELECT.

Quadripertito alteri ſigillo ejusdem cum præcedente magnitudinis inſerta ſunt ſcuto Rotæ & faſciæ antea deſcriptæ. ſola crux Archiepiſcopalis ſuperius eminet. Extra ſcuti medium 16—01. legitur. ſigilli inſcriptio talis eſt: *S. Joannis Adami. Electi Archiepiſcopi. Moguntini. Principis. Electoris.* 1601.

Unicam chartam ſigillo *Joannis Adami* munitam proferre licet.

BOE-

XLVI

S·IOANNIS·ADAM·II·D·G·SACTAE·MOGVNT·SEDIS·ARCHIEPISCOPI·SACRI·ROM·IMPERII·PER·GERMANIA·ARCHICANCEL·AC·PRINC·ELECT

ad XLVI.

S. IOANNIS. ADAMI. ELECTI. ARCHIEPISCOPI. MOGVNTINI. PRINCIPIS. ELECTORIS. 1601.
16 01

BOENIGKHEIMER LEHEN BETREFFEND.

Wir *johann Adam* von Gottes gnaden des h. Stuls zu *Maintz* erwölter und bestettigter Ertzbischoue, des heiligen Römischen Reichs durch Germanien Ertzcantzler und Churfürst. bekennen und thuen kund offentlich mit diesem brieff, das wir unserm lieben getrewen *Georg Wolffen* von *Welvvarth* und seinen Mannlehens erben uff sein ahn uns gelangte undertenigste pitt den halben achten theil zu *Bönigkheim* mit allen seinen zugehörungen so von unserm Ertzstifft zu Lehen rühret und gehet, und etwa *Heinrich* von *Welvvarth* selig von *Bernharden* von *Nippenburg* der den von Weiland *Hans Ludvvigen* von *Nippenburg* ererbt gehabt, mit verwilligung unsers vorfahren Ertzbischoffs *Bertolds* erkaufft und von unsern vorfahren volgendts *Georg Heinrich* von *Welvvarth*, hernacher *Georg Conrad* von *Welvvarth* sein Son, sodann *Georg Reinhard*, obgedachts *Georg Wolffen* Vatter, und jüngst Er *Georg Wolff* von *Welvvarth* als der Eltist selbst von sein und *Sebastian* von *Welvvarts* seines Bruders seligen wegen den von unserm vorfahren seel. und Ertzstifft *Maintz* zu Mannlehen empfangen und getragen, zu rechten Mannlehen gnediglich geliehen haben, und thuen das hie mit wissentlich in crafft dis brieffs in allermassen der dem benannten Weiland *Hans Ludvvigen* von *Nippenburg* und volgends obgemel-

melten von *Welvvarth* geliehen und durch ſie empfangen getragen und herbracht iſt. Und der obgenant *Georg Wolff* von *Welvvarth* hat auch den berürten halben achten theil zu *Bönigkheim* empfangen darüber in trewen gelobt, und leiblich ainen Aydt zu Gott und den heiligen geſchworen, uns, unſeren Nachkommen und Ertzſtifft getrew hold und gehorſam zu ſein, unſern Schaden zu warnen und beſtes zu werben, ſolch Mannlehen getreulich zu verdienen mit trewen Ayden und dienſten das zu empfahen, darüber zu geloben, und zu ſchweren, ſo dick das not geſchicht, In allermaſſen er das jetzo von uns empfangen, darüber gelobt und geſchworen hatt, und nemblich alles das zu thun, das ein Mann ſeinem rechten Herrn von ſolches Mannlehens wegen ſchuldig und pflichtig iſt, zu thun, und als ſolches Mannlehens recht und gewonheit iſt. Wir haben auch in dieſer Leyhung ausgenommen unnſer, unnſerer Nachkommen und Ertzſtifft, unnſer Mann und eines jeglichen Recht, alle arge liſt und geuehrde hierin ausgeſcheiden. Des zu urkundt haben Wir unſer Inſiegel ahn dieſen Brieff thun hencken der geben zu *Aſchaffenburg* donnerſtag nach S. *Martin* unſers Ertzſtiffts Patronen tag den funffzehenden Novembris Anno Domini Milleſimo Sexcentiſimo primo.

Ex Mandato ejusdem Rmi & Illmi Dni Dni *Johannis Adami* Archiepiſcopi Moguntin. Principis Electoris

Ex Orig.

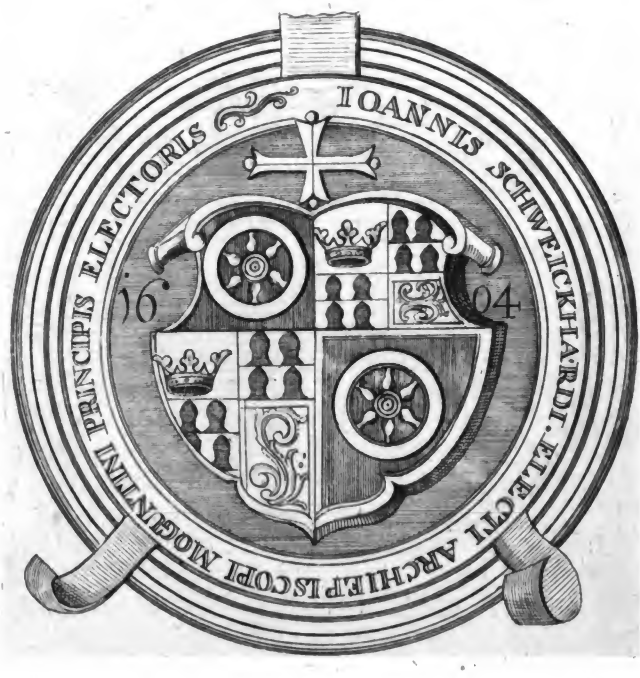
Petrus Kraych von *Harth* Secretarius p. m.

XLVII.

XLVII.

S·IOANNIS·SVICARD·D·G·SACTÆ·MOGVT·SEDIS·ARCHIEPI·SACRI·ROM·IMPERII·P·GERMANIA·ARCHI·CACEL·AC·PRINC·ELECT

ad XLVII

IOANNIS SCHWEICKHA·RDI. ELECTI ARCHIEPISCOPI MOGVNTINI PRINCIPIS ELECTORIS
16 04

XLVII.

SIGILLUM
JOANNIS SUICARDI
ARCHEP. MOG.
ab an. MDCIV — MDCXXVI.

Ejusdem formæ cum præcedente. E latere vero dextro cernitur Rota Moguntina cum ſex radiis & e ſiniſtro Archiepiſcopi in habitu Pontificali cum cruce & pedo ſedentis, inſignia familiæ Cronbergicæ, corona nempe cum montibus adparent. Ejusmodi quoque montes in forma acuminiata ſuper impoſiti galeæ videntur.

Sigillum alterum priori majus in quatuor diviſum areas in prima & quarta Rotam Moguntinam cum ſex radiis oſtendit, in ſecunda & tertia mox deſcripta hujus nobiliſſimæ gentis arma. Crux Archiepiſcopalis in medio ſcuti ſuper eminet, a lateribus ſcuti legitur 16—04. peripheriæ inſcriptum eſt: *Joannis Schvveickardi Electi Archiepiſcopi Moguntini Principis Electoris.*

Documenta hujus Archi præſulis pauca hic memoramus.

I.

SANCTIMONIALIBUS S. *PETRI* IN *CRUZENACH* OB AVITAM RELIGIONEM EXPULSIS ASSIGNATUR TANDEM MONASTERIUM. S. *AGNETIS* IN PERPETUUM.

Johannes Suicardus Dei gratia S. Moguntinæ ſedis Archiepiſcopus &c.

Religioſis devotis nobis in Chriſto dilectis Matri & conventui monaſterii S. *Agnetis* in civitate noſtra Moguntina eiusque ſororibus tam præſentibus quam futuris regularem vitam & ordinem S. *Auguſtini* profeſſis ſalutem in Domino ſempiternam. Cum ante aliquos annos vos in monaſterio S. *Petri* prope *Crucenacum* exiſtentes propter mutatam ibidem religionem noſtram Catholicam expulſæ ac in monaſterium noſtrum *Eybingen* in *Ringavia* de conſenſu Prædeceſſorum noſtrorum receptæ, tandem in monaſterium noſtrum S. *Agnetis* in civitate noſtra translatæ fueritis ac uti edocti ſumus, in eo hactenus laudabiliter vixeritis ac divino obſequio mancipatæ nichil alienum a regulari vita egeritis ac ea intentione in perpetuum in eodem permanere & divino cultui operam dare inceſſanter precibus juxta regulam veſtræ religioni præſcriptam vacare velitis; Nos ſupplicationibus veſtris inclinati quo ardentius pietatis operibus invigilare & inſiſtere valeatis, præſentibus ſtatuimus, ut perpetuis futuris temporibus in eodem monaſterio noſtro S. *Agnetis* permanere, divinum

num cultum inibi peragere & regularem vitam ſub habitu veſtro ordini conveniente tranſigere poſſitis & debeatis & inſuper vobis omnium bonorum eiusdem monaſterii adminiſtrationem decernimus & concedimus, volentes & diſtricte præcipientes, ut hujusmodi bona in debita ſtructura & cultura teneantur, nec ſine noſtro vel ſucceſſorum noſtrorum conſenſu alienentur aut permutentur ſeu deſolentur, cenſusque & reditus ſi qui ſint, debito tempore exigantur & ſubleventur atque hujusmodi adminiſtrationis veſtræ nobis ac ſucceſſoribus noſtris ſeu commiſſariis noſtris ad id pro tempore deputandis fidelem & legalem rationem reddatis & in omnibus vos tales exhibeatis, quales decet eſſe devotas & Deo dicatas virgines aliquando ſponſo ſuo Chriſto de transacta vita & adminiſtratione rationem reddituras. Ut autem præmiſſa efficacius adimpleantur, præcipimus & damus in mandatis tenore præſentium omnibus & ſingulis noſtris ſubditis in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub excommunicationis pœna quam in omnes & ſingulos rebelles & contradictores ex nunc prout ex tunc ferimus in his ſcriptis, quatenus ipſi prompto & benigno affectu prædictas Matrem & Conventum Monaſterii prædicti eiuſque ſorores recipiant, ſuſcipiant & admittant, noſtrisque hujusmodi mandatis pareant ac efficaciter obediant prout obedire tenentur. In quorum omnium & ſingulorum præmiſſorum fidem has præſentes noſtras litteras ſecreti noſtri juſſimus & fecimus appenſione muniri.

Datæ

Datæ apud *arcem* S. *Martini* in civitate nostra Moguntina Anno a Nativitate Dni MDCV. die 25. julij.

Ex mandato ejusdem Rmi Dni
D. Archi Episcopi &c.

II. Ertzbischoffs *johann Suicard* und Landgraff *Ludvvigs* zu *Hessen* als kaiserlichen commissarien in den bürgerlichen troublen zu *Franckfurth* mandatum an jezt besagte stadt, das sie dero subdelegirten räthen mehr respect, als bisshero geschehen, erweisen, im widigen fall aber eine nachdruckliche ahndung dessentwegen erwarten solle. *desinit*: Dessen zur urkunde haben wir Ertzbischoff *johann Schvveighardt* . . . und wir *Ludvvig* . . . unsere secret jnsiegel zu ende dieses brieffs angetruckt. so geben den zwölfften monatstag Septembris Anno sechzehen hundert und vierzehen. *Lünig part. spec. contin. IV. Th. I. pag.* 705.

III.

CAPUCINI IN CIVITATEM MOGUNTINAM ADMITTUNTUR.

Joannes *Suicardus* Dei gratia sanctæ Moguntinæ sedis Archiepiscopus sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector universis & singulis præsentes nostras litteras inspecturis lecturis seu legi audituris salutem in Domino sempiternam. Accensi divinæ gloriæ zelo, propagandæque Ca-

Catholicæ fidei ſtudiis intenti, merito ad ſacros Religioſorum ordines animum cogitationesque convertimus, quibus Divini nominis cultum vel maxime contineri conſtat. Cum itaque Patres Capucini, Ordinis S. *Franciſci* (quos Patres & ſingularis vitæ obſervantia & cum pietate charitateque conjuncta patientia, nec non aliæ inſignes & ad ædificationem univerſi populi Chriſtiani perquam accomodæ dotes inprimis commendant) hactenus neque in civitate neque in tota diœceſi noſtra Moguntina ullum receptum vel domicilium ſortiti eſſent, jam vero inſpirante Domino ac nobis etiam omni voluntate annuentibus conſentientibusque in ipſam Metropolim noſtram *Moguntiam* commigrandi, ibique conventus & monaſterii juxta regulas ordinis ſui extruendi atque inſtituendi ſuſcepiſſent conſilium. Nos reputantes animo, quantum aliis noſtris in vinea Domini jam conſtitutis fidis operariis, hi tam conſtantes ſynergi & paraſtatæ opis auxiliique in domino forent allaturi, quo & facilius & celerius inſtituto ſuo potiri & loco commodiore tutioreque ſibi ac poſteris ſuis religioſum conſtruere domicilium ſive monaſterium poſſent, excluſa omni ſiniſtra machinatione, fraude & dolo ex certa noſtra ſcientia pura item mera ac libera voluntate, ſimpliciter, irrevocabiliter & inter vivos tum noſtro tum hæredum noſtrorum (nobilis ſcilicet familiæ de *Cronberg*) nomine propter Deum & loco Eleemoſynæ inque animæ noſtræ remedium, illis donavimus, ceſſimus ac tra-

tradidimus, quin & vigore præsentis documenti donamus cedimus ac tradimus omni meliori forma ac modo prout de jure id efficacius fieri potest vel debet, domum nostram sive aream Westerburgensem (ita dictam) *Moguntiæ* in vico S. *Ignatii*, a dextero quidem latere juxta antiquam Domum Cronebergensem, a sinistro vero juxta aliam quandam humilem & ruinosam casulam sitam, deinde a parte meridionali ad muros civitatis, stricta tamen interjecta semita, a septentrione vero ad publicam vici plateam pertingentem ac proprietarie a nobis haud pridem a generosis comitibus de *Westenburg* emptam, cum omnibus juribus & pertinentiis ejusdem cum accessibus, ingressibus, egressibus, muris portis, hortis, arboribus, ruderibus, ædificiis & quibuscunque aliis adjacentiis, cohærentiis prærogativis, servitutibus, libertatibus in vias usque publicas & supra positos confines, prout universa & singula hæc supra dictæ emptionis titulo quiete hactenus possedimus atque in litteris ejusdem emptionis (quas simul iisdem Patribus capucinis cum hoc authentico documento atque ipsis etiam domus clavibus plene ac totaliter tradidimus) copiosius continentur, immittentes eosdem in plenariam omnium & singulorum possessionem, facultatemque ipsis dantes supra scriptam domum cum suis confinibus pro modo ordinis & professionis suæ propria authoritate apprehendendi perpetuo & irrevocabiliter habendi tenendi possidendi & in formam collegii conventualis aut monasterii

nova

nova ædificatione pro ſuo arbitrio & ordinis commoditate convertendi, promittentes inſuper noſtro atque univerſorum ſupra memoratorum hæredum noſtrorum nomine præmiſſam donationem, ceſſionem, traditionem, immiſſionem & reliqua omnia ſupra ſcripta perpetuis futuris temporibus grata & rata habitum nec in minimo unquam vel propria authoritate vel alieno miniſterio, ope aut conſilio de jure vel facto iisdem contraventum iri, Denique id unum a prædictis Patribus capucinis ſtipulantes ſeu potius deſiderantes ut & ipſi & poſteri eorum perpetuis itidem futuris temporibus noſtri tanquam in hac Metropoli primi fundatoris ſui, tum vero etiam præter legitimos in hac ſ. ſede Archiepiſcopali ſucceſſores noſtros peculiariter quoque hæredum noſtrorum & nominatim univerſæ nobilis familiæ de *Cronberg* in ſanctis ſuis orationibus, precibus & ſacrificiis aliisque piis & meritoriis operibus religioſe memores eſſe atque inprimis ſalutem animæ noſtræ, reliquorumque jam dictorum hæredum & propinquorum omnipotenti Deo B. *Mariæ* virgini atque univerſo ſanctorum choro jugi atque inceſſabili contentione commendare velint & debeant, recipiente a nobis & in optima juris forma ſuo & poſterorum ſuorum adeoque totius ordinis nomine, juxta tamen eiusdem ordinis ſtatuta & regulas, quibus per hæc ne in minimo quidem contraventum voluit, acceptante hanc præſentem donationem, ceſſionem, traditionem, omniaque ſupra ſcripta religioſo & de-

voto

voto nobis in Christo dilecto Patre *F. Michaele Oenipontano* Capucinorum Spirensis Diœcesis in præsens superiore. In quorum omnium & singulorum fidem, hoc præsens documentum & manus propriæ subscriptione & sigilli nostri appensione curavimus communiri. Datæ *Aschaffenburgi* in arce nostra S. *Joannis* pridie conversionis S. *Pauli* qui fuit XXIV. januarii Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo octavo.

Joannes Suicardus Archi Episcopus Mogun:

Ex mandato ejusdem Rmi atque Illmi Domini Dni *joannis Suicardi* Archiepiscopi Moguntini Principis Electoris.

Justus Baronius D. Consiliarius Mogunt.

IV. Aus schreiben von kur Maintz zu der Wahl eines Römischen Kaisers nach absterben kaisers *Mathiæ* . . *finis.* und dessen zu urkund haben wir unser gros insiegel an diessen brieff wissentlich thun hencken, der geben ist zu *Aschaffenburg* in unserer sanct *Johannisburg* den 29. Martij Anno 1619. *Lünig part. spec. cont. I. forts. III. p.* 33.

V. Assecuration einiger catholischer kurfürsten vor sich und in nahmen aller catholischer ständen, das, dafern die der Augspurgischen confession zugethane stände des ober- und

und Niederſächſiſchen Creyſes, ſo weltliche inhaber der Ertz-und ſtiffter ſambt darzu gehöriger güther ſind, es mit jhro Kaiſerl. Majeſtæt bey dem Böhmiſchen unweſen und ſonſt halten werden, ſelbige von den Catholiſchen deswegen nicht überzogen noch vergewaltiget werden ſollen. *terminatur.* zu beſſerer und unverbrüchlicher haltung deſſen allen haben wir beyde churfürſten für uns, unſere nachkommen auch andere Catholiſche ſtände dieſe verſicherung mit unſerm ſecret ... bekräfftiget; ſo geſchehen bey der churfürſtlichen zuſammenkunfft zu *Mühlhauſen* den 10. 20. Martii Anno 1620. *Lünig part. ſpec. I. Th. p.* 284.

VI. Kurfürſten *johann Schwickardts* Teſtament. *finitur.* Deſſen allen zu wahrer glaubwürdiger urckundt haben wir es mit eigenen handen unterſchrieben und unſer gewöhliche inſiegel angehangen, ſo gegeben und geſchehen zu *Aſchaffenburg* in unſerer S. *joannisburg*, Montag nach *Eſtomihi* den 24. Martii Anno Domini 1620. *Lünig. ſpicil. Eccl. I. Th. forts. p.* 154.

VII.

CAPUCINI ADMITTUNTUR *ASCHAFFENBUBGI.*

J*oannes Suicardus* Dei gratia ſanctæ Moguntinæ ſedis Archiepiſcopus ſacri Romani Imperii per germaniam Archicancellarius ac Prin-

ceps Elector Universis & singulis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam. Quandoquidem præsens hæc ætas non minus (pro dolor) ac patrum nostrorum memoria plurimis & fidei & morum corruptelis referta est, atque una quidem ex parte plenis agminibus effusi Novatores priscæ atque orthodoxæ Ecclesiæ doctrinam novis commentis atque imposturis suis pessime suffarcinatam ad ravim usque contaminare atque adulterari haud cessant, parte vero ex altera impietas, profanitas & conscelerata morum protervia ita passim caput extulit, ut erectis quasi vexillis triumphare ac media in Christi Ecclesia virtute probitateque ad internecionem deleta regnum statuere velle videatur. Postulat utique officium eorum qui ad gubernacula gregis Dominici constituti, tandem Principi pastorum gravem administrationis suæ rationem reddituri sunt, ut omnibus animi corporisque viribus in contrarium annixi missisque fidelibus in messem Domini operariis & fidei sinceritatem pura & incorrupta prædicatione vindicare, conservareque & morum sanctimoniam profligatis impietatis zizaniis omnibus hominum ordinibus, statibus atque ætatibus postliminio quasi restituere ac firmiter implantare contendant. Cum igitur nobis jam multis rerum argumentis experimentisque constaret, quam utilem in utroque genere operam sanctæ Christi Ecclesiæ inter cœteros Religiosorum ordinum professos præstarent Patres Ordinis S. *Francisci* dicti Capucini concionando acres ac

zelosi

zeloſi & vitæ morumque caſtimonia inprimis clari ac conſpicui, poſt Metropolim noſtram *Moguntiam* atque alias inſigniores civitates, præfecturas & oppida ſufficienti hujusmodi doctorum & paſtorum præſidio (ut arbitramur) munitam, virisque verbo opere & exemplo potentibus inſtructam pro Archiepiſcopali cura & ſolicitudine noſtra prætermittendum non putavimus, quin & huic ſecundariæ Reſidentiæ noſtræ Aſchaffenburgenſi de pari ſpiritus armatura provideremus, adſcitisque uno prope tempore & Patribus jeſuitis & Patribus capucinis pios eorum labores, qui hactenus in vinea Domini tum adverſus circum ſtrepentes fidei hoſtes & lupos, tum etiam contra impietatis & profanitatis caſtra haut ſegniter ſuo loco dimicaſſent, quantum cum Domino poſſemus, provide ſublevaremus; quam quidem paſtoralem curam & ſolicitudinem noſtram cum multi non ſolum ex plebe verum ipſe quoque ſecularis clerus noſter adeo grato ſecundoque proſecutus ſit animo, ut honorabilis inprimis & devotus nobis ſincere dilectus *Joannes Bertzius* Collegiatæ Eccleſiæ noſtræ Aſchaffenburgenſi Scholaſticus ſœpedictis Patribus Capucinis pro ſtabili receptu & neceſſaria habitatione patrimonialem quandam domum ſuam cæmiterio parochialis Eccleſiæ B. *Mariæ* virginis & ſacello S. *Michaelis* ibidem ſito contiguam ex amore Chriſti & pura meraque liberalitate perpetuo irrevocabiliterque donarit, Nos veluti ordinarius uti donationem iſtam nomine ac vice

eorumdem Patrum clementer acceptamus, probamus & modis, quibus possumus, optimis ratificando confirmamus, ita ut iidem Patres jam dicto sacello S. *Michaelis* in usum divinorum officiorum atque exercitiorum suorum libere liciteque deinceps frui valeant, eadem ordinaria authoritate nostra plenam illis concedimus atque indulgemus facultatem, recipientes eosdem cum reliquo hic degente clero in tutelæ ac protectionis nostræ præsidium, ac nobis nostrisque successoribus super prædicta domo, sacello eorumque pertinentiis omnem jurisdictionem ac superioritatem, qualem huc usque jure ordinario obtinuimus, deinceps quoque reservantes, non obstantibus quibuscunque exemptionibus, privilegiis, fundationibus aut documentis aliis in contrarium quomodolibet facientibus. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præsentes litteras confici & sigilli nostri jussimus appensione communiri. Datæ *Aschaffenburgi* ex *arce* nostra S. *Joannis* quinta die Maji Anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo.

Ex mandato ejusdem Rmi Dni. D. *johannis Suicardi* Archiepiscopi Moguntini Principis Electoris.

J. Baronius D. Consiliar. Mog.

Idem tenor facultatis a *joanne Suicardo* Archiep. eodem anno quinto die mensis julij concessæ pro Monasterio extruendo in Agonia Domini.

VIII.

VIII.

VICARIAE QUAEDAM ECCLESIAE ASCHAFFENBURGENSIS CONJUNGUNTUR ET UNIUNTUR ALIJS VICARIJS.

Joannes Suicardus Dei gratia ſanctæ ſedis Moguntinæ Archiepiſcopus, ſacri Romani Imperii per germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector. Honorabilibus devotis nobis in Chriſto dilectis Decano & Capitulo collegiatæ Eccleſiæ SS. *Petri* & *Alexandri* oppidi noſtri *Aſchaffenburgi*, nec non univerſis & ſingulis, quos præſens concernit negotium, aut quoquo modo concernere poteſt, ſalutem in Domino ſempiternam. Ad hoc ut Eccleſiarum omnium in Diœceſi noſtra conſtitutarum tanto florentior ſit ſtatus, utque divinis perſonæ nuncupatæ officiis congrua & ſufficienti gaudeant ſuſtentatione, noſtri libenter favoris impertimur auxilium. Poſtquam igitur & querelis poſſeſſorum, & litterarum veſtrarum atteſtatione redditi ſumus certiores, reditus ſive proventus quatuor Vicariarum, S. *Mariae Aegyptiacae*, nec non S. *Andreae* Apoſtoli, uti & S. *Mariae Magdalenae*, & decem millium Martyrum, denique SS. *Joannis Evangeliſtae* & *Leonardi*, in hac ipſa Eccleſia noſtra Aſchaffenburgenſi adeo tenues atque exiles eſſe, ut juxta horum temporum conditionem ac neceſſitatem earundem poſſeſſoribus honeſte alendis & ſuſtentandis ſufficere minime queant. E diverſo vero tres alias fabricæ

necessitatibus hactenus deputatas superesse, vicariam videlicet B. *Margarethae*, Vicariam S. *Laurentii*, & vicariam B. *Mariae* super choro novo, quarum æquabili distributione ac dimembratione defectibus illis atque inopiæ haud incommode consuli atque occurri posse videatur: Nos pro honore Dei ac pauperum clericorum egestate pressorum consolatione, deficientibus aliis mediis decretisque concilii Tridentini nobis palam Suffragantibus, ad unionis & incorporationis nobis suggestæ consilium libenter ac necessario animum nostrum applicuimus. Atque ideo primum quidem (nostris & cujuslibet tertii juribus circa hæc semper salvis) ante omnia vicariæ S. *Mariae Aegyptiacae* alteram vicariam B. *Mariae* super choro novo, deinde similiter vicariæ sanctorum *joannis* & *Leonardi*, prædictam vicariam S. *Laurentii* maturo deliberatoque consilio cum omnibus juribus reditibus & pertinentiis suis in Dei nomine perpetuo ita conjunximus, atque nunc, prout de jure melius & efficacius possumus, per præsentes conjungimus, unimus & incorporamus, ut imposterum earundem incorporatarum fructus, reditus & emolumenta præsentibus & futuris legitimis possessoribus vicariarum S. *Mariae Aegyptiacae* & SS. *joannis* & *Leonardi* possessoribus pro rata cujusque portione, sine contradictione plene & totaliter cedant, de vicaria autem B. *Margarethae*, quæ in corpore triginta florenos & septem maltera siliginis cum onere mediæ ohmæ vini quot annis di-

stri-

ſtribuendæ habere dicitur: Volumus ut quindecim quidem floreni vicariæ S. *Magdalenae*, reliqui vero quindecim floreni & ſeptem maltera ſiliginis cum prædicto onere vicario tenui vicariæ S. *Andreae* ejusque poſſeſſoribus deinceps ſimili unionis & incorporationis jure annue miſericorditer numerentur & perſolvantur. Ita tamen ut interea ferias ſæpe nuncupatarum vicariarum incorporatarum dietim vel ſeptimanatim juxta fundationum literas, & chori conſuetudinem adauctarum vicariarum Poſſeſſores præſentes & futuri ſine defraudatione exſolvere & præſtare in conſcientia teneantur aſtricti; In quorum omnium & ſingulorum fidem has literas incorporationis (adverſus quam nemo ſubditorum noſtrorum quidquam tentare vel aliter disponere præſumat) ſigilli noſtri juſſimus appenſione communiri. Datæ *Aſchaffenburgi* in arce noſtra S. *joannis* XXVIII. februarii Anno Domini Milleſimo Sexcenteſimo Vigeſimo quarto.

Ex mandato ejusdem Rmi Dni D. *joannis Suicardi* Archiepiſcopi Moguntini Principis Electoris.

J. Baronius D. Conſiliar Mog.

XLVIII.

SIGILLUM *GEORGII FRIDERICI* ARCHIEP. MOG. ab an. MDCXXVI—MDCXXIX.

Sigilli hujus diſpoſitio priori denuo ſimilis refert ad latus Archiepiſcopi ſiniſtrum Greiffenclaviorum inſignia, ſcilicet in area prima & quarta rotæ radios octo abſque circulo, radii deſinunt in lilia. Rota alludit ad caſtrum *Vollrats* in *Rhingavia*. Area ſecunda & tertia æqualiter dividuntur baltheo partim rubeo partim argenteo. galeæ inſiſtit pes gryphi aureus cum unguibus. Inſcriptum ſigillo: S. *GEORG. FRIDERICI.* D. G. MOGUNT. SEDIS. ARCHIEPS. SACRI. ROM. IMPERIJ PER. GERMAN. ARCHICANCEL. AC PRINC. ELECT. Sigillum ſerto clauditur.

In ſigillo minori areæ ſecundæ & tertiæ addita eſt clavis inſigne Epiſcopatus Wormatienſis, quem interea gubernandum ſuſcepit *Georgius Fridericus* in medio ſcutulum cum armis gentilitiis. Inſcriptio ſigilli eſt: S. *GEORG. FRIDERICI.* D. G. ARCHIEP. MOGUNT. PRINC. ELECT. EPISCOP. WORM.

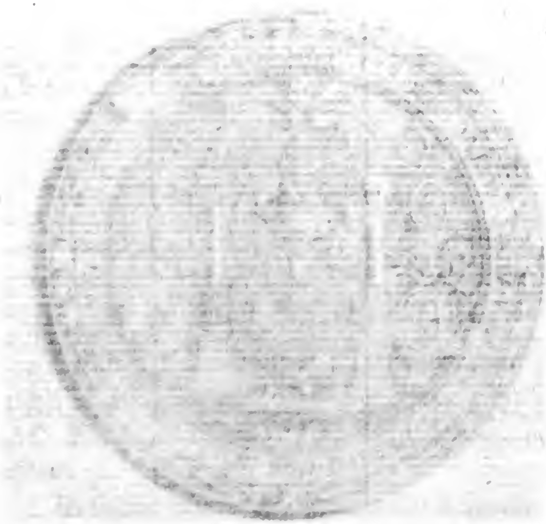
Duo adjungimus hujus Archipræſulis Documenta.

I.

XLVIII.

Cönigen sc. M.

ad XLVIII.

I.

PROVISIO PRO D. *ANSELMO CASIMIRO WAMBOLDT* AB *UMBSTAT* SUPER SCHOLASTERIA IN SUMMO TEMPLO.

G*eorgius Fridericus* Dei gratia S. Sedis Moguntinæ Archiepiſcopus S. R. D. per Germ. Archicanc. ac Princeps Elector, Epiſcopus Wormatienſis.

Univerſis & ſingulis ubilibet conſtitutis, ad quos præſentes noſtræ pervenerint litteræ, & quos infra ſcriptum tangit negotium ſeu tangere poterit, quomodolibet in futurum, quibuscunque nominibus cenſeantur, aut quacunque præfulſeant dignitate, ſalutem in Domino. notumque facimus per præſentes, quod vacante nuper Scholaſterie Metropolitanæ Eccleſiæ noſtræ Moguntinenſis (quæ Dignitas electiva in eadem exiſtit) per obitum venerab. *Iodoci* a *Riedt* ultimi ac noviſſimi, iſtius, dum viveret, poſſeſſoris, Venerabiles & honorabiles *Antonius Walbott* a *Baſſenheim* Præpoſitus, *Fridericus* a *Sickinſen* Decanus, *Joannes Reinhardus* a *Metternich* Cantor, *Joannes Philippus* a *Warsberg*, *Anſelmus Caſimirus Wambold* ab *Umbſtatt*, *joannes Philippus* a *Dierheim*, *Hugo Eberhardus Craz* a *Scharffenſtein*, *Philippus a Riedt*, *Henricus Fridericus* ab *Hatzfeld*, *Iodocus Philippus* a *Weiler*, *joannes Udalricus* ab *Andlavv*, *joannes Caſparus Speth* a *Sülzberg*, *Georgius Antonius* a *Rodenſtein*, *Quirinus Conradus Henricus* a *Brumbach*, *Adolphus Hund* a *Saulheim*, *Philippus* a *Kerpen*, omnes Canonici Capitulares

 ſuo

ſuo & abſentium conſtituentium nominibus, videlicet Venerabilium & honorabilium *joannis Chriſtophori Neuſtetter* condicti *Sturmer* Cuſtodis, *Friderici Georgii* a *Schoenborn*, nec non Rmi Dni *Philippi Chriſtophori* Archiepiſcopi *Treviren.* Principis Electoris, *Franciſci Erneſti* Baronis in *Chrichingen*, *joannis Reinhardi* ab *Enſchringen*, & *Adolphi* a *Waldenburg* condicti *Schenckern* ab *Hilchenhoven*, de nunc Capitulum repræſentantes, & ad quos ejusdem Eccleſiæ Scholaſtici electio pertinet, volentes diſpendiorum periculis, quæ ex diuturna Vacatione Prælaturarum provenire ſæpius ſolent, competenti remedio obviare, in loco ſuo capitulari conſueto pro futuri Scholaſtici Electione canonice celebranda certis die & hora ad hoc aſſignatis & deputatis, vocatis & citatis etiam omnibus & ſingulis, qui hujusmodi Electioni potuerunt, debuerunt, & voluerunt eo modo intereſſe, (præter Ven. *Wilh. Hundt* a *Saulheim* Can. Cap. qui in infirmitate ſua intervallorum tempore, qualiacunque habuit, hactenus tamen monitionibus etiam & adhortationibus præmiſſis, ſe uti Eccleſiaſticum & Presbyterum maxime decet, non qualificatum reddidit) capitulariter, ut moris eſt, congregatis, habitisque inter ſe tractatibus diverſis, qua forma in hujusmodi Electionis negotio foret procedendum, tandem placuit eis per modum & viam Invocationis ſeu Inſpirationis S. Spiritus procedere, & Eccleſiæ noſtræ de novo Scholaſtico providere: Lectis ergo & examinatis om-

nium

nium Canonicorum Capitularium ad hoc ſpecialiter conſcriptorum & citatorum abſentium mandatis, ac reliquorum emanentium contumacia per publicum proclama ante valvas loci capitularis accuſata, proteſtationeque eccleſiaſtica cenſurarum iis, ſiquis eorum innodatus, ne tali actui intereſſe poſſet, publice interpoſita, ilico omnes & ſinguli una voce unoque ſpiritu unanimiter Dei in nomine elegerunt & nominaverunt in Scholaſticum Eccleſiæ noſtræ ven. *Anſelmum Caſimirum Wamboldt* ab *Umbſtatt* canonicum capitul. confratrem eorum tanquam habilem & idoneum virum doctrina & morum integritate præſtantem, in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectum ſuisque negotiis ſemper caventem: ſuper qua quidem electione ſic, ut præmittitur, facta, idem electus in eodem loco capitulari perſonaliter conſtitutus, condignas primo agens gratias aſſeruit, ſe quidem ad ejusmodi dignitatem indignum, & inſufficientem, ne tamen divinæ diſpoſitioni & electioni in ſuam perſonam unanimiter factæ adverſari aut refragari videretur, ſed potius de Dei omnipotentis clementia & benignitate, capitulique noſtri aſſiſtentia confiſus tandem expreſſe annuit, & iſtiusmodi electionem acceptavit, delatumque juramentum ex libro Statutorum præſtitit, atque in corporalem, realem & actualem poſſeſſionem eſt inductus; prout hæc & alia in Decreto Electionis ejusmodi Nobis deſuper exhibito latius continetur. Cum itaque Nobis humiliter ſupplicatum ſit, quatenus

nus hujusmodi Electionem, ſic ut præmittitur, rite & legitime celebratam, auctoritate noſtra ordinaria, prout ad noſtrum ſpectat officium, gratioſe confirmare & roborare dignaremur: Nos tam de forma Electionis prædictæ, quam de idoneitate perſonæ ſupradicti Electi ſufficienter informati, totiusque negotii cognitione præhabita, & cum primis perſaepe nominatum Electum Nobis debita reverentia, obedientia & fidelitate præſtita, dictorum Decani & Capituli noſtri votis, ut puta rationabilibus & juſtis favorabiliter annuentes prætactam Electionem de Perſona nominati *Anſelmi Caſimiri Wamboldt* ab *Umbſtatt* tanquam rite, legitime, & canonice celebratam, ipſumque Electum in prælibatæ noſtræ Eccleſiæ Scholaſticum confirmandum duximus, & tenore præſentium auctoritate noſtra ordinaria, prout ad Nos pertinet, gratioſe confirmamus, mandantes, & in virtute ſancte obedientiæ diſtrictæ præcipientes, Decano & Capitulo, Canonicis & Perſonis dicte Eccleſiæ noſtræ Moguntinæ generaliter, ſingulis & ſingulariter univerſis, quatenus præfatum *Anſelmum Caſimirum Wamboldt* ab *Umbſtatt* modo præmiſſo per Nos confirmatum in ſuum & Eccleſiæ nræ Moguntinenſis Scholaſticum recipiant, ipſique tanquam Scholaſtico in omnibus, quæ ad ſuum ſpectant & pertinent officium, prout decuerit, pareant & intendant, facientes ſibi vel procuratoribus ſuis legitimis de ipſius Scholaſteriæ fructibus, redditibus & emolumentis univerſis, per hoc, quorum intereſt,

tereſt, integraliter reſponderi, locis & temporibus opportunis. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum preſentibus appendi fecimus. Datæ *Moguntiæ* ex arce noſtra S. *Martini* die menſis Maji Anno Dni M. DC. XXIX.

Ex mandato ejusdem Revmi & Illmi Principis ac Dni Dni *Georgii Friderici* Archiepiscopi Moguntini ac Principis Electoris Epiſcopi Wormatienſis &c.

Nicolaus Gereon Cancell. Mogunt.

II.

LEHENBRIEFF FUIR DIE VON *HIRSCHHORN*.

Wir *Georg Friderich* von Gottes gnaden des heyligen Stuls zu *Maintz* Ertzbiſchoue des heyligen Römiſchen Reichs durch Germanien Ertz-Cantzler und Churfürſt Biſchoue zue *Wormbs*. Bekennen und thun kundt offentlich mit dieſſem Brieff das Wir unſerm lieben getreuen *Friderichen* von *Hirſchhorn* hernach geſchrieben Manlehen gelihen haben, leyhen auch Ihme dieſelbe hiemit und in crafft dieſs Brieffs Inmaſſen Weyland *Ludvvig* von *Hirſchhorn* als der Eltiſt und Lehenträger von ſein ſelbſt vnd *Friderichen* ſeines Vettern wegen, und die Hirſchhorniſche Vormundere von wegen ermelts *Fridrichen*, ſodann *Ludvvigen*, gedachts *Friderichs* und *Ludvvigen* von *Hirſchhorn* hinterlaſſene Söhne,

ne, auch sie beide *Friderich* und *Ludvvig* von *Hirschhorn* Geuettern nach ihren uberschrittenen Pupill Iharen dieselbe von unnseren negsten vorfahren Ertzbischof *Wolffgangen*, *Iohan Adamen* und *Iohan Schvveickardten* seeligen Iüngsthin selbsten und zuuor *Ludvvig* von *Hirschhorn* von sein und seines Bruders *Philipssen* wegen von unserm auch vorfahrn Ertzbischoff *Danieln* lobseliger Gedächtnus empfangen und getragen haben, Inhalt Sr. Ld. seeligen darüber gegebenen Lehenbrieffs hernach geschrieben also lautende:

Wir *Daniel* von Gottes gnaden des heyligen Stuels zur *Mäintz* Ertzbischoue des heyligen Römischen Reichs durch Germanien Ertzcantzler und Churfürst. Bekhennen und thun kundt offentlich mit diesem Brieff, nachdem nach Absterben Weyland *Hansen* von *Hirschhorn* Ritter *Georg* von *Hirschhorn* der Elter von sein auch *Philipsen* und *Engelhardten* seiner Brüder gemelts *Hansen* von *Hirschhorn* nachgelassener Söhne und auch tödlichen Abgang deren *Hansen* von *Hirschhorn* ietzt benants *Engelhardten* nachgelassenen Sohns die Lehne so gedachter sein Vatter, Vettern und Voreltern von unsern Vorfahren und Ertzstiefft *Mäintz* empfenglich herbracht haben empfangen, ist letztgedachts *Hansen* von *Hirschhorn* ietzt benants *Engelhardten* nachgelassener Sohn *Ludvvig* von *Hirschhorn* von sein und seines Bruders *Philipssen* wegen mit Volmacht bey unns erschienen und undertheniglich gebetten, dieweyl gedachter Ihr Vat-

ter

ter mit Todt abgangen, Ihnen alſs die rechten Lehenserben obgemelte Lehen ſo Ir Voreltern von unnſerm Ertzſtiefft *Mäintz* empfenglich herbracht, Ihr Vatter auch von unnſern negſten vorfahrn Ertzbiſchoff *Sebaſtian* löblicher Gedächtnus und jüngſt von uns empfangen gnediglich zu leyhen: Das Wir demnach Ihr underthenig Pitt Angeſehen und haben Ihnen dieſe hernach geſchriebene Schloſs und Gueter zu rechtem Lehen gelihen und leyhen Ihnen hiemit in crafft dieſs Brieffs in maſſen Waylandt *Otto* volgendts obuermelter *Hanſs* von *Hirſchhorn* Ritter und Ihre Voreltern auch *Georg* von ſein und ſeiner Brüder und Iüngſt ermelter Ihr Vatter *Hanſs* von *Hiſchhorn* obgedachts *Engelhardten* Sohn die von unſernn vorfahrn ſeeligen unns und unſern Ertz-Stiefft *Maintz* empfangen gehabt und getragen haben: zum Erſten das Schloſs *Hirſchhorn*, Burgk und Statt mit allen ſeinen zugehorungen und nemblich alle die Wäldt Höltzer und Büſch, Wildtbandt Waſſer und Waidt die darzu gehören Wäldt Höltzer und Büſch zue *Smiedevvagen* Ihr recht uff dem Cloſter zue *Odenheim* Wie von alter herhommen iſt. Item die Dörffer *Schmiedevvagen* und *Eſchelbach* mit allen ihren rechten und zugehörungen und der Thail an dem Dorff *Rucbenberg* mit aller ſeiner zugehörung, dieſelbe Lehen mit allen Ihren rechten und zugehörungen. Der obgenandt *Ludvvig* von *Hirſhhorn* von ſein und ſeines Bruders *Philipſſen* wegen von uns unſern nachkommen und

Ertz-

Ertzſtiefft *Mäintz* zu Lehen haben, tragen verdienen, unnſs unſern nachkommen und Ertzſtiefft darumb gehorſam treü und Hold ſein ſollen unſern beſtes zu werben unſern ſchadten zu warnen, und dieſelbe Lehen zu empfangen darüber zu geloben und zu ſchweren ſo dick daſs noth geſchicht Inmaſen Er uns yetzo vor ſich und ermelten ſeinen Bruder *Philipſen* darüber in treüen gelobt und geſchworen hat Alſs allesdaſs zu thun alſs ſolcher Lehen recht und Gewohnheidt iſt, und alſs man von ſolchen Lehen wegen ſeinen herrn ſchuldig und Pflichtig iſt zu thun ohne alles Geuerde. Doch nemen Wir in dieſer leyhung auſs unnſer unnſerer man undt aines yeglichen recht ohn all Argliſt und ohne geuerde. Deſs zu urkundt haben Wir unſer Inſiegel an dieſen brieff thun hencken der geben iſt zue *Aſchaffenburg* Sambſtag nach *Simonis* & *Iudae* Anno Domini Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono.

Und der obgenandt *Friderich* von *Hirſchhorn* hat auch yetzo ſolch obberurt Lehen von unſs empfangen, darüber in treüen gelobt und leyblich einen Ayd zu Gott und ſeinen Heyligen geſchworen, uns und unſerm Ertzſtiefft getreu Holdt und gehorſam zue ſein, unſer und unſers Ertzſtieffts Schaden zu warnen, frommen und beſtes zu werben die lehen zu empfangen darüber zu geloben und zu ſchweren, ſo dick daſs noth beſchicht und ſonſt alles daſs zu thun alſs ſolcher Lehen recht und gewohnheidt iſt, und alſs ein man

von

XLIX.

ad XLIX.

SIG. ANSELMI. CASIMIRI. D.G. ARCHIEPI. MOG. S. ROM. IMP. PER GERMAN. ARCHICAN. PRIN. ELEC.

von ſolcher Lehen wegen ſeinem herrn ſchuldig und Pflichtig iſt zu thun ohne geuerde; Doch nemen wir hierinnen auſs unſer und unſerer man und eines Jedlichen recht ohne alle Argliſt und geuerde. Deſs zu Uhrkundt haben Wir unſer Inſiegel an dieſen Brieff thun hencken. Der geben iſt zu *Aſchaffenburg* in unſer St. *Johanſsburg* den ſiebenden Monathstag Septemb. Anno Milleſimo Sexcenteſimo Vigeſimo Septimo.

Ex mandato ejusdem Rmi Dni Dni *Georgii Friderici* Archiepiscopi Moguntini Principis Electoris Epi. Wormatienſis &c.

Nicolaus Gereon Cancell. Mogunt.

XLIX.

SIGILLUM
ANSELMI CASIMIRI
ARCHIEP. MOGUNT.

ab an. MDCXXIX—MDCXLVII.

Scutum quadripertitum ex omni parte ornatum in prima & quarta area rubra Rotam Moguntinam cum octo radiis, in ſecunda & tertia nigra duos inferius, tres exhibet ſuperius ſcuneos *Wamboldiorum* ab *Umſtat* inſignia. Crux in ſummitatis medio prominet. Inter duo ſerta circum circa inſcriptum legitur:

tur: S. *ANSELMI.* CASIMIRI. D. G. ELEC. ARCHIEPISCOPI. MOG. S. R. IMP. PER. GERM. ARCHICAN. P. E. paulo infra crucem memoratam additæ ſunt ciffræ 1629.

Sigillum minus in ornatu ſimile Majori, quatuor areas jam deſcriptas tenet. Rotæ autem nonniſi radios ſex exhibent. Crux inter gladium & pedum ſuperius eminet. Hæc legitur inſcriptio: *SIG. ANSELMI.* CASIMIRI. D. G. ARCHIEPI. MOG. S. ROM. IMP. PER. GERMANIAM ARCHICAN. PRINC. ELEC.

En quædam *Anſelmi Caſimiri* ſigillo munita documenta.

I.

FRATRES CAPUCINI RECIPIUNTUR IN OPIDO *BENSHEIM.*

A*nſelmus Caſimirus* Dei gratia S. ſedis Moguntinæ Archiepiſcopus &c. Univerſis & ſingulis præſentes noſtras litteras inſpecturis, lecturis ſeu legi audituris ſalutem in Domino ſempiternam. Religionis zelus, regularis vitæ obſervantia, pietas, charitas & patientia aliaque ſpiritualia & corporalia opera, dona, virtutes, quibus ordo ſancti *Franciſci* capucinorum nuncupatus paſſim præfulget, tam magnos in Eccleſia fructus faciunt, quod tales cooperatores in vineam Domini divinitus miſſos eſſe omnes fateantur; Nos itaque propagan-

pagandæ catholicæ religionis ſtudio ut tenemur, intenti non immerito ad hujusmodi religioſorum ordinem animum cogitationeſque noſtras convertimus, per quem divini nominis cultum, animarumque ſalutem curari abunde conſtat; atque hinc eſt cum prædicti Patres capucini hactenus in ditione noſtri Archiepiſcopatus tractus vel ſtratæ montanæ vulgariter den Bergſtraſſen ullum receptum vel domicilium ſortiti non eſſent, jam vero inſpirante Domino ac nobis etiam omni voluntate annuentibus conſentientibusque in oppidum *Bensheim* noſtræ Archidiœceſis commigrandi ibique locum & conventum juxta regulas ordinis ſui extruendi & inſtituendi ſuſcepiſſent conſilium, nos reputantes animo, quantum aliis noſtris in vinea Domini jam conſtitutis fidis operariis ſubditisque noſtris opis auxiliique in Domino forent allaturi, quo & facilius & celerius inſtituto ſuo potiri & loco convenienti atque commodo in præfato noſtro oppido religioſum conſtruere domicilium ibidemque orationibus, precibus & ſacrificiis aliisque piis & meritoriis operibus vacare poſſent, noſtrum deſuper a Reverendo & devoto nobis in Chriſto dilecto *F. Athanaſio* vormatienſi guardiano humiliter petitum conſenſum clementer accommodavimus & vigore præſentium attribuimus, ita ut in dicto loco citra cujuscunque impedimentum pacifice & quiete congrua habitatione & domicilio uti & frui atque in vinea Domini fideliter & cum fructu laborare valeant; Mandantes ſerio noſtris Præ-

fectis & officiatis præsentibus & futuris, ut prælibatos Fratres Capucinos in præfato oppido commorantes in loco ad habitandum iis assignato contra cujuscunque injuriam legitime defendant & tueantur, in eo voluntati nostræ deliberatæ satisfacturi. In cujus rei fidem & evidens testimonium præsens documentum & manus propriæ subscriptione & sigilli nostri appensione curavimus communiri. Datæ *Aschaffenburgi* ex *arce* nostra S. *joannis* postridie Divi *Mathiae* Apostoli vigesima quinta Februarii Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo.

Anselmus Casimirus Electus Archiepiscopus Maguntinus.

II.

CONSENSUS FRATRIBUS ORD. MINORUM CONCESSUS UT *BISCHOFFSHEMII* RESIDERE POSSINT.

Anselmus Casimirus S. sedis Mogunt. Archiepiscopus &c. Universis & singulis præsentes nostras litteras visuris, lecturis seu legi audituris salutem in Domino sempiternam. Exposito pro parte Reverendi in Christo sincere nobis dilecti *Adami Burvenich* fratris ordinis Minorum regularis observantiæ, quod Rmus Princeps *Georgius Fridericus* Archiepiscopus Moguntinus antecessor noster felicissimæ recordationis accensus Divinæ gloriæ zelo propagandæque catholicæ religionis studio inten-

tentus ad humilem civium & ſubditorum *opidi Epiſcopienſis* ad *Tuberam* ſiti petitionem & inſtantiam ordini fratrum Minorum regularis obſervantiæ provinciæ colonienſis reſidentiam in præfato opido ſub finem vitæ ſuæ gratioſe conceſſerit, morte tamen nimium feſtina præventus eandem ſcripto confirmare nequiverit, ideoque nobis humillime ſupplicaverit, quatenus quod in eodem oppido ante novem menſes feliciter non ſine ſpeciali multarum animarum fructu cœptum eſt, id ſcripto noſtro clementiſſime confirmare & ad prædictam reſidentiam ibidem ſtabiliendam noſtrum conſenſum impartiri dignaremur, Nos conſiderantes animo, quantum aliis noſtris in vinea Domini jam conſtitutis fidis operariis præfati fratres minores regularis obſervantiæ opis auxiliique in Domino ſint allaturi, veſtigiis prædeceſſoris noſtris inſiſtendo cœptam hujusmodi reſidentiam in prælibato oppido noſtro Epiſcopienſi ratam & gratam habentes, robur noſtri conſenſus accommodavimus & accommodamus per præſentes, ita ut ſine contradictione quiete ibidem in domicilio ſive reſidentia juxta præſcriptum ordinis ſui Domino famulari & ad majus civium ac ſubditorum ſpirituale emolumentum in vinea Domini laborare valeant & pergant. In cujus rei fidem hoc præſens documentum manus propriæ ſubſcriptione & ſigilli noſtri appenſione curavimus communiri. Datum *Aſchaffenburgi* in *arce* noſtra ſancti *joannis* duodecima menſis Martii Anno Dominicæ Incarnationis Milleſimo ſexcenteſimo triceſimo.

III.

CAPUCINI ADMITTUNTUR IN *WALTHUIRN.*

A*nselmus Casimirus* Dei gratia sanctæ sedis Moguntinæ Archiepiscopus sacri Romani Imperii per germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector universis & singulis præsentes nostras litteras inspecturis lecturis seu legi audituris salutem in Domino sempiternam. Exposito pro parte Reverendi in Christo syncere nobis dilecti *Victoris* fratrum capucinorum per tractum *Rheni* provincialis, quod ad instantem petitionem civium & subditorum nostrorum oppidi nostri in *Walthürn* ordo prædictus fratrum Capucinorum divinæ gloriæ zelo accensus propagandæque catholicæ religionis studio intentus residentiam in præfato oppido inchoare & instituere paratus sit ideoque nobis humillime supplicari fecit, quatenus ad hujusmodi residentiam in prædicto nostro oppido inchoandam & stabiliendam nostrum consensum impartiri dignaremur; Nos considerantes animo quantum aliis nostris in vinea Domini jam constitutis fidis operariis præfati fratres capucini oris auxiliique in Domino sint allaturi, cæptam ejusmodi residentiam in prælibato nostro oppido ratam & gratam habentes, robur nostri consensus accomodavimus & accomodamus per præsentes ita ut sine contradictione quiete ibidem in domicilio sive residentia juxta præscriptum ordinis

nis ſui Domino famulari & ad majus civium ac ſubditorum ſpirituale emolumentum in vinea Domini laborare valeant & pergant. In cujus rei fidem hoc præſens documentum manus propriæ ſubſcriptione & ſigilli noſtri appenſione curavimus communiri. Datæ ex *arce* ſancti *Martini* in civitate noſtra Moguntina die decima quinta menſis Maji Anno Incarnationis Dominicæ Milllesimo ſexcenteſimo triegeſimo primo.

Anſelmus Caſimirus
Archiep. Mogunt.

Ex mandato ejusdem Rmi Dni Dni *Anſelmi Caſimiri* Archiepiſcopi Moguntini Principis Electoris

Nicolaus Gereon Cancellarius Mogun.

IV.

ADMISSIO CAPUCINORUM AD *MONTEM ANGELORUM.*

A*nſelmus Caſimirus* Dei gratia ſanctæ ſedis Moguntinæ Archiepiſcopus ſacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius Princeps Elector univerſis & ſingulis præſentes noſtras litteras inſpecturis lecturis ſeu legi audituris ſalutem in Domino ſempiternam. Religionis zelus, regularis vitæ obſervantia, pietas, charitas & patientia aliaque ſpiritualia & corporalia opera, dona, virtutes, quibus

ordo S. *Francisci* Capucinorum nuncupatus passim præfulget tam magnos in Ecclesia fructus faciunt, quod tales cooperatores in vineam Domini missos esse omnes fateantur. Nos itaque propagandæ Catholicæ Religionis studio ut tenemur intenti non immerito ad hujusmodi Religiosorum ordinem animum cogitationesque nostras convertimus per quem divini nominis cultum animarumque salutem curari abunde constat, atque hinc est cum prædicti Patres capucini inspirante Domino ac nobis etiam omni voluntate annuentibus consentientibusque in sacellum in *monte Mariæ Angelorum* prope *Hevvbach* nostræ Archidiœcesis locum & conventum juxta regulas ordinis sui extruendi & instruendi suscepissent consilium, nos reputantes animo quantum aliis nostris in vinea Domini jam constitutis fidis operariis subditisque nostris opis auxiliique in Domino forent allaturi, quo & facilius & citius instituto suo potiri & loco convenienti atque commodo in præfato loco religiosum construere domicilium ibidemque orationibus precibus & sacrificiis aliisque piis & meritoriis operibus vacare possent nostrum desuper a Reverendo & devoto nobis in Christo dilecto fratre *Athanasio* Wormatiensi Guardiano Aschaffenburgensi humiliter petitum consensum clementer accommodavimus & vigore præsentium attribuimus, ita ut in dicto loco citra cujuscunque impedimentum pacifice & quiete congrua habitatione & domicilio uti & frui atque in vinea Domini fideliter & cum

fructu

fructu laborare valeant, mandantes serio nostris præfectis & officiatis præsentibus & futuris ut prælibatos fratres capucinos in præfato loco commorantes in loco ad habitandum iis assignato contra cujuscunque injuriam legitime defendant & tueantur in eo deliberatæ voluntati nostræ satisfacturi: In cujus rei fidem & evidens testimonium præsens documentum & manus propriæ subscriptione & sigilli nostri appensione curavimus communiri. Datæ *Aschaffenburgi* ex *arce* nostra S. *joannis* in festo Divi *Viti* decima quinta junii Anno Domini Millesimo sexcentesimo tricesimo.

Anselmus Casimirus Archiepiscopus
Moguntinus.

V.

A. C. ARCHIEP. MOG CONSENTIT, UT FF. MINORES DE OBSERVANTIA *MILTENBERGAE* RESIDERE POSSINT.

Anselmus Casimirus sanctæ sedis Moguntinæ Archiepiscopus &c. Universis & singulis præsentes nostras litteras visuris, lecturis seu legi audituris salutem in Domino sempiternam. Exposito pro parte Reverendi in Christo syncere nobis dilecti *Bernardini Vetvveis* Fratrum ordinis Minorum Regularis observantiæ, quod ad instantem petitionem

 civium

civium & ſubditorum noſtrorum oppidi noſtri Miltenburgenſis ordo Fratrum Minorum regularis obſervantiæ Divinæ gloriæ zelo accenſus propagandoque catholicæ religionis ſtudio intentus reſidentiam in præfato oppido inſtituere coeperit, ideoque nobis humillime ſupplicaverit quatenus, quod in eodem oppido ante annum feliciter non ſine ſpeciali multarum animarum fructu cœptum eſt, id ſcripto noſtro clementiſſime confirmare & ad prædictam reſidentiam ibidem ſtabiliendam noſtrum conſenſum impartiri dignaremur. Nos conſiderantes animo, quantum aliis noſtris in vinea Domini jam conſtitutis fidis operariis præfati fratres Minores Regularis obſervantiæ opis auxiliique in Domino ſint allaturi, cæptam hujusmodi reſidentiam prælibato oppido noſtro Miltenburgenſi ratam & gratam habentes, robur noſtri conſenſus accommodavimus & accommodamus per præſentes, ita ut ſine contradictione quiete ibidem in domicilio ſive reſidentia juxta præſcriptum ordidinis ſui Domino famulari & ad majus civium ac ſubditorum ſpirituale emolumentum in vinea Domini laborare valeant & pergant. In cujus rei fidem hoc præſens documentum manus propriæ ſubſcriptione & ſigilli noſtri appenſione curavimus communiri. Datæ apud *arcem* S. *Martini* in civitate noſtra Moguntinenſi die vigeſima octava Novembris Anno 1630.

VI.

VI. Kurfürst *Anselm Casimirs* lehenbrieff für graffen *Melchiorn* und graffen *Hermann* von *Hatzfeld* über die gleichische lehen stücke. *finitur*. des zur urkund haben wir unser insiegel an diesen brieff thun hängen .... der geben ist zu *Mayntz* sambstag nach *jacobi* den 30 Monats tag julii Anno Domini M. DCXXXIX. *Lünig part. spec. cont. II. forts. III. abtheil. VI. p.* 64.

Duodecim Sigillis Archiepiscopalibus bene elaboratis succedunt a N. I — XXI. Monumenta Historica in Bibliotheca Vaticana maximam partem collecta, queis gesta sub *Ottonibus* Imperatoribus secundo & Tertio *Henrico* II. *Friderico* I. & II. Imp. *Henrico* VI. &c. ne quid de *Balduino* Trevirorum Archipræsule dicam, haud parum illustrantur. Sequuntur

Magno numero a XXII — CLXI. Chartæ monasterii *Uterine Vallis* e codice pergameno MS. desumptæ. Is, qui pro *Germania Sacra* Episcopatum spirensem descripturus est, ex hoc chartario haud exigua feret adjumenta. *vid. pag.* 84 *sq.* ubi quoque occurret Elenchus Abbatum hujus monasterii e documentis collectus.

Anonymi Chronicon Coloniensium Archiepiscoporum ab an. MCLVI-MCCCLXIX sub n CLXII. id ipsum est, quod *Tomo V. novor. subsid. Dipl. pag.* 288. appromisimus.

Resi-

Residuas Ecclesiæ Mindensis chartas reperies an. CLXIII. usque ad finem hujus Tomi.

Singulorum argumenta exhibet sequens

ELEN-

ELENCHUS
DOCUMENTORUM OMNI FIDE DIGNORUM.

I.

Uuido Comes Vingtimilienſis Alfonſi Regis Hiſpaniae n.pos contra Saracenos pergens de ſua diſponit ſepultura. An. 954. *pag.* 1.

II.

Otto II. Imp. litigium duorum Abbatum Ravennae dirimit. 971. 4

III.

Otto II. Imp. Ottebrechto proprietatem quamdam prope Richolveskiricha in pago Logenahe donat. 975. 6

IV.

Otto III. Rom. Rex Petro Urſiolo Duci Veneto pactum ab Ottone II. Imp. conceſſum confirmat. 992. 8

V.

Heinrici II. Imp. Cancellarius inveſtit Abbatem prope Vincenciam de variis bonis. 1011. 11

VI.

Hugo Abbas Farfenſis apud Conradum Imp. conqueritur de joanne & Creſcentio quondam Comitis Benedicti filiis ſuper uſurpatione Caſtrorum Tribuci & Buciniani. 1027. 13

VII.

Sacramentum Pacis. 1099. 18

VIII.

VIII.

Mathildis Ecclesiam S. Petri de Guastalla in protectionem specialem suscipit. 1101. pag. 21

IX.

Fridericus I. Imp. Ducem Austriae & styriae Regia dignitate honorat. 23

X.

Friderici I. Imp. & Henrici VI. Rom. Regis pax & concordia cum sociatis inita. 1183. 26

XI.

Henricus VI. Rom. R. Ferrariensibus banno exemptis donat privilegia. 1191. 36

XII.

Ludovicus Franciae Primogenitus recenset jura sua in terra beati Vedasti. 1212. 39

XIII.

Apologetica Friderici II. Imperatoris post an. 1243. 41

XIV.

Eduardus Angliae Rex recognoscit se debere Balduino Archiepiscopo Trevirensi aureorum quinquaginta millia &c. 60

XV.

Comites Nassovii Balduinum Archiep. Trevir. omnesque subditos Trevirenses a theloneo &c. immunes pronuntiant & excemtos. 1340. 64

XVI.

Joannis I. Bohemiae Regis ac Luxenburgensis Comitis ultima voluntas. 1340. 65

XVII.

XVII.

Procuratorium Nuntiis Balduini Archiep. Trevirensis concessum, causas quascunque coram Praesidentibus Paci Generali per Lotharingiam proponendi. 1345. pag. 72

XVIII.

Balduinus Archiep. Trevir. dominia & jura pro L. millibus marcarum argenti conquirit, concessa Karolo Rom. & Bohemiae Regi ejusque haeredibus facultate, eadem reemendi. 1348. 74

XIX.

Sigismundi Hungariae Regis diploma, per quod Joanni Duci Gorlizensi fratri suo Marchiam Brandenburgensem in proprium cedit. 1492. 77

XX.

Rupertus junior Comes Palatinus Rheni fit Richardi Regis Angliae homagialis erga mille marchas annuas. 78

XXI.

Henricus II. Galliae Rex declarat se cum Carolo V. Imp. non cum Germania bellum habere. 79

XXII.

Littere donacionis Domini Rabodonis Spirensis Episcopi & Dominorum fratrum suorum videlicet Hartmanni Comitis Lobedenburc & Ordonis Comitis de Alreheim super fundo & prediis Ecclesie Uterine Vallis. 1150. 88

XXIII.

Littere super censu dando de tribus mansis in Marrenheim. 1159. 92

XXIV.

Littere super bonis in Herboltesberge. 1163. 93

XXV.

XXV.

Littere Domini Friderici Imp. super capellam in Merlheim & omnia bona Domini stephani & Domine Gepe fundatorum monasterii Uterine Vallis. 1168. *pag.* 95

XXVI.

Littere Domini Symonis Comitis de Sara ponte super abdicatione cappelle in Merlheim. c. 1170. 96

XXVII.

Littere super silvis, pascuis & aquis utendis in Wandesheim. 1176. 97

XXVIII.

Littere super duobus mansis in Swebechenheim. 1176. 100

XXIX.

Littere donacionis patrimonii Folmari Clerici. ad 1176. 101

XXX.

Littere Friderici Imp. super villam spethesbach. 1178. 102

XXXI.

Littere Domini Episcopi spirensis super capellam in Merlheim. 1179. 103

XXXII.

Littere donacionis bonorum in Lobio ex parte Ludewici comitis de sarwerde. 1179. 107

XXXIII.

Littere super allodio in Lobio ex parte Comitum de Sarwerde. 1179. 108

XXXIV.

Littere donacionis super villa spesbach ex parte Wezelonis de Berga. 1181. 111

XXXV.

XXXV.

Littere super minuta decima & pascuis in visbach. 1182. pag. 112

XXXVI.

Littere super allodio in Geilcwilre ex parte Cunradi de Riet & Adelheidis uxoris sue. 1184. 114

XXXVII.

Littere composicionis inter monasterium Uterine vallis & Ecclesiam in Wadegoze super silva Howalt. 1184. 115

XXXVIII.

Littere Domini Friderici Imp. super Spehtesbach, Deurenbach, Grevenhusen, Mettenbach & Rodenbach. 1189. 118

XXXIX.

Littere Domini Henrici Episcopi Argentinensis super villis modo memoratis. 1189. 120

XL.

Littere super quibusdam bonis emptis erga Canonicos de omnibus sanctis. 1191. 122

XLI.

Littere super litem decisam inter Metersheim & Marrenheim. 1192. 123

XLII.

Littere Domini Heinrici Imperatoris de Uterina valle & de Advocacia spehtesbach & de Almeinda predictorum locorum. 1194. 126

XLIII.

Littere super protectione monasterii Uterine vallis & quod omnes homines sub imperio possunt eidem bona sua conferre. 129

XLIV.

Littere super Anniversario Domini joannis Archiep. Trevir. eciam fundatoris monasterii Uterine vallis, qui construxit dimidietatem monasterii &c. c. 1198. *pag.* 130

XLV.

Littere super bonis in Metersheim que contulit monasterio Uterine vallis Cunradus de Solzvelt & uxor sua. 1206. 132

XLVI.

Littere de curia monasterii Uterine vallis Spirensi & concambio desuper facto. 1212. 133

XLVII.

Littere super absolucione decimarum, pro quibus dat monasterium Uterine vallis V. solidos Metensis monete. 1213. 135

XLVIII

Littere super censu dando in Wizenburg de bonis in Metersheim. 1213. 137

XLIX.

Littere super absolucione census prescripti de Metersheim. ad 1213. 139

L.

Littere super absolucione dualis partis in decima minuta in Metersheim. 1225. 141

LI.

Littere Domini Heinrici Regis Rom. super Heingereide. 1229. 142

LII.

Littere donacionis Heinrici VII. Rom. Regis super Ecclesiam in Annewilre. 1233. 144

LIII.

LIII.

Littere donacionis bonorum ex parte Hermanni de Rietperc. 1235. pag. 145

LIV.

Littere donacionis omnium bonorum Domini Gebenonis & uxoris ejus Irmingardis de Veningen in Burnheim. 1237. 146

LV.

Littere ne monasterium Uterine vallis det denarios serviciales & quoddam jus quod dicitur Wegerume. 1237. 147

LVI.

Littere Confirmacionis super decimam cum monasterio Hornbacensi permutatam a Sifrido Archiep. Mogunt. concesse. 1237. 149

LVII.

Littere super concambio facto de bonis in Kalstat pro bonis in Damheim. 1240. 150

LVIII.

Littere super decisione litis agrorum & pascuarum in Harthusen, que vertebatur cum monasterio Pontis salutis. 1241. 151

LIX.

Littere empcionis quorundam bonorum in Merlheim. 1243. 152

LX.

Littere Domini Heinrici de Gimminech super bona in Damheim. 1250. 153

LXI.

Littere super bonis in Bebingen quondam emptis erga Abbatem & Conventum de Sunnesheim, que Cunradus de stella monasterio Uterine vallis comparavit. 1251. 154

LXII.

Littere ſuper predium in Hohenſtat. 1251. pag. 156

LXIII.

Littere ſuper cenſu dando vicario in Heiligenſtein pro tercia parte decime minute in Metersheim &c. 1251. 157

LXIV.

Littere contra inpeticionem Hiltebrandi de Haſelach ſuper quibusdam bonis in Metersheim. 1251. 159

LXV.

Littere donacionis bonorum Heinrici militis de Scharphenecke. 1251. 160

LXVI.

Littere donacionis omnium bonorum Theoderici militis de Uzingen in Merlheim 1253. 161

LXVII.

Littere ſuper quibusdam bonis emptis erga Heinricum militem de Nusdorf. 1253. 164

LXVIII.

Littere ſuuer dimidia Urna olei in Gockelingen ad infirmariam monachorum. 1254. 165

LXIX.

Littere ſuper dimidia Urna olei ad infirmariam monachorum. 1254. 166

LXX.

Litttere de bonis in ſteinwilre. 1254. 168

LXXI.

Littere ſuper bonis emptis erga Hugonem de Geigenheim in Offenbach. 1255. 169

LXXII.

Littere compromiſſionis in arbitros ſuper Heingereide. 1256. 170

LXXIII.

LXXIII.

Littera ſuper ſentencia data contra ruſticos 1256. pag. 171

LXXIV.

Littere Domini Heinrici ſpirenſis Electi ſuper confirmacione ſententie contra ruſticos 1256. 173

LXXV.

Littere ſuper bonis in Altheim emptis erga Conradum de ſteinach. 1256. 177

LXXVI.

Eberhardi Epiſcopi Wormacienſis ſuper duas libras hallens. de bonis in Abenheim. 1258. 178

LXXVII.

Littere donacionis bonorum in Offinbach & in ſteinwilre ex parte Hugonis militis de Haverne. 1260. 180

LXXVIII.

Littere ſuper bonis emptis erga heredes Groſſonis civis ſpirenſis. 1260. 182

LXXIX.

Littere ſuper bonis emptis erga Conventum ſancti Lamperti ex parte heredum Groſſonis. 1260. 183

LXXX.

Littere ſuper bonis in Offenbach & in Altheim reemptis erga Dominum Abbatem Wizenburgenſem. 1261. 184

LXXXI.

Littere abſolucionis cenſus ducentorum LX caſeorum, quos ſingulis annis monaſterium Uterine vallis dabat de agro quodam in Metersheim. 1262. 186

LXXXII.

Littere ſuper moniales in Kanskirchen & ſuper tres amas vini ad cuſtodiam. 1264. 187

LXXXIII.

Littere quod monasterium Uterine vallis possit habere bona legata & comparata circa Hart & Winzingen. 1265. pag. 191

LXXXIV.

Littera super tribus jurnalibus vinearum. 1265. 192

LXXXV.

Littere renunciacionis Marquardi de Nova civitate super bonis in Ettenkoben &c. 1267. 193

LXXXVI.

Littere super XX maldris siliginis in Munerndevelt. 1267. 194

LXXXVII.

Littere absolucionis a theloneo & jure quod dicitur Ungelt & a censu aree & ab omni jure civili in Landowe. 1268. 195

LXXXVIII.

Littere super decisione litis contra Heinricum clericum pastorem in Tan. 1268. 197

LXXXIX.

Littere super vineis in Bergzabern. 1268. 198

XC.

Littere super duabus urceis vini & una urna olei &c. 1268. 199

XCI.

Littera Domini Heinrici Episcopi Spirensis super donacione Domine Methildis bonorum in Kungesbach. 1269. 201

XCII.

Littere donacionis bonorum in Heiligenstein ex parte Bertbradis & H. filii sui. 1269. 202

XCIII.

Littere absolucionis decime novalium in Wandesheim. 1269. 203

XCIV.

XCIV.
Littere ut bona Monasterii Uterine vallis in Mulhusen sint libera & absoluta ab omni exactione. 1270. *pag.* 205
XCV.
Littere reemptionis decem solidorum ball. erga conventum S. Lamperti. 1273. 206
XCVI.
Littere Domini Rudolfi Rom. Regis super Heingereide. 1274. 206
XCVII.
Littere super absolucione minute decime per census quatuor unciarum ball. in Wandesheim. 1274. 208
XCVIII.
Littere super XIV. talentis olei ad infirmariam monachorum. 1274. 209
XCIX.
Littere super IIII. solid. ballens. ad hospitale 1274. 210
C.
Littere super unam urnam olei in Bechingen ad infirmariam monachorum. 1275. 212
CI.
Littere dondcionis omnium bonorum ex parte Domine jrmele in Wolmesheim. 1277. 213
CII.
Littere super sex maldris siliginis & duali parte unius maldri in Barbelrode ad pitanciam. 1277. 215
CIII.
Littere super bonis in Damheim quod sint absoluta ab omni exaccione seu precaria. 1278. 216
CIV.
Littere super decisione litis inter monasterium Uterine vallis & villanos de Offinbach super Almeinda. 1279. 218

CV.

Littere absolucionis bonorum in Bubenwilre ab omni impetitione census seu juris quod dicitur Ymmes-phenninge. 1278. *pag.* 221

CVI.

Littere super XVI. amis vini ad hospitale monasterii Uterine vallis in Arbotsheim. 1280. 222

CVII.

Littere super bonis in Wizzenburg. 1280. 224

CVIII.

Littere Domini Heinrici de Bannacker contra rusticos, quod debet monasterium Uterine vallis defendere, tueri & manutenere. 1282. 226

CIX.

Littere Domini Friderici Comitis de Liningen super confirmacione sentencie contra rusticos. 1283. 227

CX.

Sentencia lata contra rusticos in Generali judicio per universos milites. 1283. 230

CXI.

Littere super quibusdam bonis emptis erga Nycholaum de Andtenwilre. 1284. 234

CXII.

Super lite sedata de prato in Geroltsheim sito. 1285. 235

CXIII.

Littere donacionis, quod bona in Queichheim debent cedere decumbentibus. 1285. 236

CXIV.

Littere super absolucione quorundam bonorum in Lachen. 1286. 238

CXV.

CXV.

Littere super compromissione in arbitros. 1286. *pag.* 239

CXVI.

Littere super lite sopita de sylva Loyben inter monasterium Uterine vallis & Conventum Hornbacensem. 1286. 242

CXVII.

Littere donacionis super vineas Domini Hartmundi in Didensheim. 1288. 244

CXVIII.

Littere super absolucione unius urne olei, quam monasterium Uterine vallis dedit Ecclesie in Mornesheim. 1288. 245

CXIX.

Littere compromissionis in alios arbitros super Heingegereide. 1289. 246

CXX.

Littere Domini Rudolfi Regis de Heingereide super compromissione in arbitros. 1289. 248

CXXI.

Littere super censu dando de insula Reni dicta Wolfauwe. 1289. 250

CXXII.

Littere super sentenciam datam contra rusticos per juris peritos super Heingereide. 1289. 251

CXXIII.

Sentencia lata contra rusticos per juris peritos & milites. 1289. 255

CXXIV.

Littere Domini Episcopi Spirensis super Ecclesiam & decimam in Bebingen. 1289. 259

CXXV.
Littere super concambio facto de pratis inter monasterium Uterine vallis & villanos de Queicheim. 1292. pag. 261

CXXVI.
Littere donacionis fundi laci ex parte Domini Wirici de Duna. 1293. 262

CXXVII.
Littere super I. urnam olei ad pitanciam. 1293. 264

CXXVIII.
Littera super ama vini in Gliszencellen. 1295. 265

CXXIX.
Littere Domini Adolfi Romanorum Regis super confirmacione omnium privilegiorum supra nominatorum de Heingereide &c. 1296. 266

CXXX.
Littere super XX maldris siliginis in Hannenbach. 1296. 271

CXXXI.
Littere super aquam, dictam salmenzuc cum suis attinentibus. 1298. 272

CXXXII.
Littere donacionis Domini Adolfi Regis Rom. super Ecclesiam in Annewilre. 1298. 273

CXXXIII.
Littere, quod curia monasterii Uterine vallis spire sita omnimode sit libera & exempta. 1301. 275

CXXXIV.
Littere super piscariam in Metersheim ex parte Johannis de Vorst civis spirensis. 1301. 277

CXXXV.

CXXXV.

Littere super bonis collatis ex parte johannis de Wolmesheim. 1302. *pag.* 278

CXXXVI.

Littere super bonis reemptis in Offingen erga monasterium Pontis salutis. 1303. 279

CXXXVII.

Littere Domini Alberti Romanorum Regis super confirmacione privilegiorum supra scriptorum super Heingereide. 1303. 280

CXXXVIII.

Littere super X. maldra siliginis & octo tritici in Wisben ex parte Dni Wirici de Dunis. 1303. 282

CXXXIX.

Littere Alberti Rom. Regis super Confirmacione Ecclesie in Annwilre. 1303. 284

CXL.

Littere super bonis in Ulvensheim monasterio Uterine vallis collatis ex parte Engelmanni plebani in Werde. 1306. 285

CXLI.

Littere Domini Heinrici Rom. Imp. super confirmatione privilegiorum de Heingerede. 1309. 286

CXLII.

Heinrici VIII. Imp. confirmatio super Eccl. in Annewilre. 1309. 288

CXLIII.

Littere Sybodonis Episcopi spirensis super incorporationem Ecclesie in Annewilre. 1309. 288

CXLIV.

Littere super una Urna olei ad infirmariam monachorum. 1310. 290

CXLV.

CXLV.

Littere Domini Heinrici pii Imperatoris ſuper Eccleſiam in Ottersheim. 1311. *pag.* 291

CXLVI.

Littere ſuper X. ſol. ball. ad pitanciam. 1313. 293

CXLVII.

Littere Domini Epiſcopi ſpirenſis, Capituli & Prepoſiti ſuper incorporationem Eccleſie in Ottersheim. 1314. 294

CXLVIII.

Littere ſuper IIII. jugera agrorum in Mulnhuſen. 1317. 295

CXLIX.

Littere ſuper partem monialium ultra lutum leporis in eſtuario, quam monaſterium Uterine vallis comparavit. 1318. 297

CL.

Littere ſuper eliberacione unius maldri ſiliginis & VII. ſol. ball. ſuper bonis in Mulhuſen. 1320. 299

CLI.

Ludewici Reg. Rom. confirmacio ſuper Eccleſiam in Annewilre. 1320. 300

CLII.

Super VI. amas vini minus quartali. 1321. 301

CLIII.

Littere Compoſicionis ſuper preſtacione nauli inter monaſterium Uterine vallis & Canonicos ſancti germani. 1321. 302

CLIV.

Littere permutacionis duarum amarum vini cum Monialibus Pontis ſalutis. 1323. 305

CLV.

CLV.

Littere Domini Ludewici Reg. Rom. ſuper molendinum in Metersheim. 1323. pag. 306

CLVI.

Littera penalis ſuper VIII. uncias hall. Dominorum de ſteyga. 1324. 307

CLVII.

Littere ſuper Concambio facto inter monaſterium Uterine vallis & Moniales Pontis ſalutis ſuper V. ſolidis hallens. 1325. 308

CLVIII.

Littere ſuper empcione trium ſolidorum hall. 1326 310

CLIX.

Littera Domini Lodewici Imp. ſuper Eccleſiam in Anewilre. 1340. 311

CLX.

Littere ſuper compoſicione facta inter monaſterium uterine vallis & ruſticos ſuper Heingereide. 1394. 313

CLXI.

Ruperti Rom. Regis confirmatio omnium privilegiorum monaſterii Uterine vallis, ſpecialiter juris patronatus Eccleſie Anewilre ac tranſitu ripe ſuper molendinum Methersheim &c. 1401. 320

CLXII.

Anonymi Chronicon Archiepiſcoporum Colonienſium ab anno MCLVI—MCCCLXIX. &c. 327

CLXIII.

Unio monaſterii in Hemeringen ordinis S. Auguſtini cum monaſterio B. Mariae V. & S. jacobi in Rin-

Rintele Ord. S. Benedicti cum translatione redituum & pensionum annuarum. 1468. pag. 340

CLXIV.

Littera Campanariorum Ecclesie Mindensis pro pulsatione meridiana. 1469. 344

CLXV.

Permutatio duorum mansorum & unius molendini in Geynhusen &c. 1482. 346

CLXVI.

Unio prebendarum in monte & nova obligatio ad Capellam castri montis. 1482. 347

CLXVII.

Fundatio commende SS. Fabiani & Sebastiani in Paradiso Minde. 1487. 350

CLXVIII.

Fundatio vicarie SS. Trinitatis Minde. 1490. 356

CLXIX.

De Fraternitate Eeclesie S. joannis Evangeliste 1502. 363

CLXX.

Littere Vicariam S. Mathæi in Ecclesia Mindensi concernentes. 1503. 368

CLXXI.

Locus Bonencamp extra Mindam pro cænobio fratrum strictioris observantiæ assignatur. 1504. 371

CLXXII.

Reversales Fratrum Minorum Minde receptorum. 1504. 374

CLXXIII.

CLXXIII.

Fundacio Vicarie sancte Anne in Ecclesia S. joannis forensi Minde. 1511. pag. 376

CLXXIV.

Henricus Hattingen Carmelita denominatur suffraganeus Mindensis 1515. 381

CLXXV.

Unio Vicarie S. Silvestri ad commendam Visitationis B. M. V. Minde. 1537. 384

CLXXVI.

Super certis prediis in Holtorpe. 389

CLXXVII.

Super novo castro in loco carnewinckel. 390

CLXXVIII.

Super certis ministerialibus & duobus mansis in Lerbeke comitum de Perremunt. 391

CLXXIX.

Super certis fundis Ecclesie Mindensis. 392

CLXXX.

Super decima in Nygenborch pro decima in Alsvede. 393

CLXXXI.

Quod in certis donationibus Capitulum Mindense contradixit Episcopo. 394

CLXXXII.

Super certo Ministeriali Ecclesie Mindensis. 395

CLXXXIII.

Certa ordinatio inter Comitem Vonstorpensem & Comitem de Vornholte. 395

CLXXXIV.

CLXXXIV.
Super decima in Goltbecke resignata monasterio in Amelungesborn. pag. 397
CLXXXV.
Super bonis feudalibus Ecclesie Mindensis. 398

Vale Lector benevole! & praecipua documentorum cimelia Tomo XIII, qui praeter indices locupletissimos erit ultimus, patienter exspecta. Dabam in Civitate Vangionum anno Reparatae salutis MDCCLXXXIX. Decimo quarto Kalendas Februarii.

MONUMENTA
HISTORICA
IN
VATICANO
MAXIMAM PARTEM COLLECTA.

I.

VUIDO COMES VINGTIMILIENSIS *ALFONSI* REGIS HISPANIAE NEPOS CONTRA SARACENOS PERGENS DE SUA DISPONIT SEPULTURA.

In Christi nomine. Ego *Vuido*, Imperialis comes *viginti milii*, & *Lusanae*, Marchio *Alpinae Maritimae*, proficiscens contra perfidos saracenos in subsidium illustrissimi Domini *Alfonsi*, Regis *Hispaniae*, avunculi mei, cum *Antonio*, Fratre meo, Praeside honoris Imperialis in Pedemonte & Alpium Marchione, & *Banasio* comite sabaudiae, Fratre *Heleonoris*, uxoris meae, & *Vuaimundo*, Marchione Montis Ferrati, *Berengberio*, comite Melentino Nepotibus meis; & *Conrado*, primogenito meo, futuro comite *Vintimilii*, & *Odone* secundo nato meo, futuro Marchione *Alpinae Ma-*

ritimae, & *Rolando* poſtremo nato, futuro comite in *Luſana*, & Montibus cecoſanſanae, & *Vuivaldo* de *Caſtello*, cum *Bonabella*, & *Oddone* de *Cravexana*, & *curlo Terganigra* Domino ſupelenghi, & *Tyrolae*, & Iudice *Balbo* Domino de *Bartli* & *Senſanae*, commilitonibus meis; divinum judicium timens, & mortis incertitudinem expaveſcens, de conſilio ſupradictorum ordino, diſpono, & eligo pro me, & meis liberis, ubicunque me, & illos mori contingat, ſepulturam in capella Sancti *Michaelis*, quam Pater meus conſtrui fecit in olivetto ſuo apud *vigintimilium*; quam capellam cum hoſpitio & olivetto juſta poſito, & cunctis Terriculis, & incultis, ortis, & Molendinis, ac domibus, quae ſunt a porta Purgi lacus ſubtus *vigintimilium* uſque ad Podium, & ſequendo altiora colla uſque *Apium*, & deſcendendo ab *Apio* ad *Capalovo* &c. Et caſtrum de ſepulchro cum mero & libero Imperio & Territorio &c.

Quae ſupradicta ſunt proprii juris mei lego, dono pro ſepultura mea & anima mea & parentum meorum, & ex nunc offero Deo, & beato *Honorato*, & beato *Alberto*, Abbati & Fratribus Monaſterii ſancti *Honorati* ſacrae jnſolae Leronienſis, ſub expreſſa conditione, quod dictam capellam, nec dictum caſtrum de ſepulchro vendere, aut aliquo modo alienare a capella & Fratribus Leronienſibus, habitantibus ibidem. Quod ſi fecerint contra praedicta, ad Fratres Monaſterii ſancti *Petri* Montis majoris penitus devolvantur, retinenſque liberis meis, & eorum legitimis ſucceſſoribus, ut poſſint, quamdiu in *vigintimilio* fue-

fuerint, & hoſpitium non conſtruxerint, cum dictis Fratribus hoſpitari ibidem, ligna, ſalem, aquam, & mapas cum utenſilibus ac cocinam tantum ab ipſis Fratribus accipiendo; Injungens *Conrado* primogenito meo, & ſuis ſucceſſoribus ſi hoc nequiverit; adimpleat autem, ſepulchrum meum in dicta capella conſtrui faciat altare beati *Antonij* & juxta dictam capellam hoſpitale pro infirmis ſancti *Antonij*, quibus ipſi Fratres ſerviant. Et de praedictis rogo *Herricum*, meum judicem, Notarium, & Cancellarium, cartam conſcribi & nominatis Teſtibus ſignari, & Bulla mea ſigillari ad perpetuam rei memoriam.

Guido qui ſupra, comes Imperialis *vigintimilii* & *Luſanae* & Marchio *Alpinae Maritimae*, praedicta omnia per me ſupra donata approbo.

Ego *Antonius*, Marchio Alpinae.

Ego *Bonoſeus* comes *Sabaudiae*.

Ego *Guaimundus* Marchio *montis Ferrati*.

Ego *Conradus*.

Ego *Oddo*.

Ego *Rolandus*.

Ego *Berengarius*, comes *Valentinae*.

Ego *Vivaldus* de *Caſtello*.

Ego *Bonobella*.

Ego *Oddo* de *Cravexana*.

Ego *Curlo Terganigra*.

Ego judex *Balbi*.

Ego *Sapritio*.

Actum in municipio *Varigoti*, & ſcriptum per me *Herricum* judicem, & Notarium & Cancellarium uti Domini *Guidonis* comitis *vigintimilii*

lii &c. pracepto, & meo signo signatum Illustrissimo Domino *Ludovico* Romanorum Imperatore feliciter imperante, Anno Dominicae Incarnationis Nonagentesimo quinquagesimo quarto, III. Calendas Aprilis. Indictione XII.

30. Mart.

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 378. ex Archiv. Lexinensi.

II.

OTTO II. IMP. LITIGIUM DUORUM ABBATUM *RAVENNAE* DIRIMIT.

Anno Dominicae Incarnationis DCCCCLXXI. dum in Dei nomine *Otto*, divina providente clementia Imperator Augustus, resideret in Regia aula, non longe a moenibus *Ravennae* vrbis sita, quam ipse Imperator clarissimus, in honorem sui, claris aedificiis fundare praeceperat juxta rivum, penes muros ipsius civitatis decurrens, qui dicitur muro novo. Tunc eo Imperatore clarissimo ibi plurima Imperii sui ordinans & disponens, ante ejus venere praesentiam *Johannes* Abbas Monasterii S. *Mariae*, quod situm est in comitatu *Sabinensi*, in loco qui dicitur *Acutianus* & *Hiltibrandus*, ipsius Monasterii Monachus; qui introgressi altercari inter se coepere altis contentionibus quis illorum Abbas ipsius Monasterii deberet esse legaliter, *Hiltebrandus* vero, qui antiquioris erat aetatis, & annolior, & quia parti ipsius subjectae

Mona-

Monasterii, quae conjacet in comitatu Firmensi praeerat, hac occasione totius Monasterii honorem sibi vendicare volebat, & se Abbatem fore debere. *Johannes* vero Abbas ipsius Monasterii dicebat se ipsius honoris infulas esse adeptum Electione & consensu omnium Monachorum, & totius congregationis collegii, & quod erat firmius summi benedictione Pontificis, insuper ex ipso Imperatore clarissimo possidebat de ipso Monasterio pragmaticon. *) Quae omnia, quae promulgata sunt ab *Johanne* Abbate firmis assertionibus, vera esse claruere coram ipsius Imperatoris praesentia, residentibus ibi plurimis *Italiae* Principibus videlicet *Pandulfo* & *Marchione*, & *Huberto* Furbensi Episcopo, atque *Petro* comite, & caeteris quam plurimis Episcopis, comitibus, sacerdotibus, diaconibus, clericis etiam multis, & Laicis. Tunc ipse Imperator dissertiosissimus & scientissimus, *Johannis* Abbatis rectitudinem sciens, & mendacia atque injustitias *Hiltebrandi* providens, praecepit *Pandulfo* Principi, & Marchioni, & *Petro* comiti, atque *Petro*, suo cancellario, ut ambos in sui praesentiam ducerent, & hanc litem ita inter eos definirent juste, legaliter, & firmiter, quo nulla altercatio inter eos inde fuisset amplius, eo videlicet ordine: ut *Johannes* Abbas, ipsius Monasterii omnino fuisset cunctis diebus vitae suae Abbas & Dominus. Tum pro Dei amore, & remedio suae animae, & quia *Hiltibrandus*

 erat

*) Pragmaticum rescriptum praevia causae cognitione ab Imperatore concessum.

erat vetulus, & plurimum canium, atque aetatis decrepitae, concedent ei vel duo loca, inde victum & vestimentum cum caeteris sibi subjectis habere potuisset, videlicet: curtem de *Moliano*, & curtem Sancti *Benedicti*, cum omnibus earum pertinentiis, & nihil jam amplius quaereret.

Quod juxta serenissimi Imperatoris decretum, ante praesentiam *Pandulfi* Principis & Marchionis, & *Petri* comitis, & *Petri* Cancellarii definitum & determinatum est inter eos, ea ratione, ut inviolatum & inconcussum inter ipsos omni permaneat tempore volumus. Quod ut verius ab omnibus credatur, nostro sigillo sigillari jussimus.

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 7187.

III.

OTTO II. IMP. *OTTEBRECHTO* PROPRIETATEM PROPE *RICHOLVESKIRICHA**) QUANDAM IN PAGO *LOGENAHE* DONAT.

In nomine sancte & individue Trinitatis. *Otto* divina favente clemencia Imperator Augustus Noverit industria omnium fidelium nostrorum tam presencium quam & futurorum, qualiter nos ob interventum *Hildelini* comitis fideli nostro *Ottebrechto* nominato quandam nostram proprietatis partem, quam antea quidam *Gerricus* tenuit & modo juste in nostrum fiscum dijudicatum est, hoc illi nunc pro recompensacione ejus digni scripti & concedimus firmiter donamus proprietatem que

prope

prope *Richolveskiricha* nominatum in comitatu *Hilderini* comitis & in pago *Logenahe* ſitum cum utriuſque ſexus mancipiis, edificiis, terris cultis & incultis, pratis paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus exitibus & reditibus, molendinis, mobilibus & immobilibus, queſitis & inquirendis eo videlicet tenore ut libero ipſe deinceps perfruatur arbitrio hec tenendi, dandi, vendendi, commutandi vel quidquid voluerit inde faciendi, & ut hec noſtre donacionis auctoritas firma ſtabiliſque permaneat, hoc preſens preceptum conſcribi juſſimus annulique noſtri impreſſione ſignatam manu propria ſubtus eam firmavimus.

Signum Domini *Ottonis* Imperatoris Auguſti, *Wolgmarus* Cancellarius vice *Willegiſi* Archi capellani Notarii. Datum VIIII. Kalendas junij Anno Dnice Incarnacionis DCCCC LXXV. Indict. II. anno vero regni Dni *Ottonis* XIIII. Imperii VII. Actum *Franckenfort.*
24. Maji.

*) Anno 1226. promulgatum eſt laudum quoad jus patronatus Eccleſiae in *Richolfskirchen* inter *Giſelbertum* militem & patruum ejus *Erneſtum* de *Eſchborn* hactenus controverſum in favorem *Ulrici* de *Minzenberch* ſuorumque haeredum. de *Guden. Sillog.* pag. 588.

IV.

OTTO III. ROM. REX *PETRO URSIOLO* DUCI VENETO PACTUM AB *OTTONE* II. IMP. CONCESSUM CONFIRMAT.

Otto Dei misericordia Rex, omnibus Sanctae Dei Ecclesiae Fidelibus, nostrique, praesentibus & futuris, notum esse volumus, eo quod *Petrus Ursiolus* Dux Veneticorum, per suos Nuntios *Marinum* Diaconum, & *Joannem Ursiolum*, interventu & petitione nostrae dilectissimae Dominae aviae *Adeleidae*, Imperatricis Augustae, nostram adijt celsitudinem, efflagitans, quatenus pactum, quod Pater noster bonae memoriae, *Otto* Imperator, tempore Tribuni (*Memmonis*) Ducis, eis concessit *Veronae*, nostrae confirmationis praecepto corroborare & confirmare dignaremur; cujus petitionem justam cernentes, amore nostrae dilectissimae aviae, & considerata legalitate praedicti Ducis, suaeque gentis, id est superius pactum a nostro genitore eis concessum, nostrae confirmationis praecepto firmavimus, & inconvulsum fieri jussimus, & omnia quae in pagina ipsius scriptionis esse pacti videntur, ea ratione, ut nullus mortalium sub nostra potestate habitantium, corrumpere, laedere, aut falsum vocare audeat, sed si regno nostro quiete vivere desiderat, observare studeat in omnibus, videlicet: in observandis riparum legibus in transituris ut nulla nova consuetudo eis imponatur: sed secundum antiquam consuetudinem & jussionem pacti Patris nostri eis paci-

pacifice liceat vivere, nec in depraedando, aut pignorando aliquem venetorum, vel flagellando, aut de capulo ſylvarum amplius tollendo, quae antiqua praeſtat conſuetudo, nec de ſervis fugitivis, quos comprehendunt aliquod damnum eis facere, aut transfugare praeſumat aliquis, ſed ubicunque inventi fuerint, ſecundum legem, reddantut eis. Praecipimus etiam de Terris Palatii *Venetiae*, ſive Patriarchatus, Epiſcopatuum quoque, coenobiorum tam virorum quam mulierum, & omnium Eccleſiarum inibi conſiſtentium, ac omnium habitantium hominum in antedicta *Venetia*, ubicumque poſitae ſint in toto Regno noſtro, tam quae modo poſſidere videntur, quam retro huc a xxx annis poſſederunt, prout jure & legaliter poſſumus, jubemus, ut quiete teneant, & perditas recuperent, & ut nullus Princeps, vel pauper aliquem veneticorum diſtringere, aut legem facere de aliqua habita ſubſtantia ad placitum ducere, niſi in praeſentia illorum Ducis, aut fodrum *) tollere de illorum terris praeſumant, aut bannum mittere tam de Dominis habitantibus in *Venetia*, quam de illorum hominibus ubicunque habitantibus juſtitiam aliquam accipere praeſumant, niſi in praeſentia Dominorum ſuorum. Confirmamus etiam *Lauretum*, ut quantum ſalſa aqua continet, eorum ſubjaceat poteſtati. Inſuper volumus ac confirmamus, ut Epiſcopatus ci-

 vita-

*) Annona militaris ſeu quae praebentur ad victum militum vel equorum ut ſtramentum & palla, cui inde apud gallos *Feurre* appellatio manſit.

vitatis Heraclianae habeat totam decimam in integrum a terminatione quae facta eſt, tempore *Liutbprandi* Regis, inter *Paulutum* Ducem, & *Marcellum*, Magiſtrum militum, uſque ad mare; civitates etiam vel loca, per quae ſoliti ſunt diſcurrere Venetici, ſive negotia agere, nemo illis contradicere, aut bannum diſtringere, ſive Imperiali, vel Regali juſſione, praeſumat, & ſi ipſi aliquam querimoniam fecerint comitibus, vel alicui poteſtati de aliquo contrario ipſis peracto, legem facere noluerint, ipſis proclamantibus tribus vicibus, ſi vindictam aliquam acceperint, nullam moleſtiam inde habeant; aſſaltum etiam infra vel extra, ſuper aliquem eorum locum, vel veneticum, non faciat, & ſi aliquis veneticorum, rebellis poteſtati Ducis, fugerit, inde exiens, nullum locum apud noſtrum Fidelem habeat, niſi in acquirendo gratiam ſiquis autem &c.

Datum XIIII. Kalendas Auguſti Anno Dominicae Incarnationis DCCCC XCII. Indictione V. Anno vero Domini *Ottonis* III. regnantis IX.

Actum *Molinhuſon* feliciter, Amen.

Ex Francis. Danduli Hiſtor. MS. *Veneta* in Bibl. Vatic.

19. jul.

V.

HENRICI II. IMP. CANCELLARIUS INVESTIT ABBATEM *PETRUM* PROPE *VINCENCIAM* DE VARIJS BONIS.

Dum in Dei nomine in comitatu Pataviensi in quodam prato qui dicitur *cerexeto* prope Monasterium S. *Justinae*, in Iudicio residebat Dominus *Guntherus* Cancellarius & missus domini secundi *Enrici* Imperatoris ad Iustitias faciendas ae deliberandas, Residentibus cum eo *Atto*, *Iobbertus*, *Burgundius*, *Sundelerius*, *Teudaldus*, Iudices sacri Palatii. *Vnarientus*, *Ubertus*, *Joannes*, & item *Ubertus*, & reliqui plures, ibique etiam veniens praesentia *Petrus* Abbas monasterii S. *Felicis* & *Fortunati* & S. *Viti*, & *modesti*, sita foris & prope civitate *Vincencia*, una cum *Richardo* advocato suo & ipsius monasterii, coepit dicere: peto ad vos domine cancellarie ut vos propter Deum, & animae Imperatoris, ac vestris mercedem, mittatis bannum super me, & super jam dictum monasterium nominative de decomis de villa *Braida* S. *Viti* & corte, quae dicitur *Fonratae* & de villa *Tuccido*, ut ubicumque jam dictum monasterium aliquid juste & legaliter posidere dignoscitur, ut nullus quislibet homo partem ipsius monasterii devestire, molestare, vel inquietare audeat sine legali judicio. Cum ipse *Petrus* Abbas, una cum *Richardo* Advocato suo taliter petisset; tum dominus cancellarius per fuste

ste *) quam sua tenebat manu ipsum Abbatem, & praedictum monasterium investivit de praedictis omnibus rebus sicut super legitur; ut nullus quislibet homo pars jam dicti monasterii, & de praedictis rebus devestire molestare & inquietare audeat sine legali judicio, qui vero fecerit centum libras auri se compositurum agnoscat, medietatem camerae domini Imperatoris, & medietatem parte praedicti monasterii.

Finita est causa, & hanc notitiam pro securitate praedicti Monasterii fieri ammonuerunt quidem ego Notarius & judex sacri palatii ex jussione praedicti cancellarii, judicum ammonitione scripsi. Regni vero Domini secundi *Enrici* Imp. deo propitio IX. IV die mensis octobris. Indict. IX.

Ego *Goutberius* Cancellarius confirmavi. *Atto* judex & missus interfuit. Ego *Burgundius* judex sac. Palatii interfui.

Ego *Jobbertus* judex subscripsi. *Sundelerius* judex ibi fui.

Ex Cod. MS. Bibl. Reg. Suec. in Vaticano. num. 378.

*) *Andreas Suenonis lib.* 5. *legum Scanicarum c.* 24. ait. Fustis appellatio virgam & baculum, hastam, securim, malleum, clavam & vaginatum gladium comprehendit.

VI.

VI.

CONQUERITUR *HUGO* ABBAS FARFENSIS APUD *CONRADUM* IMP. DE *JOANNE* ET *CRESCENTIO* QUONDAM COMITIS *BENEDICTI* FILIJS, SUPER USURPATIONE CASTRORUM *TRIBUCI* ET *PUCINIANI*.

Domine ſenior; intelligite diligenter contentionem, quae eſt inter Monaſterium S. *Mariae* Dominae noſtrae, quod veſtrum principium eſt ſecundum ſaeculi diſpoſitionem, & filios comitis *Benedicti*, videlicet *Johannem* & *Creſcentium*, & accommodate adhaec examinandum pro redemptione animae veſtrae, & amore ipſius genitricis, nec non & pro dilectione Fratrum inibi degentium, qui cottidie pro ſtatu veſtri Regni, Deum rogare non negligunt. Teſte Deo. in nullo mentiar; illud, quod ab aliis audivi, qui ante me fuerunt in ipſo loco, Ego non affirmo: ſed illi, qui adhuc vivi ſunt de illis Fratribus, certificabunt ita eſſe, ſi jubetis. Dicunt enim, quod noſter Anteceſſor, Abbas *Joannes* nomine, feciſſet de uno noſtro caſtello, quod *Tribucus* vocatur, ſcriptum, quod Romani emphiteuſis ad tertiam generationem Tertio-generum vocant, *Benedicto* comiti, patri iſtorum praedictorum, de caſtello ſolummodo, ſed non de pertinentia, quae curtis *Getbulij* vocatur. ſed non eum corroboraſſe ſua manu & Monachorum atque Teſtium, eo quod dicit ei promiſiſſe dare unum ornamentum miſſae, praetij xxx. libb. quod ſui Atavi *Johannis* XII. Papae fuiſſe refertur. Quo minime dato, ſupradictum

dictum scriptum affirmant remansisse intestatum. Tamen, ipsa occasione invasit praedictum castellum cum omni pertinentia malo ingenio & pessima fraude, quod onerosum fuit hic scribere.

Me ordinato a seniore nostro III. *Ottone*, *Crescentioque* occiso, coepit praedictus Imperator potestative legem facere infra *Romam*. Qua de causa, praedictus comes, pavore ductus, coepit me rogare, & Fratres, ne super eum reclamationem faceremus. Quid multa! fecimus talem finem inter Nos; Ipse refutavit Nobis medietatem praedictae curtis, absque Ecclesia S. *Getbulij* quam reddidit nobis cum duobus casalibus pro castello, & Ego cum Monachis feci Tertio generum, a me & Monachis ac testibus mandavimus illi simul cum appare, ut ipse firmaret appare, & nobis daret, & ipse teneret tunc Tertio-generum, sicut rectum est. Quod ipse facere noluit, eo quod putabat in proprium sibi vendicare, sicut *Johannes* filius ejus, qui nunc superest, mihi postea dixit. ideo nolebat appare inter Nos esse, ut securius ipse possideret. Nostri vero reduxerunt secum Tertio-generum & apparum, quod ipse nunquam requisivit. Tamen nos tenuimus ipsam sortem cum Ecclesia, quam nobis reddidit usque dum ipse vixit, & post mortem ejus usque ad annos quatuor. Postea tulerunt nobis isti sui filii turpiter & adbeneficiaverunt de illa duos nostros milites, quos nobis tulerunt; insuper invaserunt alias nostras res, quas nunquam antea tenuerunt, nec non & castellum *Puccinianum*, quod prope nostrum Monasterium, in uno milliario stat, quod nunquam hacte-

nus

nus tenuerunt, nobis noctu furati sunt, ac nostris libellariis qui nobis tenebant, & receperunt possidere sibi.

Post haec, Ego renuntiavi Abbatiam, qualiter multi sciunt, & electus est ibi unus noster nutricius, Monachus a fratribus ipsius loci, & a Papa consecratus, sed ab Imperatore, cujus Monasterium est, donum & praeceptum minime consecutus est, cum quo postea renovarunt pactum praedicti filii *Benedicti* comitis quod mecum fregerant. vnum postea habuimus conflictum Ego, & *Johannes*, ante praesentiam senioris nostri *Heinrici* Regis, qui una cum consilio Domini *Benedicti* Papae, & judicio judicum, reinvestivit nos de praedictis castellis, & commisit inter Dominum Papam praedictum, ut si animam suam diligeret, nobis ipsa reacquireret, postea vero Dominus Papa fecit cum eis finem absque me, non sua sponte tamen, sed coacte & constrictus a filiis *Rainerii* & Pedonibus, & fecit eis jurare *Romanum* suum fratrem, qui modo Papa est, & *Gregorium* Nepotem suum, quod eis redderet praedicta nostra castella, & adjuraret eos adtenere cunctos omnes homines. Ego autem hoc audito, timore perculsus, cum consilio tamen Domini *Piligrimi*, qui cancellarius adhuc erat, & tunc aderat, dedi filiis *Octaviani*, *Oddoni* & *Crescentio* medietatem de praedicto *Tribuco* cum sua pertinentia, eo pacto, ut Nos defenderent & Monasterium ab ijs, cum ipsis castellis, quod & factum habent usque hodie, Christo favente. Posthaec venit senior noster *Heinricus*, quando *Trojam* acquisivit, cui intima-

timavimus cuncta per ordinem; illi vero complacuit, atque voluit & jussit lex fieri inter nos, & istos quod illi facere noluerunt. Modo veneran-de senior humo tenus vos obsecramus, ut accepta, Deo favente, Imperiali corona, *) quia ante quietem non habebitis fixe perficiendi, jubete fieri lex, quatenus illorum fidelitatem hac occasione non perdatis, & de nobis in peccatum non cadatis &c.

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num 7187.

*) Haec cum tractarentur *Conradus* Imperiali Corona necdum erat redimitus. *Romam* autem pervenit hoc anno MXXVII. in Majori hebdomada atque ipso die paschali a *Johanne* Pontifice ritu solemni inunctus & coronatus est.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno Deo propitio Pontificatus Domini nostri *Benedicti*, summi Pontificis, & universalis Papae VIII. in sacratissima sede beati *Petri* Apostoli Anno III. Imperatore Domino nostro piissimo perpetuo Augusto *Heinrico*, a Deo coronato, magno & pacifico Imperatore Anno I. Indictione XII. mensis Augusti die II.

Cunctis Sanctae Dei Ecclesiae fidelibus manifestum fieri volumus qualiter & quomodo Romani & Longobardi judices, tam ex Justinianae legis, & quam Longobardae videlicet capitulis hanc notitiam brevem omnino fieri decrevere, & lite & contentione, quae supra scripta esse videtur. Proinde referimus: cum quidam *Crescentius*, *Benedicti* comitis filius, diabolica fraude corruptus, abiit noctur-

nocturno tempore & quoddam castellum, quod dicitur *Bukinianum*, a venerabili Monasterio Dei Genitricis *Mariae*, quod ponitur sub monte Acutiano in loco, qui dicitur Parpha, cujus fuit haereditas, & per vim sibi & suae potestati, usquequo Dominus supra dictus *Heinricus* Imperator *Romam* advenit, retinuit.

Igitur cum memoratus *Heinricus Romam* venisset, & intra venerabilem Basilicam beati *Petri* Apostoli resideret, ad legem & justitiam faciendam; Tunc *Hugo* ipsius Monasterii S. *Mariae* venerabilis Abbas, eidem Imperatori de suprascripta invasione, fraude, & nequitia, atque omnibus quae *Crescentius* de praedicto castello, perpetraverat, reclamare coepit. Quod auditis Imperator, cum esset pius & bonus, mox praecepit *Johanni*, ejusdem *Crescentij* Germano, quatenus eum ad se venire faceret, & de ea lite quam Abbas proposuerat, cum eo legaliter finiret. Sed *Johannes* tale responsum Imperatori praebuit, dicens: nulla ratione se inde velle intromittere. Quum non suum, sed sui tantum Germani esset acquisitum, & quod eam legem, quam Imperator inde facere malebat, adimplere non poterat. Mox coram Domini Praesulis praesentiam, & omnium qui aderant, Imperator apprehendit virgam manu, & per ipsam virgam de eodem castello *Hugonem* Abbatem investivit. Deinde rogavit supradictum Dominum *Benedictum* Praesulem, ut ob amorem Dei, suaeque animae remedium, prout ipse investierat, illam adimplere & facere non praetermit-

teret legem. Hisque talibus peractis retro ultra montes Imperator revertitur. &c.

VII.

SACRAMENTUM PACIS. SEC. XI.

Ecclesiam nullo modo infringam. Cellaria in circuitu Ecclesiae, causa salvamenti aedificata, non infringam, nisi propter illum malefactorem, qui hanc Pacem infregerit, aut propter homicidium, aut propter comprehensionem hominis aut caballi, & si propter has res eadem cellaria infregero, nihil aliud ex eis traham nisi illum malefactorem, aut ejus Vuarnimentum, *) me sciente.

Clericum, aut Monachum, arma saecularia non portantes, non assaliam, **) neque ambulantes cum eis sine lancea & scuto; nec caballos eorum rapiam, nisi talis praesentialiter eorum culpa fuerit, aut rectam rationem habeam illud faciendi, aut nisi talis eorum culpa fuerit, quam post meam amonitionem, infra dies xv. emendare voluerint.

Praedam non faciam de bove, de vacca, de porco, de vervece, de agno, de capra, de asino, & fasce quem portat, de equa desfecata & pullo ejus indomito.

Villanum & Villanam, vel servientes aut mercatores, non prendam, nec denarios eorum tollam,

*) Warnimentum, *Apparatus bellicus. du Fresne.*

**) Irruam, invadam.

lam, nec redimere eos faciam, nec suum habere eis tollam propter Vuerram senioris sui, nec flagellabo eos propter substantiam suam.

Mulum aut mulam, & caballum & equam, & pullum, qui in pascuis fuerint, non tollam ulli homini a Kalendis Martii usque festivitatem omnium Sanctorum, nisi eos in meo damno invenero.

Mansiones non incendam, nec destruam ex toto, nisi inimicum caballarium aut latronem intus invenero, & nisi castello junctae fuerint quod in nomine castelli consistit.

Vineas alterius non truncabo, neque eradicabo, neque vindemiabo propter vuerram, nisi in illa terra quae mea est, aut mea debet esse, me sciente. Molendinum non destruam, nec annonam, quae in eo fuerit, rapiam.

Latronem publicum & renominatum non consentiam, nec conducam illum, nec ejus latrocinium me sciente, & illum hominem, qui istam pacem infregerit, se sciente, non conducam postquam scivero, etsi nesciens fecerit, & ad meum conductum venerit, & fuerit, aut emendabo pro illo, aut emendare faciam infra spatium XV. dierum postquam ad rationem missus fuero, aut ei meum conductum vetabo.

Negotiatorem, & peregrinum non assaliam, nec res eorum tollam, nisi illorum culpa fuerit.

Bestias villanorum non occidam nisi ad meum & meorum conductum.

Villanum non praedabo, nec substantiam ejus tollam pro fidejussione senioris sui.

Nobiles feminas non assaliam, neque illos qui cum eis ambulaverint, sine maritis suis, nisi per propriam culpam, & nisi in meo malefacto illas invenero.

Similiter de viduis, ac sanctimonialibus attendam.

Illis qui vinum cum carro duxerint, non tollam illud, neque boves, qui duxerint.

Venditores non prendam, nec caballos eorum, neque canes tollam, nisi, ut dictum, in meo dampno invenero.

Et contra omnes qui hoc sacramentum juraverint & jurabunt hoc praesenti tempore ab hinc usque ad festivitatem sancti *Johannis*, quae futura in mense Iunio & ab illa festivitate usque in sex annos, & attenderint erga me, exceptis illis terris, quae sunt de meo alodio, ac beneficio, me sciente, excepto per bastimentum *) & obsidionem castelli, & per Hostem Regis, ut in illis solum conductum accipiam, & nihil mecum ad domum meam portabo, exceptis ferris qui fuerint in pedibus caballorum. Sic Deus me adjuvet.

Ex Cod. MS. Bibl. Reg. Sueciae in Vatican. num. 566.

*) A gallico *bastiment*.

VIII.

MATHILDIS ECCLESIAM S. *PETRI* DE *GUASTALLA* IN PROTECTIONEM SPECIALEM SUSCIPIT.

In nomine Sanctae & individuae Trinitatis. *Matildis*, Dei Gratia, ſiquid eſt. Dum, in Dei nomine, Eccleſiarum curam, juxta poteſtatis vires divinitus Nobis collatas, quondam cum noſtris fidelibus haberemus, & aliquas merito inibi canonice converſantium tum a ſaecularium jugo & iniqua oppreſſione liberas reddere cogitaremus, *Joannes* Archi presbyter, & Fratres Eccleſiae S. *Petri* de *Guaſtalla*, noſtram Clementiam precibus adeuntes, & de quorundam fidelium noſtrorum moleſtatione praedictae Eccleſiae terras noviter & antiquitus ab jndegenis attributas impedientium, plurimum conquerentes poſtularunt a Nobis ſuper hac re fieri ſcriptum ad noſtrae animae memoriale perpetuum noſtra auctoritate ſuffultum, multorumque procerum ac Baronũm teſtimonio comprobatum; quorum petitionibus annuentes fieri juſſimus, quod eos juſte poſtulaſſe credidimus. Notum itaque fieri volumus omnibus noſtrae poteſtatis fidelibus tam praeſentibus quam futuris, praefatam Eccleſiam S. *Petri* in *Guaſtalla* a beatae memoriae *Beringarij* Regis per *Dominicum Carimanum* fabricatam ab eodem Rege decentiſſime dotatam, nec non ſummo Pontifici ſanctae recordationis *Gregorio* V. traditam conſecrandam, & canonice ordinandam ſub no-

 ſtrae

ſtrae Nos defenſionis cuſtodia ſuſcepiſſe, & ab omnium ſaecularium poteſtatum oppreſſione vel moleſtatione cum ſuis omnibus appenditiis reddidiſſe, ita etiam ut ſi aliquo tempore praenominata *Guaſtalla* curia alicui pro feudo vel alio modo voluerimus impendere, Eccleſiam eiuſque bona tam in terrarum quam caeterarum poſſeſſionibus nullius poteſtati niſi ſummo Pontifici & Regi velimus perpetuo ſubjacere; terras autem vbicumque uſque hodie acquiſitas, & in futurum juſte ac legaliter acquirendas ſicut praelibata Eccleſia vſque modo habuit ac poſſedit, ita deinceps, remota omnium moleſtatione, perpetuo habeat ac poſſideat. Rogamus igitur, ac rogando praecipimus, ut nullus deinceps dux, Marchio, Comes, vicecomes, Gaſtaldio, nulla major minorve perſona, contra id, quod ſuperius diximus, Eccleſiam, vel eius bona in legali judicio audeat in aliquo moleſtare vel terras ſeu decimas noſtri feudi uſque hodie acquiſitas, vel in antea acquirendas auferre vel diminuere; ſiquis autem, quod abſit, hujus noſtrae inſtitutionis ſcriptum temerare, aut in aliquo infringere temptaverit, quinquaginta librarum argenti poena componat, medietatem praedictae Eccleſiae, & medietatem camerae noſtrae: hoc tamen ſcripto in ſuo ſemper robore permanente, quod ut verius credatur, & firmius habeatur propriae manus ſubſcriptione firmamus.

Mathilda.

Ego *Paganus* Romanae Eccleſiae Diaconus Cardinalis ſubſcripſi.

Ego

Ego *Ardericus* Iudex interfui, & subscripsi.

Ego *Pallus* Pallatinus judex, interfui & subscripsi.

Actum apud *Guastallam* Anno ab incarnatione Domini MCI. IV. Kalendas Aprilis Indictione V. per manum *Frugerij* Archipresbyteri, & Capellani.

Testes fuerunt *Belencio*; *Lanfrancus*; *Arduinus* de *Palludę*, *Gerardus* de *Cornazano*.

Rocco Gastaldio.

Ex Cod. MS. Bibl. Vatic. num. 6197.

29. Mart.

IX.

FRIDERICUS I. IMP. DUCEM AUSTRIAE ET STYRIAE REGIA DIGNITATE HONORAT.

F*ridericus* Dei Gratia, Romanorum Imperator &c.

. . . Duci Austriae & styriae, suo dilecto Principi, & comiti Carniolae gratiam suam, & omne bonum.

De Fulgore Throni caesarei, velut ex coelo radii, sic certe prodeunt dignitates ut primae Lucis integritas minorati Luminis non sentiat detrimenta, tantoque magis Imperiale sceptrum extollitur ac tanto cura Regiminis a sollicitudinibus relevatur, quanto Tribunal ipsius digniores in circuitu circumspicit contribuis Regiones. Hac igitur

tur confideratione commoti, Qui coelefti providentia Romani Imperii moderamur habenas, folii noftri decus tam veterum dignitatum ornatibus confovemus, quam novis honoribus ampliamus.

Tuis igitur devotiffime Princeps nofter, fupplicationibus favorabiliter inclinati, nec minus ad exaltationem honoris facri Imperii refpectum habentes, de Infrafcriptorum Principum noftrorum confilio, videlicet. . . .

Ducatus Auftriae & Styriae, cum pertinentiis fuis, & terminis, quos hactenus habuerunt, ad nomen & honorem Regium transferentes & hactenus praedictorum Ducatuum ducem, de poteftatis noftrae plenitudine & magnificentia principali, promovemus in Regem, eisdem libertatibus & immunitatibus & juribus praedictum Regnum tuum, praefentis Epigrammatis auctoritate, dotantes, quae Regiam deceant dignitatem. Ut tamen ex honore, quem Tibi libenter adjicimus, nihil honoris vel juris noftri diadematis aut Imperii fubtrahatur, quin imo, ficut hactenus tamquam dux, Princeps, & fidelis nofter extiteras, fic impofterum Regio decoratus honore, Tu, & fucceffores tui legitimi, Principes fideles & devoti nobis & fuccefforibus noftris in perpetuo perfiftatis, nihilque propterea Juri & honori Imperii in praedictis Regno & Terris ejus omnino depereat vel decrefcat quae hactenus habuit in eisdem. Eo fpecialiter, & nominatim expreffo, quod fucceffores tui non per Electionem praelatorum ducum, comitum aut quorundam nobilium eligantur in Re-

Regem, ſed ſemper major natu, & Senior, ex Generatione tua, ex Te, & ex ſucceſſoribus tuis legitime deſcendentes, in ipſo Regno ſuccedant, nullusque ex eis coronam aut conſecrationem in praedicto tuo Regno de manu cujusquam accipiat: ſed a nobis, & ſucceſſoribus noſtris tantum, in curia noſtra vel ab his, qui ſpecialiter mandatum a nobis ſuper hoc habeant, coronationis & conſecrationis munus & decus pro tempore impoſterum conſequentur; alii vero haeredes minores natu non habeant aliud, niſi quod ex Regis gratia poterunt obtinere. Illud etiam Iuri Regio & Honori conjungimus, ut, ſi aliquis comes, Nobilis, aut Miniſterialis, vel miles, de Regno tuo, contra Te aut ſucceſſores tuos, & Terram tuam, forſan exceſſerit, & pro ſuo exceſſu caſtrum vel munitiones ſuas ab excedente ea per Te vel nuntios tuos peti contigerit, ipſumque negaverit aſſignare, ipſum ex jure Regiae dignitatis per ſententiam curiae tuae bampnire & forjudicare valeas, ipſumque exlegem facere, omnis juris ſuffragio, prout moris Imperii, cariturum. Caeterum; ut pacem & juſtitiam, quae ſunt Regnorum omnium fundamenta, poſſis in praedicto Regno tuo conſtanter confovere, praedicta Tibi auctoritate concedimus, ut ſiquis in praedicto Regno tuo extiterit malefactor, tuo judicio aut curia tua juſto judicio condempnetur, Eumque ſi aliquis de praedicto Regno tuo tenuerit, foverit vel defenderit, & requiſitus eundem tuo judicio noluerit aſſignare, eadem poena puniri debeat. Ad decus praeterea Regni tui praeſentis privile-

 gii

gii auctoritate permittimus ut de provincia Carniolae Ducatum facias, Tibi immediate, & per Te nobis, & successoribus nostris, & Imperio, responsurum. Et ut in ducatu ipso cognatum tuum fidelem nostrum in ducem valeas promovere, plenam Tibi concedimus potestatem.

Ad cujus rei memoriam & robur perpetuo valiturum, praesens privilegium fieri, & bulla nostra aurea Typario nostrae majestatis impressa, jussimus communiri. . . .

Ex Vet. Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 3999.

X.

FRIDERICI I. IMP. ET *HENRICI* VI. ROM. REG. PAX ET CONCORDIA CUM SOCIATIS INITA.

In nomine Sanctae & individuae Trinitatis. *Fredericus*, divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus, & *Henricus* sextus, ejus filius, Romanorum Rex Augustus.

Imperialis clementiae mansueta serenitas eam semper in subditis dispensationem favoris & gratiae habere consuevit, quamvis districta severitate excessuum delicta debeat & possit corrigere, & rebellium insolentiam ad debitam fidem, & debitae devotionis obsequium revocare. Ea propter, cognoscat universitas Fidelium Imperii, tam praesentis aetatis, quam successivae posteritatis, quod Nos, solita benignitatis nostrae, nobis innatae

natae pietatis, aperientes, eos & ſocietatem, & fautores, in plenitudinem gratiae noſtrae recepimus, offenſas omnes, & culpas, quibus Nos ad indignationem provocaverant, & clementer eis remittentes, eoſque, propter fidelia devotae ſinceritatis ſuae ſervitia, quae Nos ab eis credimus certiſſime recepturos, in numero dilectorum filiorum noſtrorum computandos cenſemus; pacem itaque noſtram, quam eis clementer indultam conceſſimus, praeſenti pagina duximus ſubtus ſcribi, & auctoritatis noſtrae ſigillo communiri, cujus hic eſt tenor, & ſeries.

Nos Romanorum Imperator *Fredericus*, & Filius noſter *Henricus*, Rex Romanorum, concedimus Vobis, civitatibus, Locis, & perſonis ſocietatis, Regalia & conſuetudines veſtras, tam in civitate, quam extra civitatem, videlicet, *Veronae*, & caſtro ejus, & ſuburbiis, & aliis civitatibus, locis, & perſonis ſocietatis in perpetuum; videlicet: ut in ipſa civitate omnia habeatis ſicut hactenus habuiſtis vel habetis; extra vero, conſuetudines omnes ſine contradictione exerceatis, quas ab antiquo exercuiſtis, vel exercetis, ſcilicet in foro, & nemoribus, & paſcuis & pontibus, aquis & molendinis, ſicut ab antiquo habere conſueviſtis, vel habetis; in exercitu, vel in municionibus civitatum, in jurisdictione, tam in criminalibus cauſis, quam pecuniariis, intus & extra, & in caeteris, quae ad commoditatem civitatum ſpectant. Volumus, ut Regalia, quae Vobis non conceſſimus, in hunc modum cognoſcantur ſpecie loci, & homines tam de civitate, quam & de Epiſco-

Episcopatu in hunc modum: eligantur viri bonae opinionis, & qui idonei ad hoc credantur tales, qui nec contra civitatem, nec contra nostram Majestatem, privato vel speciali odio teneantur, qui jurent quod bona fide, sine fraude, perquirent, & inquisita consignabunt ea quae specialiter ad nostram spectant Excellentiam: siquis autem super his, quae vobis concessimus, vel permisimus, sive in civitate, sive extra civitatem, querimoniam apud Majestatem nostram deposuerit, ejus querimoniam non admittemus, & silentium ei imponemus. Hoc, quod Nos, vel Antecessor noster, Rex, vel Imperator, Episcopis, Ecclesiis, Civitatibus, vel aliis quibusque personis, Clericis, vel laicis, ante tempus Guerrae dedit, vel quolibet occasionis titulo concessit, firmum & ratum habemus, salvis superioribus concessionibus, & pro eo solita servitia nobis exhibeantur, sed census non praestetur. Commoditates, quas pro bono pacis civitatibus concessimus, in civitate, vel extra, illorum Regalium nomine non intelligimus, pro quibus census debeat praestari; privilegia omnia, & data, & concessiones, quae in praejudicium, vel dampnum civitatis, vel locorum, vel personarum societatis, occasione guerrae, vel injuriam alicujus praedictorum a Nobis, vel a Nuntiis nostris indulta sunt, cassentur, & in irritum deducantur; in civitate illa, in qua Episcopus per privilegium Imperatoris, vel Regis, Comitatum habet, si consules per ipsum Episcopum consulatum recipere solent, ab ipso recipiant, sicut recipere consueverant;

verant; alioquin, unaquaque civitas a Nobis consulatum recipiat; consequenter, prout in singulis civitatibus, constituentur consules a nostro Nuntio, qui sint in civitate, vel Episcopatu, recipiant investituram, & hoc usque ad quinquennium, finito quinquennio, unaquaque civitas mittat Nuntium ad nostram praesentiam pro investitura recipienda, & sic inposterum; scilicet finitis singulis quinquenniis, a nobis recipiant infra quinquennia, vel a Nuntio nostro, sicut dictum est; nisi in *Lombardia* fuerimus, tunc a Nobis recipient. Eadem observentur in successore nostro, & omnes investiturae gratis fient. Cum autem Nos divina vocante voluntate, decesserimus, vel Regnum Filio nostro concesserimus, simili modo a nostro filio, vel ejus successore, investituram recipient. In causis appellationum, si quantitas xxvll. Imperiales excesserint, appellatio ad Nos fiat, salvo jure, & moribus Brixiensis Ecclesiae, in appellationibus; ita tamen, quod non cogantur in Allemanniam ire, sed Nos habebimus primum Nuntium in civitate, vel Episcopatu, qui de ipsa appellatione cognoscat, & juret, quod, bona fide, cuiusque causas examinabit, & diffiniet, secundum leges & mores civitatis ipsius, infra duos menses a contestatione litis, vel a tempore appellationis receptae, nisi justo impedimento, vel consensu utriusque partis remanserint. Consules, qui in civitate constituuntur, tales sint, qui fidelitatem Nobis fecerint, vel faciant, antequam consulatum recipiant. Vasalli nostri a Nobis investituram recipient, & fidelitatem facient sicut vasal-

vasalli, caeteri homines sicut cives a xvi. anno usque ad lxx, nisi tales personae sint, quibus debeat & possit sacramentum, sine fraude, remitti. Vasalli, qui tempore guerrae, vel Treugae, non postulaverint investituram, vel debita servitia non exhibuerint, hac occasione pheudum non amittant, libellarie & precarie in suo statu permaneant, secundum consuetudinem uniuscujusque civitatis non obstante lege nostra, quae dicitur *Imp. Fridericus*, &c. damna omnia, & ablata, & injurias, quas per Nos, & per nostros, ab universitate societatis, vel ab aliquo de societate, sustinuimus, per Nos, & partem nostram gratis rejicimus, & plenitudinem gratiae nostrae eis damus. Moram superfluam in civitate, vel Episcopatu, pro damno civitatis, non faciemus. Civitates munire, & extra munitiones eis facere liceat; Item, societatem, quam nunc habent, & quoties volunt renovare, & tenere eis liceat. Pactiones, timore nostro, vel impressione Nuntiorum nostrorum, factae, pro infectis habeantur, nec pro his aliquid exigatur, puta Placentinorum; sed pactum pontis padi, & fictum eiusdem pontis, & Regalium, & datum & pactum, quod fecit Episcopus *Vgo* de castro *arcoate*, & si alia similia facta sunt ab Episcopo, vel a communi, vel ab aliis de societate, Nobiscum, vel Nuntio nostro, ipso ponte remanente, cum omnibus suis utilitatibus, Placentinis: ita tamen, quod teneant semper solvere fictum Abbatiae sanctae *Iuliae* de *Prixia*, & siqui sunt similes. Sententiae quoque, quae jure, & secundum leges & consue-

tu-

tudines, contra aliquem, vel aliquos de ſocietate, latae ſint, teneant: ſi tamen de jure contra eos tenerent, ſi gratiam noſtram habuiſſent: quae vero contra aliquem, vel aliquos de ſocietate, latae ſunt, occaſione guerrae, ſine fructibus & damno reſtituantur, vel ſi eos recuperaverint quiete poſſideant, niſi per electos arbitros ad cognitionem Regalium Nobis aſſignentur. *Obizoni* Marchioni omnem offenſam, quam Nobis, vel alicui partis noſtrae fecerit, poſtquam in ſocietate fuit, per ſe, vel per aliquam perſonam de ſocietate, vel defendendo aliquem de ſocietate, Imperiali clementia, per Nos, & noſtram partem, remiſimus, & in plenitudine gratiae noſtrae eum recepimus, nec per Nos, nec per interpoſitam perſonam ſibi, vel Patri ipſius, aliquam inferemus laeſionem. Amplius tamen juriſdictionem, quam Mediolanenſes exercere conſueverunt in comitatibus Seputi, & Mateſſanae, & Bulgariae, & in alijs comitatibus, exceptis locis, quos tenent per communionem intra Adam & oleum, & excepto Romano vetere & Bariano, eam quam modo exercent libere & quiete, hanc & poſſideant ſine contradictione noſtra & ſucceſſorum noſtrorum, ſalvis pacis datis & conceſſionibus, & in ſuo robore durantibus, quae Mediolanenſes per commune fecerunt; civitatibus *Pergami*, *Novariae*, *Laudi*, nec propter hanc conceſſionem laedendis. Pacta inter praedictas civitates quondam facta, nihilominus firma & rata permaneant, nec aliquid inteligatur acquiſitum *Mediolano* in Epiſcopatu *Laudi*

di propter praedictas occasiones, salvo jure Mediolanensium atque Lambri, & in pedagio, siquod habent omnes de societate, qui fidelitatem Nobis jurabunt; in sacramento fidelitatis adjicient, quod possessiones, & jura, quae, & quas habemus in Lombardia, & possidemus extra societatem, jurabunt Nos bona fide manutenere, si opus fuerit; civitates, quae sunt de societate extra Lombardiam, in suo confinio similiter facere teneantur, & siquae civitatum, eo quod in conventione pacis, ex parte nostra statuta sunt, non observaverint, caeterae civitates ad id observandum bona fide compellant pace nihilominus in suo vigore permanente. Nobis intrantibus Lombardiam, fodrum consuetum, & Regale, qui solent & debent, parabunt, vias & pontes, bona fide, & sine fraude, & sufficienter in eundo, & redeundo reficient, mercatum sufficiens Nobis & nostris euntibus & redeuntibus, bona fide, parabunt, in omni decimo anno fidelitates renovabunt. Item Nos restituimus stratam Veronensis, & nominatim recipimus *Egelinum* in plenitudinem gratiae nostrae, & omnem offensam ei remittimus. Hanc ergo pacem, secundum formam praescriptam, & sicut per Mediatores pacis, videlicet: *Guilelmum* Astensem Episcopum, & *Henricum* Marchionem schmensem, & Principem *Tedericum* de *silva benedicta*, & *Rodolphum*, Camerarium nostrum una cum eis intelleximus, bona fide, secundum tenorem, quo eandem pacem jurari fecimus, & secundum quod Lombardi eam bona fide intellexerunt, in perpetuum ratam haberi

beri & conſervari ſtatuimus, & ut firma permaneat & inconcuſſa, praeſentem paginam noſtri impreſſione ſigilli fecimus communiri.

Nomina vero civitatum, quibus gratiam reddidimus, & prraeſcriptam fecimus conceſſionem, ſeu permiſſionem, haec ſunt: *Vercello*; *Novaria*; *Mediolanum*; *Laudum*; *Bergamum*; *Brixia*; *Mantua*; *Verona*; *Vicencia*; *Padua*; *Tarviſium*; *Bononia*; *Faventia*; *Mutina*; *Regium*; *Parma*, *Placentia*.

Iſtis autem civitatibus & locis pacem ſervari volumus, & gratiam noſtram reddidimus; praeſcriptam autem conceſſionem ſeu permiſſionem, eis non facimus: videlicet: *Imolae*; *Caſtro* ſancti *Caſſiani*; *Bobio*; plebi de *Gambadona*; *Feltri* & *Belium cenere*. *Ferrariae* gratiam reddimus, & praeſcriptam eis conceſſionem facimus, ſi infra duos menſes, poſt reditum Lombardorum ad curiam noſtram, de pace praeſcripta cum eis concordes fuerint.

Hanc itaque pacem & concordiam, ſicut ſupra ſcriptum eſt, tam Nos, quam Filius noſter Romanorum Rex, per Camerarium noſtrum *Rodulphum* in anima noſtra jurari fecimus.

Hi ſunt Principes & Nobiles curiae, qui praedictam pacem, per ſe, firmiter tenere juraverunt.

Hermannus, Monaſterienſis Epiſcopus.

Henricus, Colonienſis electus. Abbas Augienſis.

Bonfredus, Cancellarius Imperialis aulae.

Otto, Dux Bavariae.

Henricus filius nofter, Dux fueviae.

Bertoldus, Dux faringae.

Germanus, Marchio *Veronae*.

Henricus de *Deucio*.

Comes *Theobaldus* de *Elimode*.

Comes *Ludovicus*, frater Cancellarii, de *Elfinftein*.

Hi funt Nuntii, qui, ex parte Lombardorum, pacem praefcriptam, & concordiam receperunt, & in praefentia noftra juramento confirmarunt.

de Mediolano.

Guido de *Landriano pinomol* de *Mimercato Adobacus*, *Butteaffus*, *Guillelmus Burrus Guercius* de *Ufciollo*. *Aldericus* de *Bonago*. *Rogerius Mercelinus*, *Lotherius* Medicus.

de Brixia.

Oprandus de *Martinengo*. *Guercius* de *Torbago defiderius* judex, *Rodulphus* de *Contexta Bocatius* de *Minerva*. *Albricus* de *Cabricrao*.

de Placentia.

Girardus de *Ardeonis*. *Jacobus feptatus*, *Armanus* de *Cano*, *Caponus* de *pergamo*, *Albertus* de *Maurelbo*. *Joannes* de *parigo Lanchfrancus* Monachus. *Albertus Attonis*. *Albertus Albertoni*.

de Verona.

Chervis Gilbertus de carcere. *Valaricanus* de *Caftello*. *Martius* de *Caftello*, *Thebaldinus Naximguerra*, *Thebaldinns Ramundini*.

de Vicencia.

Pileus obertinus de *fontanino*, *Carlaxorius*. *Marcus* de *Paulono*.

de

de Padua.

Gniaffus Engliscus. Ezelinus judex.

de Tarvisio.

Florius judex, *Gobertinus.*

de Mantua.

Alexandrinus, *jacobus* amice *Agnellus*, *Auricus Angele.*

de Faventia.

Bernardus sapiens, *Vgolinus Appi.*

de Bononia.

Antonius pont. *Rolandus Radulphi*, *Guarini Matheus Radulphi.*

de Mutina.

Artotus judex *Ramertus Bociabadace.*

de Regio.

Albertus cambiator & *Rolandus* de *caritate.*

de Parma.

Jacobus Petri balbi Malodobacus vetulus.

de Lauda.

Vincencius de *fulgidaco.*

de Novarra.

Opizus &c.

Et isti similiter ex parte Imperatoris juraverunt.

Cono.

Conradus, Pincerna.

Ranerius.

Radulphus, Camerarius pro se.

Signum Domini Imperatoris invictissimi.

Acta sunt haec Anno Dominicae Incarnationis MCLXXXIII. Indictione I. Regnante Domino Imperatore *Frederico* Romanorum Imperatore

 glo-

gloriosissimo anno Regni ejus XXXII. Imperii vero XXII.

Data apud *Constantiam*, in curia solempni VII. Kalendas Julij.

Ex Cod. MS. membr. Bibl. Vaticanae num. 1989.

25. jun.

XI.

HENRICUS VI. R. R. FERRARIENSIBUS BANNO EXEMPTOS DONAT PRIVILEGIA.

In nomine sanctae & individuae Trinitatis, *Henricus* sextus divina favente Clementia Romanorum Rex semper Augustus.

Regalis Majestatis nostrae celsitudo sicut rebellium contumaciam ultrici gladio debita percellere consuevit, sic amplecti & munificentiae dextram ipsis propensius extendere. Noverit igitur universorum Imperii fidelium tam praesens aetas, quam successiva posteritas, quod nos attendentes praeclara servitia, quae Fideles nostri Ferrarienses, plerumque Imperio exhibuerunt, & inposterum creduntur jugiter exhibituri, banno, quo eos felicis memoriae serenissimus Pater noster *Fridericus* Romanorum Imperator Augustus innodavit, extrahimus, apud gratiae nostrae plenitudinem ipsos excipientes: statuentes etiam ut supradictum bannum, quo fuerunt innodati, nullo modo eis faciat praejudicium. In nostrae quoque Maje-

Majestatis defensionem & protectionem eos recipimus.

Adhaec concedimus praedicto communi Ferrariensi jurisdictionem seu districtum in civitate Ferrariensi, & extra civitatem, a mari usque ad Tartarum. Item usque ad medium portum *Laureti*; Item *Comaclum* cum suo comitatu ex alio latere Padi usque ad fossam de Bosio, ex alio latere *Athesis* a bocca veteri & salva terra descendendo per *Athesim* usque ad districtum venetorum, & ex alio latere a flumine veteri in transversum usque ad districtum Bononiensem: nominatim autem concedimus eis *pontem Ducis* cum suis pertinentiis. Praeterea Regalia quae habemus, vel habebimus intra praedictos terminos, ipsis concedimus salvis appellationibus. Item omnia jura, & consuetudines, quas hactenus intra praenominatos terminos habuerunt Ferrarienses, eis confirmamus. Pro his autem omnibus praedictis concessis, solvent Ferrarienses annuatim Imperio X marcas argenti, in Kalendis Martii, & eas Nuncio Imperatoris vel Regis, qui pro tempore erit in Lombardia, assignabunt. Adhaec monetam eis, sicut in litteris apertis praenominati Patris nostri *Friderici* Romanorum Imperatoris continetur, auctoritate Regia confirmamus. Adhaec Ferrarienses, qui sunt in aetate XV. annorum usque ad LXX. annos jurabunt nobis fidelitatem contra omnem hominem, ut juramenta fidelitatis renovabunt quolibet quinquennio si requisiti fuerint per nuncium, vel per litteras nostras. Item Ferrarienses non intrabunt illam magnam seu commu-

nem ſocietatem Lombardiae: ſed ſi pro neceſſitate guerrae vel pacis volunt ſocietatem inire cum aliqua civitate vel perſona, hoc bene permittimus, ſalva fidelitate noſtra. Ut autem haec noſtrae Celſitudinis conceſſio firma & inconvulſa permaneat, praeſentem ſuper hoc paginam conſcribi fecimus, & eam Majeſtatis noſtrae ſigillo communiri &c.

Hujus rei Teſtes ſunt. *Godefridus*, Patriarcha Aquilegienſis; Electus *Ravennas Willielmus*; *Bonifacius*, Novarienſis Epiſcopus; *Otto* Friſingenſis Epiſcopus; *Ardicio*, Mutinenſis Epiſcopus; Praepoſitus *Sigelous*; *Conradus*, Dux de *Rotenberc*; *Bonifacius* Marchio *Montis ferrati*; Marchio *Opizo* Eſtenſis; *Henricus Teſta*, Mariſcalcus; *Henricus* Camerarius de Lutr. *Jacobus Trotte*; *Ottolinus* de *Mainardo*. *Suſinellus*; *Petrus bonus* de *Pagano*; *Menabos*, conſules *Ferrariae*: *Taurrellus*, *Salinguerra presbyterinus*, *Jacobus* & alii quam plures.

Signum Domini *Henrici* ſexti Romanorum Regis invictiſſimi.

Ego *Ditberus*, Imperialis aulae cancellarius, vice Domini *Philippi*, Colonienſis Archiepiſcopi & totius Italiae cancellarii, recognovi.

Acta ſunt haec Anno Domini MCXCI. Indictione IX. regnante Domino *Henrico* ſexto Romanorum Rege glorioſiſſimo, Anno Regni ejus XXII.

Data *Bononiae* per manum Magiſtri *Henrici*, Imperialis aulae protonotarii primo Idus Februarii.

De-

Dedimus *Bernandino* de *Conviaco*, militi curiae, in mandatis, ut ducat eos in possessionem *Pontis Ducis* cum omnibus Regalibus, quae continentur in supradictis finibus.

Ex Cod. MS. Bibl. Reg. Sueciae in Vatican. num. 378.

13. Febr.

XII.

LODOVICUS FRANCIAE PRIMOGENITUS RECENSET JURA SUA IN TERRA B. *VEDASTI*.

In nomine sanctae & Individuae Trinitatis *Ludovicus* Domini Regis Franciae primogenitus.

Noverint universi &c. Quod per veram Inquisitionem cognovimus, quod *Joannes*, quondam comes Flandrensis, habuit in Terra B. *Vedasti*, (a) Multrum, Raptum, & Incendium, & Iustitiam omnimodam ad ista pertinentem, & Latronem quando Iudicatus erat, & Exercitum, & Equitationem sicut in civitate Atrebatensi, & monetam & recursum Iustitiae, quando Abbas, & scabini, & alii, qui judicare debent, deficiebant de jure faciendo, & Gabalum. (b) Haec omnia nobis, & Haeredibus nostris in perpetuum retinemus, sicut

(a) Pertinente ad Ecclesiam Atrebatensem, cui praeerat S. *Vedastus* Episcopus.

(b) Gablum, census, tributum.

& Nos, & anteceſſores noſtri ea hactenus habuimus, & ubicumque ea habueramus; Eo modo retinemus Gallinas & redditus ſiquos habemus in Terra illa, & Advocatiam jllius Terrae, eo modo, quo ſi Abbas, & monachi, Nos requiſierint tanquam Advocatum, vel Ballivos noſtros, & conſtituerimus eorum Rebelles, de foris-facto illorum etiam partem habebimus, & Abbas duas partes. Et ex quo ad hoc fuerimus advocati, vel Ballivi noſtri, non poteſt inde pax fieri ſine nobis. Sciendum praeterea: Quod Abbas, & monachi, nullum hominem, vel faeminam, qui debent nobis ſervitium, retinebit in Terra illa, niſi eos qui modo ſunt ibi manſionarii, & haeredes eorum poſt eos. Quittamus etiam in perpetuum corvejas, *) quas in Terra illa hactenus habuimus, & de omnibus aliis liberum judicium remaneat abbati, & judicentur Liberi homines per liberos homines Abbatis, & Villani per ſcabinos in Terra Eccleſiae; ubi juſtitia debet fieri, ſalvo recurſu juſtitiae, ſicut ſaepius diximus. Volumus, & concedimus, Quod homines Eccleſiae feudati, & ſervientes, & conductitii, & molendinarii **) & Furnarii immunes ſint ab Exercitu, ſicut hucusque fuerunt.

Quod ut perpetuum robur obtineat, praeſentem paginam ſigilli noſtri auctoritatete, & noſtri nominis caractere inferius annotari praecepimus.

Actum

*) *Corvejae.* Operae quas ſubditi ac ruſtici dominis ſuis praeſtare ex lege tenentur.

**) Qui molendinis, furnis & piſtori praeerant.

Actum Anno Dom. M. CC. XII. Regni vero Patris nostri Anno XXXIIII. astantibus in Palatio Ejusdem Patris nostri, quorum subposita sunt nomina & signa.

Guidus Buticulus subscripsi *Barthius* Camerarius subscripsi *Draconus Constabulus* subscripsi Datum, vacante Cancellaria, per manum *Guidi* de *athiis*.

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 3942.

XIII.

APOLOGETICA *FRIDERICI* II. IMPERATORIS.

F*ridericus* Dei gratia omnibus praesentes Litteras jnspecturis, dilectis Fidelibus, & amicis suis, gratiam suam & omne bonum.

Assumpto ad regimen universalis Ecclesiae *Innocentio*, *) summo Pontifice, in applausum promotionis & honoris sui misimus ad Eum solemnes nuntios & Legatos nostros *A*. . . Sacri Imperii & Regni siciliae Admiratum, Magistros: *Petrum* de *Vinea*, & *Thadaeum* de *Suessa*, magnae curiae nostrae Iudices, dilectos fideles nostros, quos praedictus, summus Pontifex occasione sententiae dudum latae contra nos, cui ipsi communicabant & communicaverant, non admisit. Demum; ne occasione praedicta, pacis Tractatus differretur (licet

Post an. 1243.

*) Hujus nominis quarto.

(licet ſententiam contra nos latam per olim *Gregorium*, ſummum Pontificem, multis & evidentibus rationibus crederemus indubitabiliter eſſe nullam) nihilominus tamen promiſimus per dictos Nuntios noſtros, & Panormitanum Archiepiſcopum, quod Romanos, Lombardos, & Tuſcos, in Galeis captos, & alios omnes, libere liberabimus, & ab omnibus juramentis & obligationibus, quibus obligaſſent ſe nobis poſt captionem, abſolvemus omnino, tam omnes, qui liberati ſunt, quam qui poſtea liberabuntur, & ſuper hoc litteras noſtras etiam dabimus Fidelibus noſtris, ut qui capti ſunt per detemptores liberentur, alios inſuper captivos, captos occaſione diſcordiae primae, vel ſecundae, tam clericos, quam Laicos, libere permittemus & ſecure redire ad propria, & permanere ſecure in poſſeſſionibus & rebus eorum, bonis integre reſtitutis. De diſcordia autem Romanorum volebamus ſtare ordinationi domini Papae, & Fratrum, tam de reſtitutione damnorum datorum in Guerra, quam de aliis, ita tamen quod ſtatueretur de ſecura indempnitate noſtrorum, & excepto caſtro Angeli, de quo nullatenus compromittere volebamus. De damnis datis per nos, vel officiales noſtros, Praelatis, Eccleſiis tam Religioſorum, quam ſaecularium, vel aliis, de mandato noſtro, poſt ſententiam latam in Nos, ſatisfacere volebamus ſecundum proviſionem & benignitatem ſedis Apoſtolicae, Quae omnia cum parati eſſemus obſervare, dominus Papa, motus propterea quia nolebamus in Eum ſuper negotio Lombardorum, de juribus ſcilicet

&

& Regalibus noſtris, compromittere, negat, & differt abſolutionem noſtram. Volentes igitur de manifeſtis, pro quibus excommunicati fueramus ab homine, vel canone ſatisfacere, & emendam praeſtare, & de dubiis ſatisdare, dummodo nobis exprimantur ea, quae manifeſta, & in cauſa manifeſti Dom. Papa eſſe dicat. Ad oſtendendum praeterea majora devotionis ſigna miſimus praedictos Magiſtros *P.* & *T.* munitos pleniſſima auctoritate generalium & ſingularium mandatorum, & litterarum, quas praedicti Nuntii, poſtquam advenerant, de mandato ſummi Pontificis, tribus Cardinalibus oſtenderunt, per quas manifeſte conſtabat, quod ſuper omnibus & ſingulis capitulis, quae manifeſta erant, ſatis facere poterant & volebant, oſtendentes praeterea alios ſolemnes nuntios, quos ſecum ad Romanam curiam duxerant, mittendos pro exequendis omnibus praedictis per ſingulas partes Imperii, & Regni noſtri, mora qualibet & ambiguitate remotis. Et, cum praedicti Nuntii inſtanter inſtarent, ut ſi quae alia dominus Papa manifeſta haberet, ea exprimeret, ac etiam reſponderet, ſi oblatus in ſingulis modus ſatisfactionis ſibi placeret; Neutrum iſtorum obtinere potuerunt, niſi quod Dom. Papa Terram ſibi ſimpliciter poſtulabat, & alia ſuo conſilio reſervabat, adjicienſque omnia, quae manifeſta erant, ſe neſcire ad praeſens, ſed quod multa manifeſta ſciebat, quae tunc dicere non valebat.

Quod cum praedicti Nuntii, nimis Nobis periculoſum aſſeverent Terram ſibi reſtituere, & nos quodammodo demunire, & inſuper particulariter

ſatis

ſatis facere priusquam pacem per Eccleſiam haberemus, ſic enim diu poſtea, dum aliquis articulus excogitandus ſupereſſet, qui manifeſtus diceretur, in Excommunicatione maneremus, ſupplicabant itaque inſtanter, ut de oblatis, & ſecundum oblatum modum, ſi ſufficiens videretur, ſatisfactione recepta, de modo, & tempore abſolutionis noſtrae reſponderet, aut quod ſaltem alicui ex Fratribus committeret, qui non plus nos abſolveret, quam de praeſentibus manifeſtis, aut aliis, quae ad praeſens deſignarentur, & ſatisdatio ſequeretur. Quod ab Eo, occaſione Lombardorum, ut dictum eſt (licet de ea non palam, ſed clam, & per alios faceret mentionem) nulla tenus potuit obtineri, quanquam Imperatore Conſtantinopolitano, qui praeſens erat, & ſtatum Imperii Romani, & fere totius orientalis Terrae miſerabiliter cauſabatur, nec non comite Tholoſano, & quampluribus aliis nobilibus, & religioſis viris, ſuppliciter inſtantibus.

Medio autem tempore, dum de Conſummatione pacis cum jnſtantia tractaretur, & nos tam civitati Viterbienſi, quam aliis Terris Eccleſiae, pacem mandaverimus exhiberi, civitates ipſius & Loca, & ſpecialiter Viterbienſes, contra fideles noſtros iſtarum partium hoſtilem facientes inſultum, prout dabatur cuilibet oportunitas, multos ex noſtris expoliaverunt bonis, mancipaverunt carceribus, & non nullos etiam miſerabiliter occiderunt, quaſi quadam temporis oportunitate captata, qua ſub umbra pacis fideles noſtros offenderent, in perſonis & rebus. Propter quod, ad defen-

defenſionem noſtrorum Fidelium, ex Imperialis officii debito, quanquam rationabiliter provocati, non tamen abjecimus ſuper firmitate pacis conſummare tractatum, inſtantiſſime repetentes, ut liquidis deſignatis, de quibus ante abſolutio petebatur, omnimoda quantitate & qualitate ſatisfactionum expreſſis, abſolutionis noſtrae modus & terminus nobis diceretur.

Denique; ſi queratur, quod ante ſacramentum non fuerunt haec omnia terminata, & ſpecialiter negotium Lombardorum, reſpondemus: quod Lombardorum quaeſtio ante ſacramentum extitit deciſa; quanquam Dominus Papa, ſi dicere liceat, aliud in corde gereret, quam voce proferret. Cum enim tractata fuiſſet contentio de Lombardis, & Papa conſtanter inſtaret, ut praeciſe compromitteretur in Eum, ſicut in quondam Dom. *Gregorium* aliquando fuerat compromiſſum, & reſponderetur Ei, quod tunc quando compromiſſum fuerat in Papam *Gregorium*, erat amicus noſter, nec Nos Excommunicatos habebat ſicut vos habetis; & quia jam experti ſumus periculum hujusmodi materiae de compromiſſione in Eccleſiam facienda, per quam ne dum nihil commoditatis fere per XV annos habuimus, imo incommodum reputavimus, dum CCCC milites, quos pro multis offenſis, Dom. *Honorius* Papa, ex compromiſſo in Eum facto, condemnaverat, dom. *Gregorius* contra nos, Exiſtentes pro ſervitio Jeſu Chriſti in Transmarinis, transmiſit in Regnum.

Tandem petiit, ut (quia Eccleſia ſe ad hoc Lombardis obligaverat, quod aliter nobiſcum pacem

cem non faceret nisi poneret ipsos in pace) Lombardis illis rebellibus Imperii, quos Ecclesiae adhaerentes vocabat, pacem daremus, & liberaremus captivos eorum; cum Nuntii supradicti de datione pacis concederent, captivos tamen non aliter dicerent liberandos, nisi prius sacramentis fidelitatis, & cautione praestitis per eosdem, quod in curia nostra, & coram Paribus, prout est omnium Regnorum juris & moris super detentione Regalium; & ipsorum obventionibus starent, & Iuri parcerent; Dominus Papa primo de Lombardis conveniendis in curia Imperii movit quaestionem, quam ipsimet Lombardi nullo tempore ante moverant, cum ipsos de Imperio, & Imperii Vasallos esse constaret. Perniciosissimo praeterea exemplo saepedicti nuntii fore dicebant, si de jurisdictione Vasallorum Imperii, seu quorumlibet Regum per Dom. Papam quaestio, seu dubietas aliqua referretur. Sed nihil exinde motus, in evidentius nostrum praejudicium, & manifestam nostram injuriam, nullis etiam per Lombardos praestitis fidelitatis juramentis, ipsos captivos restitui postulabat. Quod cum per nuntios nostros foret manifeste negatum; dixit tandem quod verba ista: de *Sacramentis Fidelitatis*, & *restitutione Captivorum*, de articulis tollerentur, & haberentur pro non scriptis, aut dictis. Credens, quod sub articulo, vel involucro potius *plenae pacis*, quam ex nunc promittebamus Lombardis dare, comprehenderetur restitutio captivorum. Quam subtilitatem, vel potius captionem, dum perciperent nun-

nuntii, protestati sunt, & manifeste dixerunt, quod nolebant, nec intelligebant, quod sub articulo & verbis *plenae pacis*, captivorum restitutio comprehendi deberet, praeterea, ubi de restitutione captivorum agitur, expressum est in illo articulo: Quod captivi in Galeis, & occasione praesentis discordiae liberarentur; cum captivi, quos tenemus, dudum ante discordiam inter Ecclesiam, & Imperium, in victoria de Mediolanensibus habiti fuissent.

Ultimo; cum nihilominus ad Sacramentum, & pacem, ut dictum est, in coena domini processum fuisset, dominus Papa, quod forsitan vel in concepta subtilitate sua, post sacramentum praestitum, crederet procedere, quasi nobis strictius obligatis, vel dum aliud a Nuntiis obtinere non posset, formam attentantem praedictam subsequerentur Mediolanensium, & aliorum Lombardorum, qui praesentes erant in curia, Lacrymae, & quaerelae, petitionem suam de Compromissione sub negotio praecise in ipsum, & Ecclesiam faciendam, denuo repetivit. Quod cum nuncii nullatenus facere vellent, praesertim cum tantam affectionem ad Lombardos, dominum Papam habere viderent, tandem ad viam aliam se convertit, scilicet ad petitionem restitutionis Terrae, nulla de absolutione nostra facta certitudine. Quod quam periculosum nobis foret, aliis articulis in contemptione manentibus & dom. Papa in hujusmodi voluntate, quam pro Lombardis contra nos conceperat, persistente, cujuslibet sanae mentis industria manifestissime comprehendit.

De-

Demum ne tam desideratum mundo negotium rumperetur, vias & modos omnes invenire studuimus qualiter ad consummationem boni principii procedi valeret; Et sicut ex vicinitate corporum posset occurrere vicinitas voluntatum obtulimus sibi sub hoc dubio non modicam Terrae partem restituere, si vellet in Campaniam se conferre, ubi nos, circa Regni nostri confinia vicinantes, per frequentes internuncios, & nos ipsos, si rerum utilitas postularet, personaliter insimul conferre possemus, ita tamen ut Nobis interea caveretur de Terrae reliquo, quae in nostris manibus remanebat, contra voluntatem nostram a nobis nullatenus avertendo. Quod cum admittere primitus noluisset, tandem, post varios Tractatus, annuit non in Companiam, sed Narniam se velle conferre. Unde nos in tannue manentes, per quinque tantum milliaria distabamus. Nobis demum juxta condictum, exspectantibus adventum ipsius Ipse, variato proposito, Urbem exiens ad civitatem se contulit *castellanam*, & ultra procedere recusavit. Veniens autem *Narniam* magister *O* . . . venerabilis Portuensis Episcopus Cardinalis, qui, velut variati propositi nescius, Papam ibidem crediderat invenire, reiterato Tractatu cum Nuntiis, ad hoc perventum est: Quod si latenti morbo, videlicet de negotio Lombardorum, medicina non esset apposita, Pax omnino procedere non valeret; Nos, pro bono pacis, infra scriptas formas dedimus in scriptis cardinali praedicto super negotio Lombardorum; videli-

cet,

cet, Quod, ante ortam discordiam inter Ecclesiam, & Imperium, rebelles nobis fuerunt, diximus tamen, quod parati simus compromittere in dominum Papam, ita videlicet. Quod pro honore Domini Papae, & Ecclesiae, compromissum ipsum publice fiat sine conditione, & adjectione temporis, sed praecisse; cavebitur tamen nobis per Litteras Domini Papae, quod id quod Lombardi praefati, Mediolanenses scilicet, & sequaces Eorum, obtulerunt nobis in Tractatu Pacis, post obtentam de eis victoriam, jubebit eos nobis facere & non minus (Forma autem praedicti Tractatus inferius declarabitur seriatim) vel si ad illud non potuerint forsitan induci Lombardi, jubebit eos facere quod obtulerunt ante victoriam obtentam de eisdem. Hoc adjecto; Quod de obsidibus dandis, quos in ipso Tractatu Lombardi dare voluerunt, pronuntiabit dominus Papa, videlicet: de tot, & talibus obsidibus, per quot, & quales, dominus Papa nobis, & Imperio viderit esse cautum; & haec terminabuntur infra certum tempus trium mensium, computandorum a die, quo ambae partes cum plena auctoritate coram Dom. Papa comparuerint, vel earum altera, in praefixo termino dato (qui tamen duorum mensium spatium non excedat) voluerit comparere; illud autem, quod in praedictis Tractatibus, primo, vel secundo, in contentione erat, & super quo cum Lombardis praedictis concordare non potuimus, excepto de obsidibus, sicut dictum est; erit in arbitrio domini Papae. Forma autem

oblationis in primo Tractatu, talis fuit; videlicet I. obtulerunt nobis pro honore nostro, & Imperii, ponere se in mercede nostra, & projicere vexilla eorum ante pedes nostros. II. obtulerunt etiam societates dissolvere, & renuntiare Tractatui Constantiensi. III. super offensis autem usque ad tempus illud perpetratis obtulerunt Emendam juxta Tractatum cum Cardinalibus habitum scilicet Dom. Hostiensi, & Magistro *Thom.* de *Capua*, de CCCC vel usque ad D. militibus, intra mare & non ultra mare mittendis, & per biennium moraturis, vel dando pecuniam pro militibus illis prout ipsi Lombardi eligerent. IV. specialiter autem Mediolanenses offerebant censum pro se primo non solutum solvere a die coronationis nostrae usque ad diem habiti Tractatus, ita tamen, Quod nos remitteremus eis omne jus, quod adquisitum erat nobis & Imperio ex cessatione census, pro praeterito tempore non soluti, & novam concessionem faceremus, & confirmationem, juxta tenorem privilegiorum suorum, communi mediolanensium de civitatibus suis, *Cremam* autem offerebant seredditurus nobis quam in recommendationem & defensionem ab Imperatore *Henrico*, Patre nostro, se recepisse dicebant, ita tamen ut eis & cremensibus cautum esset per litteras nostras, ne nos *cremam* cremonensibus tradere vel reddere deberemus, sed in nostro, & Imperii dominio retinere. De Insula autem *Fulterii*, nullam quaestionem referebant, sed ipsam se dimissuros in manibus nostris, simpliciter offerebant. V. Petebant autem praedicti Lombardi remissionem omnium offensarum

ſarum per eos contra nos, & Principes quoslibet contra Imperium Commiſſarum. VI. Petebant etiam, Quod nos promitteremus eorum conſervare civitates tunc rebelles, ſalvos & integras muris, portis, & foſſatis, & in omni eo ſtatu in quo tunc erant. VII De Iurisdictionibus autem petebant, Quod nos eus civitatibus conſervaremus, quae de eis ſpecialiter privilegia, poſt pacem *conſtantiae*, a praedeceſſoribus noſtris habuerunt; jdem petebant de omnibus aliis caſtris, villis, juribus & honoribus, de quibus ſpecialia privilegia, ut dictum eſt, civitates habebant, de his autem Iurisdictionibus Terris, & Iuribus, de quibus ſpecialia privilegia non habebant, offerebant ſe, ſtare Iuri in curia noſtra, & coram Principibus Imperii. VIII. Simpliciter autem offerebant Nobis reſtituere quidquid Imperator *Henricus* tenuerat uſque ad obitum ſuum; civitates autem, quae nobiſcum tunc erant, & nunc ſunt, offerebant ſe reſtituturos, quidquid de Iure, & pertinentiis ipſorum habebant. IX. Super obſidibus autem altercatio fuit, & nos eos ad cautelam noſtram, & Imperii, petebamus, nec ſacramentis tantum volebamus eſſe contenti, quos Ipſi nullatenus ſe dare velle dicebant, ſed alias ſecuritates offerebant: petebant autem ſecuritates pro parte ſua a nobis ſibi per Eccleſiam faciendam ſed nos, per nos, filios noſtros, & Principes Imperii, ſecuritatem faciendam offerebamus. X. Petebant Mediolanenſes praefati, Quod nos promitteremus eis, recipere in gratiam noſtram alias civitates, quae tunc

 Me-

Mediolanensibus adhaerebant; non simul sed semotim & sigillatim, prout quaelibet ad gratiam nostram pro se venire volebat, contra eam autem vel eas civitates, seu personas, quae vellent in rebellione persistere, promittebant Mediolanenses assistere nobis, & esse nobiscum sicut fideles Vasalli dominis suis assistere tenentur, & debent. Super Iurisdictionibus autem contentio erat, Quia nos eas ab omnibus civitatibus simpliciter & praecise habere volebamus, de quibus nostra, & progenitorum nostrorum privilegia non habebant. In Secundo Tractatu, post obtentam victoriam, oblata fuerunt omnia, & singula supra scripta, & iis amplius quia privilegia in manibus nostris resignare volebant, & obsides etiam dare offerebant; licet de numero, quem nos non posse designare tunc temporis dicebamus, & de tempore retinendorum obsidum fuisset altercatio inter partes. De Iurisdictione autem, quam nos simpliciter, sicut quilibet Rex in Terra sua, habere volebamus, similiter contentio fuit; Quanquam Mediolanenses se contentos haberent recipere capitaneum a nobis, quem eis dare vellemus, & ibidem ad voluntatem nostram ponere, qui Iurisdictionem, & merum Imperium in civitate Mediolanensi, & ejus districtu, pro parte nostra & Imperii exerceret.

Praeter priores illas Formas de Negotio Lombardorum, obtulimus compromittere in Dom. Papam, & Fratres; ita tamen, quod prius omnino rumpatur promissio, protectio, & quaelibet obligatio, habita inter Eum, & Ecclesiam, ex una

parte;

parte; & Lombardos, ex altera; quia non deceret, nec expediret nobis compromittere de negotiis Imperii, de quibus est inter nos, & Lombardos quaestio, in protectorem rebellium Lombardorum, & eis, super his, specialiter obligatum, & hoc salvo jure nostro, & Imperii (deducta expressim de compromisso, pace *constantiae*, ita quod de ea servanda, Dom. Papa, nec Fratres, nihil habeant arbitrari, cum sit promissum & firmatum per Principes Imperii, Quod praedictam pacem, tanquam factam in evidens praejudicium juris & honoris Imperii, non debeamus observare.) Ita tamen, Quod ex compromisso praedicto ad nullas cautiones alias teneremur vel obligaremur Lombardis, nisi ad promissionem, vel obligationem & Principum, & Communium civitatum, & aliorum Fidelium nostrorum, faciendas pro compromisso & pace servandis, apposito termino finiendi, prout in superiori forma continetur.

Praedictis autem modis in Dom. Papam compromittere volumus; Quod si acceptare nollet, obtulimus, nos passuros, quod Nuntii rebellium Lombardorum venirent ad curiam Romanam, & quod Dom. Papa tractaret inter nos, & eos, & ex tractatu praedicto credebamus procul dubio concordiam proventuram, ut tandem, sive compromissum fiat, sive Tractatus simplex, absolveremur. Petivimus enim, priusquam ista fiant, ut declarentur omnia, quae dubia & obscura sunt in forma pacis tractatae inter nos, & Ecclesiam, & quod mandata facienda, per dominum Papam

 decla-

declarentur, & fiant specialiter de Hospitalibus faciendis, similiter & de subsidio militum & pecuniae pro contemptu clavium facienda. Volumus etiam declarari & specificari, jura nostra, quae habemus & habere debemus in Marchia & ducatu, & alia Terra, quam Ecclesia tenet, videlicet cavalcatam; mercatum, & provisionem, quae nos, tanquam advocati, Patroni, & defensores Ecclesiae, habere debemus de Terra praedicta, & de quibus in possessione sumus usque ad tempus discordiae; Quanquam de modo habendi Exercitum, & cavalcatam praedictam, aliquando contentio fuit, inter nos, & summos pontifices *Honorium*, & *Gregorium*, qui ea non jure nostro, sed ad mandatum Ecclesiae requisitae, de his Nos debere recipere & habere, dicebant.

Haec ideo dicimus, non propterea ut occasionem impediendae pacis, vel differendae, quaeramus: Sed ut omnibus declaratis, & firmiter compositis, quae dissensionem & discordiam inter Nos, & Ecclesiam, excitabant, nos servitiis Dei & Ecclesiae, ac Imperii Negotiis, possemus imposterum secure vacare. Nec miretur aliquis super eo, quod haec omnia exprimere & declarare prius non potuimus; nos enim de justitia, & innocentia nostra confisi, haec ante firmatam pacem, & sacramentum praestitum, non discussimus; Nunc autem cum verbis & factis ipsius dom. Papae voluntatem experti sumus, nos committere metuimus; praesertim, cum proprio tantum motu, nec consilio Cardinalium, prout est approbati

bati Iuris & moris, Ecclesiam Romanam regat, & nonullis Cardinalibus, maxime authoritatis viris, dixerit: Quod nec ipsos velit consulere, nec sequi consultos. Ostendit autem, ut dictum est, motum suum, circa nos, post firmatam pacem in multis; in primis, Quia, cum promisisset non propalare tractata priusquam a partibus absoluta essent, ipsam formam tractatus praedicti, etiam aliter quam dictata fuerat, omnibus exposuit, in Communi; adeo quod apud Lateranum quibuslibet pro VI. denariis volentibus emere, vendebatur, & de hoc publicum testimonium invocamus, & specialiter Cardinalium, qui de hoc admodum doluerunt. Palam etiam coram Cardinalibus Imperatore Constantinopolitano, & comite Tholosano, dixit, quod vel uno solo articulo satisfactionum, scilicet de injuria praelatorum, nequibamus pro Quadringentis millibus marcarum argenti satisfacere. Dixit etiam, nimis iratus, dum de negotio Lombardorum in ipsum praecise committere non vellemus; quod adhuc rogaturi eramus de hoc, & ipse non reciperet compromissum. Alias etiam in favorem Lombardorum voluntatem suam valde detexit, causam ipsorum manifeste defendens, de fidelitatibus a Lombardis, Nobis & Imperio faciendis, referens quaestionem. Procuravit praeterea, qualiter Terra, quam tenemus, & de qua forma inventa erat quae utrique parti placebat, ante pacis adventum averteretur a nobis, & citra voluntatem nostram adhaereret Eidem; recipiens praefectum, & quosdam sequaces suos, cum Terris eorum,

quae omni tempore Imperii fuit, & dignitatem ab Imperio recepit. Nuper etiam Nunciis Regis Franciae, & dein coram omnibus Cardinalibus dixit, quod etiamsi nos absolveret, & Lombardi pacem plenariam non haberent, Ipse, post absolutionem nostram adjuvaret Lombardos contra Nos. Haec & alia multa sunt, quae Nos deterrent, quare Nos voluntati Domini Papae committere metuimus in totum, aut in partem, priusquam simus de absolutione, & pace securi. Nihilominus tamen, ut evidenter mundus agnoscat, quod Nos pacem desideramus, nec occasionem quaerimus qualiter discedamus a pace, parati sumus Nos comittere duobus Cardinalibus in scriptis, quibus Dom. Papa negotium absolutionis committat, qui etiam de manifestis recipiant satisfactionem, & de dubiis cautionem, quique plenam super hoc de consilio Fratrum auctoritatem habentes, quae liquida sunt, & de quibus Emenda procedere debet, exprimant & designent; Quibus factis, absolvat Nos Papa in requisito. Super facto etiam Lombardorum (Quia sine consilio Principum, Pace *Constantiae* non excepta, Nos alicujus arbitrio committere non debemus, aut possumus) stabimus libenter uni de Formis datis domino *O*. . . Venerabili Portuensi Episcopo Cardinali, quam ex eis Dom. Papa eligere voluerit; vocabimus etiam libenter Principes, & si de consilio Eorum processerit, quod plus facere debeamus, plus libentissime faciemus in negotio saepedicto ad hoc, ut pax valeat provenire.

Prae-

Praedictis vero compositis & declaratis, parati fuimus, juxta condictum, Terram restituere, quam tenemus, & Ecclesia possidebat prius quam de Alemania discederemus, & in Regnum intraremus. Obtulimus etiam, si dominus Papa in *Campaniam* ire voluerit, & ibi morari, dum praedicta omnia declarentur, & absolutio subsequatur, partem Terrae restituere, de qua actum est; ita ut nobis tamen caveatur; Quod Dom. Papa per se, vel per alium, non procuret nec procurari permittat, aut etiam sine procuratione recipiat Terram aliquam, seu personam, a fidelitate nostra divertentem, & ad Ecclesiam ire volentem, usque ad Kalendas Martii primo futuras. Obtulimus etiam, Quod si Dom. Papa voluerit in *Campaniam* ire, non recepta Terae parte, de qua agitur Nos cessare faceremus a Guerra, quae fit alibi contra Terram, quam Ecclesia detinet.

Propter tantum bonum etiam Consummandum, ad plura descendimus ad quae nullo modo descendere credebamus, videlicet, super facto Lombardorum, retentis prioribus Formis super declaratione facienda in aliis capitulis quae in Formam pacis devenerunt, si Dom. Papa totum negotium absolutionis committere velit Portuensi, & Albanensi Episcopis, nos stabimus dicto & declarationi ipsorum. Et super declaratione facienda de Iure, quod habens in Terras Ecclesiae petivimus expresse apponi, de Exercitu, cabaliata, foro & procuratione; quod si praedicta expresse designare noluerint, contenti sumus quod serventur nobis ea omnia, quae Principes Imperii

 habent

habent in Terris Ecclesiarum, quarum Ipsi sunt advocati, & super hoc stabimus testimonio Principum praedictorum.

Deinde; cum ad procedendum super formis praedictis, nobiles viri Imperator Constantinopolitanus, & comes Tholosanus, & Magistri, *Petrus* de *Vinea*, & *Thadeus* de *Suesa*, post Collationem super eis cum Dom. Papa, & Fratribus habitam, vocati per Magistros, *O.* Portuensem, & *P.* Albanensem, Episcopos Cardinales, ad curiam processissent, cum post diversos Tractatus super restitutione partis Terrae, ut praedictum est, & de processu Papae in *Campaniam*, convenissent, data praedictis nuntiis firma fiducia summi Pontificis, cum quo praedicti Cardinales de Forma ipsa tractaverant; Tandem Papam variasse consilium responderunt, & in *Campaniam* ipsum procedere nolle dixerunt.

Redeuntibus vero praedictis Nuntiis ad Nos cum varietate praedicta, subsequenter praedicti Nobiles Imperator, & comes, qui post ipsos remanserant, redierunt, & a Cardinalibus supradictis, de expressa summi Pontifex voluntate, habuere, Quod si nostro beneplacito resideret, Dominus Papa libentissime procedebat *Reate*, sub modo & conditionibus, quibus processurus in Campaniam petebatur. Quod ipsum etiam acceptantibus nobis, Tandem dum ad Complementum indubitatum praedictos viros egregios, Imperatorem, & comitem, ac praenominatos Iudices nostros remitteremus ad Papam, & Fratres

XX

XXVIIII Iulii, ſecundae Indictionis occurrit eis procendentibus rumor, ultra quam dici valeat inſperatus, videlicet: Quod praefatus Papa, & pater noſter, praecedenti nocte, accinctus gladio in habitu militari, *Suſtrium* exiverat, relictis & omnino celatis Cardinalibus aliis, Nepote ſuo Cardinale tantummodo comitatus, & ſe contulerat ad Galeas quas occulte *Januae* fecerat praeparari, & ſimulata alia occaſione venire, cum Ianuenſibus, nobis, & Imperio noſtro rebellibus, ſubito navigavit ad Ligures, vel ad Transalpinas partes, ut creditur, proceſſurus, in noſtrum & Imperii, ſi poſſe (quod abſit) voluntati conſenſerit, nocumentum.

Animadvertat igitur Induſtria veſtra, utrum Pax in puritate Nobiſcum, vel aliter tractabatur, cujus Tractatu pendente, Galearum vocatione (nobis, & Cardinalibus etiam, ſicut credimus, prorſus ignaris) de ruptura negotii agebatur occulte. Animadvertat, ſi nobis eſſet expediens ac ſecurum, cauſam noſtram talem, & tantam, arbitrio talis judicis committere terminandam. . .

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 4957.

XIV.

XIV.

EDUARDUS ANGLIAE REX RECOGNOSCIT SE DEBERE *BALDUINO* ARCHIEP. TREV. AUREORUM QUINQUAGINTA MILLIA &c.

E*dwardus* Dei gratia Angliae Rex &c. recognoſcimus, & tenore praeſentium conſtare volumus univerſis. Cum Nos Reverendo in Chriſto Patri Domino *Balduino*, Archiepiſcopo Trevirenſi, pro aſſiſtentia, auxilio & ſervitiis per ipſum Archiepiſcopum, ſacro Romano Imperio, & Nobis, contra *Philippum*, pro Francorum Rege ſe gerentem, faciendis & impendendis, certas pecuniarum ſummas ſolvere teneamur; de quibus quidem pecuniarum ſummis dicto Archiepiſcopo, vel cauſam ab ipſo habenti ſeu habentibus ſolvere debebimus quinquaginta millia florenorum aureorum de *florentia* legalium & bonorum in feſto Nativitatis beati *Johannis Baptiſtae* proxime futuro, quemadmodum in litteris noſtris deſuper conſcriptis, & ipſi Archiepiſcopo per Nos traditis plenius continetur; quod Nos pro hujuſmodi quinquaginta millibus florenorum praedicto Archiepiſcopo, ſi ipſum Nobiſcum cum armatis, juxta praedicta, in expeditione contra dictum *Philippum* ire contigerit, in dicto feſto Nativitatis Beati *Johannis Baptiſtae*, ut praemittitur, perſolvendis, coronam noſtram, & Regni noſtri, haereditariam, & magis praetioſam praefato Archiepiſcopo, & cauſam ab ipſo habenti, vel habentibus, titulo pignoris rite & legitime obligavimus, & tradidimus;

mus, ac tenore praesentium obligamus; promittentes pro Nobis & nostris haeredibus, ac in nostro Regno successoribus universis, quod praetactam coronam per solutionem, & numerationem dictorum quinquaginta millium florenorum erga dictum Archiepiscopum, vel causam ab ipso habentem, seu habentes, liberabimus, & redimemus infra tunc & festum assumptionis beatae *Mariae* virginis proxime affuturum. Quod si non fecerimus, ex tunc memoratus Archiepiscopus, vel causam ab ipso habens, seu habentes, plenam potestatem habere debebunt dictam coronam in simul totam vel per partes divisim, prout ipsis placuerit, usque ad summam praedictam praetactorum quinquaginta millium florenorum, nec non dampnorum & interesse, si quod, vel si quae eos ex mora solutionis eiusdem pecuniae sustinere contigerit, alii vel aliis ulterius obligandi; ita tamen quod ipsa corona infra annum continuum a tempore obligationis sic factae computandum per translationem dominii minime distrahatur, quin eandem coronam infra hujusmodi annum, per solutionem & numerationem dictorum quinquaginta millium florenorum, ac de dampnis & interesse, quae memoratum Archiepiscopum, vel causam ab ipso habentem, vel habentes, ex retardata solutione eiusdem pecuniae sustinere contigerit, satisfactionem, recuperare & redimere valeamus. Verum, si praelibata corona per dictum annum per Nos, vel nostros haeredes, seu in Regno nostro successores, modo praemisso, liberata non fuerit vel redempta, ex tunc antedictus

dictus Archiepiscopns, vel causam ab ipso habens, vel habentes, vel ille, seu illi, cui vel quibus hujusmodi corona ulterius obligata fuerit, eandem coronam insimul totam, vel per partes divisim, ut & supra de obligatione praemittitur, distrahere poterunt, & per translationem dominii penitus abalienare, prout ipsis visum fuerit expedire. Et si praenominato Archiepiscopo, vel causam ab ipso habenti, seu habentibus, de praetaxatis quinquaginta millibus florenorum, ac dampnis & interesse, quae ipsos ex mora solutionis eiusdem pecuniae sustinere contigerit, per obligationem vel alienationem dictae coronae plene non fuerit satisfactum, tunc quicquid ipsis de hujusmodi summa, ac dampnis & interesse defuerit, id Nos & nostri haeredes ipsis solvere & de eo satisfacere debebimus. Et ut magis caveatur eidem Archiepiscopo, & causam ab ipso habenti, vel habentibus, super praemissis omnibus & singulis plene observandis & implendis fidejussores Nos in solidum constituimus, ac Nos per fidejussores in solidum rite & legitime obligavimus, ac tenore praesentium obligamus, promittentes per fidem nostram corporaliter desuper praestitam, vice & nomine juramenti, praemissa omnia & singula in quantum Nos tanquam fidejussores & debitores respiciunt vel respicere poterunt & possunt, & prout de nobis conscripta sunt, rata & firma, inviolabiliter observare ac integre adimplere, quodque Nos, & quilibet nostrum nunquam ad Regnum Angliae vénire vel transfretare debebimus, nisi de omnibus & singulis praemissis pre-

praefato Domino Trevirensi, & causam ab ipso habenti vel habentibus plene fuerit satisfactum, & eligentes nihilominus quod saepe dictus Archiepiscopus Trevirensis & causam ab ipso habens vel habentes, bona & res nostras, ac subditorum nostrorum quascunque per se, vel alios, sine cujuscumque alterius requisitione, licentia vel auctoritate, invadere, occupare, detinere, & se de eis intromittere, ac ipsas res & bona alienare possunt, donec eidem Archiepiscopo, & causam ab ipso habenti, vel habentibus, de omnibus & singulis praemissis plene fuerit satisfactum, dolo & fraude in praemissis, & quolibet eorum penitus procul motis.

In quorum omnium & singulorum evidentiam atque robur sigillum nostrum Regium, una cum sigillo praefati Domini Archiepiscopi praesentibus litteris sunt appensa.

Ex Cod. MS. in Archiv. Eccles. colleg. S. *Andreae* Worm.

Confer. *Honthemius hist. Trevir. Dipl. Tom. II. pag. 141.*

XV.

XV.

COMITES NASSOVIJ *BALDUINUM* ARCHIEP. TREVIR. OMNESQUE SUBDITOS TREVIRENSES A THELONEO &c. IMMUNES PRONUNTIANT ET EXEMPTOS.

Wir *Gerlach*, greve zu *Nassowe*, *Adolf*, und *Johan*, sine sone, dun kunt allen Luden, daz umb manghande vordernisse und gunst die uns der Erwirdige in Gode Vadir und Herre, unser Her *Baldewin*, Ertzbischoff zu *Triere*, dick gedain hait, und ouch umb sein Erwirdicheit, in syne nachkomen und dem stift von *Triern*, noch keine ire Lude oder underdan, geistlich oder werentlich, wir noch keiner unser Erben, nymmer gezollen solln, noch enwillen, noch keinen zoll oder gelayde von jne nemen. Und soln unsern vorgenanten Herren, und sine nachkomen und den stifft von *Trieren*, eren, und yn dinen, und sy, und mit namen ire geistliche Gerichte und ire boden, vordern wo wir mogen, und nit hindern, noch lazzen hindern in keinerhand wys; und wir ensullen ouch ire Godeshus, ire Kirchen, noch ire pafheyt in keiner handewys nit drengen, noch sy beswеren wider recht, und sullen sy bi irem rechte und vriheyde lazzen.

Alle diese vorgenante Stucke und ir ichlich besundern, han wir vor uns, und alle unssere Erbin, in guden truwen an aides stat globen, und globin sy ouch an diesem brive stede und veste zu haldene, und nit da wider zu dune noch lazzen geschеen in keynerhande wysse, ussgeschei-

den

den allerley argelist'an allen disen stucken, und an jrin ichlichen. Und des zu einer ewigen stedicheit han wir unsere Insigele an diesem brif gehangen, und han gebeden und bidden an disem brif die Edlen lude Herrn *Johan*, Greven von *Nassaw*, Hern *Godfrieden*, Greven von *Ditze*, und Hern *Gerlachen*, Hern von *Limpurg*, unse mage, dat sye ire Ingesigele, zu den unsern ouch an disen brif wollen hencken zu eym orkunde aller diser stucke &c.

Dat. Anno Dom. M. CCC. XL. des fridags vor sant *Urbans* dage.

19. Maji.

XVI.

TESTAMENTUM *JOANNIS* I. BOHEMIAE REGIS AC LUXEMBURGENSIS COMITIS.

In nomine Domini amen. Sub anno ejusdem M. CCC. XL. Indictione VII. mensis septembris die IX. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri dom. *Benedicti*, Dei gratia, Papae XII. anno VI.

Nos *Joannes*, Dei gratia, Bohemiae Rex, ac Lucemburgensis comes, universis praesentes litteras inspecturis volumus esse notum, quod considerantes nihil esse certius morte, nihilque incertius hora mortis, Divinae etiam Inspirationis intuitu, ob remedium & salutem animae nostrae intestati decedere nolentes: Sed quid de bonis no-

ſtris poſt noſtrum deceſſum fieri velimus per praeſens Teſtamentum ſub forma publici Inſtrumenti declaramus, & ordinamus in hunc modum.

I. Primo videlicet: Sepulturam Corporis noſtri eligimus in monaſterio monialium de *Claro-Fonte*, Ord. Ciſter. Trevirenſis Dioeceſis prope *Arlunum*, ad quod monaſterium Corpus noſtrum, ubicumque mori Nos contingeret, ordinamus & volumus apportari, & ibidem ſepeliri. ad dictum quoque monaſterium de *Claro Fonte* relinquimus, & ob ſalutem animae noſtrae legamus L. libras parvorum Turonenſium, annui redditus, pro anniverſario noſtro annis ſingulis ibidem celebrando, & pro miſſis in redemptionem peccatorum noſtrorum in dicto monaſterio legendis & cantandis. Quos quidem redditus ſtatim poſt deceſſum noſtrum per Executores noſtros infra ſcriptos in Comitatu Lucemburgenſi, prope dictum monaſterium, quanto vicinius poterunt, praecipimus aſſignari.

II. Volumus etiam & ordinamus: Quod omnia male ablata, ſi quae per Nos commiſſa reperiantur, de bonis noſtris ante omnia per Executores noſtros infra ſcriptos reſtituantur, ſic, quod ſi ab illa parte Reni verſus Boemiam, vel in Italia ablata fuerint, de noſtris proventibus in Boemia & in Polonia reſtituantur; ſi autem ab iſta parte Reni verſus *Lucemburgk*, vel infra, ablata fuerint, de bonis noſrris comitatus Lucemburgenſis & Franciae reſtituantur.

III. Volumus etiam, & ordinamus: ut Familiaribus noſtris domeſticis, quibus per nos non-

dum

dum fuerit satisfactum, per dictos nostros Executores unicuique secundum sua servitia satisfiat; si de Regno Franciae, vel civitate Lucemburgensi, vel de ista parte Reni, de bonis comitatus Lucemburgensis & Regni Franciae persolvantur; si vero de Boemia, vel de partibus ultra Renum, de bonis Boemiae persolvantur, conscientias dictorum nostrorum Executorum totaliter onerantes.

IV. Volumus etiam, & ordinamus: Quod omnia debita nostra in Regno Franciae, & in comitatu Lucemburgensi, ab ista parte Reni contracta de bonis nostris Regni Franciae & comitatus Lucemburgensis, per Executores nostros ibidem persolvantur; sic tamen: quod de obventionibus & proventibus argentifodinarum & monetarum per totum Regnum nostrum Boemiae, in subsidium ad satis faciendum nostris creditoribus in Regno Franciae, in comitatu Lucemburgensi, & ab ista parte Reni, LX millia sexagena grossorum Pragen'ium deriventur, videlicet, in decem annis, scilicet quolibet anno, VI. millia sexagenae; per septimanas quoque singulas anni illud quod contingit persolvi volumus & mandamus per Executores Regni Boemiae, Executoribus Regni Franciae & comitatus Lucemburgensis, per ipsos quoque Executores Regni Franciae & comitatus Lucemburgensis, dicta pecunia sic derivata inter nostros creditores distribui volumus & mandamus. Sane tamen volumus: Quod mercatoribus equorum, conversationem habentibus *Parisiis* & in *Campania*, ac *Simoni* de *Insula*, civi Parisiensi,

ac aliis perſonis de *Pariſiis*, prae caeteris creditoribus noſtris ſatisfiat.

V. Volumus etiam & ordinamus: ut ab Executoribus Regni Boemiae de proventibus Regni Boemiae Dominis *Georgio*, & *Conrado*, Fratribus, Comitibus Irſutis: dom. *Walramo* comiti de *Sponheim*; dom. *Guillelmo* Com. de *Catzenelnbogen*; Iuveni comiti de *Veldenz* debitum quo Eisdem tenemur, & quod ſe extendit ad ſex millia Flor. vel circiter, occaſione ſervitiorum, & damnorum perpeſſorum in noſtris ſervitiis, Anno praeterito, in Francia contra Regem Angliae, perſolvantur.

VI. Volumus etiam, & ordinamus: ut omnes, & ſinguli proventus Argentifodinarum per omnes Terras noſtras in ſolutionem debitorum noſtrorum convertantur, exceptis aſſignationibus & deputationibus per nos domino *Rudolfo*, duci Saxoniae; *Petro* de *Roſenberg*, & *Bertholdo* de *Lipa*, factis, quas omnes in ſuo ſtatu volumus permanere quouſque dictis dominis integrabiliter de debitis in litteris dictarum aſſignationum contentis, fuerit plene ſatisfactum.

VII. Volumus etiam & mandamus: ut ante aſſignationem praedictam, vel ceſſante aſſignatione perſolutioneque facta Comitibus & Dominis, ut praedicitur quicquid de obventionibus, fructibus, & proventibus noſtrorum montanorum, & noſtrarum monetarum univerſaliter derivari poterit, quod hoc totum per noſtros Executores Regni Boemiae infraſcriptos, abſque omni impedimento *Karoli*, noſtri primogeniti, in ſatis-

ſatisfactionem noſtrorum debitorum in Boemia, & ab illa parte Reni convertantur.

VIII. Volumus etiam & ordinamus: ut omnes redditus & proventus, quos habemus ſuper Teloneo & caſtris in *Bacherach* ſupra Reno, comitatui noſtro Lucemburgenſi annectantur, & ipſos auctoritate praeſentium annectimus.

IX. In omnibus autem noſtris bonis mobilibus & immobilibus quibuscumque, Haeredes & ſucceſſores noſtros ordinamus creamus & facimus Illuſtrem *Karolum* primogenitum, & *Joannem* ſecundo genitum, & *Wenceslanm* Tertio genitum noſtros, dictum videlicet *Karolum* in Regno Boemiae & caeteris Poloniae, & Budicenſis & Gorlizenſis diſtrictibus; Et illuſtrem *Joannem* in marchionatu Moraviae, & *Wenceslaum* in toto comitatu Lucemburgenſi, ac in Terris & bonis quas & quae habemus in Regno Franciae.

X. Ad omnia & ſingula praemiſſa complenda & fine bono confirmanda Executores noſtros legitimos eligimus & conſtituimus & creamus, videlicet: in Regno Boemiae devotos noſtros dilectos, dom. *Joannem* Epiſcopum olomucenſem; Abbatem Czedelicenſem; Abbatem de aula Regia. Dominum *Rudolfum* ducem Saxoniae, ſororium noſtrum, *Petrum* de *Roſenberg*; *Joannem* de *Klingenberg*; & *Wankonem* de *Wartenberg*; & *Nyort*, notarium noſtrum de *Lucenburg*, Canonicum Pragenſem. In comitatu vero Lucemburgenſi & Regno Franciae, Dominum *Balduinum*, Archiepiſcopum Trevirenſem, patruum noſtrum; Abbatem de *Orrevaux*; & Abbatem Lucemburgenſem;

ſem; *Arnoldum* de *Arluno*, & *Mathaeum* de *Fera*, Capellanum noſtrum. Dantes & concedentes eisdem Executoribus noſtris plenam & liberam poteſtatem atque ſpeciale mandatum praedicta omnia & ſingula complendi & operandi ſicut veri & legitimi Executores facere debent & poſſunt. Quod ſi omnes praedicti dictae Executioni non poſſent intereſſe, quod quatuor in Regno Boemiae, & quatuor in comitatu Lucemburgenſi & Regno Franciae, eandem habeant poteſtatem ac ſi omnes perſonaliter intereſſent. Et ſi in caſu quo aliquis ex quatuor Executoribus in Regno Boemiae qui de Executione ſe intromiſerit, moreretur, alii Executores Regni Boemiae alium loco ſui eligere habeant, & ſi in Electione concordare non poſſent, ubi major pars declinabit hoc vigorem habeat & firmamentum, & ſimili modo de Executoribus comitatus Lucemburgenſis & Regni Franciae volumus obſervari.

XI. Volumus etiam & mandamus: Quod in caſu quo Nos decedere contingeret, Filio noſtro *Wenceslao* in matura aetate nondum conſtituto, quod ex tunc nobiles & communitates comitatus Lucemburgenſis debeant eligere unum, aut duos, aut plures probos viros fideles & vaſallos noſtros, qui comitatum Lucemburgenſem, & Terras Regni Franciae regant & gubernent loco ſui, quouſque ad aetatem legitimam pervenerit maturam, qui etiam Electi ſorori noſtrae Reginae dotem ſuam aſſignare debeant, ſicut in litteris noſtris ſuper hoc confectis plenius continetur.

Haec

Haec autem eſt ultima noſtra voluntas, quam valere volumus jure Teſtamenti, & ſi non valeat jure Teſtamenti, valeat ſaltem jure codicillorum, vel alterius cujuscumque ultimae voluntatis per quam melius de jure valere poteſt. Et ut praedicta omnia robur obtineant firmitatis ea per noſtrum notarium infra ſcriptum in formam publicam redigi fecimus & noſtri ſigilli munimine roborari.

Datum & actum in Tentorio noſtro apud *Pontem* de *Bovinis*, Tornacenſis dioeceſis. Praeſentibus nobilibus viris, dominis: *Joanne* de *Rodemacra*; *Ferrico* de *Offaliſia*; *Ludovico*, *Jacobo* & *Arnoldo*, Fratribus de *Alimonia*; *Thoma* de *Septem-Fontibus*; *Thoma* de *Novavilla*; *Hermanno de Brandeburg*; *Walthero* de *clara-valle*; *Theone* de *Hockerenge*; & *Friderico* de *Dun*, Militibus comitatus noſtri Lucemburgenſis ac *Sbincone Lepore*, & *Thoma* de *Vatzerode*, milite & clerico, noſtris, Regni noſtri Boemiae, Nec non dominis: *Hur* de *Boſco*; *Joanne* de *Tugniaco*; & *Baldone Gereyne*, militibus noſtris; ac *Joanne* de *Remys* Capellano, & *Hur Halle* clerico, noſtris Teſtibus ad praemiſſa ſpecialiter vocatis & rogatis.

Ego *Joannes Rufini*, clericus Piſtorienſis publicus apoſtolica & Imperiali auctoritate, ac dicti *Joannis* Regis Boemiae Notarius, ordinationi, legationi, & diſpoſitioni, & aliis omnibus & ſingulis ſupradictis per dominum, dom. Regem ordinatis, legatis, & factis, una cum praenominatis Teſtibus, Anno, Indictione, & Pontificatu, & Loco praedictis, praeſens interfui, ipſaque ad

mandatum dicti domini mei Regis Boemiae in hanc publicam formam redegi, signoque meo consueto signavi in testimonium Eorundem.

Ex Archivo Luxemb.

XVII.

PROCURATORIUM NUNTIJS *BALDUINI* ARCHIEP. TREVIR. CONCESSUM, CAUSAS QUASCUNQUE CORAM PRAESIDENTIBUS PACI GENERALI PER LOTHARINGIAM PROPONENDI &c.

B*aldwinus* Dei gratia, Archiepiscopus Trevirensis &c.

Notum facimus quod Nos in omnibus & singulis causis querimoniis & actionibus, quas quibuscumque personis cujuscumque status vel conditionis fuerint, movere intendimus qualitercumque, coram praesidentibus paci generali per Lotharingiam ordinatae, seu quae Nobis moventur coram ipsis, honorabiles viros *Boemundum* Archidiaconum dictae Ecclesiae nostrae Trevirensis, Magistrum *Rodolfum*, officialem curiae nostrae Trevirensis, & *Ludovicum* Cellerarium palatii Trevirensis nostros ordinavimus fecimus & constituimus, ac tenore praesentium ordinamus facimus & creamus nostros veros & legitimos procuratores & Nuntios speciales, dantes ipsis, vel duobus vel uni ex eis potestatem & mandatum praedictas nostras causas & querimonias Nobis contra quascumque singulariter vel generaliter in genere vel

vel in ſpecie competentes coram praefatis paci generali per Lotharingiam praeſidentibus quocunque jure vel conſuetudine id fieri debeat vel poſſit melius noſtro nomine movendi, proponendi, ac Nos e converſo defendendi, Teſtes & jnſtrumenta, & alias probationes, ſi opus fuerit, producendi, ſententiam vel ſententias audiendi; auxilium & juvamen ipſorum praeſidentium invocandi, nec non practactam pacem uſque ad certa loca prorogari petendi, & nihilominus ad prorogationem noſtro nomine conſentiendi, ac omnia alia & ſingula faaiendi quae circa praemiſſa vel aliquod ipſorum neceſſaria vel oportuna fuerint, etiamſi mandatum exigant ſpeciale, ratum & gratum habituri quicquid noſtri dicti procuratores & Nuntii egerint vel procuraverint in praemiſſis & ea contingentibus.

In quorum omnium evidentiam & robur ſigillum curiae noſtrae Trevirenſis praedictae cum ad praeſens ſigilla noſtra alia apud Nos non habemus praeſentibus eſt appenſum.

Datum *Treveris* die XV. menſis Junii ipſo die beati *Silveſtri* Anno Domini MCCCXLV.

Ex Cod. MS. in Archivio Eccles. S. *Andreae* Worm.

XVIII.

BALDUINUS ARCHIEP. TREVIR. DOMINIA ET JURA PRO L. MILLIBUS MARCARUM ARGENTI CONQUIRIT, CONCESSA *KAROLO* ROM. ET BOHEMIAE REGI EJUSQUE HAEREDIBUS FACULTATE, EADEM REEMENDI.

B*alduinus* Dei gratia Archiepiſcopus Trevirenſis &c. Notum facimus univerſis, quod licet de voluntate libera Excellentiſſimi Principis & domini noſtri dom. *Karoli* Rom. & Bohemiae Regis pro nobis & noſtra Eccleſia Trevirenſi Comitatum de *Rupe* cum advocatia monaſteriorum ſtabulenſis & Malmundarienſis, & oppidis Marchiae, & Boſtoniae, & dominatus ſeu dominia in *durbus* & in *Ruland* a manibus extraneorum tanquam Haeres proximior pro IX millibus marcarum argenti boni & puri, ſexaginta quatuor latis groſſis pragenſibus pro marca qualibet computandis, reemimus & recuperavimus, pro quibus & aliis variis pecuniarum ſummis quae uſque L. millium marcarum argenti praedictarum aſcendunt, pro praedicto domino noſtro a nobis & praedicta Eccleſia noſtra Trevirenſi expoſitis in parato, idem dominus noſter comitatum Lutzelburg, & Marchionatum de Arluno, jure tamen dotis ſive donationis propter nuptias Inclitae *Beatricis*, felicis recordationis *Johannis* olim Bohemiae Regis, genitoris ſui relictae, quam ſuper dicto Marchionatu, & rebus ad ipſum ſpectantibus obtinet ad vitae ſuae tempora dum-

dumtaxat exceptis & sibi semper salvis, bona praedicta cum omnibus bonis, oppidis, castris, Fortalitiis, Territoriis, munitionibus, villis, redditibus, proventibus, utilitatibus, obventionibus, districtis, bonis, juribus, dominiis, jurisdictionibus altis & bassis, vasallis, fidelibus, castrensibus, oppidanis & aliis hominibus nobilibus & ignobilibus, cum huldis & homagiis, & attinentiis & pertinentiis eorundem, & aliis universis quae ab antea ad praemissa vel eorum aliquod seu ad ipsum dominum nostrum pertinuerunt aut jam pertinent & ultra haec omnia castra, Fortalitia, dura bona, valles & villas cum suis attinentiis quae citra Renum ab illa parte, ubi oppidum *Boppardum* situm existit, habet ac habebit, nobis & Ecclesiae nostrae Trevirensi, praeposituras Lutzelburgensem & Arluuensem absque villis *Remiche* & *Macbern*, quas justo venditionis Titulo Nos & Ecclesia nostra Trevirensis a dicto domino nostro Rege obtinemus, exceptis, quas praeposituras dicto Domino nostro usque ad nostrae voluntatis beneplacitum dimisimus, Gubernatione tamen earundem nobis, ut prius, reservata, supportavit, vendidit, & in nos plenarie transtulit. Ita videlicet quod nos, dicta nostra Ecclesia, pro dictis pecuniarum summis nobis persolvendis praetactos Comitatum, Marchionatum, & dominia, munitiones, castra, jurisdictiones, & omnia praedicta in toto vel in parte communiter vel divisim, prout nobis magis placuerit, quibuscumque personis Ecclesiasticis vel secularibus cujuscumque status vel praeeminentiae fuerint, obligare,

im-

impignorare, vendere, vel alias in perpetuum vel ad tempus diſtrahere & alienare libere valeamus, prout haec & alia in litteris memorati domini noſtri Regis deſuper confectis, latius & plenius continentur.

Nos vero, eidem domino noſtro, ob ſanguinis proximitatem, ac ſuis haeredibus ſpecialiter in praemiſſis proſpicere cupientes, ipſis promiſimus & promittimus in his, ut ipſi dictos comitatum, marchionatum, advocatiam, dominatus ſeu dominia, & omnia oppida & bona praetacta, pro L. millibus marcarum argenti praedictis, nobis & Eccleſiae noſtrae Trevirenſi ſimul & ſemel perſolvendis, a nobis & noſtra Trevirenſi Eccleſia reemere & ad ſe libere, quandocumque eis placuerit, recuperare, & tandem omnia praemiſſa ſicut ipſorum veri domini poſſidere, tenere & juxta propriae voluntatis arbitrium de ipſis diſponere libere poſſint & valeant ſicut prius & prout ipſis viſum fuerit expedire. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum praeſentibus eſt appenſum.

Datum *Coloniae* Anno dom. M. CCC. XL. VIII. die XVII. menſis Februarii.

Ex Cod. MS. in Archiv. Eccles. Colleg S. *Andreae* Worm.

XIX.

XIX.

SIGISMUNDI HUNGARIAE REGIS DIPLOMA, PER QUOD *JOANNI* DUCI GORLIZENSI, FRATRI SUO, MARCHIAM BRANDEBURGENSEM IN PROPRIUM CEDIT.

Sigismundus Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Serviae &c. Rex, ac Marchio Brandeburgenſis, Sacri Rom. Imperii Archi Camerarius, nec non Boemiae, & Lucemburgi Haeres.

Univerſorum notitiam tam praeſentium quam futurorum harum ſerie volumus pervenire, quod Nos ſincerae caritatis fervido zelo & fraterni amoris indiſſolubili nodo quibus jlluſtri Principi Domino *Johanni*, Duci Gorlizenſi, fratri noſtro uterino, inſigniter uniti & annexi fore perhibemur, ex intimo niſu & deliberato animo favorabiliter inducti, ipſi Domino *Johanni*, Fratri noſtro percharo, annuimus, & praeſentium vigore effective concedimus, ut idem Dominus Dux *Johannes* Marchiam Brandeburgenſem trans oderam, olim per excellentiſſimum Principem Dominum *Karolum* Romanorum Imperatorem, beate recordationis patrem noſtrum, ſibi duntaxat legatam, & per ipſum hucuſque poſſeſſam, totaliter aut particulariter vendendi, obligandi, nec non alienandi, & cum ea, ac in eadem, juxta ſuae voluntatis libitum diſponendi, meram & omnimodam plenae poteſtatis habeat facultatem, praeſentium patrocinio litterarum.

In

In cujus rei memoriam, evidensque testimonium eidem concessimus litteras nostras privilegiales sigilli nostri simplicis munimine roboratas.

Datum per manum Reverendiss. in Christo Patris & Dom. Domini *Johannis* Archiepiscopi Ecclesiae strigoniensis locique ejusdem comitis perpetui, & aulae nostrae, & Reginalis Majestatis eximii Cancellarii, dilecti nostri, & fidelis. Anno Domini MCCCC XCII. Idibus mensis Novembris Regni nostri anno V.

Ex Cod. MS. Biblioth. Mogunt.

13. Nov.

XX.

RUPERTUS JUNIOR COMES PALATINUS RHENI FIT *RICHARDI* REGIS ANGLIAE HOMAGIALIS ERGA MILLE MARCAS ANNUAS.

R*ichardus* Dei gratia Rex Angliae & Franciae & Dominus Hyberniae omnibus ad quos praesentes litterae pervenerint, salutem.

Sciatis, quod cum *Rupertus* junior comes Palatinus Rheni & Bavariae Dux Consanguineus noster Karissimus fiat, effici velit & efficiatur homagialis noster & nobis ut homo homagialis obligetur quamdiu vitam duxerit in humanis, promisitque bona fide, quamdiu vixerit, nobis servare fidelitatem, nostrum bonum, quantum poterit procurando & de nostro malo, quod ei deinde con-

constiterit, avisando & insuper adjuravit se nobis fideliter astare & esse adjutorem contra & adversus injuriatores nostros, quotiens per Nos super hoc fuerit legitime requisitus &c. Concessimus ei mille marcas de moneta Anglicana percipiendas singulis annis ad terminos paschae & S *Michaelis* per aequales portiones ad totam vitam ipsius & ulterius de uberiore gratia nostra concessimus, quod si *Rupertus* senior comes Palatinus Rheni sac. Imperii Elector &c. genitor ipsius *Ruperti* junioris ante ipsum juniorem subtractus fuerit ab hac luce, statim post decessum praefati senioris, dicta pensione mille marcarum penitus cessante, idem Dux junior mille libras de moneta Anglicana percipiat & habeat singulis annis ad terminos praedictos & aequales portiones ad totam vitam ipsius &c. In cujus rei testimonium has litteras nostras fieri fecimus patentes, Teste me ipso, apud *Westmonasterium* XXV. die Aprilis anno regni nostri XXI.

Ex Cod. MS. Bibl. Palat. in Vatican. num. 701.

XXI.

HENRICUS II. GALLIAE REX DECLARAT SE CUM *CAROLO* V. IMP. NON CUM GERMANIA BELLUM HABERE.

Henricus Dei gratia Francorum Rex, universis sacri Romani Imperii Ordinibus foederatis sociis & amicis optimis, salutem &c.

Quan-

Quanquam existimo, Principes amicissimi, toties spectatam vobis esse mei erga vos animi promtitudinem, ut bene merendi consuetudinem in naturam converterim, benevolentiamque nostram mutuam nullo litterarum aut hominum testimonio amplius egere putem: urget tamen improborum hominum iniquitas, miserrimique hujus temporis conditio, ut subinde repetito scribendi officio, inimicorum calumniis respondeam: nam dum consilia mea & actiones, quibus maxime commodant damnum afferi, falso accusor, innocentiam meam contra invidiam tueri & protegere cogor.

Has itaque superioribus meis litteras, ex novae rei oblata occasione, adjungere institui non quod ego vos obtrectatoribus fidem adhibere suspicer aut existimationem meam ulla apud vos purgatione indigere judicem; verum ne omnino mutus appaream, aut novam illam *Caroli* Caesaris criminationem, qui cum accusationes priores parum processisse ex eventu cognoverit, Illustrissimi Electoris Trevirensis nomine abutitur ad calumniam, in quo ne silentium meum fortasse vitio verti possit, quod tacendo, parum candidis, aut rerum ignaris, aliquam maledicendi, aut secus quam par est, cogitandi causam relinquere viderer, non nihil afferre proposui. Longe plura etiam dicturus, nisi ex his quae ad Caesarem rescripsistis commentum illud suum tam prudenter, tamque aperte ac dilucite rejectum intellexissem, ut vix alius ad respondendum locus mihi relictus sit: nam cum omnium rerum, quae ab incepto hoc

hoc cum Caesare bello gestae sunt, tam recens sit memoria, ut singula ante oculos nostros velut depicta versari existimem, non video, quo tandem colore persuasum vobis esse Caesar intendit me exercitum & arma parare, quibus agrum Trevirensem, perturbato Domino ac possessore, per summam injuriam occupare, mox in citeriores Rheni civitates ac ditiones proruens, omnia ferro pervia facere aggrediar, ut ita Imperii damnis atque imminutione crescam, cujus dignitatis ac Majestatis me vindicem, majores etiam meos authores habetis. Sane potuisset ille hoc commento rudioribus fortasse imponere, si id temporis rumoribus iis sparsis, quos nunc inverecunde dissipat, sibi aliquam fidei opinionem quaesivisset, cum superioribus annis exercitum instructissimum in finibus ditionis Trevirensis habebam, nam si tum per injuriam agere & vim inferre collibuisset, non Treviros modo, verum quam plurimas ad *Rhenum* civitates, vestro imperio demere, populationibusque & incendiis foedare licuisset. At cum armati apud inermes, ab inferenda omni injuria exercitum continuerimus, consilia nostra omnia vobis nuda & aperta fecerimus, testatum diis & hominibus relinquimus, nos eam, pro asserenda libertate Germanica, avertendaque ea, quae cervicibus vestris imminebat, pernicie, expeditionem aggressos, quae tam rationibus vestris consentiebat, quam rebus Caesaris incommodabat: nam cum ille vim armorum nostrorum veritus, Germaniam deseruerit, quis facile crediderit, nos illuc iterum arma convertere, ut ter-

rum in eos stringamus, quos teximus, & quos ex Tyranni faucibus eripuimus, mutato consilio, per summum dedecus in vos saevire cupiamus.

Atqui, Principes amicissimi, unus est *Carolus*, quem postulamus, unus in quem arma dirigimus, quem cum in Germaniae leges ex libidine imperare non tulerimus, ne alioquin collectis spiritibus idem in animum inducat, idem repetat in latibulis illis, in quibus nunc apud Belgas delitescit, pervestigamus, in pugnam provocamus, ibi, aut injuriam solvere, aut mori decretum est.

Interea vos conservatos propemodum gloriamur, salvos maxime esse cupimus, & pro ea veteri sanguinis conjunctione, qua nobis nihil charius, & pro perpetua amicitiae ratione, qua nihil jocondius, proque ea saepius datae & acceptae fidei sinceritate, qua nihil sanctius, nihil Rege dignius, nihil posteritatis memoria venerabilius. Nam si nec in superos pietatem coleremus, nec hominum societates & foedera moraremur, quae tandem utilitas ad nos rediret, si divina & humana jura miscentes, Germanos, Gentem cognatam & amicissimam violaremus, si Imperium Romanum, quo nihil apud nos augustius, discinderemus, ut scilicet hosti avidissimo in praedam cederet, atqui florentissimum illud minime labefactatum esse, e re nostra potius fuerit, tum, ut traditam a majoribus meis dignitatem commodius tueamini, quod gloriosum est, tum ut viribus integris illius conatibus facilius obviam eatis? cujus ambi-

ambitioni tota Europa vix ſufficit, quique omnia, dominationis cauſa, honeſta aeſtimat. Verum enim vero, ne ſcytha ullus aut quivis Barbarus, etiamſi occaſio invitet, contempto, quem praecipuum habet, hoſte, amicos laeſerit, quanto minus in Principem Chriſtianum, & amicum, tantum facinus poſſet cadere, judicandum eſt.

Quae cum, amici optimi, nobis perſpicua ſunt, non eſt opus de voluntate mea plura adducere &c.

Ex Caſtris Manteſium die XXVII. menſis Iunii, & Anno Regni noſtri octavo.

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 6216.

DIPLOMATARIUM MONASTERIJ *EUSSERSTHAL* a) IN PAGO SPIRENSI b).

a) In diplomatibus audit: *Usserstalle*, *Ussertbal*, *Eusserstbal*, *Uterinavallis*. ab *Oliverio Legipont* in Monastico Mogunt. pag. 41. inepte dicitur: *Ultrina Vallis*. Situm est in extrema quadam Vosagi valle. Distat ab oppido *Anvilla* & Castro *Trifels* illi super imposito circiter mille passus. *Stephanus* miles de *Merlheim* prima monasterii huius fundamenta jecit an. 1148. illudque Ordini Fratrum Cistercienfium tradidit. *)

*) An. 1110. ist das Closter *Eussertbal* angefangen zu bauen, vermöge einer alten taffeln, so in der Kirchen ist gehangen. Testis *joachim Schuck* von *Baylweiller*, so solche taffel selbst gesehen. 1579. H. G. (*Heinrich Gansf* hüner-fauth zu *Germersheim*) den 21. Dec. hieher geschrieben. ita in libro copiali, e quo diplomata, quae infra sequuntur.

b) Conferantur nostra *Subsidia Diplom. Tom. X. pag. 305. sq.*

SE-

SERIES ABBATUM MONASTERIJ UTERINAE VALLIS

DIOEC. SPIRENSIS

e diplomatibus collecta.

Occurrunt Anno 1150—1176.

Ortolibus Abbas in litteris ſuper duobus manſis in *Swebechenheim.*

1179—1182.

Albertus. in litteris *Conradi* ſpirenſis Epiſcopi ſuper capella in *Merlheim.*

1184—

Becelinus in litteris compoſitionis cum eccleſia in *Wadegoz* ſuper ſilva *Howald.*

1191—

Wicmannus. in litteris ſuper quibusdam bonis emptis erga Canonicos de Omnibus ſanctis Spirenſes.

1213—1222.

Martinus. in Litteris ſuper abſolutione cenſus in *Mettersheim.*

1225—1252.

Henricus. In litteris donationis bonorum in *Schiverſtat.*

1253—1256.

Ludolfus. In litteris ſuper una ama & dimidia puri vini in *Ettenkoben.*

1258—1269.

Stephanus. In litteris ſuper duabus libris hallenſium de bonis in *Abenheim.*

1274—

Anselmus. In litteris *joannis* de *Scharpheneck* militis.

1274—1275.

Joannes. In litteris collationis bonorum in *Bintersheim* Domine *Gute* de *Wilenstein* facte.

1277—1289.

Arnoldus. In litteris super III libris hallensium de Curia Spirensi site juxta portam Rheni.

1290—1296.

Gerlacus. In litteris emptionis villarum *Greulenbusen*, *Mellenbach* & *Rotenbach.*

1299—1319.

Henricus. In litteris, quod curia nostra *Spire* sit libera omnimode & exemta.

1306—1319.

Cunradus. In litteris super mutatione agrorum in *Westheim* ad pytanciam.

1321—1335.

Henricus. In litteris super VIII. unciis de domo Augustinianorum in *Spira.*

1336—1338.

Joannes. In litteris super XVI. in *Spira*, & super duobus jugeribus in viculo apud sanctum *Germanum.*

1339—1346.

Ludovicus. In litteris super litigio inter nos & Herdenses & Villanos in *Photz.*

1360—1361.

Wernherus. In litteris super decem maldris siliginis.

1366

1366—1390.

Henricus. In litteris ſuper XVI. ſolidis de domo ultra lutum leporum in civitate ſpirenſi prope fontem verſus *Cluppbelauwe.*

1394—

Joannes Zaberer. In litteris ſuper compoſitione facta inter nos & ruſticos ſuper *Heingercide.*

1439—

Nicolaus. In litteris oppignorationum.

1463—1476.

Joannes. In litteris ſuper jure patronatus in *Kanskirchen* &c.

1482—

Joannes Fiſcher. In dem brieff von des cloſters gerechtigkeit zu *Mettenbach*, *Rodenbach* und *Grevenhuſen.*

1506—

Henricus. In ultimis Electoris *Philippi* tabulis.

1541—

Wigandus. Verkauff-Verſchreibung den drittheil Zehenden der pfarr *Merlheim.*

1557—

Martinus. *Crollius* de *Anvilla pag.* 21.

Anno MDLX. monaſterii bona ad Palatinatum devenere.

XXII.

LITTERE DONACIONIS DOMINI *RABODONIS* SPIRENSIS EPISCOPI ET DOMINORUM FRATRUM SUORUM VIDELICET *HARTMANNI* COMITIS *LOBEDENBURC* ET *ORDONIS* COMITIS DE *ALREHEIM* SUPER FUNDO ET PREDIIS ECCLESIE *UTERINE VALLIS*. QUORUM ANIME REQUIESCANT IN PACE.

R*abodo* *) Dei gracia ſpirenſis Eccleſie Antiſtes *Ortolibo* Abbati *Uterine Vallis* ejuſque fratribus & eorum ſucceſſoribus in perpetuum. Facile a memoria ſuccedentium labitur quidquid ſcripto non roboratur. Unde viſum eſt nobis rogante prefato Abbate litteris tradere qualiter Ego & duo Germani mei *Hartmannus* comes *Lobedenburc* (a) & *Ordo* comes de *Alreheim* fundum *Uterine Vallis* tradidimus Xpo Domino noſtro ipſiuſque Genitrici beate Virgini *Marie*. pro redimendis peccatis noſtris parentumque noſtrorum apud *Erbipolim* in pre-

*) *Rabodo* ad h. a. 1150. in ſerie Epiſcoporum Spirenſium non occurrit, ſed *Guntherus* qui ob. 1156. die XVII. Septembris. vid. *nova ſubſid. Dipl. T. I. p.* 141. *ſq.* hinc chronologicus error apparet.

(a) Eadem verba de *Rabodone* ejuſque fratribus Germanis *Hartmanno* & *Ordone* protulit *Schoepflinus Alſat. jlluſtr. T. II. p.* 185. ſed ex ſupra allatis & infra dicentis apparebit, errorem adeſſe in anno MCL, vel in annis a *Rabodone* aditi aut finiti regiminis.

presencia *Cunradi* Regis *) quatenus monastice vigor discipline a fidelibus qui vitam religiosam ducerent inibi teneretur quique Divinis laudibus quamdiu Orbita mundi volvitur diebus ac noctibus indesinenter insistant. Ipsum vero fundum a progenitoribus nostris jure nobis deditum libera ac potestativa manu absque omni contradictione tradidimus ne quis advocaciam seu aliam potestatem in eo preter Abbatem sibi vendicare presumat. Ambitus vero eiusdem fundi est arcta via que ducit in Vallem per ascensum rivuli qui vocatur *Baltinesbach* tendens sursum per ascensum montis qui dicitur *Baltinesberc* usque ad cacumen ejusdem montis inde transiens ultra vallem *Liuboldesdal* usque ad verticem montis tendens ad *Cacenstein* ac sic per devexum montis in *ranstal.* per ascensum vero ejusdem vallis in latere montis frinescheit sursum progrediens ac per descensum *Clingendenburne* usque in vallem ultra ripam per ascensum *Sicendal* tendens in *Almenrberc* & tritam viam progrediens in eadem via usque *Spetbe Scheit* per descensum *Hagestaldesdal* usque in vallem dessendens. Istis terminis prefatus fundus tenetur inclusus certis indiciis designatus. Silve quoque adjacentis eidem fundo que vulgari lingua Almeinde (b) nominatur quam rustici frequentant, que

 juris

*) *Conradus* nondum accepta imperiali benedictione vitam finivit *Babenbergae* XV. Kal. Mart. 1152.

(b) Fundus Communitati ad usus communes proprius. Gemeine wiesen, triften, Wälder. Almänden, almeinden, almenden subinde sed erronee gemeine alimenten.

juris nostri sicut & illorum esse dinoscitur communione ad omnem utilitatem fratribus tradidimus pasturam animalium tam equorum quam armentorum omnium & porcorum. Hec tradicio facta est Anno Dominice jncarnacionis M°. C°. L°. Indiccione tercia decima coram hiis testibus *Gebehardo* (c) Erbipolensi Episcopo. *Erberhardo* Babenbergensis Ecclesie Episcopo. *Friderico* Duce *postea Imperatore.* (d) *Landolfo* viro ingenuo de *Gudenburc* cujus fidei creditus est ipse fundus ut vice nostra deferret super altare beate *Marie* in ipsa valle. Jura eciam civilia eidem fundo competencia a progenitoribus nostris tradita huic carte dignum duximus inserenda. ne forte succedente tempore excidant a memoria si quando propter extraneos seu vastatores communis silva cujus superius fecimus mencionem custodienda est a forinsecis rusticis duo custodes ab Abbate ac rusticis qui sunt in valle tercius addendus est. si quid vadimonii retentum fuerit. tercia pars Abbati & rusticis qui sunt in valle dabitur. due partes debentur

(c) *Gebebardi* antecessor *Sifridus* ob. 1151. male igitur in Chronico Episcoporum Wirceburgensi annus 1153 *Sifridi* emortualis legitur. Brevis notitia Monasterii. B. *M.* V. Ebracensis p. 24. *Gebebardus Sifrido* successit an. 1151.

(d) Mortuo *Conrado*, ad ipsius commendationem prudenti consilio factam III. nonas Martii an. 1152. *Francofurti* electus fuit jmperator *Fridericus.* Hinc duo verba; *postea Imperatore* documento huic ante biennium confecto a scriptore posterioris aevi intercalata fuisse liquet.

tur rusticis qui forinsecus morantur. Persequens aliquis adversarium suum usque ad terminum prefati fundi, audacter ingredi non licet. si equo insidens precipiti cursu fundum intraverit juramento se excusabit. Calumpniam quis inferens in eodem fundo proximo suo Abbatis judicio presentabitur & si reus est. quinque solidis adjudicabitur. Hec sunt judicia a majoribus nostris antiquitus instituta que ut rata teneantur & illibata serventur. sigilli nostri impressione munire curavimus. Nec omittendum censuimus quod rustici de *Goderamstein* & eorum complices maligno spiritu instigati violenciam magnam fratribus in predicta valle commorantibus intulerunt minis & terroribus insequentes substanciam eorum partim diripientes partim incendio vastantes - quatenus a participacione communis silve que Almende nominatur eos cohiberent atque secernerent ne utilitate debita libere uterentur nec emolumenti quidquam inde consequerentur. Tandem rustici se errasse cognoscentes divinoque nutu resipiscentes reconciliati sunt ablatam silve porcionem fratribus restituentes. pacem & concordiam firmantes ne deinceps rixa oriatur inter eos promittentes. Hujus convencionis mediatores fuerunt & testes sunt. *C.* vir ingenius de *Riet*. *C. Kintverlius*. *C. Clawa* Advocatus. *Bert*. & *C. Marquardus* & *Hugo* de *Gotramestein Hortlibus* & *Eberhardus* de *Albretheswilre*. *Dragebodo* de *Steinbach*. *Drutwinus* & *C.* de *Spehtesbach*. propter cautelam fratrum memoriamque succedentium ea que carta hac continentur sollicite fecimus inquiri & ne quis cunctetur sigilli nostri

ſtri impreſſione ut prefati ſumus cuncta precepimus inſigniri. Data per manum *Burkardi* Notarii epiſcopi apud *Spiream* civitatem. V°. Kal. junij. 28. Maji.

Littera ſuper Capellam in *Uzerſtal* & ſuper decimam ibidem & commutacionem ipſius Cappelle de an. MCLXIIII. extat in *Subſid. Diplom. T. X. p. 348.*

XXIII.

LITTERE SUPER CENSU DANDO DE TRIBUS MANSIS IN *MARRENHEIM.*

C. Dei gracia Prepoſitus Eccleſie ſancti *Germani* in civitate *Spira* licet indignus Univerſis ad quos littere iſte pervenerint ſalutem in Domino. Volumus innoteſcere certumque fieri cunctis ſuper hac re quemcunque tractatum habentibus, quod fratres de *Uzerſtal* & fratres de *Mulenbrunnen* (1) tres manſos ſive hubas in *Marrenheim* (2) a me ſimiliter & a fratribus prefate eccleſie ſancti *Germani* perpetuo poſſidendos hac condicione ſuſceperunt, ut ipſi nobis vel noſtris ſucceſſoribus octo uncias ſpirenſis monete ſingulis annis inde perſolvant in Nativitate ſancte *Marie* perpetue virginis. Hec autem facta ſunt mediante venerabili Epiſcopo ſpirenſis Eccleſie Domino *Gunthero*, per me *Cunradum* Prepoſitum & per Decanum ejusdem Eccleſie *Bertoldum*, reliquis quoque fratribus unanimiter conſenſum adhibentibus, *Godebol-*

deboldo videlicet, *Burckardo*, *Regenoldo*, *Ludewico*, *Sigefrido*, *Cuonrado*, *Ansbelmo*, *Friderico*, *Ansbelmo*, & hij quidem ſoli in prefata Eccleſia tunc Canonici habebantur. ſi quis igitur hec auſu temerario violare preſumat, excommunicacioni ſubjaceat, donec peniteat & emendet. Fiat, fiat, Amen. Acta ſunt hec Anno Incarnacionis Domini M°. C°. LVIIII°. feliciter Amen.

(1) *Mulbrunnum* monaſterium ordinis ciſterc. magnificum & praepotens pene medio itinere *Phorzenbemium* inter & *Brettam* ſitum a proximo fonte ſic nominatum eſt fundatum XVIII. Calend. Aprilis 1138. *Bruſchius. Subs. Dipl. T. X. p. 330.*

(2) Confer. *Subſ. Dipl. T. X. p. 304.* Ubi Archidiaconatus Spirenſes & in his villae, pagi, oppida, monaſteria hujus dioeceſis longo ordine a pag. 283—357. occurrunt; quod indigitaſſe ſufficiat ad evitandas crebriores allegationes.

XXIV.

LITTERE SUPER BONIS IN *HERBOLTESBERGE.*

Cunctis in Xpo fidelibus *Gregorius* (a) Hornbacenſis Eccleſie humilis Miniſter in Domino ſalutem. Preſentibus atque futuris notum eſſe cupimus, quod bone memorie *Ortlibus* Abbas fratrum in *Uterina Valle* Xpo famulancium unanimi conſilio eorundem fratrum Nos conveniens locum dicioni noſtre ſubjectum Eccleſie ſue hereditа-

ditario jure donari peciit aptum ad manendum animalium paſcuis exuberantem, de qua peticione habito cum familia, cui Deo autore deſervio, conſilio, dedimus predicto Abbati ejuſque ſucceſſoribus quatuor manſus in *Herboldesberge* conſenſu conventus noſtri, ut ſingulis annis in feſto ſancti *Pirminij* liberum perſolvant cenſum tres uncias & dimidiam monete Hornbacenſis. Succidere ſilvam ad edificandas domos, greges ovium circumquaque uti paſcuis concedimus, de labore manuum, de nutrimentis animalium decimas non dabunt, nec alicui perſone preter memoratum cenſum ab eis quidquam exigere licebit. Hec autem ut rata & illibata ſerventur, ſigilli Domini *Udalrici* ſpirenſis Eccleſie Electi noſtroque confirmamus. Anno Dominice Incarnacionis M°. C°. LX°. III°. regnante *Friderico* Romanorum Imperatore. Acta ſunt hec coram hijs teſtibus: *Godefrido* Decano, *Godefrido* Prepoſito. *Ottone* Prepoſito. *Heinrico*. *Swicgero* Monachis & Miniſterialibus. *Swicgero* Centurione. *Richardo*. *Hemedico*. *Dietleibo* de *Ramesberc*. *Sigewardo* de *Goderameſtein*. *Sewrido* de *Willegartewiſen*. *Werinberto* de *Rintdale*, aliiſque quam pluribus.

(a) Monaſterium S. *Pirminii* in *Hornbach* ordinis *S. Benedicti* Metenſis Dioeceſis in pago *Bliſengau*.

XXV.

XXV.

LITTERE DOMINI *FIDERICI* IMP. SUPER CAPPELLAM IN *MERLHEIM* ET OMNIA BONA DOMINI *STEPHANI* ET DOMINE *GEPE* FUNDATORUM NOSTRORUM.

In nomine ſancte & individue Trinitatis. *Fridericus* divina favente clemencia Imperator Romanorum Auguſtus. Imperialis Majeſtatis celſitudinem decet eccleſiarum Dei ſtatum ea diſcrecionis diſpenſare prudencia. ut fideles in eis Deo militantes in tranquillitate divinis vacare poſſint ſerviciis & temporalibus pro redempcione animarum ſibi collatis non deſtituantur beneficiis. Inde quod notum facimus Univerſis imperii noſtri fidelibus tam futuris quam preſentibus, quod quidam homo liber *Stephanus* nomine pro remedio anime ſue parentorumque *) ſuorum concedente & ultro volente uxore ſua nomine *Gepa* muliere religioſa. liberis quoque conſencientibus contulit & donavit omnia bona ſua eccleſie in *Uzerſtal* cujus ipſe fundator extitit (a) Cappellam unam videlicet in *Merlheim* & quidquid ibi hereditario jure poſſedit ſive in agris ſive in pratis ſive in paſcuis & in ſilvis ac molendinis atque in areis nec non & in domibus & in ceteris omnibus tam cultis quam eciam incultis. Hec autem tradicio facta eſt & collata prefate eccleſie conſentientibus & collaudantibus cognatis & amicis utriuſque conſanguinitatis. Ut autem firma conſiſtat & inconvulſa per-

*) Sic in litteris.

perpetuo permaneat hec devocionis eorum tradicio presentem paginam sigilli nostri impressione jussimus coroborari & attestacione signi Imperialis perhenni memorie commendari. Hujus autem rei testes sunt *Ortliebus* Abbas ejusdem Ecclesie. *Tietberus* Abbas de *Mulenbrunne*. *Rucberus* Abbas de *Wilre*. *Bertolfus* de *Scharphenberc*. *Cunradus* & *Eberhardus* de *Riete*. *Woldericus Weiso*, *Tiemarus* de *Leimersheim*. *Berengarius* Colbo. *Ecelo*. *Bertoldus* de *Merlheim* & ceteri multi tam clerici quam laici. Datum *Wormacie* Anno Dominice Incarnacionis M°. C°. LXVIII. Indiccione prima sexto Kalendas Decembris feliciter Amen.

26. Nov.

(a) Iste *Stephanus* primus fundator, secundus vero & ex parte dimidia dicendus est *johannes* Archiep. Trevirensis, ut infra ad an. 1198 & 1202. notabitur.

XXVI.

LITTERE DOMINI *SYMONIS* COMITIS DE *SARA PONTE* SUPER ABDICACIONE CAPELLE IN *MERLHEIM*.

Symon *) nutu divino Comes de *Sarbruchen Ortliebo* Abbati *Uterine Vallis* & ejus fratribus eorumque successoribus in perpetuum. Quorundam

*) Iste *Symon* cum aliis comitibus Sarae pontanis pluries occurrit in *Histor. Trevir. Diplom. Hontbemii T. I.*

dam pravorum hominum illectus persuasione tam in substancia domus vestre quam alias inferendo molestias propter Capellam in predio vestro apud *Merlheim* dicioni mee volens eam subicere adversatus sum vos. Tandem divina inspiracione & fidelium ammonicione a cepta injuria resipiscens consenciente uxore mea *Mathilde* ac liberis nostris *Friderico*, *Symone*, *Heinrico* prefatam Capellam abdicantes absque ulla contradiccione Ecclesie vestre relinquimus. Et ne ulterius pro hoc negocio inter nos & vos aliqua oriatur calumpnia, sigilli nostri impressione munire vobisque tradere curavimus. Hujus rei testes sunt *Gobertus* de *Werniswilre* Abbas. *Thomas* prior. *Hugo* Cellerarius, *Volmarus* conversus. *Ludmus* Medicus, *Fridericus* Capellanus, *Otto* Comes de *Huneburch*. *Bruno* de *Brucke*. *Folmarus* de *Furbach*. *H.* dictus *Fleminch*. *Wicberus* de *Zveinbruchken*. *Hugo*. *Bert*. *Schazzelo*. *Gerlacus de Luteren*.

XXVII.

LITTERE SUPER SILVIS PASCUIS ET AQUIS UTENDIS IN *WANDESHEIM*.

In nomine Sancte & individue Trinitatis. *Cunradus* Dei gracia spirensis Ecclesie Antistes Dilectis filiis suis *Ortlibo* Abbati *Uterine Vallis* eiusque fratribus & eorum successoribus in perpetuum. Quieti vestre inposterum providentes utque Ecclesia vestra pacis adminiculo sit semper

munita. Scedule presenti imprimi fecimus. qualiter inter Nos & *Wezlonem* de *Bergen* & vos fuerit compositum pro quieta fratrum vestrorum residencia in Grangia vestra *Wandesheim*. Igitur propter bonum pacis & quietis ut dictum est nunc & inposterum & diversas fratrum vestrorum in eadem Grangia commorantium necessitates consilio etiam habito cum multis honestis & prudentibus viris qui affuerunt & pro vobis suam ad Nos peticionem porrexerunt de consensu predicti *Wezelonis* de *Berge* indulsimus & statuimus fratribus vestris ut aquis apud predictam curiam *Wandesheim* perpetuo uterentur & pascuis ad omne genus animalium & lignis silvarum ad omnem necessitatem vicelicet ad comburendum quod vulgo dicitur ibi copulza (1) & ad edificandum tamen non sine licencia custodis silve secabunt. Sed ab ipso prius licenciam petent & ille non solum eis illam non negabit. verum eciam ligna & locum ad secandum aptum amicabiliter demonstrabit. Magister vero curie singulis annis in signum & memoriam hujus indulgencie & institucionis talentum spirensis monete in die sancti *Martini* illi qui de silva se intromittit presentabit. Et quia nobis conquesti fuistis. quod ligna que vulgo dicuntur copulza eis non sufficerent. indulsi & contuli vobis a fonte nomine *Walebrunne* per medium augie usque in eam Horst (2) que vocatur Luschorst & in

(1) Kipp- oder Kapp- holz, welches zum bauen untauglich ist.

(2) Ein mit ober- und unter- holz bewachsener hain auf dem felde.

in eadem Horst sursum per totum circuitum usque in medium aque que dicitur Hornegieze (3) & per medium Hornegieze deorsum usque ad illum locum ubi *Zaberna* aqua fluit in Hornegieze & per eandem aquam videlicet *Zabernam* retro sursum usque ad aquam que vocatur *Altbebach* & per medium ejus videlicet *Altbebach* usque ad prefatam Lusehorst & apud eandem Lusehorst hinc usque ad illum locum ubi vallum pertransit usque supra novale & usque ad eminentem locum qui vulgariter vocatur Rein & ab eodem vallo circa eminentem Rein usque ad *Wallebrunne*. Vallum istud quondam fuit ibi factum ut sciretur quod distinctionem ibi faceret. Nam vallum istud & *Altbebach* designant quod pertinet ad veterem Campum & decimabunt solius annone decimam ubi vetus campus decimat & apud eminentem locum Rein subter & deorsum usque ad fontem qui vocatur *Wallebrunne*. Et hoc sciendum est, quod circulis ille qui girat per totum ambitum illum pertinet ad silvam biwalt. Quoniam autem feni decimam nullus usque ad hec nostra tempora ibi exegit, nullus dedit, nullus similiter exiget. nulli dabunt. propter quod rogo. nemo sit mihi molestus. Hoc totum contuli vobis ego C. spirensis Episcopus possidendum hereditario jure in perpetuum sub hac condicione ut memoriam nostri & parentum nostrorum semper penes vos per hoc habe-

(3) Giesse, ein bach, welcher sein wasser nicht aus quellen, sondern aus zusammen gelauffenen regen und schnee - gewässer erhält.

habeatis & annuatim in die Sancti *Martini* tercia hora diei in principali curia apud *Superiorem Sueinheim* solidum spirensis monete persolvatis. Ut hec inconvulsa serventur sigilli nostri impressione munire curavimus. Testes autem sunt C. *) Wormaciensis Episcopus. *Siegefridus* Prepositus Spirensis Majoris Ecclesie. *Jo.* Canonicus Sancte *Marie* de *Rucgingen*. *H.* Decanus Sancti *Widonis* & Magister *Burkardus*. *Rudegerus* Canonicus de Sancta Trinitate. Laici. *Dimarus* de *Leimersheim*. *Gerhardus* de *Brusella*. *Th.* Camerarius C. *Schellebelz*. C. Dapifer & filius ejus. & *Erchenbertus* frater ejus. *Adelbertus* de *Canle* & *Erbo* filius ejus. *H.* de *Didensheim* filius sororis *Adelberti* de *Canle*. *Warmundus* de *Didensheim*. *H.* de *Otenheim* & alii quam plures. Actum Anno ab Incarnacione Domini M°C°. LXX°VI°. Indiccione nona.

*) *Conradus* II. de *Sternberg*.

XXVIII.

LITTERE SUPER DUOBUS MANSIS IN *SWEBECHENHEIM* DE QUIBUS DAMUS II. DENARIOS NOMINE CENSUS.

Stephanus Dei gracia Clingensis (a) Abbas *Ortolibo* Abbati *Uterine Vallis* & eorum fratribus eorumque successoribus in perpetuum. Propter cautelam fratrum in *Uterina Valle* commorancium noticiamque presencium ac futurorum scripto

(a) Confer. *Subs. Dipl. T. X. p. 294. sq.*

to tradere & carte huic inserere curavimus, qualiter predicto Abbati eiusque successoribus in presencia fratrum nostrorum mansum unum apud *Swebechenheim* (b) hereditario jure possidendum tradidimus, ut singulis annis in festo sancti *Michahelis* duo denarii exinde persolvantur. Ne quis igitur perversus predictos fratres de hac tradicione inquietare presumat, sub Xpi adtestacione & Sancti *Michahelis* sigilli nostri impressione munire curavimus. Huius rei testes sunt. *Cuonradus* vir ingenuus de *Rieth* & *Eberhardus* frater ejus. *Diemarus* de *Lumersheim*. *Udalricus* frater *Heinrici* Marscalci, *Cuonradus* de *Annewilre*. *Billungus* de *Huchelheim*. *H.* filius *H.* Marschalci. Anno Dominice incarnacionis M°. C°. LXX°. VI°. indiccione nona. Acta sunt hec. Item alium mansum in villa supradicta eisdem fratribus tradidimus, quatenus in festo predicto itidem duo denarii persolvantur.

(b) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 300.*

XXIX.

LITTERE DONACIONIS PATRIMONIJ *FOLMARI* CLERICI.

C. *) Dei gracia Spirensis Ecclesie Antistes O. dilecto filio suo Abbati *Uterine Vallis* eiusque fratribus & eorum successoribus in perpetuum. Propter cautelam presenti cedule inprimi fecimus, qualiter *Folmarus* Clericus patrimonium suum

(* *Conradus* II.

ſuum apud *Swebechenheim* (a) in preſencia predeceſſoris noſtri *Godefridi*, conſenſu Advocati ſui eccleſie veſtre tradidit. Ne quis itaque conſanguineorum vel amicorum eius violenciam vobis audeat inferre poſt mortem ipſius, idem *Folmarus* rem geſtam in preſencia noſtri replicavit. hoc addiciens ut omnis ſubſtancia ſua poſt obitum ejus ſit in poteſtate Abbatis, nec quiſquam conſanguineorum ipſius in hac parte ſibi vendicet. Aſtipulacio vero hujus condicionis fuit ſextarius vini & teſtes *Albertus* Cuſtos Majoris Eccleſie, *Albertus Calvus*, Magiſter *Burkardus* de ſancto *Widone*, *Rudegerus* Cuſtos de omnibus ſanctis, *Tuoto* Advocatus, *Hugo* balbuciens, *Burkardus Smalzelin*, *Hegene*, *Birhtelo Calvus*, Noſque ſigilli noſtri inpreſſione, ut jura ſerventur, hec munire curavimus.

(a) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 300.*

XXX.

LITTERE *FRIDERICI* IMPERATORIS SUPER VILLAM *SPETHESBACH.*

F*ridericus* Dei gracia Romanorum Imperator Auguſtus. Ea que coram Majeſtate noſtra racionabiliter acta ſunt, ſcriptis annotari & ſigilli noſtri atteſtacione corroborari inſtituimus. Ut tractu temporum oblivioni poſterorum nequaquam tradantur & exinde occaſiones malignancium Imperiali teſtimonio penitus excepte ſopiantur.

tur. Noverint itaque omnes Romani Imperii fideles, quod partem bonorum illorum que *Wezelo* de *Berga* in manus *Ulrici* *) Electi Spirensis resignavit. Villam videlicet *Spethesbach* idem Electus ob salutem anime sue Claustro & fratribus in *Uzerstal* libere concessit & contradidit. hoc tamen pacto. quod idem fratres singulis annis in Nativitate beate virginis XII. denarios inde persolverent ipsi Electo vel successoribus ipsius. Ut autem omnia que prenotata sunt rata & incommutabilia perpetualiter maneant. presentem paginam inde scribi & sigillo nostro jussimus corroborari. Hujus rei testes sunt. C. Wormaciensis Electus. *Andreas* Scolasticus Majoris Ecclesie in *Spira johannes* Prepositus sancti *Germani*. *Ditherus* Prepositus sancti *Widonis*. *C.* de *Quirenbach*. *Blicgerus* de *steina*. *Wernherus* de *Bonlant*. *Drusardus* & alii quam plures. Datum *Spire* pridie Kalendas Novembris Anno Domini M°. C^{c}, LXX° VIII°. Indiccione XII. 31. Oct.

*) Ex nobilibus de *Rechberg*.

XXXI.

LITTERE DOMINI EPISCOPI SPIRENSIS SUPER CAPPELLAM IN *MERLHEIM*.

G. *) Dei gracia sancte Spirensis Ecclesie Minister indignus dilectis in Xpo filiis & fratribus: *A.* (1) Venerabili Abbati de *Uzerstal* suis-

*) *Godefridus.*
(1) *Alberto.*

ſuiſque ſucceſſoribus ad fores tabernaculi celeſtis ſub Xpi tyrocinio jugiter ibidem excubantibus in perpetuum. Sub hujus labentis vite brevitate rerum humanarum natura ſepe numero variatur & dum mundus a ſe ipſo cottidianis defectibus dilabitur. minus durabile eſſe cognoſcitur. quidquid ſub eius inteſtabili mutabilitate peragitur. Unde profectibus hominum inconſulte proſpicitur, ſi hoc quod in augmentandis vel promovendis ſeu utiliter in aliquo amminiculandis rebus Eccleſiaſticis prudenciori conſilio diſponitur. ne ulla poſſit temporum interpolacione aliquatenus obliterari. ſcriptis apicibus diligencius annotetur. Ea propter dilectiſſimi fratres, quoniam ſummi paſtoris verbo & exemplo ammonemur pauperum Xpi ſollicite curam gerere eorumque ſaluti propenſiori ſtudio invigilare veſtre in futurum quieti pacique paſtorali ſollicitudine providentes, Cappellam in *Merlheim* *) quam *Stephanus* vir nobilis & Deo devotus ſibi a progenitoribus ſuis jure hereditario libere derelictam cum ſua contectuali *Gepa* pro remedio anime ſue & pro deſiderio regni celeſtis eccleſie veſtre que dicitur *Uzerſtal* Xpiana & religioſa devocione fideliter delegando contradidit auctoritate Dei omnipotentis & noſtri ſollempni juris Officio. vobis veſtriſque ſucceſſoribus ibidem Deo fideliter famulantibus ex hoc & in omne reliquum tempus confirmamus & ut inconvulſe & inrefragabiliter eam omni tempore quieta pace poſſi-

*) Sub Archidiaconatu Prepoſiturae Majoris ſpirenſis in Decanatu Herxheimenſi.

possideatis. hujus nostre pagine attestacione & sigilli nostri impressione corroborare & communire curavimus. Verum & hoc quoque huic nostro conscripto non indignum duximus annectendum & tam presentibus quam futuris omnibus manifeste declarandum. quod idem *Stephanus* contra quorundam hominum calumniosas infestaciones. qui antedictam cappellam non ad tuendam justicie veritatem sed magis ad sectandam temporalis alicujus emolumenti cupiditatem pravis machinacionibus & circumvencionibus falsis reclamare & irracionabiliter impetere temptabant. cum septima manu (2) venerabilium presbiterorum. coram pie memorie *Cuonrado* predecessore nostro tactis sacro sanctis reliquijs, sub juramenti astriccione canonice & sinodali judicio retinuit. Hujus rei testes sunt *Cuonradus* Episcopus Wormaciensis. *H.* Major Prepositus Spirensis. *Dietherus* Major Prepositus Wormaciensis. *Arnoldus* Decanus. *johannes* Prepositus sancti *Germani*. *C.* Prepositus S. Trinitatis. *Andreas* Scolasticus. *Buccho* portenarius. *Hermannus* comes & alij quam plures. si qua igitur Ecclesiastica secularisve persona sciens hanc nostre confirmacionis paginam ullo temeritatis

G 5 ausu

(2) Apud *du fresne* sub vocabulo: *jurare* quam plurima citantur loca de juramento sua manu, propria manu, unica manu, cum duobus aliis id audientibus & cum eo jurantibus, tertia manu &c. septima manu. *Lex Bajwar tit. 3. §. 2* Tunc cum sex Sacramentalibus juret & ipse sit Septimus in altari coram populo & presbytero. *Joannis Rer. Mog. T 2. p. 888.* Item solebant jurare centesima manu & manu trecentesima.

auſu vel ullo moleſtie impulſu eam infringere temptaverit. niſi prius reſipuerit & ſatis fecerit a Corpore & ſanguine Xpi ſit aliena & a regno Dei & conſorcio omnium ſanctorum perpetuo ſeparata. Conſervantibus autem & cuſtodientibus ſit pax & gracia a Deo patre noſtro & Domino Jheſu Xpo Amen. Acta ſunt hec. Anno ab Incarnacione Domini M°. C°. LXX° IX. Papante *Alexandro* III. & regnante atque Imperante *Friderico* Romanorum Imperatore & ſemper Auguſto. feliciter. Indictione XII.

Littere Domini *Cunradi* Wormacienſis Epiſcopi ſuper Cappellam in *Merlheim*.

C. Dei gracia Wormacienſis Eccleſie qualiſcunque electus Prepoſito totique Capitulo Spirenſi ſalutem & omne bonum. Meminiſſe decet prudenciam veſtram qualiter *Stephanus* de *Merlheim* in ſynodo apud Nos celebrata teſtimonio ſeptem probatorum virorum preſtitis Sacramentis. Cappellam in predio ſuo fundatam legittime optinuit. Cujus rei vos teſtes eſſe debetis, quia in preſencia veſtra factum eſt. & nos quoque eidem veritati teſtimonium perhibemus.

XXXII.

XXXII.

LITTERE DONACIONIS BONORUM IN *LOBIO* EX PARTE *LUDEWICI* COMITIS DE *SARWERDE.*

L*udewicus* Comes de *Sarwerde Alberto* Abbati *Uterinevallis* ejusque fratribus & eorum successoribus in perpetuum. Quoniam in hac mortalitate secus humane vite decursus conversamur, retribucionem operum in futuro sperantes a justo judice Xpo sive bonorum in regno seu malorum in supplicio dedi, pro redimentis peccatis meis parentumque meorum, prefatoque Abbati ejusque successoribus allodium meum in confinio *Vosai*, *) quod vocatur *Loiben*, tribus rivulis, scilicet, *Hermannesbach*, *Mosalben* & *Burgalben* ac monte qui vocatur Haneberc inclusum, Terram eciam cultam sive eciam incultam quatuor predictis terminis inclusam & quidquid ibi habui, tradidi per manum *Waltheri* de *Bruche* viri ingenui V. jdus Aprilis die scilicet eadem, quo fratris mei *Ludewici* dilectissimi ossa terre sunt in cenobio de *Werneswilre* (a) tumulata, hanc nostre

*) *Vosaus*, *Vosagus*, *Vogesus*, germanice *Wasgau.* Mons hic in Lingonibus oritur, ad *Beforti* urbis usque regiones excurrit, Burgundiae comitatum a Lotharingia dividit, eandemque Lotharingiam ab Alsatia separans Treviros & silvam Arduennam versus descendit.

(a) Monasterium *Werrweiler* Fratrum ordin. cister. in monte praecelso Praefecturae Bipontinae, quod libera-

ſtre largicionis elemoſinam ratam eſſe in perpetuum decerno & tam preſentes quam futuros noſſe volens cartam hanc conſcriptam ſigilli noſtri impreſſione munivi, ne quis perverſus prediĉtos fratres de hac noſtra donacione amplius inquietare preſumat, unde & hos teſtes, qui noſtre tradicioni interfuerunt, ſubſcribere curavi. Abbas *Rucker* Vilerienſis. Abbas *Balduinus* Werneswilrenſis. Abbas Hornbacenſis C. Comes *Gerlacus* de *Veldenzen*. Comitis de *Sarbrucken* tres filii videlicet *Albertus* Prepoſitus, *Fridericus* & *Heinricus*. *Hugo* de *Hagene*, & filius ejus *Theodericus*. *Brunicho Waltherus* de *Bruchen*. *Gotfridus* de *Wolmeringen*. *Symon* de *Sarbrucken*, *Godefridus* de *Ruldingen*. *Johannes* filius *Boemundi*. *Hermannus* de *Kaſtele*. *Reinherus* & frater ejus *Waltherus* de *Honberc*. *Heinricus* de *Maingi* omnes ingenui viri. Aĉta ſunt hec Anno ab Incarnacione Domini M°. C°. LXX°. IX°.

liberalitate praeprimis Comitis Sarwerdenſis ſurrexit ac dein Kirkelenſium & Hohenburgenſium Dominorum aliorumque donationibus egregie auĉtum eſt.

XXXIII.

LITTERE SUPER ALLODIO IN *LOBIO* EX PARTE COMITUM DE *SARWERDE*.

Ludewicus Comes junior de *Sarwerde* *Ortlibo* Abbati *Uterinevallis* ejusque fratribus & eorum ſuc-

ſucceſſoribus in perpetuum. Quoniam in hac mortalitate ſecus humane vite decurſus converſamur retribucionem operum in futuro ſperantes a juſto judice Xpo, ſive bonorum in regno ſeu malorum in ſupplicio dedi pro redimendis peccatis meis parentumque meorum predicto Abbati ejusque ſucceſſoribus predium meum in confinio Voſagi quod vocatur *Loyben*, tribus rivulis ſcilicet *Hermannesbach*, *Moſalben* & *Burgalben* ac monte qui nominatur *Henneberc* incluſum, terram cultam ſive incultam quatuor predictis terminis incluſam dedi memorato Abbati in preſencia *Friderici* Imperatoris Auguſti apud *Wizenburg* annuente *Landolfo* de *Wilenſtein* ipſumque predium mihi reſignante. Hujus rei teſtes ſunt ingenui viri *Udelricus* de *Gudenberg*. *Rudegerus* ſilve Advocatus. *Udelricus Weiſo*. *Hermannus Weiſo*. Miniſteriales. *Berengerus* de *Nicaſtel*. *Burkardus* de *Keſtenburc*. *Drusbardus* frater ejus *H.* Marſchalcus. Igitur predicto *Ludewico* comite cum Imperatore *Friderico* Longobardiam expedicione Imperiali profecto ac letali vulnere, antequam elemoſinam traditam ſigillo confirmaſſet, defuncto, fratrem ipſius *Ludewicum* comitem ſuperſtitem adivimus obrixe rogantes, quatenus largicionem, quam frater ejus fecerat jam, ipſe eciam ſuo aſſenſu ac proprii ſigilli impreſſione confirmaret. qui morte affectuque fraterno compunctus eodem die quo oſſa relata fratris terre ſunt tumulata, juſſit ſubſcripta hoc modo carte imponi. Ego *Ludewicus* predicti *Ludewici* Germanus comes de *Sarwerde* amore fraterno ductus predium noſtrum, quod

quod vocatur *Loyben* quatuor predictis terminis inclusum, quod frater meus *Ludewicus* pro anime sue ac patris matrisque & omnium consanguineorum nostrorum salute sancte Dei genitrici *Marie* in *Uzerstal* fratribusque ibi servituris tradidit, simili modo per manum *Waltheri* de *Brucken* ingenui viri trado ac rata esse in perpetuum decerno, nostreque largicionis elemosinam tam presentes quam futuros nosse volens, cartam hanc conscriptam sigilli nostri impressione munio, ne quis perversus predictos fratres de hac nostra tradicione inquietare presumat. Unde & hos testes, qui nostre tradicioni interfuerunt, subscribere curavi. Abbas *Rukerus* Vileriensis. Abbas *Baldewinus* de *Wernswilre*. Abbas de *Hornbach C.* Comes *Gerlacus* de *Veldencie*. Comitis de *Sarbrucken* tres filii videlicet *Albertus* Prepositus, *Fridericus* & *H. Hugo* de *Hagene* & filius ejus *Theodericus*. *Brunicho Waltherus* de *Brucken*. *Hermannus* de Sancto *Ingeberto*. *Gotfridus* de *Wolmeringen*. *Symon* de *Sarbrucken*. *Gotfridus* de *Ruldingen*. *Johannes* filius *Boemundi*. *Hermannus* de *Nikastel*. *Reinherus* & *Waltherus* frater ejus de *Hoinberc*. *H.* de *Maingen*. *Wal.* de *Sarwerde*. *H.* de *Sarwerde* Advocatus. *Bert.* de *Zweinbrüke*. *Sigelbart* de *Alben*. omnes ingenui viri.

XXXIV.

XXXIV.

LITTERE DONACIONIS SUPER VILLA *SPESBACH* EX PARTE *WEZELONIS DE BERGA.*

O. (a) Dei gratia Spirenſis Eccleſie Epiſcopus cunctis fidelibus Xpi in perpetuum. Si locis divino cultui mancipatis noſtra impendimus. non aliud agimus niſi quod Deo ſua reddimus.

Igitur quoniam ea que racionabiliter acta ſunt ſucceſſione temporum oblivioni poſterorum ſepe traduntur & exinde occaſiones malignantium leviter oriuntur. ea que a Nobis facta ſunt ſcriptis annotari dignum duximus. Noverint itaque tam future quam preſentis etatis omnes Xpi fideles. quod partem bonorum illorum que *Wezelo* de *Berga* nobis reſignavit villam videlicet *Spesbach.* ob ſalutem anime noſtre Eccleſie & fratribus in *Uzerſtal* libere conceſſimus & donavimus eo ſcilicet pacto. quod dicti fratres ſingulis annis in Nativitate beate virginis *Marie* XII. denarios Canonicis Majoris Eccleſie perſolvant. Et ut hujus rei auctoritas omni evo inconvulſa permaneat. Hanc cartam inde conſcriptam. ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri. Hujus donacionis teſtes ſunt *Johannes* Prepoſitus ſancti *Germani. Arnoldus* Decanus Majoris Eccleſie. *C.* Prepoſitus omnium ſanctorum. *Albertus* Canonicus. *Andreas* Scolaſticus. *Burkardus* Canonicus ſancti *Widonis. Burkardus* de *Keſtenberg. Dudo* Camerarius. *Billungus*

(a) *Otto* Comitum Hennebergiorum ſtirpe progenitus.

gus Monetarius. *Diderich* de *Musbach*. *H. Diesmar. Bert.* de *Musbach* & alii quam plures. Acta ſunt hec *Spire* Anno ab incarnacione Domini M°. C°. LXXX°I. Indictione XIIII. concurrente III°. Epacta III.

Privilegium *Friderici* I. Imp. Eccleſiae *Vallisuteтinae* conceſſum an. MCLXXXVI. vid. *in Subs. Dipl. T. X. p. 352.*

XXXV.

LITTERE SUPER MINUTA DECIMA ET PASCUIS IN *VISBACH*.

In nomine ſancte & individue Trinitatis. Ego *Cuonradus* Dei gratia Hornbacenſis Eccleſie humilis miniſter dilecto Abbati *Alberto* in *Uzirſtal* ſuisque ſucceſſoribus & fratribus ibidem Deo famulantibus ſubſcripte racionis perpetuam in Xpo ſtabilitatem. Apoſtolicis licet privilegiis in ordine veſtro obtinueritis, nullas animalium vel novalium veſtrorum decimas vos daturos. tamen quia pacem magnopere diligitis & queritis. ut vere filii pacis. decimam in grangia veſtra que dicitur *Loyben* pertinente ad jus eccleſie noſtre. non equitatis jure ſed humili prece veſtre tradi Eccleſie hereditaria poſſeſſione affectu ſpeciali petiſtis. Veſtra igitur dileccione & pio rogatu flexus aſſenſu capituli noſtri & Eccleſie noſtre miniſterialium nec non & ſacerdotis de *Visbach* nomine *Ymmonis* ad cujus parochiam medietas ſupradicte decime per-

pertinet omne jus prefate decime videlicet in *Loyben superiore* simul & *inferiore* ad nostram Ecclesiam pertinentis, vestre absque ulla contradiccione donamus Ecclesie hereditario jure in perpetuum possidendum. & pascuas in curiam *Visbach* attinentes, ea scilicet racione, quatenus singulis annis in festo sancti *Pirminii* liberum persolvant censum idest quatuor Uncias monete Spirensis. Ex hiis quatuor unciis duas cellerario fratrum, ut inde ea die fratribus suis serviat duas sacerdoti in *Visbach* & sic ab inquietudine totius exactionis liberi pariter & immunes permaneant. Hec autem ut rata & illibata conserventur, sigillo Domini Spirensis *Ulrici* Episcopi & nostro & Capituli nostri confirmacione munimus. Anno Dominice Incarnacionis M°. C°. LXXX°. II°. *Lucio* Papa papante, regnante *Friderico* Imperatore Rom. Acta sunt hec coram hiis testibus *F.* Decano. *H.* Camerario. *H.* preposito. *Gotfrido* Custode. *Reinboldo* Cappellano. *Hunfrido. Alberto. C. Hezelone. Symone. C. Clemente* monachis. *Ymmo. Helias. C. Rupertus* Archipresbiter clerici. *Landolfus* scultetus & frater suus *Amilius. Gerwinus* scultetus de *Visbach. Gerbart. Ernestus. F. Rudegerus H.* pincerna. *Arnolfus* dapifer & frater eorum *Didericus. Hemedigus.* omnes hii ministeriales sancti *Pirminii Volmarus* thelonearius. *H.* de *Rimelingen. Reinber heimburge* & filius ejus *Meffridus* Canonicus sancti *Fabiani. Hermannus* & filius ejus *Hermannus* villicus in *Visbach. Gerbardus* filius *Reinheri. Heimo heimburge* in Valle. *Reinolt bergemeger.*

XXXVI.

LITTERE SUPER ALLODIO IN *GEILEWILRE* EX PARTE *CUONRADI* DE *RIET* ET *ADELHEIDJS* UXORIS SUE.

Fridericus *) Dei gracia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus. Imperatorie majeſtatis auctoritas & ejus circumſpectio ſicut Eccleſiarum & Xpi famulorum votis vultu propiciacionis intendit, ita legitime illis contradita ſcripti ſui robore confirmare conſuevit. qua propter ad Univerſorum Xpi & Imperii fidelium tam preſentis etatis quam future poſteritatis noticiam pervenire volumus, quod bona in *Flemeringen* que nobilis vir *Hermannus* Spirenſis Canonicus *Eckeberti* comitis filius benigna animadverſione per manum noſtram ac filiorum noſtrorum *Heinrici* illuſtris Romanorum Regis & *Friderici* ſpectabilis Suevorum Ducis Cenobio *Uterinevallis* in preſencia multorum Imperii noſtri principum pro remedio anime ſue & parentum ſuorum legitima donacione tradidit, pariter cum allodio in *Geilewilre*, quod conſimili donacione *Cuonradus* de *Riet* & *Adelheidis* uxor ſua per manum noſtram ac filiorum noſtrorum eidem Eccleſie contulerunt, nos divine pietatis reſpectu manutenere decrevimus & preſentis pagine teſtimonio communire. ſtatuimus ergo & Imperiali auctoritate noſtra firmiter & aperte ſancimus, ut nulla omnino perſona magna vel parva, ſecularis vel Eccleſiaſtica in predictis

*) *Fridericus* I. Imperator dictus *Barbaroſſa*.

dictis bonis jam dicte Ecclesie & fratribus injuriari audeat aut injusta quavis occasione ipsos inquietare presumat. si quis autem hoc attemptaverit & presenti confirmacioni nostre iniquo temeritatis ausu obviare conatus fuerit, nostram & filiorum nostrorum in presenti seculo senciet indignacionem cum districtiori venturi judicis ulcione. si non penituerit & digne satis fecerit. Hujus rei testes sunt *Ulricus* Spirensis Episcopus. *johannes* Prepositus sancti *Germani*. *Burckardus* de *Kestenberc* & *Drusbardus* frater ejus *Wernberus* de *Bonlant*. *Rudolfus* Camerarius. *Heinricus* de *Lutra* Marscalcus. *Cuonradus* pincerna. Comes *H.* de *Gretzingen*. *Hunfridus* de *Valkenstein* & alii quam plures. Datum apud *Lutram* *) Anno Dominice Incarnacionis M°. C°. L XXX°. IIII^c^. Indictione II. II. Kalend. Augusti. 31. jul.

*) *Kaisers-Lautern*.

XXXVII.

LITTERE COMPOSICIONIS INTER NOS ET ECCLESIAM IN *WADEGOZE* SUPER SILVA *HOWALT*.

In nomine sancte & individue Trinitatis, Patris & filii & Spiritus Sancti. Ego *Godefridus* Monasterii Wadescengensis (a) vocatus Abbas omnibus

(a) *Wadgassen* ad Saram Monasterium fratrum sub regula. S. *Augustini*. Gartam *Albertnis* Archiepisco-

nibus Ecclesiastice pietatis ordinis seu secularis potencie dignitatibus in Xpo Domino Deo eterno perpetue pacis & beatitudinis salutem. Sicut antiquissimi virorum facta sua forcia & nobilia scripturarum relatu ad nostre & temporum cognicionem transferre studuerunt, ita eciam nostrorum temporum gesta future generacioni litterarum monimentis plerumque nunciari solent. Hanc itaque formam imitantes universis Xpi fidelibus presencium relatu notum facimus quod cum fratres de *Uzerstal* totum allodium inculti nemoris quod vulgo dicitur *Howalt* in *Lobiis* sibi indebite vendicassent & e contra fratres nostri quartam ejusdem allodij partem sui juris esse legittime probare voluissent, & ista contencio contra monastice discipline honestatem multis seviens annis nequaquam per laicas personas quas sepe numero pro reformanda pace convocavimus debito fine terminari potuisset, nutu divino relictis secularis milicie viris tam Nos quam *Uzerstaldenses* ad religiosarum convolavimus judicia personarum, id est, Domini *Alberti* Vilarensis & Domini *Baldoini* montis sancte *Marie* Abbatum, qui pari consensu judices electi, cum ipsam causam semotim suo equitatis libramine subtiliter examinassent, pro diutina discordia sopienda & pacis atque concordie unione introducenda tres supra fati allodii partes fratribus de *Uzerstal* & nobis quartam assigna-

piscopi Trevirens. pro fundatione dicti monasterii attulit ex *Ludolfi* consultat. *Honthemius hister. Trevir. Dipl. T. 1. p. 525.*

gnaverunt, pasture vero communitatem & usumenta per totum allodium nobiscum habere illis indulserunt. Ita sane ut salvo reliquo jure nostro censum sex denariorum in curiam nostram *Burgalben* annatim in festo sancti *Martini* perpetua lege solvere teneantur. Porro de Arboribus lex talis est lata, quod neutra scilicet parcium sine alterius conibencia arborem vel magnam vel modicam dare poterit nec promittere, nec aliquam prorsus familiam ad manendum ibidem introducere, nec viciniora altrinsecus habitacola quandoque instaurare, Conversi eciam de *Lobiis* ad nostra se pascua depascenda extendere ex condicione non poterunt sed pascuis sepius dicti Allodii contenti esse debebunt. Et sciendum quod quicunque utriuslibet partis conversus seu familiaris legem hujus pacti quoquo modo transgressus fuerit ex precepto Abbatis sui ad alterius partis Monasterii fores cubans tamdiu satis facturus jacebit, donec de reatu suo congrue indulgenciam consequatur. Ut igitur contractus iste divino munere inter monasterium nostrum & *Uzerstaldense* cenobium procuratus inviolabile robur obtineat, cyrographum cum testium annotacione fieri jussimus, cujus primam partem sigillo Vilarensis & Utristaldensis Abbatum impressam penes Nos conservavimus, alteram sigillo nostro & item Vilarensis Abbatis communitam Utristaldensi Monasterio in testimonium rei geste transmisimus. Testes *Girardus* Camerarius noster. *Johannes* de *Lucelenberg*: clerici. *Isenbardus*. *Volcwinus*. & *Albertus* conversi. Dominus *Becelinus* Abbas de

 Utri-

Utriſtal. Rogerus Senior & *H.* Cellerarius monachi. *Nivelungus. Hunfridus* & *Wiricus* converſi. Dominus *Albertus* Abbas Vilarenſis, *Theodericus job* de *Ruſcingen* monachus, *ſteinardus* & *Richwinus* converſi. Dominus *Baldowinus* Abbas de monte ſancte *Marie. Sefridus* converſus & alii multi. *Landolfus* ſcultetus & *Gerwinus* milites de *Wilenſtein.* Acta ſunt hec apud *Loiben* Anno Verbi incarnati M°. C°. LXXX°. IIII°.

XXXVIII.

LITTERE DNI *FRIDERICI* IMP. SUPER *SPEHTESBACH DEURENBACH*, *GREVENHUSEN METTENBACH* ET *RODENBACH*.

Fridericus Dei gracia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus. De injuncto Nobis divinitus Officio tenemur Eccleſiis ac monaſteriis in noſtro precipue Imperio conſtitutis vigili ſtudio prodeſſe & ſollerti cura proſpicere, ne illorum negocia ſive in concambiis utilibus & honeſtis ſeu in aliis quibuslibet contractibus Deo ſervientibus in eisdem eccleſiis profuturis oblivioni tradantur & ſic negligantur & inpoſterum detrimentum paciantur. Hoc ſane intuitu notum eſſe volumus univerſis tam futuris quam preſentibus, quod Nos predium illud in *Spehtesbach* quod ab Eccleſia Argentinenſi in beneficio habuimus & aliud predium in *Tegerenbach* quod ab eadem eccleſia in feodo tenuimus dilecto noſtro *Heinrico* *) ejusdem Eccleſie Epiſcopo

*) E familia de *Haſenburg*.

po reſignavimus tali lege, ut ipſe eadem predia & alia eciam videlicet in *Grevenbuſen* & in *Mettenbach* & in *Rodenbach* & quecunque a predicta eccleſia Argentinenſi huc uſque habuimus, monaſterio fratrum in *Uzerſtal* libere poſſidenda concederet & in pace eis dimitteret & in concambio reciperet predia in *Mulnhoven* & in *Rorbach* que predicta Eccleſia in *Uzerſtal* poſſederat & Nos eadem predia a ſepedicta eccleſia Argentinenſi in beneficio ſuſcepimus. Huic contractui interfuit predilectus filius noſter *Heinricus* illuſtris Rom. Rex Auguſtus & filius noſter *Otto* Palatinus Burgundie, *Cuonradus* quoque de *Rodenburc* filius noſter, *johannes* eciam Imperialis aule Cancellarius & *Cuonradus* Prepoſitus ſancti *Germani* apud *Spiream* *C.* de *Lapide* & *Burchardus* Vice Dominus Argentinenſis. Teſtes ſunt eciam hujus concambii *F.* Comes de *Liningen*. *Albertus* Comes de *Dagesburc* & Comes *Sigebertus*, *Hermannus Weiſo*. *Wernherus* de *Bonlanden*. *Diemarus* de *Leimersheim*. *Ulricus Weiſo*. *Wernherus* Marſcalkus Argentinenſis. *Rudolfus* Camerarius de *Sibeneich*. *Waltherus* Argentinenſis. *Anshelmus* Advocatus Argentinenſis. *Wecelo* de *Berge*. *H.* de *Tanne*. *H.* de *Meiſterſale*. Datum apud *Hagenowe*. Anno Dominice Incarnacionis M° C° LXXX° IX°. Indiccione VII. XVIII°. Kalend. Maji.

14. Apr.

XXXIX.

LITTERE DNI. *H.* EPISCOPI ARGENTINENSIS SUPER VILLIS PREDICTIS.

Heinricus Dei gracia Argentinensis humilis Episcopus. Ex injuncto nobis divinitus officio tenemur Ecclesiis ac monasteriis circumquaque & precipue in nostro Episcopio constitutis vigili studio prodesse & sollerti cura prospicere. ne illorum negocia sive in concambiis utilibus & honestis seu in aliis quibuslibet contractibus Deo servientibus in eisdem Ecclesiis profuturis oblivioni tradantur & sic negligantur. ne inposterum detrimentum paciantur. Hoc sane intuitu Notum esse volumus universis tam futuris quam presentibus, quod predium illud in *Spehtesbach* & in *Grevenbusen* *) & in *Mettenbach* quod Dominus *F.* Romanorum Imperator semper Augustus ab Ecclesia Argentinensi in beneficio habuit nostre potestati ecclesieque nostre tali lege resignavit. ut ipsa eadem predia cum suis omnibus appendiciis que a predicta Ecclesia Argentinensi huc usque in hiis terminis in feodo habuit. Monasterio fratrum in *Uzerstal* libere possidenda in perpetuum traderemus in paceque dimitteremus & predia que predicta ecclesia *Uzerstal* in *Mulnhoven* & in *Rorbach* possederat. que in concambio recipimus Domino Imperatori a sepedicta Ecclesia Argentinensi in beneficio traderemus. Consilio itaque fratrum Ecclesie nostre voluntati Domini Imperatoris in omnibus assencientes. predia que nobis resignavit,

Mona-

*) De hoc loco eciam agitur in *Subs. Dipl. T. IV. p. 326.*

Monaſterio in *Uzerſtal* nullo contradicente in perpetuum tradidimus poſſidenda. predia quoque predicti monaſterii Domino Imperatori in beneficio verſa vice contulimus. Huic contractui interfuit *H.* illuſtris Romanorum Rex Auguſtus & frater ejus *Otto* Palatinus Burgundie. *C.* quoque de *Rodenburc* frater ejus. *johannes* eciam Imperialis aule Cancellarius & C. Prepoſitus ſancti *Germani* apud *Spiream* *C.* Prepoſitus Argentinenſis. *Fricco* Decanus Argentinenſis. *H.* Camerarius. *C.* Dapifer. *Morandus* Scolaſticus. Cum multis aliis Argentinenſis Ecclefie Canonicis. *C.* quoque de *Lapide* & *Burchardus* vice Dominus Argentinenſis. Teſtes eciam ſunt hujus concambii. *F.* comes de *Liningen. Albertus* comes de *Dagesburc* & comes *Sigebertus. Hermannus Weiſo. Diemarus* de *Leimersheim. Udelricus Weiſo. Wernherus* de *Bonlanden. Wernherus* Marſcalcus Argentinenſis. *Rudolfus* Camerarius de *Sibenech. Waltherus* Argentinenſis. *Anshelmus* Advocatus Argentinenſis. *Wecelo* de *Berge. H.* de *Danne. H.* de *Meiſterſele.* Quicunque igitur noſtro huic concambio ſigilli noſtri inpresſione confirmato aliqua machinacione aut perverſitate obviare temptaverit & fratres Eccleſie predicte in *Uzerſtal* inquietare preſumpſerit. auctoritate a Deo nobis collata hunc anathamatizamus ut tam diu a conſorcio juſtorum ſit excluſus, donec reſipiſcat & digne Deo & Eccleſie ſatis faciat. Facta ſunt hec Anno Incarnacionis Domini M° C° LXXX°. IX°.

XL.

LITTERE SUPER QUIBUSDAM BONIS EMPTIS ERGA CANONICOS DE OMNIBUS SANCTIS.

Wicmannus Dei gracia dictus Abbas in *Uzerſtal* tam futuris quam preſentibus perpetuam in Domino ſalutem. Quia paſtoralis Officii eſt non ſolum commiſſi gregis ſed & proximorum paci intendere & unicuique Eccleſie ſua jura illibata ſervare. Nos ſaniori conſilio utentes, & utrisque ſecundum commiſſe diſpenſacionis Officium providentes, querimoniam venerabilium canonicorum de omnibus ſanctis ob quasdam poſſeſſiunculas in Grangia noſtra *Metersheim* *) ſitas ſcilicet de lacu, de arena, deſerta parte tranſitus & quidquid habuerunt in lignorum frutetis in preſencia beate memorie *Cuonradi* ejusdem Eccleſie Prepoſiti ventilavimus & juſticie faventes pro ipſis poſſeſſiunculis redimendis tria talenta dedimus & omnem cenſum qui ſingulis annis eidem eccleſie debebatur, ad novem uncias redigentes Deo auctore in pace ſic cuncta compoſuimus & eandem compoſicionem, ut inviolata permaneat venerabilis *Otthonis* ſucceſſoris pie memorie *Cuonradi* & ejusdem Eccleſie prepoſiti ſigilli inpreſſione & noſtri confirmamus. Teſtes autem hujus rei ſunt *Rudegerus* cuſtos, *Berengerus*, *Albertus* de *Steinwilre*, *Albertus* de *Aldrophe*, *Sigebodo*, Magiſter *Gerum-*

*) Vid. *Diplomataria Mog.* *T.* 2. Diplomatar. ultimi documentum primum &c.

rungus, *Merbodo*, *Volmarus*. Acta ſunt hec Anno ab incarnacione Domini M°. C°. XC°. primo. XVI. Kal. Aprilis.

17. Mart.

XLI.

LITTERE SUPER LITEM DECISAM INTER *METERSHEIM* ET *MARRENHEIM*.

In nomine ſancte & individue Trinitatis. Quia labilis memorie fore conſtat humana condicio, preſencium geſta niſi ſcriptis mandentur ſupervenienente oblivionis nebula facile tandem oblitterantur. Ea propter Ego. *F.* divina gracia fratrum Mulenburnenſium dictus Abbas ac *Uterinevallis* eadem ordinacione *Becelinus* venerandus Abbas preſenti teſtimoniali pagina notum facimus quibuſque Xpi fidelibus preſentibus atque futuris, quod quedam Grangie juxta Renum in confinio Spirenſis Eccleſie ſunt poſite, quarum una *Marrenheim* Mulenburnenſi cenobio, altera *Metersheim* Eccleſie Dei que eſt in *Uzerſtal* deſervit, in quibus dum fratres inibi degentes, quod minime decuit, pro agrorum confiniis ſeu animalium paſcuis aſſidue diſceptarent, nec cepte contencioni finem darent, patres utriuſque cenobii coadunati ſibi religioſiſſimis atque ſumme diſcrecionis viris in unum convenerunt & communi deliberacione perſonas Venerabiles & Co-Abbates Dominum *Godefridum Schonaugie*, Dominum *Ekembertum* novi

novi Castri, Dominum *Bertoldum* de *Sturcelbrunnen*, Dominum *Baldewinum* de monte sancte *Marie* elegerunt, ut juxta discrecionis scienciam divinitus sibi collatam utrorumque causas audirent & justicie faventes que pacis & dileccionis essent, statuerent ac statuta ordinis auctoritate & proprii sigilli inpressione confirmarent. qui itaque commisse dispensacionis officium in presencia Venerabilis *Udalrici*, qui divina disponente clemencia Spirensem Ecclesiam felici aministracione gubernabat studiose prosequentes, que subjecta sunt statuerunt & auctoritate sibi concessa inconvulsa manere decreverunt. Primum ut si deinceps quelibet contencionis Zizania de agrorum seu pratorum confinijs sive de quibuslibet aliis rebus succreverit, nec facile succidi potuerit, fratres prudenciores accitis de monasteriis quibus subjecti esse noscuntur, in testimonium singulis presbiteris, pacem reformare contendant, quod si nequiverint, convocato fidelium laicorum concilio, nulla interveniente pecunia vel fratrum collegio terminetur. si vero nec sic limitari potuerit, ad audienciam prescriptorum Abbatum differatur & secundum justicie censuram ab ipsis editam teneatur. Animalium vero pascuis utriusque banni communiter utantur, exceptis hiis, que ad tempus pro communi utilitate reservare voluerint. statuimus eciam, ut si agriculture vel prata predictarum grangiarum ad fundum sive ad redditus pertinencia inculta permanserint & in ipsis frutecta sive lignorum saltus succreverint, cujus juris culta fuerant & inculta permaneant, & ut minus lineam

lineam dileccionis ipsorum religioni debitam infestare queant, prefati fratres de *Metersheim* in villis que fratribus de *Marrenheim* contigue sunt, scilicet in *Berchusen* *) & in *Heiligenstein* **) nec illi e contrario in *Metersheim* aliquid comparare presumant, nisi in puram elemosinam nec pro temporali sed pro eternitatis retribucione datum fuerit, aliquid recipiant. & non solum hoc in hiis, sed eciam in aliis ipsarum ecclesiarum Grangiis observare studeant, si quis vero nostre sentencie transgressor temerarius extiterit & pacis terminos a nobis constitutos transire quesierit, penitenciam talem subibit; ut si verbi gracia frater alicujus grangie Mulenburnensis Ecclesie prevaricatus fuerit, cum litteris in *Uterinam Vallensem* ad portam Monasterii & deinde cum litteris a patre monasterii ad Ecclesiam Vilariensem dirigatur ubi & penitentie digne subdatur. similiter quoque in grangiis *Uterine Vallis* deliquerit, cum litteris ad portam Mulenburnensis ecclesie & prefato modo ad *novum castrum* mittatur & quasi discordie seminator & amator gravi animadversione plectatur. Acta sunt autem Anno M°. C°. XC°. II°. Indictione nona.

*) Sub sede *Wiler. Subs. Dipl. T. X. p. 304.*

**) Loc. cit. nota 74. *Subs. Dipl. T. V. p. 273.*

XLII.

XLII.

LITTERE DOMINI *HEINRICI* IMPERATORIS DE *UTERINA VALLE* ET DE ADVOCACIA *SPETHESBACH* ET DE ALMEINDA PREDICTORUM LOCORUM.

In nomine ſancte & individue Trinitatis *Heinricus* ſextus Divina favente clemencia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus. Cum Eccleſiis & viris Eccleſiaſticis precipue viris religioſis in hoc ſeculo miſericordie viſcere clementer aperimus. a retributore bonorum omnium condignam inde mercedem in eterna beatitudine nos recepturos non dubitamus. Quapropter ad noticiam univerſorum Imperii noſtri fidelium tam preſentis etatis quam ſucceſſure poſteritatis volumus pervenire. quod nos intuitu interioris hominis attendentes ſanctam ac religioſam vitam venerabilium virorum *Wichmanni* Abbatis de *Uterina Valle* & fratrum ibidem Deo famulancium. ipſos & locum eorum cum univerſis rebus ſuis & perſonis & univerſis poſſeſſionibus ipſorum quas nunc habent aut in poſterum juſto acquiſicionis titulo poterunt adipiſci in ſingularem ac ſpecialem noſtre Majeſtatis recepimus protectionem ac defenſionem. Habundancius autem predictorum Venerabilium virorum utilitati & tranquillitati intendentes. concambium illud quod inter ipſos & *H.* de *Meiſterſele* *) in preſencia noſtra factum eſt, ratum habemus & Confirmamus. De Advocacia ſcili-

*) Confer. *Subſid. Dipl. T. X. p. 354.*

ſcilicet in *Spetbesbach* & in *Deirenbach* & de omni jure quod idem *H.* in locis predictis habuit. que omnia ipſe in manus noſtras reſignavit & nos eandem Advocaciam quam idem *H.* a nobis in beneficio tenuit cum omni jure ſuo ſicut nos eam tenuimus ab Eccleſia Spirenſi. Monaſterio Sancte *Marie* in *Uterina valle* libere conceſſimus habenda & poſſidenda. Recepimus autem illud allodium in *Lingenvelt.* quod *Adelbeidis* de *Freckenvelt* eidem Monaſterio ante contulerat a Venerabili Abbate *Wichmanno* loco Eccleſie & dedimus illud per manum *Rudolfi* de *Kyſelowe* eccleſie ſancte *Marie* Spirenſi & ab eadem Eccleſia recepimus allodium illud in feodo & ipſum allodium predicto *H.* de *Meiſterſele* conceſſimus in feodo tenendum & posſidendum pro illa advocacia quam ante a nobis tenuit. & eo jure quod eandem advocaciam a nobis tenuit. Preter ea que dicta ſunt omnem Almeindam predictorum locorum *Spetbesbach* ſcilicet & *Deirenbach* cum omni genere utilitatis ſue. Cum univerſis bonis & poſſeſſionibus ſuis quas eidem Monaſterio Pater noſter dive memorie *Fridericus* Romanorum Imperator Auguſtus contradidit & privilegiis ſuis confirmavit. Nos Imperiali auctoritate noſtra & preſenti pagina coroboramus & perpetuo confirmamus. ſtatuentes & Imperiali edicto diſtricte precipientes. ut nullus Archiepiſcopus. nullus Epiſcopus. nullus Dux. nullus Comes. nulla omnino perſona alta vel humilis Eccleſiaſtica vel ſecularis contra hanc noſtre confirmacionis paginam venire vel auſu temerario eam preſumat violare. quod qui facere attemptaverit.

in

in ulcionem ſue temeritatis quinquaginta libras auri pro pena componat. medietate camere noſtre inferenda. reliqua parte injuriam paſſis perſolvenda. Hujus rei teſtes ſunt. *Otdo* Spirenſis Epiſcopus. *Symon* Dux Lotharingie. *Otdo* Palatinus Comes Burgundie. *Philippus* frater noſter. *Sibertus* Comes de *Franckenberc*. *Bert*. Comes de *Berge*. *Bert*. Comes de *Nuwenberc*. *Boppo* Comes de *Laufe*. *Godefridus* de *Wineden*. *Rudolfus* de *Kyſelowe*. *Marquardus* de *Wilre*. *H*. de *Wildenſtein* *Waltberus* de *Eichilberc*. *Cuno* de *Mencenberc*. *Wezelo* de *Berge*. *C*. de *Rodenberg*. *C*. de *Annewilre*. *H*. de *Taune*. *Anshelmus* de *Spira* & alii quam plures. Ego *Siglous* Imperialis aule Cancellarius vice Domini *C*. Maguntine ſedis Archiepiſcopi & tocius Germanie Archi Cancellarii recognovi.

Signum Domini *Heinrici* ſexti Romanorum Imperatoris invictiſſimi. Acta ſunt hec Anno Incarnacionis Dominice M°. C°. XC°. IIII°. Indictione XII. Regnante Domino *Heinrico* VI. Romanorum Imperatore glorioſiſſimo Anno regni ejus XX° III°. Imperii vero IIII°. Datum apud *Trivels*. Septimo Idus Maji.

9. Maji.

XLIII.

XLIII.

LITTERE SUPER PROTECTIONE NOSTRA ET QUOD OMNES HOMINES SUB JMPERIO POSSUNT NOBIS CONFERRE BONA SUA.

H*einricus* ſextus divina favente clementia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus. *) Ab eterni Regni premium & temporalis imperii incrementum apud Regem Regum nobis proficere non ambigimus, ſi paci & commoditatibus Eccleſiarum ſollicite intendere curaverimus. Cognoſcat ergo & etas preſencium & poſteritas futurorum. quod nos pro ſalute anime noſtre atque interventu dilecti *Uterine vallis* Abbatis ipſum Monaſterium *Vallis uterine* in ſpecialem noſtre ſerenitatis protectionem recepimus cum perſonis ibidem Deo famulantibus atque univerſis bonis que in preſenciarum poſſidet aut proceſſu temporis largicione fidelium vel aliquo acquiſicionis titulo poterit adipiſci. ſpecialiter quoque concedimus ut miniſteriales & omnes homines noſtri bona ſua mobilia & immobilia memorato monaſterio conferendi plenam & liberam imperiali conceſſione habeant facultatem. ſi quid vero preteritis temporibus nominato cenobio collata ſunt, ea ipſi preſentis ſcripti patrocinio confirmanda duximus ſtatuentes ut nullus omnino hominum hanc noſtram

*) Charta haec, cui annus non eſt adſcriptus, inter *Heinrici* annum Coronationis 1191. & obitus 1197. 28. Sept. ponenda.

noſtram conceſſionem audeat infringere vel fratres dictos aut monaſterium in hiis que premiſimus aliquo modo perturbare. Datum *Ratisbone* II. Id. januarii Indictione X.

12. jan.

Litterae ſuper eadem libertate a *Friderico* Romanorum Rege eodem tenore datae ſunt *Spire.* XIIII. Kal. Indict. V.

XLIV.

LITTERE SUPER ANNIVERSARIO DOMINI *JOHANNIS* ARCHIEPISCOPI TREVIRENSIS ECIAM FUNDATORIS NOSTRI, QUI CONSTRUXIT DIMIDIETATEM MONASTERIJ NOSTRI ET ALIA MULTA BONA NOBIS FECIT. CUJUS A. R. I. P.

Johannes (a) Dei gracia Trevirorum Archiepiscopus omnibus preſentem cartam inſpicientibus ſalutem in Domino. Notum eſſe volumus quod ob ſalutem anime noſtre & ſub ſpe retribucionis eterne Eccleſiam de *Uterina valle* a debito ducentarum marcarum quo nobis tenebatur abſolvimus hac cum condicione interpoſita, quod fratres de fructibus de pecunia predicta provenientibus eccleſiam tam in ſedibus quam in ceteris ornamentis Eccleſie neceſſariis decorabunt. Nobis autem ab hac luce ſubtractis fratres jam dicte Eccleſie in annua noſtri anniverſarii revolucione presbiteri quidem ſinguli miſſas ſingulas decantare

re tenebuntur. reliqui vero clerici psalmos sibi injunctos decantabunt. Et totus conventus predicto die plenariam in pane & vino & piscibus percipiet refectionem. Ut autem hec rata permaneant & inconvulsa. Domini *Philippi* (b) Regis. Domini C. (c) Episcopi Herbipolensis ac nostri sigilli impressione fecimus insigniri. & eorum coram quibus hec facta sunt testimonio roborari. quorum nomina sunt hec. Dux de *Meran*. Prepositus de *Ludra*. C. protho Notarius & *H*. frater ejus. (d)

(a) *Joannes Heinrici* Regis Cancellarius, Vir omnes prudentiae civilis ac vitae laudatae numeros in se continens sedi Archiepiscopali apud Treveros impositus est an. 1190.

(b) *Phillippus* Rex *Moguntiae* coronatus an. 1198. moritur 1218.

(c) *Conradus* e nobili Ravensburgiorum gente oriundus Episcopus Herbipolensis ab an. 1198—1202.

(d) Chartae huic nullus adpositus est annus. eandem inter annum 1198 & 1202 ponendam esse liquet e nota praecedente *c*.

XLV.

LITTERE SUPER BONIS IN *METERSHEIM*, QUE CONTULIT NOBIS *C.* DE *SOLZVELT* ET UXOR SUA.

C. *) Divina favente Clemencia Spirensis Episcopus & imperialis Aule Cancellarius. Suboriri sepe solet in gestis humanis magna dubitacio, nisi aut lingua bonorum hominum robur adhibeat aut scriptura, Notum sit itaque tam presentibus quam futuris hanc paginam inspicientibus, quod *Cuonradus* de *Solzvelt* presidentibus Nobis Generali synodo nostre **) obtulit Ecclesie *Uterine vallis* quoddam predium in *Metersheim* cujus quarta pars ad uxorom suam *Methildim* hereditario jure fuerat devoluta, reliquas tres quartas comparavit pro XXVIII marcis Coloniensis monete pro *Heinrico* de *Bergeheim Cuonrado Candel*, *Godefrido* de *Owensheim* maritis sororum predicte *Methildis*, cujus bonam voluntatem nos approbantes quesivimus in sentencia, si licite ista a predicto C. possent fieri, Dominus autem *Rudolfus* de *Kiselowe* & *Ansbelmus* quandoque Spirensis Advocatus protulerunt in sentencia, quod sepedicto C. cum consensu uxoris sue & nullo heredum suorum contradicente bene liceret prenominatum predium Ecclesie prefate conferre. quam sentenciam ab omnibus approbatam Nos auctoritate nostra

*) *Conradus* III. e. Scharffeneckiorum ortus familia multis egregie factis inclaruit.

**) Synodus ista reliquis spirensibus in novis subsidiis pridem editis addenda.

ſtra confirmavimus. ſepedictus itaque C. bonum conceptum animi ſui ad effectum perducens, predium quod habebat in *Metersheim* cum omni jure ſuo libere & abſolute & nullo contradicente pro remedio anime ſue & uxoris ſue Eccleſie *Vallis* contulit *Uterine*. Hujus rei nos teſtes ſumus & omnes tam clerici quam laici in Generali Synodo noſtra conſiſtentes. Ut autem hec rata & inconvulſa permaneant, preſentem paginam ſigilli noſtri impreſſione fecimus inſigniri. Facta ſunt hec Anno M°. CC°. VI°. Indictione XI. Pontificatus noſtri anno VI°.

XLVI.

LITTERE DE CURIA NOSTRA SPIRENSI ET CONCAMBIO DESUPER FACTO.

C*unradus* Dei gratia Spirenſis Eccleſie Epiſcopus jmperialis aule Cancellarius. Quod ab hominibus contrahitur, facilius ſolet in oblivionem venire & ab hominum memoria labi, niſi ſcripturarum auctoritate fulciatur & poſteris relinquatur experimentum veritatis. Nos igitur cum ex officii noſtri debita gratia benignitatis & amminiculo contuitionis equaliter omnibus teneri videamur, Eccleſias Dei & maxime nobis ſubjectas manutenere & in quantum poſſumus a malo, futuro contueri maxime credimus nobis profuturum. Unde eſt quod ad notitiam tam preſencium quam futurorum volumus pervenire, qualis inter

Abbatem & conventum *Uterine vallis* & *Gerungum* ſpirenſem dictum quandoque Camerarium ſuper concambio quorundam bonorum noſtra mediante preſencia contractus ſit celebratus. Abbas & Conventus dederunt *Gerungo* bona ſua quecunque habebant in *Mulenhoven* *) ſive in agris ſive in pratis vel in vineis que *Helldvicus* & uxor ejus *Cunegunt* ante per manus noſtras abſolute legaverant Eccleſie *Uterine vallis*, que eadem Eccleſia decem annis & amplius in quieta tenuerat poſſeſſione, *Gerungus* vero in concambio bonorum illorum dedit Eccleſie predicte, curtim ſuam in *Spira* ſitam juxta S *Mauricium* & inſuper addidit eis triginta libras ſpirenſis monete. *Johannes* autem filius ejusdem *Gerungi*, qui ad eandem curtim in tabula civitatis fuerat intitulatus & in preſentia noſtra per ſententiam civium ab intitulatione eadem eſt depoſitus & conventus ſupra memoratus nomine Eccleſie ſue in eodem titulo eſt denotatus. Quia vero idem puer adhuc erat infra annos diſcretionis, ne forte in poſterum ab eodem pulſari poſſet Eccleſia ad cavendum tale periculum *Gerungus* impignoravit Eccleſie bona quecunque habebat in *Alt ſpira* pro ſexaginta marçis puri argenti: inſuper ad habundantem cautelam impignoravit eidem Eccleſie ſupradicta bona in *Mulenhoven*. Nos vero ut contractum hunc magis ſolemnem efficiamus, de gratia & affectu quo erga ſupra nominatam Eccleſiam Abbatem & conventum ducimur, eorum curtim omnibus & ſingulis immunitatibus atque privilegiis gaudere volumus, quibus alie domus

*) In Decanatu Herxheimenſi.

mus clericales gaudere dinoſcuntur. Ut autem hec rata permaneant & inconvulſa preſentem paginam inde conſcribi & ſigilli noſtri impreſſione & noſtre civitatis ſtatuimus roborari. Acta ſunt hec Dominice Incarnationis Anno MCCXII. Indictione quinta decima. Huius rei teſtes ſunt *Cunradus* Major Prepoſitus *Cunradus* Decanus Major. *Fridericus* Prepoſitus S. *Widonis*. *Cunradus* cuſtos. *Andreas* Scolaſticus. *Marquardus* Cantor. *Rudegerus* Cellerarius. *Cunradus* portenarius. Abbas de *Mulenbrunnen*. Abbas de *Sunnesheim*. *Albertus* Camerarius. Advocatus *Anshelmus* & *Bartholdus* de *Scharphenberch*. *Fridericus* de *Danne* & alii plures.

XLVII.

LITTERE SUPER ABSOLUCIONE DECIMARUM, PRO QUIBUS DAMUS V. SOLIDOS METENSIS MONETE.

W*olframus* Dei gracia Abbas Wizenburgenſis (a) & Hornbacenſis univerſis ad quos preſens ſcriptum pervenerit. veritatis ſubſcripte teſtimonio fidem & favorem adhibere. Racioni conſentaneum videtur & eſt ut qui ad Eccleſiarum regimen Domino diſpenſante vocati ſumus ad providam in eisdem temporalium ordinacionem conſide-

(a) Monaſterium *Wiſſenburg* ord. S. *Benedicti* ad vogeſi radices jam memoratur in Charta Dagobertina. *Schöpflini Alſatia illuſtrata T. 2. p. 388.*

ſideracionis oculum circumſpecte adhibeamus. Hec penes Nos diligencius pertractantes. quasdam decimas ad Nos ſpectantes ſitas in terminis Spirenſis dioceſis Monaſterio *Uterine vallis* contiguas ad idem Monaſterium jure cenſuali transtulimus cum porcione plebani de ipſius aſſenſu qui juxta decime proporcionem cenſus quoque terciam partem recipiet. Fundum vero memorati monaſterii eſſe allodii racione recognoſcentes. Abbatis & Fratrum peticionem ſuper hiis duximus admittendam. terminos fundi de quo dicte decime proveniunt exprimentes. Hii ergo ſunt termini. a *Deurenbach* *) ſurſum in directum uſque ad cacumen montis qui dicitur Rotinberc & de cacumine montis ejusdem deorſum uſque ad rupem dictam Winkinvels & ab eadem rupe uſque ad ambitum clauſtri. Has itaque decimas tam plebani quam noſtras cum frugibus. fructibus. feno & omnibus que inde proveniunt decimacionis racione & nos hactenus contingebant de conſenſu Domini mei *Cunradi* Metenſis & Spirenſis Epiſcopi jmperialis aule Cancellarii & tocius conventus noſtri preſcripto contulimus Monaſterio, ita ſane. ut Abbas & fratres loci ejusdem ſingulis annis nobis & Eccleſie noſtre quinque ſolidos Metenſis monete in feſto beati *Pirminii* in Eccleſia Hornbacenſi per nuncium ſuum perſolvant. quorum tercia pars plebanum contingit. Ipſi vero easdem decimas ſine diminucione & abſque omni impeticione inpoſterum perpetuo ſub cenſu quem prediximus, poſſidebunt. Sciendum etiam quod prefati

*) In ſede *Wiler* ſub *Rippurg*.

fati Abbas & fratres molendinum quoddam ecclesie nostre pignori obligatum decem maldra annone solvens annuatim pro quatuor libris redemerunt nobis illud restituentes. Ut autem hec nostra de facto presenti illibata permaneat ordinacio. sigillis eam primum Episcopi diocesani deinde nostro & Domini G. venerabilis Abbatis de monte Sancte *Marie* fecimus roborari. Testes qui aderant subscribentes. *Godefridus* Decanus. *Arnoldus* Cellerarius. *jeronimus* Camerarius. C. Custos & totus sancti *Pirminii* Conventus. multique alii. Acta sunt hec Anno Dominice Incarnacionis M° CC° XIII°. Indictione I. Data *Hornbach* pridie nonas junii.

XLVIII.

LITTERE SUPER CENSU DANDO IN *WIZZENBURG* DE BONIS IN *METERSHEIM*.

Omnibus tam presentibus quam posteris presentem paginam inspecturis *Wolframus* Dei gracia Wizenburgensis & Horrenbacensis *Martinus Uterine vallensis* dicti Abbates spiritu sapiencie & intellectus repleri. Quoniam secundum Philosophos labilem & delicatam anime partem fore constat humanam memoriam & ideo generacione transeunte & generacione adveniente terra autem in eternum stante plurima dicta seu facta mortalium quodam lethargico, ut ita dicatur, oblivionis morbo constabat, nichilominus deperire,

contra ipſum oblivionis morbum ſalubre ſatis & utile a prudentibus inventum eſt ſcribendi conſilium, quo Nos grato admodum & placido utentes remedio univerſitati veſtre preſenti ſcripto ſignificamus & notum facimus quod Prepoſitura *) Ecclesie montis ſancti *Michabelis* in *Wizenburc* quoddam allodium apud *Methersheim* poſſidere ſolebat, quod allodium per plures ruſticos diviſum cum de die in diem ab *Uterine vallenſi* Ecclesia fuiſſet obtentum, Nos utilitati utriuſque Eccleſie providere cupientes ſtatuimus ut *Uterina vallenſis* Eccleſia Prepoſito eccleſie montis ſancti *Michabelis* annuatim in die Nativitatis beate *Marie* XV. uncias ſpirenſis monete perſolvendas & in ipſo monte ſancti *Michabelis* aſſignandas procuret, pro omni jure & univerſo cenſu predicti allodii quod Eccleſia montis ſancti *Michabelis* in *Metersheim* poſſidebat in aquis, in pratis, in agris, in ſilvis, in ſaltibus, in paſcuis, in villa, in ortis, in domibus & in omni loco de quo poteſt cenſus exigi. Prepoſitus autem montis eccleſie ſancti *Michabelis* ea die qua predictus cenſus ei aſſignabitur, aſſignanti in expenſis tenebitur. Et ne quis huic facto in aliquo derogare ſe poſſe preſumat, de conſilio, volun-

*) Concordia, quae antiquitus inter Epiſcopos Spirenſes & Abbatiam Weiſſenburgenſem viguit, quod ex ea frequenter ad Epiſcopale ſolium vocarentur Abbates, fecit, ut poſt longum denique ſeculorum decurſum *Paulus* III. PP. Monaſterii hujus An. MDXXVI. in Eccleſiam Collegiatam converſi, Praepoſituram cum Spirenſi Epiſcopatu An. MDXLV. conjungeret.

voluntate & conſenſu tocius conventus in *Wizenburc* id ſtatutum eſſe ſciat. Ut autem hec omnia inconcuſſa & firma permaneant, utriuſque noſtrum nec non & Eccleſie in *Wizenburc* ſigillis ſcriptum hoc duximus roborandum. Acta ſunt hec Anno ab incarnacione Domini M°. CC°. XIII°. epacta XXVI. Concurrente primo, Indictione prima.

XLIX.

LITTERE SUPER ABSOLUCIONE CENSUS PRESCRIPTI DE *METERSHEIM*.

W*olframus* Dei gracia dictus Abbas Wizenburgenſis & Capitulum ejusdem loci omnibus tam preſentibus quam futuris preſentem paginam inſpecturis ſpiritum ſapientie & intellectus repleri. Quoniam ſecundum Philoſophos labilem & delicatam anime partem fore conſtat humanam memoriam & ideo Generacione tranſeunte & Generacione adveniente plurima dicta ſeu facta mortalium quodam letargico, ut ita dicatur, oblivionis morbo conſtabat deperire, contra ipſum oblivionis morbum ſalubre ſatis & utile inventum eſt a prudentibus ſcribendi conſilium, quo nos grato admodum & placido utentes remedio, Univerſitati veſtre notum facimus, quod Prepoſitura *) Eccleſie montis ſancti *Michahelis* in *Wizenburc* quoddam allodium apud *Metersheim* poſi-

*) Vid. charta immediate praecedens.

possidere solebat, quod allodium per plures rusticos divisum, dum de die in diem fuisset ab Ecclesia *Uterine vallensi* obtentum, Preposito Ecclesie montis sancti *Michabelis* annuatim XV. uncias spirensis monete exinde jure census persolvebat, processu vero temporis ego *Wolframus* predictus predicti loci Abbas cum cruce signatus essem & per multa impedimenta & pericula temporum & infinitas rerum circumstantias, quas enumerare longum est, votum reddere non possem, predicta *Uterine vallensis* ecclesia cum propriis sumptibus & personis super hoc peticionem nostram ad Apostolicam sedem porrexit & nostrum & Ecclesie nostre negocium strenue satis & efficaciter in hac parte promovit, hujus rei gracia Nos de voluntate, consilio & consensu Capituli nostri ejusdem ecclesie beneficiis, laboribus & impensis respondere & gracias agere volentes, ipsam a predicto censu liberam in perpetuum & absolutam facere dignum duximus sine omni reclamacione, & ut hoc factum ratum & inconcussum permaneat, presens scriptum sigillis Domini Cancellarii & Capituli Spirensis, Abbatie & Capituli nostri roboravimus.

L.

L.

LITTERE SUPER ABSOLUCIONE DUALIS PARTIS IN DECIMA MINUTA IN *METERSHEIM*.

Capitulum Majoris Ecclesie Spirensis omnibus presens scriptum intuentibus veritatis testimonium acceptare. Cum inter nos & Conventum cenobii *Uterine vallis* super decimacionibus lis verteretur, inter nos & ipsos talis accessit composicio, videlicet quod remisimus eis dualem partem minute decime, sed alias decimas plene persolvent & in jure quousque nunc curia eorum in *Metersheim* curie nostre in *Heilgenstein* *) fuit addicta ulterius permanebit. quod ut stabile permaneat, presentem paginam inde conscriptam fecimus sigilli nostri munimine roborari. Actum Anno Domini M°· CC°. XXV°. Mense Februario.

Eiusdem tenoris sunt littere super absolutione eiusdem decime tam in animalibus quam in oleribus ibidem. = *remisimus eis omnem decimam pecorum & olerum ortorum actenus cultorum, sed alias decimas plene persolvent. &c.*

Tunc quoque *Cunradus* de *Solzvelt* omnia bona sua in *Metersheim* & Capitulum sancti *Germani* & Capitulum S. Trinitatis spir. aliqua bona ibidem donarunt Monasterio *Uterine vallis*.

*) In sede *Wiler* sub *Rippurg*.

LI.

LI.

LITTERE DOMINI *HEINRICI* REGIS ROMANORUM SUPER HEINGEREIDE.

In nomine ſancte & individue Trinitatis. *Heinricus* Dei gracia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus Univerſis preſens ſcriptum intuentibus veritatis teſtimonium acceptare. Talentum cum lucro certum eſt eum reportare, qui ſibi credita non abutitur poteſtate. Cum itaque Divina providentia in Romani regni Gubernacula Nos vocaverit. mente firma ſtatuimus. ut ubicunque cognoverimus juſte ac racionabiliter ordinata. ea ſolidemus & injuriarum actionibus locum denegemus. Quare tam preſentibus quam poſteris notum eſſe volumus. quod *Marquardo* Abbate & fratribus ſuis de *Uterina valle* ex una parte & ruſticis de *Goderamſtein* (a) & eorum complicibus ex altera coram nobis litigantibus ſuper quibusdam ſilve communionibus que Almenda eſt appellata diligenter hinc inde auditis partibus viſiſque & auditis predicti clauſtri privilegiis. cum ab inclito genitore noſtro *Friderico* glorioſo Romanorum Imperatore & ab aliis predeceſſoribus noſtris. tum a loci ipſius fundatore *Rabodone* pie memorie ſpirenſi Epiſcopo eidem clauſtro indultis ſentencialiter ordinavimus & iuxta prelibatorum tenorem privilegiorum firmum eſſe decrevimus. ut in ſilva fundo prefati Monaſterii adjacenti de qua fuit contentio. Conventus ipſe ad omnem ſuam utilitatem

(a) Vid. *Subs. Dipl.* T. X. p. 293.

tatem liberam habeat communionem. Ceterum ſi quando propter extraneos ſeu vaſtatores communis ſilva cuſtodienda eſt. ſecundum quod in fundatoris privilegio ordinatum eſt. teneatur. Ut eciam contra ſepedictam eccleſiam maligno ſpiritu aliquando degraſſantibus obicibus reſiſtatur validoribus. privilegia a predeceſſoribus noſtris eidem Eccleſie tradita. rata haberi & firma volentes ſtatuimus ut ſi memorati ruſtici huic noſtre pagine auſu temerario obviare preſumpſerint. pene ſubjaceant centum marcarum auri. Teſtes hujus noſtre ordinacionis ſunt *Berengerus* (b) Spirenſis Epiſcopus. *Cuno* Abbas de *Wizenburg* C. Prepoſitus. *Sifridus* Decanus. *Cuno* Scolaſticus Majoris Eccleſie Spirenſis. *Stephanus* Scolaſticus ad omnes ſanctos Spirens. *Eberhardus* de *Walpurg* dapifer Regis. *C* de *Winſterſtede* pincerna Regis *Ulricus* de *Trutelingen*. *Lupoldus* de *Grindela*. *Herwicus* de *Rorburc* Magiſter coquine. *H.* de *Scharphenecke*. *H.* de *Crophesberc*. *Elbuinus Niger* Spirenſis ſcultetus. *Elbuinus albus*. *C.* filius *Bernhardi*. *Ditmarus* thelonearius. *Bertoldus benzo* cives Spirenſes. Ut autem hec noſtra ordinacio firma & inconvulſa permaneat. preſentem paginam ſigilli noſtri munimine fecimus communiri Actum *Spire* Anno Dominice Incarnacionis. M°. CC°. XXIX°. V. Kal. Febr. Indictione prima.

28. jan.

(b) *Conradi* an. MCCXXIV. defuncti antea Coadjutor. vid. *nova ſubs. Dipl. T. I. p. 147.*

LII.

LITTERE DONACIONIS *HEINRICI* VII. ROM. REGIS SUPER ECCLESIAM IN *ANNE-WILRE.*

Heinricus ſeptimus divina favente Clemencia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus Univerſis Imperii fidelibus, quibus preſens littera fuerit oſtenſa, graciam ſuam & omne bonum. Cum conſtet nobis Eccleſiam *Uterine vallis* Cyſterc. Ord. a progenitoribus noſtris fundatam, cunctis ſupervenientibus tam divitibus, quam pauperibus, infirmis & peregrinis ad omnia caritatis & hoſpitalitatis opera, licet ad hoc minus ſufficiat, oportere ſemper eſſe paratam. Hanc ipſius inſufficienciam miſericordia ducti aliquantulum ſublevare cupientes, ſignificamus Univerſitati veſtre, quod Nos de innata nobis regia benignitate eccleſiam noſtram in *Annewilre* *) cum omni jure ſuo beate *Marie* Virginis dominio in eodem loco libertute regali cum vacabit, contulimus ad predictos pietatis uſus perpetuo poſſidendam. Ad hujusmodi igitur facti noſtri memoriam roborandam preſentem litteram ſigillo noſtro communitam fratribus ipſius Eccleſie duximus aſſignandam Teſtes ſunt hii *Cunradus* Abbas ſancti *Galli. Cuno* Abbas de *Wizenburc. Heinricus* Comes de *Werda. Ansbelmus* de *Rapoldtſtein Eberhardus* Dapifer de *Walppurc. H.* Camerarius de *Ravensburc. F.* frater ſuus & alii quam plures. Actum apud *Sunnisheim* Anno

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p.* 289.

Anno Dominice Incarnacionis M°. CC°. XXX°. III°. X°. Kalend. Aprilis Indictione sexta.

23. Mart.

LIII.

LITTERE DONACIONIS BONORUM EX PARTE *HERMANNI* DE *RIETBERC.*

Ego *Hermannus* miles de *Rietberc* omnibus presens scriptum inspecturis notum facio, quod bona mea in *Ulvensheim* *) taliter in possessionem Ecclesie *Uterine vallis* devenerunt, si quidem ipsa bona partim pro XL libris partim pro remedio anime mee & meorum eidem ecclesie contuli & in Castro meo *Rietberc* communicata manu cum uxore & pueris Abbati *Heinrico*, *Alberoni* cellerario & *Gerhardo* converso nullo reclamante vel contradicente assignavi. Postmodum vero apud supradictam villam *Ulvensheim* coram ejusdem ville & aliarum adjacencium villarum quibusdam rusticis in presencia militum *Heinrici* de *Scharpheneke* & filii ejus *Heinrici* junioris, *C.* de *Rode. Baldewini* de *Nicastel. Ditheri* de *Queichen* supradicte Ecclesie personis perpetuo possidenda cum omni jure quo prius ea possederam, rursum sollempniter assignando, totum factum meum confirmavi. Tandem apud Castrum *Spigelberc* predicto *H.* de *Scharphenecke* & *Hugone* de *Offinbach* tunc burggravio in

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 296.*

in *Spigelberc* coram glorioſo Romanorum Regè *Heinrico* facto meo & juri Eccleſie teſtimonium perhibentibus, idem Rex tam factum noſtrum quam jus eccleſie favore & aſſenſu ſuo roboravit, & predicto *Hugoni* Burggravio ab omni leſione & injuria auctoritate regia tuendum commiſit. Hujus rei teſtes ſunt Venerabilis C. *) Epiſcopus Spirenſis, *Hertwicus* Cappellanus ejus. *Fridericus* Comes de *Liningen*. *Gerbardus* ſilveſter Comes. *Wernherus* de *Bonlanden*. *Wiricus* de *Dune*. *Sifridus* ſcultetus de *Lutra* & alii quam plures. Ut autem hec omnia firma & illibata permaneant, ſigillis predicti Spirenſis Epiſcopi, Abbatis *Uterine vallis*, noſtro & Domini *H.* de *Scharphenecke* in preſenti cedula ſunt roborata. Acta ſunt hec Anno Dominice Incarnacionis. M°. CC°. XXX°. V°.

*) *Conradus* IV. de *Than*.

LIV.

LITTERE DONACIONIS OMNIUM BONORUM DOMINI *GEBENONIS* ET UXORIS EJUS *IRMINGARDIS* DE *VENINGEN* IN *BURNHEIM*.

G*ebeno* miles de *Veningen* *) ac uxor ejus *Irmingardis* univerſis intra gremium Sancte Matris Eccleſie filiis ſalutem in vero ſalvatore. Veſtre innoteſcat Univerſitati quod nos de Communi

*) Familia nobilis ab antiquo in *Elſenzgau* & *Creichgau*.

ni consensu omnia bona nostra sita in *Burnheim* coram *Hugone* burggravio in *Spigelberc* ac procuratore Divi Augusti *Friderici* Imperatoris Romani in annali placito apud *Lutramisforst* resignavimus & Abbati & Conventui *Uterine vallis* eadem pro remedio animarum nostrarum contulimus absolute, dictus vero Abbas & Conventus a prelibato Domino *Hugone* in possessionem missi sunt bonorum eorundem. Quod facti ratiabicio stabilis permaneret, sigillum dicti *Hugonis* presenti cedule est appensum. Acta sunt hec Anno gracie Domini. M°. CC°. XXX°. VII°.

LV.

LITTERE, NE DEMUS DENARIOS SERVICIALES ET QUODDAM JUS QUOD DICITUR WEGERUME.

Notum sit Universis presentem paginam inspecturis quod litigantibus invicem Abbate *Uterine vallis* pro sua Ecclesia ex una parte & *Burkardo* milite de *Vrisinbeim* ex altera *B.* profitebatur, quod super quibusdam bonis *Uterine vallis* claustro attinentibus sitis in *Swebichenheim* (a) ab Ecclesia prius conquisitis ex jure pectionis *) haberet unum maldrum siliginis & quartam. In secundis vero conquisitis eodem jure haberet II. maldra siliginis. Item denarios serviciales secun-

(a) Hic locus occurrit *T. IX. Subs. Dipl. p. 176.*

*) *Pectio*, Conventio pactum, contractus.

cundum constitucionem rusticorum & quoddam jus in eisdem bonis, quod dicitur Wegerume se habiturum asserebat. Abbas vero hiis non consenciens tandem in arbitros utrobique compromissum est, quorum arbitrio lis sic est decisa, videlicet, ut dictus Abbas prefato *B.* singulis annis usque ad tempus vite ipsius *B.* sex maldra siliginis & dimidium, quorum tria & quartum pro denariis servicialibus dabit & jure pectionis. Residua vero tria & quartam dabit pro jure quod dicitur Wegerume debeat assignare. si vero claustro *Uterine vallis* in dictis bonis aliquod incommodum vel gravamen a servis vel familia prefati *B.* vel ab ipsis rusticis fuerit irrogatum per ipsam pensionem dicto *B.* persolvendam, recompensabitur Ecclesie memorate. Cui Compromissioni partes fide data consenserunt. Hujus autem facti testes sunt Magister *B.* Canonicus sancte Trinitatis Spir. *Eberhardus* pincerna de *Welresowe*, *Elbwinus niger*, *Dimarus*, Scultetus in *Swebichenheim*, & alii quam plures. Ut autem presens scriptum a nullo valeat violari, presentem paginam sigillis capituli Majoris Ecclesie Spirensis & Abbatis *Uterine vallis* partes fecerunt roborari. Actum Anno Domini M°. CC°. XXX°. VII°.

LVI.

LVI.

LITTERE CONFIRMACIONIS SUPER DECIMAM CUM MONASTERIO HORNBACENSI PERMUTATAM A *SIFRIDO* ARCHIEP. MOG. CONCESSE. &c.

S. *) Dei gracia ſancte Moguntinenſis ſedis Archiepiſcopus dilectis in Xpo Abbati & Conventui *Uterine vallis* Cyſterc. Ord. Spirenſis Dyoc. ſalutem in Domino. juſtis petencium deſideriis dignum eſt nos facilem prebere conſenſum & vota que a racionis tramite non diſcordant effectum proſequente complere. Ea propter dilecti in Domino filii juſtis veſtris precibus inclinati. donacionem & commutacionem quarumdam Decimarum inter vos & Abbatem Hornbacenſis eccleſie rite factam pro ut in litteris pie memorie quondam *Ulrici* & *Cuonradi* Epiſcoporum Spirenſium perſpeximus contineri & decimas quas quondam Wizenburgenſis & Hornbacenſis Abbates Eccleſie veſtre pro annuo cenſu quinque videlicet ſolidorum Metenſis monete & pro redempcione cujusdam molendini quod obligaverat Hornbacenſis conventus libere contulerunt, decimas etiam ſitas in Grangia que *Loyben* dicitur, quas quondam C. Hornbacenſis Abbas pro annuo cenſu videlicet quatuor Unciarum Spirenſis monete veſtre Eccleſie dinoſcitur contuliſſe, ſicut hec omnia ſupradicta juſte & racionabiliter facta ſunt, Auctoritate Metropolitica confirmamus preſentis ſcripti. patrocinio communimus.

*) *Sifridus* III. Archiep. Mog.

nimus.. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmacionis infringere vel ei ausu temerario contra ire. si quis autem hoc attemptare presumpserit. indignacionem omnipotentis Dei. beati *Martini* & nostram se noverit incursurum. Datum apud *Uterinam vallem* Anno gracie M° CC° XXXVII°. VI°. Idus julii. Pontificatus nostri Anno VIII°.

10. jul.

LVII.

LITTERE SUPER CONCAMBIO FACTO DE BONIS IN *KALSTAT* PRO BONIS IN *DAMHEIM*.

Cuonradus Dei gracia Spirensis Episcopus. Res in tempore gesta ad perpetuam memoriam hominum solet scripto commendari, ne tractu temporis inficiacionis aminiculo valeat adnullari. Presencium igitur attestacione dilucide protestamur, quod *A.* miles dictus de *Erlenkeim* de consensu uxoris sue omnem agriculturam suam quam habebat in *Dambeim* *) nobis & Capitulo nostro mediantibus cum omni jure & proprietate commutavit pro universis vinetis Monachorum *Uterine vallis* sitis in *Kalstat.* Quod autem ea que premissa sunt per nostrum & Capituli nostri testimonium fiant certiora, hanc cedulam inde conscribi & nostro atque Capituli nostri sigillis in signum veri-

*) Vid. *Subs. Dipl.* *T. IX. p.* 199. & *T. X. p.* 299.

veritatis juſſimus roborari. Hujus rei teſtes ſunt *Bertoldus* Cantor Spirenſis. *Cuonradus* miles frater ejus. *Gotfridus* de *Haſelach* civis Spirenſis. *Theodericus* miles de *Kirwilre Burkardus* miles de *Wachenheim*. *Bertoldus* filius *Rufe*. *Volmarus* de *Ginnenheim* cives Spirenſes. Acta ſunt hec Anno Domini M°. CC°. XL°. Menſe Majo.

LVIII.

LITERE SUPER DECISIONE LITIS AGRORUM ET PASCUARUM IN *HARTHUSEN* INTER NOS ET MONASTERIUM *PONTIS SALUTIS*.

Ego frater *H*. dictus Abbas *Uterine vallis* preſentis ſcripti teſtimonio ad noticiam omnium tam modernorum quam poſterorum pervenire cupio, quod controverſia, que inter Conventum *Uterine vallis* ex parte una & Conventum *Pontis ſalutis* *) ex parte altera ſuper quibusdam agris ſtritacker dictis apud villam *Harthuſen* ſitis, quos bone memorie Dominus *Anshelmus* quondam Spirenſis Advocatus beate *Marie Uterine vallis* contulit, multo tempore eſt habita, de conſenſu & voluntate utriuſque Eccleſie conventus tali amicabili compoſicione eſt deciſa, videlicet, ut proprietas predictorum agrorum ad Clauſtrum *Pontis ſalutis* in perpetuum attineat ea diſcrecione inter-

*) *Heilsbrücken*. vid. *Subs. Dipl. T. V. p.* 276. 310. 326.

terposita, ut universi generis animalia ad Claustrum *Uterine vallis* & ad curias ipsorum pertinencia sine aliqua contradiccione vel reclamacione in eisdem agris & locis liberam de cetero pascendi habeant facultatem. Ut autem ista Amicabilis composicio firmitatis perpetue robur possit obtinere, presentem confirmacionis paginam inde conscribi & eam sigillis nostro & Abbatisse *Pontis salutis* fecimus communiri. Facta est autem ista composicio Anno Dominice Incarnacionis M°. CC°. XLI°.

LIX.

LITTERE EMPCIONIS QUORUNDAM BONORUM IN *MERLHEIM*.

G. Dei gracia Abbas salsensis *) universis Ecclesie filiis salutem in eo qui est Auctor salutis. Quoniam labilis est humana memoria transiens vel ut umbra, idcirco notum esse volumus omnibus presens scriptum intuentibus, quod Dominus *johannes* Miles de *steinwilre* dictus *bant* censum XX novem denariorum cujusdam agri in *Merlheim* siti, quem a nobis possederat jure feodi Abbati & Conventui *Uterine vallis* de nostro consensu vendicione tradidit presente & consenciente predicti militis filio *johanne*, ut autem in hoc facto non impediamur ab aliquo nec depereat aliquid de jure nostro, per alia bona videlicet curiam

*) *Benedictina* ad oppidum *Selz* Abbatia.

riam & adjacens pratum que quandoque fuerunt cujusdam honesti viri *Dudonis*, nobis justicia dictante recompensavit. ut autem hec firma & inconvulsa permaneant, sigilli nostri appensione & subscriptis testibus munire curavimus. Hij ergo sunt testes. *Otto Swelle. johannes clumpo. Burkardus* de *Muolnhoven. Hugo* de *Otterbach. Bert.* & Frater eorundem. *Boschman. Didericus Meise.* Acta sunt hec Anno Dominice Incarnacionis M° CC° XLIII°.

LX.

LITTERE DOMINI *H.* DE *GIMMINECH* SUPER BONA IN *DAMHEIM*.

Heinricus miles de *Gimminech* ac uxor ejus *Guda* omnibus presentem paginam inspecturis salutem & subnotatis fidem adhibere. Quod factum est in tempore, ne cedat tempori, sigillato munimine debet eternari. Vestre innotescat Universitati quod ego *H.* dictus de *Gimminech* ac uxor nostra *Guda* pari manu omnia bona nostra in *Damheim* *) tam mobilia quam immobilia ad nos jure spectancia Abbati & Conventui *Uterine vallis* vendidimus absolute & ne a nostris heredibus dicti Domini in prelibatis bonis inposterum valeant impulsari, presentem cedulam sigillo meo & Domini *H.* de *Scharphinecke* jussimus communiri. Hujus rei testes sunt *Arnoldus* frater meus & *Emunt* frater meus *H.* jam dictus de *Scharphinecke.* de *Metze*

 Domi-

*) De hoc loco jam supra ad an. 1240.

Dominus *johannes.* Dominus *Widegawe. Hartlibus* de *Knoringen. Cuno* de *Gotrameftein. H. Duzinbeimer* & alii quam plures. Acta funt hec Anno gracie Domini M°. CC°. L°.

LXI.

LITTERE SUPER BONIS IN *BEBINGEN* QUONDAM EMPTIS ERGA ABBATEM ET CONVENTUM DE *SUNNESHEIM* QUE *CUNRADUS* DE *STELLA* MONASTERIO NOSTRO COMPARAVIT.

Heinricus humilis Abbas totufque conventus in *Sunnesbeim* *) credere fubnotatis dignum effe cenfetur & racione confentaneum perhibetur ut quorum fidem ac devocionem erga noftrum monafterium vigere didicimus, indefinenter eorum indempnitatibus pio mentis affectu omnimodis caveamus. Cum igitur *Cuonradus* dictus de *Stella* & *Heinricus* frater fuus cives Spirenfes predium in *Bebingen* **) fitum cum Univerfitate ad dies vite fue debeant poffidere ficut & nos idem confuevimus poffidere. Nos neceffitate evidentiffima ingruente tanta eciam quod propter victualium defectum clauftrum noftrum egredi nos oportebat prelatos *Cunradum* & *H.* fratres inftanter rogavimus, ut ipfum predium a nobis jufto proprietatis titulo compararent. Inito itaque empcionis

*) In *Elfenzgau.*
**) In fede *Wiler* fub *Rippurg.*

nis contractu prelibatum predium cum universis attinentiis & juribus ipsius pro ducentis libris hall. quas nobis in integrum persolutas & in usus necessarios Ecclesie nostre de bonorum virorum consilio esse conversas confitemur, vendidimus absolute, omne jus quod nobis de eodem predio competebat, in eos & heredes eorum perpetuo transferentes & idem possideant in evum titulo proprietatis. Qui tandem consueto pietatis & fidelitatis affectu erga nos & nostrum monasterium ducti talem nobis gratiam voluntarie impenderunt, quod si ab Epiphania Domini proxima ad annum predictas ducentas libras hallens. ipsis commode restituere poterimus prememorata bona cum universitate ad nos libere revertentur ac si nulla in eisdem empcio precessisset. Salvo nichilominus sepedictis *C.* & *H.* fratribus jure, quod eis ad dies vite eorum in supradicto predio dinoscitur pertinere. Ut autem super hiis in posterum nullus emergere valeat scrupulus dubietatis presentem paginam in testimonium evidencius exinde conscribi fecimus Venerabilis Domini nostri Spirensis electi ac Capituli Majoris Ecclesie ibidem sigillis, quorum eciam in predicto negocio consensus simul & voluntas accesserant, nostri eciam Abbatis & Conventus nostri sigillo sollempniter insignitam. Actum Anno Domini M° CC° quinquagesimo primo. In vigilia beati *Thome* Apostoli. 20. Dec.

LXII.

LXII.

LITTERE SUPER PREDIUM IN *HOHENSTAT*.

Nos *johannes* (a) ac *Symon* (b) fratres comites de *Spanheim* tenore presencium constare volumus universis presentem literam inspecturis, quod *H.* miles dictus de *Gimmenich* & *Guda* uxor ipsius filia *Wolframi* quondam militis de *Lapide* predium quoddam situm in *Hohenstat* *) *superiori* & *inferiori* Spirensis Dyoc. quod idem miles & G. prefata a nobis in feodo tenebant, unanimi consensu vendiderunt Abbati & Conventui *Uterine vallis* Cysterc. Ord. Spirensis Dyoc. nostro utpote, ad quos spectabat proprietas predii memorati, accedente per omnia consensu, quo circa Nos omni juri quod habebamus in bonis predictis renunciavimus & renunciamus expresse, vendicionem predictam ratam & gratam habentes. In cujus rei testimonium presentem cedulam nostris nec non predicti *H.* militis sigillis fecimus communiri. Actum Anno Domini M°. CC°. L° I°. mense Majo.

(a) *Johannes* caput lineae starckenburgicae.

(b) *Simon* fundat lineam crucenacensem.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p.* 299.

LXIII.

LXIII.

LITTERE SUPER CENSU DANDO VICARIO IN *HEILGENSTEIN* PRO TERCIA PARTE DECIME MINUTE IN *METERSHEIM* &c.

A*lvolcus* Scolasticus Majoris Ecclesie *H.* Decanus S. *Germani* Spirensis. Litigantibus coram Domino *Wernero* Decano Spirensi judice Ordinario, *Hertvico* perpetuo Vicario in *Heilgenstein* ex parte una & *Heinrico* Abbate & Conventu *Uterine vallis* ex altera, super tercia parte decime minute de Grangia in *Metersheim*, quam idem perpetuus Vicarius ab Abbate & Conventu prefatis nomine sue ecclesie petebat & quibusdam jugeribus que Almeinde dicuntur, que Capelle de *Metersheim* attinere dicebat, post latam sententiam diffinitivam super utroque pro perpetuo vicario de *Heiligenstein* memorato, demum Abbas & Conventus *Uterine vallis* pro se & *H.* perpetuus Vicarius de *Heiligenstein* pro se habito ad hoc consensu capituli Spirensis patroni loci in nos super premissis arbitros sub pena viginti marcarum Domino *W.* Decano judice Ordinario medio deputato compromiserunt. Nos itaque arbiter una cum Domino Decano nobis adjuncto partibus in Ecclesia Spirensi presentibus Anno Domini M°. CC . LI°. septimo jdus Novembris *) contencioni finem imponentes constituimus Arbitrando ut Abbas & Conventus *Uterine vallis* singulis annis in antea pro tercia parte decime minute de Grangia in *Metersheim* perpetuo Vicario in *Heiligenstein* pro tempore ibidem

*) 7. Nov.

dem existenti decem solidos Spirenses in festo beati *Georij* sine diminucione persolvant. Item de jugeribus que Almeinde dicuntur idem Abbas & Conventus singulis annis in Nativitate beate Virginis quatuor modios siliginis civilis mensure in Granario Capituli Spirensis presentabunt ad usus capelle in *Metersheim* de consilio Decani Spirensis Abbatis *Uterine vallis* & perpetui Vicarii in *Heiligenstein* tunc existencium convertendos. Pro eis eciam que idem Abbas & Conventus de jugeribus prefatis actenus perceperunt, lumen quod in Cappela *Metersheim* singulis noctibus in perpetuum ardeat, procurabunt & Capellam ipsam hac vice uncia tantum in tecmine reparabunt, statuimus eciam ut Abbas & Conventus prefati super tercia parte decime antepofite seu super jugeribus Almeinde dictis nec a vice plebano in *Heiligenstein* nec a Capitulo Spirensi nominatim in antea valeant conveniri, sed pro hiis que pro decima & de jugeribus solvenda statuimus, si in parte vel in toto temporibus suis non fuerint persoluta licite tantum modo conveniantur· Hanc quidem sentenciam arbitrariam sub pena viginti marcarum, quas Abbas & Conventus, si eis non pervenerint sentencie. ecclesie Spirensi & pars altera, si contravenerit, Abbati & Conventui in pena persolvet, statuimus observari. Hec autem ut robor firmitatis in posterum obtineant, presentem paginam sigillis Ven. Patris ac Domini nostri *H.* *) Spirensis electi Diocesani. Domini *B.* Majoris Prepositi Archidiac. Capituli Spirensis patroni loci,

*) *Heinricus* II. e. Comitibus de *Leiningen*.

ci, Abbatis *Uterine vallis*, judicis ordinarii & nostris arbitrorum mandavimus communiri. Actum apud *Spiram* Anno & die & loco in antea prenotatis.

LXIV.

LITTERE CONTRA INPETICIONEM *HILTEBRANDI* DE *HASELACH* SUPER QUIBUSDAM BONIS IN *METERSHEIM*.

Willhelmus dictus de *Wimpina* Burggravius de *Trivels* *) Notum fieri cupio presencium inspectoribus universis, quod cum super quibusdam bonis in *Metersheim* sitis, que quondam fuerunt *Cuonradi* dicti de *Didensheim* Canonici sancti *Guidonis* in *Spira* inter Dominum *H.* Abbatem *Uterine vallis* & *Hiltebrandum* militem de *Haselach* lis aliquamdiu foret agitata, dicte partes me tandem judicem elegerunt, mee presencie se presentantes, cumque mihi de premissis dicte cause ex ipsius discussione & parcium assercione plenius constaret, Abbate nichilominus Priore & Cellerario juramenta prestantibus, In nomine Domini communicato consilio sano sentencialiter dicta bona predicto Abbati & suo Monasterio, sicut hucusque multis annis pacifice possederunt, perpetualiter adjudicavi possidenda absolvens eundem ab impeticione dicti *Hiltebrandi*, cui super eisdem

*) Castellum triplex natura & arte munitissimum apud *Anvillam*. *Anweiler*.

dem bonis silencium duxi imponendum ipso astante & in dictam sentenciam consenciente Abbate de *Vilerio* & Abbate de *Wernivilerio* coram nobis astantibus & *Godeboldo* & aliis quam pluribus in Castro *Trivels* commonentibus, qui omnes hujus rei testes sunt. Et ut hec firma & inconvulsa permaneant, sigilli nostri munimine presens scriptum jussimus eternare. Acta sunt hec Anno gracie Domini M°. CC°. LI°. mense junio.

LXV.

LITTERE DONACIONIS BONORUM *H.* MILITIS DE *SCHARPHENECKE.*

Ego *Heinricus* miles dictus de *Scharphenecke* presentis cedule testimonio notum facio universis tam presentibus quam futuris presentem cedulam inspecturis quod *Hugo* miles de *Offenbach* cognomento dictus *Haveren* quedam bona sita in *Offenbach* *) a me in feodo habuit, que quondam cujusdam militis fuerant, qui *Griez* nominabatur, tandem super hiis bonis habito communi consilio inter me et dictum militem taliter ordinavi, quod feodum illorum bonorum in jurisdiccionem mee potestatis resignavit ac ipsum a jure homagii quo mihi racione dictorum bonorum astrictus fuerat, dimisi liberum & immunem. Hec igitur bona prelibata ego & uxor mea nomine *Godelint* communicata manu contulimus ecclesie sancte *Marie* Virginis in *Uzerstal*, que Abbas & Conventus prenomi-

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p.* 29. &c.

nominate Ecclesie a nobis susceperunt, quiete & pacifice in perpetuum possidenda. Hujusmodi donacio mediante Domini *johannis* militis de *Metis* rite tractata fuit presencia, quem omnium bonorum nostrorum cum judicio suscepimus procuratorem. Ut autem presens tradicio stabilis & inconvulsa permaneat, presentem cedulam tam nostro quam sigillo Domini *johannis* militis de *Metis* decrevimus roborare. Testes eciam hujus rei curavimus annotare. *Hageno* de *Veningen*. *Widegauwe* de *Vriesbach*. *Hartliep* de *Knoeringen*. *Otto* de *Ruligesheim*. *Arnoldus* de *Diddensheim*. *Cuonradus Rode*. *Burkardus* de *Vriesbach*. *Cuno* de *Gotramestein* & alii quam plures fide digni. Datum Anno gracie Domini M°. CC°. L°. I°.

LXVI.

LITTERE DONACIONIS OMNIUM BONORUM *THEODERICI* MILITIS DE *UZINGEN* IN *MERLHEIM*.

Omnibus presencium inspectoribus *Theodericus* miles dictus de *Uzingen* (a) credere subnotatis. Propter labilem hominum memoriam & inscrutabilem posterorum astuciam presencium tenore singulis constare cupio ac universis, quod ego una cum uxore mea *Christina* manu & consensu conmuni omnia bona nostra sita in *Merlheim* tam

(a) Vid. *Subr. Dipl. T. X. p. 356.*

tam in agris quam in pratis, ſilvis ſeu nemoribus bonaque noſtra in *Gotrameſtein* ad Curiam Abbatis de *Hornbaco* pertinencia que jure hereditario poſſidemus, pro remedio animarum noſtrarum & progenitorum ſeu eciam fratrum & ſororum noſtrarum ob reverenciam beate & glorioſe virginis *Marie* Monaſterio *Uterine vallis* Cyſterc. Ord. Spirenſis Dyoc. cum omni jure & utilitate quo eadem bona tenuimus, libere contulimus & abſolute. intendentes in eodem monaſterio in vita noſtra altare in honore beati *Michabelis* conſecrandum, expenſis noſtris inſtituere, libroſque, calicem, indumenta ſacerdotalia & alia eidem ad divinum officium pertinencia procurare. Quo altari in vita noſtri utriuſque inſtituto eiuſque attinentiis procuratis, quam cito unum ex nobis decedere continget, Abbas & Conventus *Uterine vallis* de medietate penſionis que nobis in vita conſtitutis ab eodem Monaſterio perſolvitur, cum una meiſa allectiorum & albo pane & vino communi, qne inter fratres diſtribuetur, Anniverſarium defuncti ſeu memoriam in adventu Domini celebrabunt. Poſt obitum vero alterius noſtrum qui ſupervixerit, idem Monaſterium pro anniverſario eius Mortui perpetuo celebrando in adventu Domini unam meiſam allectiorum dabit inter fratres diſtribuendam. Altare equidem prenotato, ſi a me & uxore mea utroque in vita conſtitutis non fuerit caſu quocunque impediente inſtitutum, Abbas & Conventus prefati Monaſterii poſt mortem alterius noſtri de medietate penſionis annue nobis viventibus debite altare inſti-

ftituent, & eidem ad divinum officium pertinencia procurabunt, nullum anniverfarium celebraturi, nifi & altera perfona decedat, ex tunc autem hoc eft, poft mortem amborum anniverfarium & memoriam utriufque in duabus meifis allectiorum & uno die albo pane & vino communi perpetuam facient juxta formam fuperius prenotatam. Ad majorem autem facti noftri cautelam prefentem tabulam Venerabilis Patris noftri Domini *H.* *) Spirenfis Electi Imperialis aule Cancellarii & illuftris Domini Comitis *Geminipontis* & Capituli Majoris ecclefie Spirenfis figillis Domino Abbati & Conventui *Uterine vallis* dedimus communitam, ad hoc ut hujusmodi noftra donacio follempniter tam devote quam Canonice facta a quocunque hominum perpetuo non valeat impediri. Ad majus eciam robur teftes juffimus fubfcribi, quorum nomina hec funt: *Wilhelmus* miles de *Servelingen. Andreas* miles de *Gotrameftein. H.* miles de *Nusdorf. Widegawe. Hartlibus* milites de *Scharphinecke. Cuno* de *Gotrameftein.* Magifter *Cyminus Frizo* fcultetus de *Nusdorf. Benzo* fcultetus de *Merlheim. Meinhardus* clericus de *Uzingen. H.* clericus de *Offinbach* & alii quam plures. Acta funt hec Anno gracie Domini. M°. CC°. LIII°.

*) *Heinricus* II.

LXVII.

LITTERE SUPER QUIBUSDAM BONIS EMPTIS ERGA *H.* MILITEM DE *NUSDORF.*

Ego *Hermannus* dictus de *Rieperc* *) omnibus presens scriptum intuentibus salutem & credere subnotatis. De gestis hominum grandis emergeret calumpnia, nisi rerum oblivio per eternam scripti memoriam auferretur. Vestre innotescat universitati, quod *Heinricus* miles nobilis vir dictus de *Nusdorf* & uxor ejus *Margareta* pari consensu & communicata manu omnia bona ipsorum sita in *Merlheim* tam in agris quam in silvis ac curiis Domino Abbati & Conventui *Uterine vallis* pro quinquaginta quatuor marcis vendiderunt absolute & hoc cum nostra bona voluntate, dictas vero marcas, uti ipsorum decrevit jussio, plenarie persolverunt & ne ab ipsorum heredibus in posterum valeant inpulsari in prelibatis bonis presentem cedulam sigillo Domini *H.* Comitis *Gemini pontis*, una cum sigillo nostro Domino Abbati & Conventui *Uterine vallis* super hiis dedimus communitam, cum testibus subnotatis, quorum nomina hec sunt. *H.* Comes *Gemini pontis.* Ego *Hermannus* dictus de *Ricperc. H.* jam dictus & filius suus *Gerungus* de *Nusdorf. Theodericus* miles de *Uzingen* frater suus *Andreas*, *Cuno* de *Gotramestein. Widegowe. Hartlibus* milites in *Scharphinecke. Frizo* Scultetus de *Nusdorf. Benzo* Scultetus in *Merlheim.* Abbas *Ludolfus. Burkardus* Cel-

*) Confer. *Subs. Dipl. T. X. p. 356.*

Cellerarius. *Wernherus* Subprior. *Hunbertus* Magister converſorum. *Bert. Goicbo Libertus. Theodericus* de *Schiverſtat. Cunradus Sleſtein* & alii quam plures. Acta ſunt hec Anno Domini M°. CC°. LIII°.

LXVIII.

LITTERE SUPER DIMIDIA URNA OLEI IN *GECKELINGEN*, AD INFIRMARIAM MONACHORUM.

Ego *Hertwicus* clingenſis *) Monaſterii Abbas licet indignus ad noticiam univerſorum cupimus pervenire, quod *Heremburc* matrona quedam bona ſita in *Geckelingen* ſcilicet pomerium quod ſitum eſt retro *Fridericum* in alia parte vici qui dicitur *Echibach* Conventui *Uterine vallis* rite & racionabiliter ſine omni heredum contradiccione vendidit, quod utique ex noſtra favorabili permiſſione ſalvis juribus ecclesie noſtre admiſimus ſperantes ſuper beneficiis pie exhibitis a Domino remunerari, ſed prelibatus conventus dicta bona ſcilicet pomerium memorate jam matrone hereditario jure conceſſit perpetuo poſſidenda ſub tali videlicet forma, quod ſingulis annis dimidiam urnam olei in feſto ſancti *Martini* omni occaſione poſtpoſita ad infirmariam Monachorum *Uterine vallenſium* perſonaliter vel per nuncium ſuum deferat perſolvendam, quod ſi ipſa die per incuriam

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 294. & 295.*

riam tardior in ſolucione annue penſionis extiterit, ab ipſis bonis ſe noſcat protinus irrevocabiliter alienatam, dicta vero bona ad eccleſiam ſupra memoratam abſque reclamacione aliqua libere & abſolute devolventur. Inſuper ſepe memorata *Herinberg* aliam curiam que dicitur Scoinbergerishof *H.* Sculteto & *Ebelino* in pignus poſuit, quatenus ipſi ad tuicionem pro filio vagabundo ſe caucione fide juſſoria dicto conventui omnimodis obligarent, quod & fideliter promiſerunt, cum autem prefata *Herinburc* viam univerſe carnis intraverit, ſenior ſemper heredum ſuorum ſupradicta bona ſcilicet pomerium annua penſione perſoluta, ſicut ſupradictum eſt, poſſidebit. Cujus rei teſtes ſunt omnes conjurati in *Geckelingen.* Ne autem preſens empcio poſteritate temporis poſſit aboleri, aut in irritum revocari, preſentem cedulam ſigilli noſtri impreſſione juſſimus fideliter communire. Datum Anno gracie Domini M° CC°. quinquageſimo quarto.

LXIX.

LITTERA SUPER DIMIDIA URNA OLEI AD INFIRMARIAM MONACHORUM.

Ego *Hertwicus* divina providencia Clingenſis Monaſterii Abbas declaracione preſencium univerſis cupimus proteſtari, quod *Cunradus* cognomento *Dutebane* in clingenſi monaſterio reſidens bona ſua ſcilicet *Nunnenhof* ſita in *Gekelingen*

gen *) conventui *Uterine vallis* rite & racionabiliter ſine omni heredum contradiccione vendidit, quod utique favorabilitate benivola ſalvo jure Eccleſie noſtre admiſimus ſperantes ſuper hiis a Domino remunerari. ſed prelibatus conventus dicta bona memorato *C.* hereditario jure conceſſit posſidenda ſub tali videlicet forma, quod ſingulis annis dimidiam urnam olei in feſto ſancti *Martini* omni occaſione poſtpoſita ad infirmariam monachorum *Uterine vallis* perſonaliter vel per nuncium ſuum deferat perſolvendam. Quod ſi ipſa die per incuriam tardior in exſolucione annue penſionis extiterit, ab ipſis bonis ſe noſcat protinus irrevocabiliter alienatum. dicta vero bona ad eccleſiam ſupra memoratam libere & abſolute devolventur. Inſuper ſepedictus *C.* ad tuicionem pro filio vagabundo caucione fide juſſoria dicto Conventui omnimodis obligavit, quod ſi idem *C.* viam univerſe carnis intraverit, ſenior ſemper heredum ſuorum prefata bona predicta penſione perſoluta poſſidebit. Cujus empcionis teſtes ſunt omnes conjurati in *Geckelingen.* Ne autem preſens factum poſteritate temporis poſſit aboleri, aut in irritum revocari, preſentem cedulam ſigilli noſtri impreſſione juſſimus fideliter communire. Datum Anno gracie Domini M°. CC°. L°. IIII°.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 295.*

LXX.

LITTERE DE BONIS IN *STEINWILRE*.

E*berboldus* Canonicus & Portarius (a) Majoris Ecclesie Spirensis ad Cognicionem Universorum Xpi fidelium cupio pervenire presentibus profitendo, me predium meum apud *Steinwilre* (b) situm cum curia & universis attinenciis suis diligendis in Xpo Abbati sanctoque Collegio *Uterine vallis* Ordinis Cisterc. pro certa summa pecunie vendidisse & omne jus quod mihi competebat racione predictorum bonorum in ipsos transferens coram sculteto, militibus & rusticis eadem bona libere resignavi monachis ab Abbate & Conventu prelibatis ad hoc destinatis nomine sui Monasterii prenominati predii intrantibus possessionem. Plenam igitur warandiam ipsis prestabo a die empcionis ad annum de eisdem bonis omni loco & tempore quandocunque fuerit oportunum. De predictis autem bonis mihi de consensu predictorum Abbatis & Conventus unum jugerum & dimidium prati retinebo diebus vite mee duntaxat ipsis post obitum meum redeuntibus sine qualibet contradiccione ad Monasterium prenotatum. Ut autem super hujus vendicionis contractu nullus in poste-

(a) Officium monasticum & Collegiorum Canonicorum in communi viventium. Qui portae monasterii sive Collegii curam habet. in Metropolitana Moguntina a Praeposito adhuc confertur vicaria janitoris sive portenaria. *Chrodegangus in regula Canonicorum cap. 12.*

(b) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 297.*

posterum valeat vacillare, meo sigillo presentibus ad Majorem firmitatem appenso petivi a Capitulo Spirensi, cujus eciam consensus huic vendicioni accesit ut ad evidencius testimonium celebrati contractus sigillum suum appenderet huic scripto. Actum Anno Domini M°. CC°. LIIII°. XIII. Kal. Aprilis. 20. Mart.

LXXI.

LITTERE SUPER BONIS EMPTIS ERGA *HUGONEM* DE *GEIGENHEIM* IN *OFFENBACH.*

Ego *Hermannus* de *Rietbberc**) notum facio Xpi fidelibus universis, quod Venerabiles Abbas & Conventus Monasterii *Uterine vallis* bona quedam in *Offenbach* pro *Hugone* de *Geigenheim* comparavit, in quibus bonis ne dicti Abbas & Conventus dampnum vel impedimentum aliquod ex parte predicti *H.* vel heredum suorum sustineant in futurum, ad tollendum impedimentum talle vel eciam dampnum ejusmodi refundendum, fidejussione me obligo per presentes. Et ut predictam fidejussionem tam ego quam heredes mei inviolabilem imposterum observemus, alios quatuor fidejussores videlicet Dominum *Antonium* de *Kirwilre* militem, *Heinricum Snidelauch*, *Diemarum* de *Schiverstat* milites & *Waltherum* dictum *Bletz* de *Dandestat* pro me & heredibus meis constituo, qui more fidejussorum super dampnum meum de

L 5 dampno

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 356.*

dampno vel impedimento bonorum predictorum tenebuntur cum ammoniti fuerint prefato conventui respondere. Testes horum sunt Ego & predicti quatuor fidejussores, insuper *Ulricus Cluppbel*, *Cunradus* de *Stella* cives Spirenses *H. Cluppbel* procurator meus. In hujus rei perpetuam caucionem sepefato Abbati & Conventui presentem litteram mei sigilli munimine roboro & confirmo. Acta sunt autem Anno Domini M°. CC°. LV°.

LXXII.

LITTERE COMPROMISSIONIS IN ARBITROS SUPER *HEINGEREIDE*.

Omnibus praesentem litteram inspecturis frater *Ludolfus* dictus Abbas & Conventus *Uterine vallis* & Universitas eorum qui Heingereide *) dicuntur de *Gotramestein* salutem in Domino. Universitatem vestram scire volumus, quod orta inter nos controversia super jure & libera communione Communis silve que Almende dicitur fundo monasterii *Uterine vallis* adjacenti ut sine strepitu judicii lis eadem sopiretur in Dominum *Wolframum* de *Lewenstein*, *Antonium* de *Kirwilre*, *Waltherum Snitelin* de *Kestenburc*, *Witegonem* de *Scharphenecke*, *Heinricum* de *Otterbach* milites tanquam in arbitros sub periculo cause duximus compromittendum, accedente ad hoc consensu & authoritate

*) Qui constituunt judicium forestale.

ritate Venerabilis patris & Domini *H.* Spirenſis Electi & nobilis viri *Adolfi* comitis de *Waldecke* tunc judicis provincialis, ita quod ei pareatur arbitrio in quo tres arbitrorum vel omnes duxerint concordandum. In cujus compromiſſi teſtimonium & robur preſentem literam ſigillis predictorum videlicet Venerabilis Domini *H.* electi ſpirenſis & judicis provincialis *Adolfi* comitis de *Waldecke* petivimus roborari. Acta ſunt hec autem Anno Domini M°. CC°. L°. VI°.

LXXIII.

LITTERA SUPER SENTENCIA DATA CONTRA RUSTICOS.

In nomine Domini Amen. Quia plurima conſuevit oblivio vel antiquitas abolere, que literarum teſtimonio futurorum memorie non traduntur. Nos *Wolframus* de *Lewenſtein*, *Antonius* de *Kirwilre*, *Walterus Snitelin* de *Keſtenburg*, *Witego* de *Scharpſenecke*, *H.* de *Otterbach* milites auctoritate compromiſſi in Nos facti per Venerabilem *Ludolphum* Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ex una parte & ruſticos de *Gotrameſtein* & eorum complices qui Heingereide dicuntur ex parte altera ſuper communi ſilva fundo monaſterii *Uterine vallis* adjacenti, que Almende nominatur, de qua fuit contencio ſub pena periculi cauſe vallata; diſquiſito diligenter tam per privilegia quam per teſtimonia de jure partis utriuſque matura

tura deliberacione prehabita arbitrando pronunciamus & pronunciando juxta debitum juramenti nostri dicto Abbati & Monasterio *Uterine vallis* jus & liberam communionem ad omnem sui utilitatem cum rusticis prelibatis in predicta silva communi, de qua fuit contencio adjudicamus, prefatis rusticis & hiis qui Heingereide dicuntur perpetuum silencium imponentes. & quod hec apud *Lutramersvorst* Anno M°. CC°. L°. VI°. in presencia Dyocesani Venerabilis Domini *H.* *) electi spirensis & judice provincie in ipso provinciali judicio sic sunt acta presentem litteram munivimus testibus subnotatis qui presentes erant, quorum nomina sunt hec: *Emecho* comes de *Liningen. H. irsutus* comes. *Emicho* pincerna de *Elbestein. H.* de *Scharpfenecke. johannes* de *Metis. johannes* de *Franckenstein* & filius suus *johannes. Cuno* miles de *Otterbach Cuno* & *Andreas* milites. *Trutwinus Welph. Cunradus Unbescheiden. H. Dusschelen* rustici de *Gotramestein. C.* dictus advocatus de *Albrechswilre* & alii quam plures. Et ne qua parcium predictarum huic nostro arbitrio contra ire presumat & si presumpserit, penam predictam videlicet cause periculum non evadat. presentem literam sigillorum nostrorum munimine duximus roborandam. Nos tres vero *Waltherus*, *Witego* & *H.* milites quia propria sigilla non habemus, sigillo Venerabilis patris & Domini *H.* spirensis electi usi sumus.

*) *Henrici* II.

LXXIV.

LXXIV.

LITTERE DOMINI *HEINRICI* SPIRENSIS ELECTI SUPER CONFIRMACIONE SENTENTIE PRESCRIPTE CONTRA RUSTICOS.

Heinricus Dei gracia Spirensis Electus Imperialis aule Cancellarius universis Xpi fidelibus salutem in Domino & veritatis testimonium acceptare. Cum ex officii nostri debito Ecclesiis & Ecclesiasticis personis & precipue religiosis aperire viscera misericordie debeamus, justum est ut hoc solo intuitu eterne beatitudinis exequamur & juste ac racionabiliter ordinata in quantum possumus sigillorum & literarum testimonio Confirmemus. Qua propter notum esse volumus presentibus & futuris, quod Controversia exorta inter Venerabiles *Ludolfum* Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ex una parte & rusticos de *Gotramestein* & *Nuzdorf* *) & eorum Complices qui vulgari nomine Heingereide appellantur, ex altera parte pro quadam silva communi que Almende vulgariter nominantur, in qua silva dictus Abbas & Conventus dicebant ex tenore privilegiorum suorum & ex beneficio debite prescriptionis videlicet centum annorum & amplius communionem & plenum usuarium se habere. quod utique negantes rustici prelibati eosdem propter idem usuarium communis silve multis dampnis, molestiis & injuriis affecerunt, quas injurias dicti Abbas & Conventus ferre penitus non valentes Advocato illustris

*) De utroque loco vid. *Subr. Dipl. T. X. p. 298.*

ſtris Domini *Wilhelmi* Regis in provinciali judicio conquerendo monſtrarunt ruſticis aſtantibus & eorum complicibus, qui cauſam ſuam prout poterant, defendebant. Demum in Arbitros hinc inde a partibus conventum eſt, ex parte Abbatis & Conventus in *Antonium* de *Kirwilre* & *Waltherum* de *Keſtenburc* milites, ex parte ruſticorum & eorum qui Heingereide dicuntur in *H.* de *Otterbach* & *Witegonem* de *Scharphenecken* milites, Domino *Wolframo* de *Lewenſtein* pro quinto communiter denominato, ita quod ſub periculo cauſe ei pareatur arbitrio, in quo tres arbitrorum vel omnes duxerint concordandum. Tandem hii quinque ſunt pro dicta cauſa ad ſecundum diem provincialis placiti apud *Lutramersvorſt* venientes in preſencia noſtra & omnium qui ad eundem diem convenerant, privilegia prefati monaſterii videntes & de verbo ad Verbum conſtruere plenius audientes, habito inter ſe conſilio tercium diem in villa *Albrethswilre* prefixerunt, ubi ipſi quinque cum Abbate & Conventu & predictis ruſticis convenirent ad experienda melius jura parcium utrarumque. Ibique Abbate & Conventu *Uterine vallis* & illis quos prefati ruſtici de ſingulis villis juris ipſorum elegerant cum quinque memoratis viris in ſimul aggregatis rurſum ijdem quinque diligenter hinc inde auditis partibus, itemque viſis & auditis privilegiis monaſterii prelibati, omnes quinque ſimul in predicto negocio voto tam unanimi concordarunt, quod nichil erat, quod de cetero poſſet ipſorum conſcientiis vel juri juran-

jurando quod pro pace provincie fecerant, aliquod dubietatis ſcrupulum generare. Deinde Abbatem & Conventum & illos qui pro parte ruſticorum convenerant, convocantes, quartum diem placiti provincialis utriſque partibus indixerunt, ut ibi utriſque partibus ſecundum quod promiſerant ſub jure jurando ſuam juſticiam indicarent. Ad quem diem feriam ſcilicet ſecundam proximam poſt feſtum *Mathie* Anno Domini M°. CC°. L°. VI°. *Lutramesvorſt* cum Advocato provincie nobis accedentibus milites prefati in quos exſtitit compromiſſum juxta debitum juramenti ſui unanimiter arbitrando pronunciaverunt, quod ſecundum tenorem privilegiorum prelibato Monaſterio indultorum a fundatoribus eiusdem Monaſterii videlicet *Rabodone* pie memorie Spirenſi Epiſcopo predeceſſore noſtro & fratribus ſuis *Hartmanno* Comite de *Lobdeburc* & *Otdone* Comite de *Alrebeim* & a *Friderico* glorioſo Romanorum Imperatore & *Heinrico* glorioſo Romanorum Imperatore & *Heinrico* illuſtri Romanorum Rege ſepefati Abbatis & Conventus in ſilva communi fundo prefati monaſterii adjacenti, de qua fuit contencio ad omnem ſui utilitatem ſicut & ruſtici de jure liberam habere debeant communionem ita ſane quod ſi quando propter extraneos ſeu vaſtatores unio aliqua qualiſcunque vel cuſtodia fuerit facienda de conſenſu parcium utrarumque tam Abbatis quam ruſticorum fiat. Nos vero prefatum arbitrium ratum & gratum habentes auctoritate noſtra confirmamus. Et quia hec omnia coram nobis Dyoceſano & Advocato Provincie & Pro-

Provincialibus ſic ſunt pronunciata, ut robur perpetuum obtineant in futurum, ſigillo noſtro & ſigillo Advocati provincie *Adolfi* nomine Comitis de *Waldecke* & ſigillo fratris noſtri *Emerchonis* dicti Comitis de *Liningen* & ſigillo Burgenſium Civitatis Spirenſis, cujus conſules & jurati intererant & ſigillo nobilis viri *Hermanni* dicti de *Rietberc* & ſigillo *H.* de *Scharphenecke* & ſigillis arbitrorum Domini *Wolframi* de *Lewenſtein* & *Antonii* militis de *Kyrwilre* aliis arbitris ſigilla non habentibus in formam ſigilli noſtri conſencientibus preſentes littere ſunt ſignate. Teſtes horum ſunt omnes quorum ſigilla preſenti littere ſunt appenſa & *H.* Comes *Irſutus*, Dominus *Stephanus* Prepoſitus de ſancto *Arluano*, Nobiles viri *johannes* de *Vrankenſtein* & filius ſuus *johannes*. *Emircho* Pincerna de *Elbeſtein*, *Waltherus* dictus *Snitelin* miles de *Keſtenburc*. *H.* & *Cuno* frater ſuus milites de *Otterbach*. *Witego* miles. *H.* miles de *Altengazzen*. *C* miles de *Altdorf*. *Theodricus* & frater ſuus *Marquardus* milites de *Utzingen*, *Hugo* miles cognomine *Havenere*, *Eberhardus* miles de *Mulnhuſen*, *Andreas* & *Cuno* milites de *Gotrameſtein*, *Fridericus Theſcho* conſul civium Spirenſium, *Cuno* in porta, *Sigelo Kalhart*, *Bertoldus Smaltz* cives & *Buſchelinus* predicte Notarius civitatis. *H.* dictus *Cluphel*. *Engelfridus* procurator & *jacobus* frater ejus & alii quam plures. Acta ſunt autem hec Anno Domini M°. CC°. L°. VI.

LXXV.

LXXV.

LITTERE SUPER BONIS IN *ALTHEIM* EMPTIS ERGA *C.* DE *STEINACH.*

In nomine ſancte & individue Trinitatis Amen. Suſpecta videtur omnis veritas que non viva voce vel litterarum munimine ſtabilitur. hinc eſt quod ego *Cunradus* de *Steinach* dictus *Rint* omnibus Xpi fidelibus tam preſentibus quam futuris per preſencium atteſtacionem publicum perhibeo teſtimonium quod me conſenciente *Elizabeth* mater mea & ſorores ſue *Suſanna* de *Racendorf* & *juntha* de *Magenheim*, conſenciente eciam *C.* filio ejusdem *junthe* mutuum & voluntarium adhibuerunt conſenſum fratri ſuo *Hermanno* de *Riepperg* ſuper vendicione quorundam bonorum ſitorum in *Altheim* *) apud *Offenbach*, que ad eas jure proprietatis pertinebant, facta clauſtro *Vallis uterine* pro quadam ſumma pecunie videlicet ſeptingentis libris hall. eidem clauſtro cum omni jure & integritate percipiendorum. Ne autem propter temporum longitudinem huic facto alicujus impedimenti vel corrupcionis occaſio valeat ſuboriri preſens ſcriptum ſuper hoc confectum prefato Clauſtro meo ſigillo tradidi communitum. Perhibeo inſuper ſimil modo teſtimonium quod ego *C.* & *E.* mater mea & *juntha* ſoror ejus ſimul fuimus *Spire*, quando dictis bonis renunciavimus apud Domum fratrum Minorum, preſentibus *Burkhardo* cellerario

*) Vid. *Subs. Dipl. T. V. p.* 294.

rario claustri prescripti & fratre *Helevico* qui dicta bona de manibus nostris susceperunt. prefatus autem C. filius *junthe* mee matertere super Castro *Riepperg* eisdem bonis renunciando ea in manus Domini *Ludolfi* Abbatis antedicti Claustri resignavit, presente *Hermanno* de *Riepperg* prescripto, qui eciam nostre presens fuit renunciacioni. Acta sunt hec Anno Domini M°. CC°. LVI°. Mense Februario.

LXXVI.

EBERHARDI EPISCOPI WORMACIENSIS SUPER DUAS LIBRAS HALL. DE BONIS IN *ABENHEIM*.

E*berhardus* *) Dei gracia Wormaciensis Electus universis Xpi fidelibus ad quos presens scriptum pervenerit salutem & vitam eternam. Constitutis in nostra presencia Venerabili patre Domino *Stephano* Abbate *Uterine vallis* Spirensis Dyocesis & *Volzone* Canonico Nuhusensi fratreque suo *Friderico* puberibus filiis videlicet *Emerchonis* civis Wormaciensis, eidem *V.* & *F.* fratres possessiones quasdam XXX videlicet jugera campestria & septem & dimidium vinearum in villa *Abenheim* **) sitas, quas ipse *Emercho* pater eorum pro *Emerchone* filio quondam *Reimari* civis Wormaciensis post mortem prime & secunde uxoris sue *Ger-*

*) e Comitibus *irsutis*.
**) in dem Wormsgau haud procul ab *Hernsheim*.

Gerdrudis videlicet & *Hildeburgis* comparaverat in manus ipsius Abbatis vice Monasterii jam dicti resignantes ipsi Monasterio cum omni jure suo contulerunt ipso Abbate fratribus eisdem & heredibus eorum bona ipsa de consensu monasterij sui sub annuo censu duarum librarum hallens: jure hereditario reconcedente, quas dictus *E.* pater eorum ipsi monasterio reliquit in ultima voluntate singulis annis de eisdem bonis in anniversario suo persolvendas & in pitanciam fratrum convertendas. prefatus quoque *E.* testator jam dicta bona prenominatis filijs suis *volzoni* & *Friderico* pre alijs pueris suis contulit volens & ordinans in ultima sua voluntate, ut alter eorum alteri in eisdem succedat. post mortem quoque amborum ad unum tantum heredem proximum, & seniorem continua successione devolvantur, qui censum prefatum singulis annis sicut antecessores sui sine omni contradiccione persolvet. salvo nichilominus in omnibus jure dominij Monastario memorato & ne aliquo modo ipsum monasterium in censu ipso fraudari possct aut impediri voluit idem testator ipsa bona tam apud fratres sepedictos quam apud eorum successores semper integra & indivisa permaneant. Ut autem premissa omnia robur obtineant, presentes litteras sigilli nostri munimine duximus roborandas. Facta autem sunt hec coram nobis *Wormacie*, presentibus fratre *Ulrico* Lectore & fratre *Richero* de ordine Predicatorum. *Heinrico cypura. Heinrico Holtmunt*, *Wernhero Hellecraphe* & *johanne longo* civibus Wor-

macienſibus teſtibus ad hec vocatis. Anno Domini M°CC°L°VIII. XIII. Kalend. junij.

20. Maji.

LXXVII.

LITTERE DONACIONIS BONORUM IN *OFFINBACH* ET IN *STEINWILRE* EX PARTE *HUGONIS* MILITIS DE *HAVERNE*.

H*einricus* Dei gracia ſpirenſis Epiſcopus Univerſis preſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino ſempiternam. Tenore preſencium notum facimus univerſis, quod *Hugo* miles dictus *Heverne* *) & *Petriſſa* uxor ſua legittima Zelo divini pnevmatis inflammati omnia bona ſua in villa *Offenbach* & in villa *ſteinwilre* ob honorem glorioſe virginis & remedium animarum ſuarum Venerabilibus Abbati & Conventui Monaſterij *Uterine vallis* in elemoſinam tali pacto interpoſito contulerunt, quod de bonis in *Offenbach* ſex meiſe allectium, de bonis in *ſteinwilre* due ſubſcriptis conventibus annis ſingulis a procuratoribus *Uterine Vallis* perpetuo preſententur, videlicet ipſi Conventui *Uterine Vallis* tres, Minoribus fratribus in *Spira* unam, Minoribus fratribus in *Wizenburc* unam, Monialibus *Pontis ſalutis* unam, Monialibus ſancti *Lamperti* **) unam, ſororibus in *kanſkirchen* unam. ſtatuerunt preterea predictus, *Hugo*

*) vid. *ſubs. Dipl. T. X. p. 291.*

**) De hoc monaſterio vid. *ſubs. Dipl. T. X. p. 314.*

go *Haverne* & uxor ſua *Petriſſa*, quod quandocunque Conventus *Uterine vallis* cuilibet Conventuum prediſtorum pro ſua Meiſa certum cenſum valentem decem ſolidos denariorum ſpirenſium in Civitate ſpirenſi vel alibi in eadem Dyoceſi aſſignaret, deinceps ab eorum impeticione quieti & liberi permanerent & nichilominus hoc ſtatutum acceptare quilibet horum quinque conventuum teneretur. Adjecto quod quicunque Conventus ex predictis quinque cenſum ſuum vendiderit, quoquo modo, mox ijdem cenſus redeant ad priſtinos Uterinarum Vallium poſſeſſores. Ne autem hoc factum alicui vertatur in dubium aut in irritum revocetur, ad peticionem parcium utrarumque preſentem paginam in teſtimonium & confirmacionem noſtri ſigilli munimine roboramus. Ego *Hugo* miles dictus *Haverne* & *Petriſſa* uxor mea legittima conferimus omnia bona noſtra in *Offenbach* & in *ſteinwilre* Abbati & Conventui *Uterine Vallis* in elemoſinam juxta omnem formam ſuperius prenotatam & tenore preſencium renunciamus omni proprietati, juri & proventibus eorundem & quia ſigillum proprium non habemus, in formam ſigilli Venerabilis patris Domini *H.* ſpirenſis Epiſcopi conſentimus. Datum Anno Domini M°.CC°.LX°.

LXXVIII.

LITTERE SUPER BONIS EMPTIS ERGA HEREDES *GROFFONIS* CIVIS SPIRENSIS.

Noverint univerſi preſencium inſpectores, quod ego *Heinricus* miles de *Nuzdorf* & ego *Volzo* filius *Grofonis* civis ſpirenſis quatuor orphanis *Merzonis* de *Hedewiga* quondam uxore ſua creatis, duobus filijs, videlicet & duabus filiabus ex procuracione ab ipſorum parentibus nobis commiſſa provide providere de conſenſu & bona voluntate ipſorum vendidimus Domino Abbati & Conventui *Uterine Vallis* porcionem ſuorum bonorum ſitorum in villa *Alteim*, quorum ſexta pars de obitu *Groffonis* avi dictorum puerorum ceſſit pueris prenotatis & ſeptem marcas & mediam inde provenientes cum alia pecunia ipſorum Monaſterio ſancti *Lamperti* *) ſpirenſ. Dyoc. Ordinis fratrum Predicatorum, ubi una filiarum recepta eſt in monacham & ſororem duximus convertendas. Ut autem bonorum hujusmodi vendicio rata permaneat, hos teſtes a judice ſpirenſi nobis petivimus adhiberi. qui & eos adhibuit ex officio ſui juris ſecundum jura Civitatis ſpirenſis & conſuetudines approbatas, *Gotzonem* & *Cunradum* de *Columba* civium Magiſtros. *Gotzonem* de *Haſelach*. *H.* an der *Ecke*. *Merkelinum Lambesbuch*. *ſigulonem pullum*. *Bermannum*. *Hartmudum*. *H.* fratrem *Gotzonis*. *Gotſchalcum* & *Gotſchalcum* conſules civitatis. *Wernherum* & *Gotſchalcum* fratres & quam plu-

*) vid. charta praecedens.

plures alios fide dignos, quorum omnium consilio & consensu presens littera scripta est & sigillum civitatis in signum evidens est appensum. Datum in claustro spirensi Anno Domini M°. CC°. LX°. In die sanctarum Undecim milium virginum.

21. Oct.

LXXIX.

LITTERE SUPER BONIS EMTIS ERGA CONVENTUM SANCTI *LAMPERTI* EX PARTE HEREDUM *GROFFONIS*.

Ego soror *sapiencia* dicta Priorissa totusque conventus Ecclesie sancti *Lamperti* Universis Xpi fidelibus presentis scripti tenore duximus dilucide protestandum, quod nos omnia bona nostra in *Altheim* sita, que videlicet ad Ecclesiam nostram ex parte sororis nostre *Iden* filie *Volmari* dicti *Grofo* nec non & ex parte sororis nostre *Agnetis* filie Domine *Agnetis* prefati *V.* filie fuerant devoluta, Ecclesie beate virginis *Marie* in *Uterina Valle* pro quindecim marcis Argenti vendidimus simpliciter & precise ab impeticione qualibet libere & quiete in perpetuum possidenda. Ne autem in predictum *Uterine Vallis* Cenobium a quocunque hominum possit aut debeat in posterum aliqua calumpnia suboriri, presentem cedulam ipsi cenobio contulimus sigilli nostri munimine roboratam. Actum Anno Domini M°.CC°.LX°.

LXXX.

LITTERE SUPER BONIS IN *OFFENBACH* ET IN *ALTHEIM* REEMTIS ERGA DOMINUM ABBATEM WIZENBURGENSEM.

F*ridericus* Dei gracia Wizenburgensis Abbas totusque Conventus ibidem omnibus in perpetuum. Noverint Universi presencium inspectores, quod cum Abbas & Conventus *Uterine Vallis* quoddam predium in villa *Altheim* situm pro nobili viro *Hermanno* de *Rietbberc* emcionis titulo comparassent & idem predium nobis esset ante empcionem hujusmodi ipsis ignorantibus in quinquaginta marcis obligatum, quas Pater predicti nobilis a predecessore nostro beate memorie *Wolframo* Abbate fuerat consecutus, quarum occasione predium suum in *Altheim* eidem resignaverat & id ipsum ab eo receperat nomine feodi possidendum, post obitum utrorumque patris scilicet & filij nobis super hac pecuuia predictos Abbatem & Conventum *Uterine Vallis* impetentibus eandem pecuniam nobis ad integrum pro nostro beneplacito refuderunt. Nos vero pecuniam eandem iterato contulimus viro nobili *Friderico* de *Vrankenstein*, qui de consensu coheredum suorum pro ipsa in restaurum precedencium prediorum in *Altheim* in nostro judicio constitutus in presencia plurimorum de conventu nostro & ministerialibus nostris & secundaria vice presentibus *Edekino* Decano nostro & *Wernhero* Preposito de quatuor turribus *) & *Ulrico* Camerario rite & racionabiliter no-

nobis resignavit bona sua in *Alesheim* & a nobis denuo recepit nomine feodi possidenda ita sane, quod si eadem bona in *Alesheim* sibi hereditaria sorte non cesserint, in restaurum eorum offerre nobis aliud sufficiens predium non differrent. Insuper si que littere fuerunt super hijs a sepedictis nobilibus de *Rietbberc* collate, nullum a data presencium robur habeant firmitatis. Ne vero hoc factum alicui vertatur in dubium aut revocetur in irritum, presentem paginam Abbati & Conventui *Uterine vallis* sigilli nostri & Conventus nostri munimine conferimus roboratam. Actum Anno Domini M°.CC°.LXI°. in crastino Innocentum.

29. Dec.

*) *Adolfus Nassovius* Imp. centum & viginti marcas argenti super advocatiam quinque villarum videlicet *Schweigen*, *Montem ad quatuor turres* (ubi castellum S. *Pantaleonis* erat), *Wilre* & S. *Germani* apud *Wissenburg* ac *Mulhusen* apud *Bullinckeim* in dotalitium seu in donatioem propter nuptias *Rudolfi* de *Fleckenstein* uxori assignari permisit an. MCCXCII. *Schöpflini Alsat. illustr. T. 2. p. 247.*

LXXXI.

LITTERE ABSOLUCIONIS CENSUS DUCENTORUM LX. CASEORUM, QUOS SINGULIS ANNIS DABAMUS DE AGRO QUODAM IN *EMTERSHEIM.*

Ego *Symon* de *Schowenberc* preſencium tenore ſingulis conſtare volo ac univerſis, quod *Sigulo* miles filius capitis de *Meiſterſele* *) CCLX. caſeos annuatim ſolvendos de quodam agro apud *Metersheim* ſito, quem agrum a me in feddo tenuit, vendidit Abbati & Conventui *Uterine vallis* libere & abſolute, quod de permiſſione mea & conſenſu factum eſt, juri enim meo videlicet juri proprietatis quod in eodem agro habui, renunciavi, illudque eidem Abbati & Conventui *Uterine vallis* abſolute aſſignavi. Maxime cum prefatus *Sigulo nullam* **) recompenſam mihi de hoc per hubam unam in *Veningen* ſitam feciſſet. In cujus robur preſentem cedulam ſigillo meo dedi ſignatam. Teſtes ſunt C. Prepoſitus. *S.* Decanus Majoris Ecclesie. C. ſancti *Widolns* prepoſitus, *H.* de *Riperc*, *A.* de *Agelersrhein.* Datum anno Domini M°.CC°. XXXVII°. Kal. Martij.***) Procedente vero tempore cum de huba in recompenſam aſſignata nichil juris conſequerer & ſuper agro memorato in *Meters-*

*) *Heinricus* de *Meiſterſele* jam occurit an. 1186. vid. *Subs. Dipl. T. X. p.354.*

**) videtur deleri debere & poni *miles.*

***) 1. Mart.

tersheim Abbatem & Conventum *Uterine Vallis* impeterem, Ego & *Anna* uxor mea legitima communicata manu renunciavimus propter Deum & ſalutem anime noſtre, omni actioni que nobis & heredibus noſtris in predicto agro competere videbatur, ita quod, quidquid querele vel actionis eſſemus impoſterum habituri, nullatenus ſuper agrum in *Metersheim* vel Abbatem & Conventum ſed ſuper hubam in recompenſam aſſignatam ſitam in *Veningen* & ſuper heredes *Sigulonis* militis haberemus. Teſtes hujus ſecundarie renunciacionis & ordinacionis ſunt *Adelvolcus* Decanus Majoris Eccleſie ſpirenſis, *Veluwo* Decanus ſancti *Germani* Magiſter *H.* Canonicus ſancti *Germani*, *Gotſchalcus*, *Hartmudus*, *Elbewinus* niger, *Trutwinus.* Datum & Actum Anno Domini M°.CC°. LXXII°. in menſe octobri.

LXXXII.

LITTERE SUPER MONIALES IN *KANSKIRCHEN* ET SUPER TRES AMAS VINI AD CUSTODIAM.

Univerſis ad quos preſens ſcriptum pervenerit, frater *Fridericus* humilis Abbas in *Villerio* Cyſterc. Ord. Metenſis Dyoc. viſitator monaſterii *Uterine vallis* ejusdem ordinis Spirenſis Dyoc. ſalutem & oracionum ſuffragium ſalutare. Licet lex non ſolum xpiana ſed eciam gentilis paci & concordie intendere ſtudeat, precipue tamen religio-

ligiosorum virorum interest omni studio discordiis sopitis ea ordinare que ad pacem sunt & saluti proficiunt animarum. Ad noticiam igitur universorum tam presencium quam futurorum cupimus pervenire, quod videlicet Anno ab Incarnacione Domini M°. CC° XXII°. frater *Wernherus* de *Kanskirche* *) Spirens. Dyoc. omnem possessionem suam quam jure proprietatis vel hereditatis in agris, vineis, pratis & domibus seu rebus quibuscunque possidebat, per manus Domini *Heinrici* de *Scharphenecke* & Venerabilis Domini *Martini* Abbatis Monasterii *Uterine vallis* eidem ecclesie assignavit, predictus vero Abbas pro censu annuo duarum amarum vini melioris quod in predictis vineis creverit & insuper unius ame ex testamento cujusdam religiose ibidem femine superaddite custodi prefati monasterii *Uterine vallis* annis singulis persolvende eandem possessionem sanctimonialibus ejusdem loci manu propria resignavit in perpetuum possidendam, ea nichilominus interposita pactione, quod dicte moniales in possessionibus prelibatis seu universis agendis suis nichil unquam sine dictorum Abbatis & ejus successorum consilio presumerent & consensu, quibus in suo robore per annos quadraginta rite perdurantibus nitebantur eedem sanctimoniales contra indulta sedis Apostolice ordini cysterciensi concessa & contra speciale jus, quod iidem Abbas & Conventus in eodem loco usque ad tempus illud habuerant, habitum & regulam

*) Ibi clusa professarum *Subs. Dipl. T. X. p.305.*

gulam recipere ordinis ſancte *Marie Magdalene* & ibidem ordinare conventum. Quapropter exorta diſceptacione & lite inter venerabiles viros *Stephanum* Abbatem & Conventum Monaſterii *Uterine vallis* memorati ex parte una & *Adelheidim Bertham* & alias mulieres religioſas in predicto loco *Kanskirchen* ex altera, nos partes noſtras ſuper bono pacis interpoſuimus de conſenſu partis utriuſque taliter ordinantes quod dicte mulieres ſub habitu quem nunc habent, perpetuo permanebunt, ita quod numerus earum decem perſonarum numerum nunc & in poſterum non excedet, una ex eis Magiſtre nomine fungente & non Prioriſſe & in omnibus que ad Spiritualia pertinent, ſuberunt Abbati & Conventui *Uterine vallis* predictis eorumque ſucceſſoribus in evum omne nullum requirentes confeſſorem vel adeuntes preter illum ſolum, quem Abbas *Uterine vallis* qui pro tempore fuerit, ipſis duxerit preficiendum & ut tactum eſt tam in viſitacione, correctione quam confeſſione & aliis omnibus que ad Spiritualia pertinent, ad ipſum ſolum Abbatem habentes reſpectum ſine ipſius conſenſu nullam feminam recipientes, neque de bonis que nunc poſſident vel impoſterum habere poterunt nichil commutantes, alienantes vel aliquo modo diſtrahentes, vinumque videlicet duas amas de bonis *Wernheri* juxta priorum continenciam litterarum & inſuper unam ex teſtamento prehabito cuſtodi dicti monaſterii annis ſingulis perſolvent ceſſante quolibet impedimento. ſi autem dicte mulieres alique vel

vel aliqua ex eis decreverit devocionis causa ad aliquem se transferre locum religiosum, predictus Dominus Abbas vel ejus successor eisdem vel eidem humiliter petentibus licenciam transeundi prestabit sine qualibet difficultate, dummodo idem locus distet ad unam leucam vel amplius a monasteriis vel grangiis ordinis cysterc. Ipse vero mulieres si in aliquo contra nostre ordinacionis formam prehabitam vel earum sequaces venire presumpserint, ab omni jure quod habent in dicto loco *Kanskirchen* cadent. eodem loco cum omnibus bonis que in presencicarum possident, revertente ad ipsos Abbatem & Conventum tantum modo aliisque ex nunc & in futurum quocunque modo bonis conquisitis ad venerabilem Patrem ac Dominum *H.* Spirensem Episcopum ac successores, quicunque pro tempore fuerint, atque ad predictos Abbatem & Conventum *Uterine vallis* libere revertentibus communiter possidendis & usu fruendis. In cujus ordinacionis certam evidenciam, robur & memoriam presentes littere petentibus partibus Venerabilis in Xpo patris ac Domini *H.* Episcopi & Capituli Spirensis nostro ipsius Abbatis *Uterine vallis* & *johannis* militis *Metensis* sigillis sollempniter sunt munite. Actum apud *Uterinam vallem* presentibus & in hoc consencientibus predictis Abbate *Uterine vallis* pro se & suo Conventu & *Adelheide* & *Bertha*, pro se & suis sororibus de *Kanskirchen* in presencia testium ad hoc rogatorum & vocatorum. *Bruningi* Prioris. *Anshelmi* supprioris. *Theoderici* cellerarii monachorum *Uterine vallis. johannis* dicti *Metensis.*

Cuon-

Cuonradi dicti *Wolvere* de *Gctramestein*. *Heinrici* de *Nuzdorf* & *Burkardi* de *Bochingen* militum & aliorum quam plurium fide dignorum. Anno Domini M°. CC° LX°. IIII°. VI. Kalend. Martii.

24. Febr.

LXXXIII.

LITTERE, QUOD POSSIMUS HABERE BONA NOBIS LEGATA ET COMPARATA CIRCA *HART* ET *WINZINGEN*.

Nos *Ludewicus* Dei gracia Comes Palatinus Reni Dux Bawarie tenore presencium profitemur quod ratum & gratum habere volumus quidquid fratribus de *Uterina valle* Cysterc. Ord. in proprietate nostra super *Hart* & *Winzingen* excepta *nova civitate* *) nostra infra muros a bonis hominibus dabitur vel quidquid in ea cum suis denariis comparabunt, hoc tamen incluso quod de omnibus bonis eis sive gratis ipsis data fuerint, sive ab eisdem fuerint comparata, non obstante libertate ordinis sui nobis & heredibus nostris jura debita servicia & consuetudines, sicut progenitores nostri & nos usque in hec tempora ab hiis qui primitus habuerunt tenuimus ab ipsis fratribus non diminuantur nec in parte aliqua subtrahantur. Non habebunt etiam dicti fratres potestatem bona predicta vel gratis habita vel comparata ab eisdem alicui vendere vel alienare a nobis

*) *Neu-stadt* an der *Hart*.

bis vel noſtris heredibus nec noſtris propriis hominibus, civibus vel villanis, unde de ipſis bonis nobis jura & ſervicia debita perſolvantur. In cujus rei teſtimonium preſentem cartam cum ſubnotatis teſtibus Sigillo noſtre Celſitudinis diſpoſuimus Communivi. Teſtes autem ſunt *Otdo* Prepoſitus ſancti *Widonis* Spirenſis. *Albertus* Prepoſitus Illmmunſterenſis. *H.* Scultetus de Lapidea domo. *Ruthardus*, *Sigelo*, *Gotsman*, *Nibelung*, *C. Zurno*, *Chuono* cives *nove civitatis*, *Bertholdus* Notarius & alii quam plures. Actum & Datum apud *Heidelberc* anno Domini M° CC° LX° V° VII°. Kal. Maji.

25. Apr.

LXXXIV.

LITTERA SUPER TRIBUS JURNALIBUS VINEARUM.

E. Dei gracia Abbas Wizenburgenſis Univerſis Xpi fidelibus tam preſentibus quam futuris ad quos preſentes littere pervenerint, cupimus fieri manifeſtum, quod tres jurnales Vinearum in *Haſenecken* ſitos, quos Capitulum & Canonici ſancti *Stephani* *) unanimi conſenſu ſub anteceſſore noſtro D. *Fr.* pie recordacionis Abbate vendiderunt

*) Collegiata S. *Stephani* in colle extra muros Weiſſenburgenſes a S. *Stephano* proto martyre dicto ſubſtitit, quae a *Luithardo* Abbate ſecul. XI. ſuam duxit originem, tumultu ruſticorum an. MDXXV. penitus everſa.

runt Domino *Waltbero* Canonico Spirensi pro quadam pecunie summa, quos idem *Waltberus* in anime sue remedium & salutis incrementum, claustro *Vallis uterine* legavit in testamentum ipsam vendicionem & forum de dictis vineis tam rite & racionabiliter factum, una cum consensu nostri conventus & voluntate ratum & gratum duximus tenendum & inviolabiliter observandum, ne autem dictum claustrum inposterum posit ab aliquibus impediri vel aliquatenus molestari, in robur firmitatis facti sigillum nostrum una cum sigillo nostri conventus presentibus duximus applicandum. Datum & Actum Dominice Incarnacionis Anno M°. CC°. LX°. V°. festo *Luce* Ewangeliste. 18. Oct.

LXXXV.

LITTERE RENUNCIACIONIS *MARQUARDI* DE *NOVA CIVITATE* SUPER BONIS IN *ETTENKOBEN* &c.

T*beodericus* dictus de *Hobenvels* universis presentem cedulam inspecturis credere subnotatis. Presentis scripti tenore duxi dilucide prestandum quod *Marquardus* de *nova civitate* plenarie renunciavit omni accioni & juri quod contra Dominum Abbatem & Conventum *Uterine vallis* Cysterc. Ord. Spirensis Dyoc. racione quorundam bonorum in *Ettenkoben* *) sitorum & a *Marquardo* fratre

*) In sede *Wiler* sub *Rippurg*. *Subs. Dipl. T. X. p.* 302.

fratre predicti *Marquardi* pro remedio anime sue prefatis Abbati & Conventui Collatorum seu eciam cujusdam summe pecunie quam idem *M.* apud prelibatos Abbatem & Conventum esse repositam asserebat, sibi competebat vel competere videbatur. In cujus renunciacionis evidenciam ad perpetuam firmitatem ad peticionem parcium utrarumque presentem cedulam memoratis Abbati & Conventui mei sigilli munimine tradidi communitam. Datum & Actum Anno Domini M°. CC°. LX°. septimo mense februario.

LXXXVI.

LITTERE SUPER VIGINTI MALDRIS SILIGINIS IN *MUNERNDEVELT*.

Emicho Comes de *Liningen* *) ad noticiam Universorum cupimus pervenire, nos in remedium & salutem animarum nostre *Elizabeth* bone memorie quondam nostre Collateralis, *Margarete* que nunc est nostra Collateralis nec non heredum nostrorum contulisse Ecclesie *Uterine vallis* viginti maldra siliginis de bonis allodialibus nostris in *Munernvelt* singulis annis omni tempore percipienda quousque eidem Ecclesie viginti marcas puri argenti liberaliter conferamus, tunc dicti proventus

*) Familia jam ab antiquo illustrissima, cujus linea Hardenburgensis an. 1779. tertia julii a *Josepho* II. Imp. principatu Imperii decorabatur, promeretur sane, ut luce historico - Diplomatica perfuudatur.

ventus ad Nos & noſtros heredes libere revertentur, & Abbas & Conventus dicte Eccleſie jam poſitas viginti marcas ſuper alia bona locabunt ad proventus Conſimiles ſub titulo teſtamenti facturi de hijs omne debitum, quod de ſuperius dictis proventibus in *Munderedevelt* antea faciebant. Ne autem iſtud tam ſalubre factum a quoquam heredum noſtrorum ſepe dicte Eccleſie modo aliquo poſſit infringi, cedulam hanc ipſi tradidimus ſigilli noſtri munimine roboratam. Datum *Lantdecken* Anno Domini M°. CC°. LXVII°. Idus Aprilis. 13. Apr.

LXXXVII.

LITTERE ABSOLUCIONIS A THELONEO ET A JURE QUOD DICITUR UNGELD ET A CENSU AREE ET AB OMNI JURE CIVILI IN *LANDOWE*.

Emicho comes de *Liningen* & *Margareta* contectualis ipſius comitiſſa de *Spanheim* univerſis preſentes litteras inſpecturis ſeu eciam audituris veritatis teſtimonium acceptare. Licet affectu ſincero religionem ordinis Cyſtercienſis cunctis merito venerandam univerſaliter diligamus precipue tamen Eccleſiam beate virginis de *Uterina valle* gracia ſpecialis amoris proſequimur& favoris. Hinc eſt quod ejusdem Eccleſie de *Uterina valle* utilitati pariter & quieti quantum poſſumus in diſtrictu noſtro & nunc & inpoſterum providere volentes,

quasdam libertates, quas pro ſalute animarum noſtrarum & interventu dilecti nobis *Stephani* Abbatis & fratrum ſuorum dicte Eccleſie concedimus, preſenti cedule duximus adnotandas. In primis videlicet indulgentes, ut in civitate noſtra *Landowe* a theloneo & eo jure quod dicitur Ungelt, a cenſu de area quam in eadem poſſident civitate & ab omni denique jure civili prefata *Uterine vallis* Eccleſia ſit libera penitus & exempta. Preterea permittimus Eccleſie memorate, quod de bonis in *Burnheim* que nunc habet, nullam exactionem cuiquam de cetero ſolvere teneatur, de dimidio eciam maldro avene que vulgo ſchuezhaber appellatur, ipſam in *Dambeim* abſolventes. In ſuper quoque in *Swebechenheim* *) de eo jure quod wegerume volgariter nuncupatur, antedictam *Uterine vallis* Eccleſiam decernimus fore liberam & quietam, & ut hec noſtre donacionis auctoritas in omne tempus reliquum perpetuam obtineat firmitatem, preſentem cedulam neceſſarium ſtatuimus noſtri ſigilli munimine roborandam. Datum apud *Landowe* Anno Dominice Incarnacionis M°. CC°. LXVIII°. menſe februario.

*) vid. *ſubs. Dipl. T. X. p. 300.*

LXXXVIII.

LXXXVIII.

LITTERE SUPER DECISIONE LITIS INTER NOS ET *H. CLERICUM* PASTOREM ECCLESIE IN *TAN*.

Ego *Ulricus* miles dictus de *Than* tenore presencium duxi dilucide protestandum, quod cum inter Venerabiles Dominum *stephanum* Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ex parte una & *Heinricum clericum* filium meum pastorem Ecclesie in *Tan* *) ex altera super duobus & dimidio jugeribus terre arabilis versus *Offenbach* inter ripas sitis, lis & altercacio verteretur, utraque pars in vicinie judicium compromisit, que dictis Abbati & Conventui prefata jugera sentencialiter adjudicavit ita sane, ut ijdem Abbas & Conventus sex denarios ad Ecclesiam in *Tan* pro censu singulis annis in perpetuum in festo sancti *Martini* solvere teneantur & in hanc sentenciam predictus filius meus cum universis qui aderant concordavit, renuncians omni actioni & juri quod sibi credebat competere in jugeribus antefatis. In cujus rei testimonium & perpetuam firmitatem presens scriptum Abbati & Conventui prelibatis sigillis, meo *Wolframi* patruelis mei & nepotum meorum *Friderici* & *Heinrici* patruelis ipsius contuli roboratum. Affuerunt testes eciam huic facto scilicet

*) *Thannae* oppidum radicibus montis, cui *Engelburgum* insidet, adheret in ipsa aditu per amoenae *vallis Amerinae*, quae *Vogesum* ibi pervium reddit atque ad Lotharingos ducit.

cet *C.* nepos meus & frater *F.* prefcripti. *Ramungus* miles de *Offenbach.* *Theodericus Major* Cellerarius *Anshelmus* fupprior. *H. Mercator* frater *Bert.* *Uterine vallis* & alij plurimi fide digni. Actum Anno Domini. M°. CC°.LX°. octavo.

LXXXIX.

LITTERE SUPER VINEIS IN *BERCZABERN.*

Ego *Ditherus* dictus de *Lindelbollen* junior univerfis Xpi fidelibus prefentem paginam infpecturis eredere fubnotatis. Ad noticiam univerforum tam prefencium quam futurorum cupio pervenire, quod ego & uxor mea *Agnes* de *Grifenftein* felicis recordacionis communicata manu quidquid habuimus in vineis apud *Zabernam* pro remedio animarum noftrarum legavimus Ecclefie beate *Marie* Virginis in *Uterina valle* ubi prefata uxor mea eft ecclefiaftice tradita fepulture. In cujus rei teftimonium, evidenciam & munimen ego *D.* prefatus prefens fcriptum decrevi mei figilli munimine roborandum. Actum Anno Domini M°. CC°. LX° octavo. menfe Aprili.

LITTERE SUPER PREDICTIS VINEIS.

G. nobilis de *Griffenftein* fcire volumus univerfos ad quorum noticiam prefens fcriptum pervenerit, quod ego pro remedio anime fororis mee *Agnetis* legavi Eclefie beate *Marie* Virginis in

in *Uterina valle*, ubi prefata ſoror mea eſt Eccleſiaſtice tradita ſepulture partem ſuam in vineis, quam habuit ante *Zabernam*: ut hoc ratum permaneat, preſentem cedulam fratribus fecimus confirmari Actum Anno Domini M°. CC°. LXVIII. menſe Aprilis.

XC.

LITTERE SUPER DUOBUS URCEIS VINI ET UNA URNA OLEI &c.

Hertwicus divina miſeracione Abbas Monaſterij Clingenſis Univerſis Xpi fidelibus preſentem paginam inſpecturis credere ſubnotatis. Noverint tam preſentes quam poſteri univerſi, quod infirmarius Converſorum *Uterine vallis* comparuit a *Wolframo* dicto *Gylbart* urnam unam olei que de domo ſua & vinea domui adjacente in *Gliszen cellen* infirmarie Converſorum dicti monaſterij *Uterine vallis* omni occaſione remota ſingulis annis in perpetuum perſolvetur ab eis, qui dicte domus ac vinee fuerint poſſeſſores. De quibusdam eciam bonis *Hunfridi* ſculteti & uxoris ejus *juthe* in *Gliszen cellen* *) videlicet quatuor jugeribus vinearum, quorum tria & dimidium in ſteinacher ſita ſunt, & dimidium quod reſiduum eſt in loco, qui dicitur in deme reche, duo urcei duarum amarum vini ſine occaſione qualibet ad idem infirmitorium a ſuis poſſeſſoribus annis ſingulis perpetuo perſolventur. In *Huchelheim* quoque

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 295.*

que ad eandem infirmariam de uno jugere prati & uno jugere & dimidio vinearum sitis in Swarzacker una urna olei singulis annis in perpetuum persolvetur ab illis qui possident ipsa bona. Habent preterea jam dictum infirmitorium & hospitale *Uterine vallis* communiter vineam unam in *Gliszencellen* in loco qui dicitur Ostenacker & duas areas, de quibus areis quinque solid. hall. aut certe alterius cujuscunque monete currentis pro tempore prefatum infirmitorium & hospitale annis singulis perpetuo consequentur. Qui census ut sit certior & infallibilior, dimidium juger vinee dictum phlanzzer titulo subpignoris est adjectum. Ut autem prefata *Uterine vallis* Ecclesia in omne tempus reliquum in suo jure quieta permaneat & secura consistat, & nicholominus nostra Ecclesia gaudeat jure suo, quia omnia bona prescripta in fundo & dominio nostri monasterij sita noscuntur & nostre Ecclesie censum solvent. Ad peticionem Venerabilis Domini *stephani* Abbatis & Conventus *Uterine vallis* predicte hanc paginam nostri sigilli munimine duximus roborandam. Datum Anno Domini M°. CC°. LX°. VIII°. mense Decembri.

XCI.

XCI.

LITTERA DOMINI *HEINRICI* EPISCOPI SPIRENSIS SUPER DONACIONE DOMINE *METHILDIS* BONORUM IN *KUNGESBACH.* *)

H*einricus* Dei gracia ſpirenſis Epiſcopus Univerſis preſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino ſempiternam. Licet nos religioſorum omnium utilitatibus intendere debeamus, debito noſtri officij requirente illorum tamen plus intendere nos debemus, quorum vitam cognovimus ſanctiorem & innocenciam puriorem. Ad univerſitatis veſtre itaque noticiam volumus pervenire, quod nos propter ſincerum affectum, quem erga monaſterium *Uterine vallis* Cyſt. ord. noſtre Dyoceſis gerimus ſpecialem, donacionem quam *Methildis* relicta quondam *Cunradi* dicti *Howenſtein* de *Kungesbach* & *Heinricus* filius ipſorum fecerunt eidem monaſterio de rebus ipſorum mobilibus & immobilibus ſive ſe moventibus & perſonis, gratam ratam gerimus & acceptam ipſamque donacionem, cum omni jure ſpectante ad nos eidem monaſterio *Uterine vallis* auctoritate preſencium perpetuo confirmantes pro remedio noſtre anime & noſtrorum eciam ſucceſſorum. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum preſentibus eſt appenſum. Datum *ſpire* Anno Domini M°. CC°. LX°. IX°. In vigilia Nativitatis beate Virginis *Marie.*

7. Sept.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 310.*

XCII.

LITTERE DONACIONIS BONORUM IN *HEILIGENSTEIN* EX PARTE *BERTHRADIS* ET *H.* FILIJ SUI.

Judices Spirenſis &c. tenore preſencium publice profitemur, quod *Bertbradis* vidua & *H.* Filius ſuus ſcolaris omnia bona mobilia & immobilia que in *Heiligenſtein* *) ſeu ubicunque locorum habent vel ſunt de cetero habituri, pro ſuarum ac parentum eorum animarum remedio, Domino Abbati & Conventui *Uterine vallis* unanimi conſenſu liberaliter contulerunt & eciam coram nobis in manus cellerarii Majoris nomine predictorum Abbatis & Conventus publice reſignarunt, preſentibus Domino Cellerario Majoris Eccleſie, *Cuonrado* dicto *pbeffelino* Canonico ſancti *Germani*, Magiſtro *H.* de *Nicaſtel*, Magiſtro *H. Cimino* prebendario Eccleſie Majoris & aliis idoneis in preſcripte rei teſtimonium convocatis. In cujus rei teſtimonium ad peticionem predicte *Bertradis* & *H* nati ſui preſentem litteram ſigillo noſtro dedimus conſignatam. Actum & Datum Anno Domini M°. CC°. LXIX°. in vigilia *Thome* Apoſtoli.

20. Dec.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 304.*

XCIII.

LITTERE ABSOLUCIONIS DECIME NOVALIUM IN *WANDESHEIM.*

Ego *Ulricus* miles Dominus de *Than* universitati modernorum & posterorum notum facio per presentes, quod cum gravis altercacio diutine litis verteretur inter viros religiosos Dominum *Stephanum* Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ordin. cysterc. spir. Dyoc. ex parte una & *Waltherum* militem de *Salenbach* fidelem meum ex parte altera super decima novalium & duorum mansorum grangie dictorum religiosorum que vocatur *Wandesheim*, quam decimam dictus miles *Wal.* ad se pertinere affirmabat, dictis religiosis semper reclamantibus & asserentibus eandem decimam se octoginta annis possedisse libere & quiete. Item super duabus unciis denariorum spirensium, quas ei dicti religiosi racione minute decime de dicta Grangia annuatim persolverunt, eodem Milite *Wal.* amplius exigente & extorquere volente. Illis item reclamantibus tandem bonorum virorum auxilio & arbitrio per viam juris & diffinitivam sentenciam eadem lis decisa fuit totaliter in hunc modum: Quod precedens dictus miles *Wal.* in medium eidem decime tam de Novalibus quam de duobus mansis cum omni lite habita vel habenda perpetuo renunciavit presentibus religiosis & secularibus viris pluribus & honestis Duas vero uncias denariorum supradictorum spirensium, quas eidem *Wal.* dicti religiosi annuatim

tim racione minute decime de supradicta grangia dederunt, quas a me dictus *Wal.* jure feodi tenebat, dicti religiosi de meo consensu & bona voluntate ab eodem *Wal.* precio & titulo empcionis comparaverunt, me quoque quidquid juris in eadem decima vel denariis videbar habere, cum dicto *Wal.* penitus renunciante. ita ut nullam actionem sive requisicionem super dicta decima hinc inde de cetero moveamus. Ipse autem *Wal.* prelibatas duas uncias denariorum de minuta decima cum quibusdam aliis bonis suis seu videlicet jugeribus agrorum arabilium sitis in banno ville, que vocatur *Durrensebach* juxta *Luterbach* *) in loco qui dicitur briden sigen, cum consensu *petrisse* uxoris sue manu collecta resignans mihi titulo feodi recompensavit & sepedicti religiosi omnes decimas supradictas cum duabus unciis prenominatis absque ulla inposterum reclamacione jure proprietatis perpetuo possidebunt. In hujus rei testimonium & robur inconvulsum ego *Ulricus* Dominus de *Than* supradictus presens scriptum sigilli mei munimen censui confirmandum. Acta sunt hec Anno Domini M°. CC°. LXIX°. in die sanctorum Martirum *johannis* & *Pauli* in Monasterio *Uterine vallis* supradicto.

26. jun.

*) Vid. *Subs. Dipl. Tom.* 10. *peg.* 288.

XCIV.

XCIV.

LITTERE, UT BONA NOSTRA IN *MULHUSEN* SINT LIBERA ET ABSOLUTA AB OMNI EXACTIONE.

Nos *Emicho* & *Fridericus* Comites de *Liningen* omnibus presens scriptum inspecturis salutem & credere subnotatis. Quia in instrumentis Dominorum nostrorum *C.* (a) quondam Spirensis Episcopi ac *H.* (b) ejusdem Ecclesie nunc existentis Episcopi nobis exhibitis plene didicimus bona in villa *Mulnhusen* (c) sita. cujus ville Advocatia ad Nos pertinere dinoscitur, que quondam fuerunt *Zeiszolfi* civis spirensis & que nunc sui heredes possident, debere esse jure libera ab omni exactione vel peticione ipsa sicut debemus ab omni exactione sive peticione libera dicimus & soluta. volentes & nostris Officiatis, qui pro tempore fuerint, sub obtentu nostre gracie firmiter injungentes, ut predictos heredes & eorum successores in eisdem bonis nullatenus inquietent. Datum Anno Domini M°. CC°. LXX°. in die beatorum Apostolorum *Petri* & *Pauli*.

29. Jun.

(a) *Conradi.*

(b) *Henrici* II.

(c) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 290.*

XCV.

XCV.

LITTERE REEMTIONIS DECEM SOLIDORUM HALL. ERGA CONVENTUM SANCTI *LAMPERTI.*

Nos priorissa sancti *Lamperti* Spirensis Dyoc. totusque Conventus ibidem tenore presencium renunciamus omni juri, quod habuimus in bonis *Werneri* dicti de *Richenbach* sitis in *Ettenkoben* *) racione census decem solidorum, Dominum Abbatem *Uterine vallis* & Conventum ibidem libere ac precise a dictis censibus absolventes. In cujus rei testimonium predictis Domino Abbati & Conventui qui nunc bona eadem compararunt, dedimus has litteras sigilli conventus nostri munimine roboratas. Datum Anno Domini M°. CC°. septuagesimo tercio kalendis Maji.

1. Maji.

(*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 302.*

XCVI.

LITTERE DOMINI *RUDOLFI* REGIS ROMANORUM SUPER HEINGEREIDE.

R*udolfus* Dei gracia Romanorum Rex semper Augustus. Universis Romani jmperii fidelibus presentem litteram inspecturis gratiam suam & omne bonum. Regalis excellencia tunc sui nominis

minis titulos ampliat & extollit. cum loca divino cultui dedicata & personas ibidem Domino famulantes benigno favore prosequitur ac eorum justis & racionabilibus peticionibus favorabiliter se inclinat. Accedentes itaque ad nostre Majestatis presenciam Venerabilis Abbas & Conventus fratrum de *Uzerstal* nobis humiliter supplicarunt. quod privilegium eis a *Friderico* quondam Romanorum Imperatore indultum, quod nostris obtulerunt conspectibus, vellemus de benignitate Regia confirmare. Cujus tenor talis est: In nomine sancte & individue Trinitatis; *Fridericus* Divina favente Clemencia Romanorum Imperator Augustus. Si Ecclesiis & Ecclesiasticis viris. . . (vide *Subsid. Diplom. Tom. X. p.* 352.) Datum apud *Haselach* III Idus Novembris feliciter Amen. Nos igitur predictorum Abbatis & ejus conventus devotis & piis supplicacionibus favorabiliter inclinati prescriptum privilegium & singula in ipso contenta cum diffiinitiva sentencia a quondam *Heinrico* Romanorum Imperatore pro ipsis super Almeinda silve ipsi monasterio adjacentis contra rusticos in *Gotramstein* prolata de benignitate Regia confirmamus & scripti presentis munimine innovamus. Nulli igitur omnino hominum liceat hanc nostre confirmacionis seu innovacionis paginam infringere aut eidem ausu temerario contra ire. quod qui facere presumpserit. Gravem nostre Majestatis indignacionem se noverit incurrisse. Signum Domini *Rudolfi* Romanorum Regis invictissimi. Datum apud *Hagenau* Anno Domini

M°.

Mº. CCº. LXXIIIIº. pridie idus julii Indiccione ſecunda. Regni noſtri Anno primo. *)
14. jul.

*) An. Domini M. CC. LXXIII. die S. *Remigii* die Dominica electus eſt Rex *Rudolfus Franckenfurt.* MS.

XCVII.

LITTERE SUPER ABSOLUCIONE MINUTE DECIME PER CENSUS QUATUOR UNCIARUM HALL. IN *WANDESHEIM.*

Nos *Wolframus* & *Petrus* filij *Wolframi* militis de *Than* univerſitati modernorum & poſterorum notum facimus per preſentes, quod cum gravis altercacio litis verteretur inter viros religioſos Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ex parte una & *H.* miltitem dictum *Webelin* de *Rulingesheim* ex patre altera ſuper minuta decima grangie dictorum religioſorum que vocatur *Wandesheim* quam dictus miles jure feodi ex parte noſtra ad ſe pertinere affirmabat dictis religioſis ſemper reclamantibus & aſſerentibus eandem decimam ſe LXXX annis & amplius poſſediſſe libere & quiete nec quidquam aliud niſi quatuor uncias hallenſ. cenſualiter ei debere, tandem de noſtra voluntate & conſenſu bonorum virorum auxilio & arbitrio per viam juris & diffinitivam ſentenciam eadem lis deciſa fuit totaliter in hunc modum. quod dictus miles novem libras hall. a dictis

dictis religiosis sub titulo vendicionis accipiens eidem iuri perpetuo renunciavit nobis quoque cum eodem *H.* omni juri totaliter renunciantibus, quod habere in eadem villa videbamur. Ipse vero *H.* prelibatum jus feodi nostri cum quibusdam alijs bonis suis videlicet tribus areis sitis in *Otdersheim* *) quarum una fuit *H. leporis* & una *H.* dicti *Brachen*, tercia vero sua propria in manus nostras resignans nobis titulo feodi restauravit. Predicti vero religiosi prenominatas quatuor uncias absque ulla in posterum reclamacione in perpetuum possidebunt. Testes autem qui vendicioni huic interfuerunt, sunt Dominus *Fridericus* de *Than*. Dominus *Didericus* de *Lindelbolle* & Dominus *Ulricus* de *Than* & alij quam plures. In cujus rei testimonium presentem litteram sigillo nostro duximus roborandam. Acta sunt Anno Domini M°. CC°. LXX°. quarto.

*) vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 292.*

XCVIII.

LITTERE SUPER QUATUORDECIM TALENTIS OLEI AD INFIRMARIAM MONACHORUM.

Nos *Hertwicus* Miseracione divina Abbas Clingensis Monasterii tenore presencium notificamus Universis, quod Venerabilis pater Dominus *Johannes Uterine vallis* quoddam pomerium in confinio Ecclesie nostre situm, quod vocatur,

Bludderbaum jure hereditario concessit *C.* dicto *Sterre* ejusque successoribus possidendum, ita tamen quod semper senior heredum singulariter succedat in eisdem bonis pro quatuordecim libris Olei in festo *Martini* in infirmitorium Monachorum dicti monasterii annis singulis presentandis. Dictus vero *C.* quedam bona sua pomerio prelibato adjacencia, que fuerunt quondam *H. an deme stade* de consensu heredum suorum coram sacerdote & scabinis Ecclesie in *Gliszencellen* *) in Manus infirmarii prefati monasterii ypothece titulo resignavit tali racione, ut quandocunque idem *C.* & sui successores dictum censum non dederint die memorato prefatus infirmarius bona omnia prenominata in suam potest redigere potestatem. Hec omnia divine remuneracionis intuitu ac ob reverenciam Venerabilium virorum Domini *jo.* Abbatis & Conventus *Uterine vallis* grata & rata habentes sigilli nostri munimine duximus confirmanda in omnibus tamen nostre Ecclesie jure salvo. Actum Anno Domini M°. CC°. LXX°. quarto Mense julio.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 295.*

XCIX.

LITTERE SUPER IIII. SOL. HALL. AD HOSPITALE.

Ego *johannes* miles dictus Dominus de *Meti* tenore presencium ad noticiam Universorum cupio

cupio pervenire, quod Venerabiles viri Dominus *johannes* Abbas & Conventus *Uterine vallis* bona sua sita in *Steinbach* videlicet unum jugerum prati & dimidium situm in loco qui dicitur steinbecher wise & IIII. hallenses censuales super curia sita in eadem villa que contulit eis *Cunratus* filius *Enseln* de *Steinbach* in puram elemosinam, concesserunt *Gotzoni* molendinario de *Hanenbach* suisque successoribus jure hereditario possidenda. Itaque senior heredum singulariter succedat in eisdem bonis pro III. solidis & dimidio sol. hall. ad hospitale ejusdem ecclesie in messe annuatim in die sancti *Jacobi* presentandis. Preterea dictus G. dimidium juger· prati situm in superiori parte dicti prati eorum in manus Magistri hospitalis predicti monasterii coram scabinis Ecclesie in *Hanenbach* ypothece titulo resignavit, sub tali forma, quod si aliquando prelibatus G. vel sui heredes prehabitum censum die non dederint memorato, tunc prenominati Abbas & Conventus bona sibi concessa cum bonis ipsius eis ypothece titulo assignatis in suam possunt trahere potestatem contradiccione qualibet non obstante. Hec omnia ob reverenciam Venerabilium virorum prenominatorum videlicet Abbatis & conventus *Uterine vallis* sigilli nostri munimine duximus confirmanda. Actum Anno Domini M°. CC°. LXXIIII°. mense Decembri.

C.

LITTERE SUPER UNAM URNAM OLEI IN *BOCHINGEN* AD INFIRMARIAM MONACHORUM.

Nos *Johannes* miles dictus de *Meti* & *H.* filius noster tenore presencium ad noticiam Universorum volumus pervenire, quod venerabilis pater Dominus *jo.* Abbas totusque Conventus *Uterine vallis* bona sita in *Bochingen* videlicet curiam & ortum sita ex adverso curie Abbatisse de *Nuen Münster*, que fuerunt olim matrone dicte *Adelheit Gewern*, de quibus bonis ipsa *Adelheit* in censu annuali unum maldrum nucum ad infirmitorium dicti Conventus solvere tenebatur, que eciam bona per negligenciam jam dicti census triennio sed & ob distractionem seu alienacionem duarum domorum torcularis scilicet & horrei ab ipsa curia nec non & aliorum edificiorum destructionem, approbante sentencia scabinorum per manus judicis prefate ville *Bochingen* ab ipsa muliere alienata in possessionem prelibatis Abbati & Conventui sunt adjudicata & jure proprietatis assignata. Hec inquam bona concesserunt *Richardo* de *Bochingen* suisque successoribus jure hereditario possidenda, ita tamen quod semper senior heredum singulariter succedat in eisdem bonis pro Urna olei ad infirmitorium monachorum predictorum in festo sancti *Martini* annis singulis perpetuo assignanda tali interposita pactione quod memoratus *R.* tria talenta hall. infra spacium unius anni expendet ad emendandas structuras curie prelibate. Hijs

Hijs nichilominus adjectum eſt, quod ſi dictus *R.* vel heredes ſui prefixo die cenſum non ſolverint memoratum, bona prehabita in poſſeſſionem Abbatis & Conventus preſcriptorum libere devolventur, contradiccione qualibet non obſtante. In cujus rei certam evidenciam Nos ob reverenciam honorandi Patris Domini *jo.* Abbatis prenominati huic ſcripto Sigilla noſtra duximus appendenda. Teſtes qui huic conceſſioni interfuerunt, ſunt *Hermannus* ſubprior, *Hubertus* Magiſter hoſpitalis, *Jacobus* infirmarius monachi *Uterine vallis. Burkardus* miles, *Sifridus* ſcultetus & *Sifridus* filius ejus, *H.* de *Leimersheim jo. Raſor* de *Landowe. C. Knuſel* hij de *Bochingen* & alij quam plures fide digni in preſcripte teſtimonium convocati. Acta ſunt hec Anno gracie M°. CC°. LXX°. quinto menſe Septembri.

CI.

LITTERE DONACIONIS OMNIUM BONORUM EX PARTE DOMINE *JRMELE* IN *WOLMESHEIM.*

Nos *Marquardus* dictus *Kaufman* advocatus provincialis a ſereniſſimo Dno *Rudolfo* Rege Romanorum conſtitutus tenore preſencium ad noticiam univerſorum volumus pervenire, quod Anno Domini M°. CC°. LXXVII°. feria tercia *) poſt feſtum ſancte Trinitatis Venerabilis Domina dicta *Jr-*

*) 25. Maji.

Irmela de *Wolmesheim* *) accedens ac consistorium judicii Provincialis apud *Landowe* sub forma judicii inquisivit, si ex sentencia juris liceret ei sua bona dare cuicunque vellet, cum secundum formam juris sentenciando adjudicatum est, id posse fieri impedimento quolibet non obstante. Hujus igitur auctoritate sentencie fulta prelibata Domina omnia bona sua que habuit vel in perpetuum habitura est contulit donacione inter vivos ob reverenciam gloriose virginis *Marie* Monasterio *Uterine vallis* in puram elemosinam propter Deum & eadem bona in manus nostras resignata liberaliter peciit ea conventui memorati Monasterii assignari. Nos ergo auctoritate judiciali jam dictum conventum *Uterine vallis* posuimus in possessionem corporalem predictorum bonorum decernentes ea ipsi conventui quiete & pacifice perpetuo proprietatis titulo possidenda omnibus heredibus seu coheredibus sepedicte Domine *Ir.* vel quibuscunque hominibus non valentibus contraire. In cujus legittime donacionis perpetuam evidenciam robur & memoriam hoc publicum instrumentum contulimus conventui prefati Monasterii sigilli nobis a Domino Rege collati munimine roboratum. Actum Anno Domini prenotato coram testibus subnotatis, qui huic donacioni interfuerunt & absque ulla reclamacione in eandem donacionis sentenciam unaniter concordarunt, quorum aliquos duximus ipsis nominibus exprimendos, qui sunt: *Eberhart Gleffers-*

munt.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p.* 296.

munt. *Eberhart* de *Mulnhusen*. *Johannes* de *Heinvelt* & *Waltherus* frater suus. *Anshelmus* de *Wormacia*. *Alvolc* de *Lachen*. *Cuno* & *Hugo* de *Zeizenkeim*. *Bamunt*. *Cunradus* de *Altdorf*. *Wolferus*. *Heinricus* de *Banacker*. *Bert*. de *Schiverstat*, hii omnes milites. *Wernherus* advocatus de *Bullenkeim*. *Hermannus* advocatus de *Sibeltingen*. & alii quam plures fide digni.

CII.

LITTERE SUPER SEX MALDRIS SILIGINIS ET DUALI PARTE UNIUS MALDRI IN *BARBELRODE* AD PITANCIAM.

Nos *Johannes* miles dictus de *Meti* tenore presencium ad noticiam Universorum volumus pervenire, quod *Cuonradus* de *Barbelrode* & uxor sua heredesque ipsorum tenentur viris religiosis Abbati & Conventui *Uterine vallis* annuatim infra Nativitatem beate *Marie* & festum sancti *Martini* seu usque ad octavam diem post *Martini* sex maldra siliginis & dualem partem unius maldri mensure Wizenburgensis in ipsa villa *Barbelrode**) perpetuo sine impedimento quolibet presentare de bonis ibidem sitis, videlicet molendino, pistrino, prato, orto & pomerio, que bona prefatus *Cuonradus* & uxor sua predictis Abbati & Conventui ypothece titulo assignarunt quod vulgo dicitur underphant tali interposita condicione, ut si

*) Vid. *Subs. Dipl.* *T. V. p.* 327.

ſi quando penſionem preſcriptam termino non ſolverint prenotato, tunc bona ypothece titulo obligata cedent clauſtro *Uterine vallis* perpetuo proprietatis titulo contradiccione qualibet non obſtante, ſenior quoque heredum ſingulariter ſuccedet in eisdem bonis. Prelibati eciam *Cuonradus* & uxor ſua obligaverunt ſe ſuoſque heredes ad univerſa preſcripta tenenda ac ſolvenda Conventui *Uterine vallis* in preſencia *ſwicgeri* ſculteti predicte ville coram teſtibus ſubnotatis qui fuerunt in preſcripte rei teſtimonium convocati videlicet, *Hugo* miles de *Barbelrode*. *C.* miles ſuus cognatus. *Symon* miles de *Mulnboven* & *H.* filius ejus. *H.* dictus *Waſeger* de *Bullenkeim* & filius ſuus *H.* Nos igitur in hujus facti eternam evidenciam ad peticionem parcium huic ſcripto ſigillum noſtrum duximus appendendum. Actum Anno gracie M°. CC°. LXXVII.

CIII.

LITTERE SUPER BONIS IN *DAMHEIM* QUOD SINT ABSOLUTA AB OMNI EXACCIONE SEU PRECARIA.

Nos *Marquardus* Officialis judicii Provincialis a ſereniſſimo Domino *R.* *) Rege Romanorum conſtitutus tenore preſencium ad noticiam Univerſorum volumus pervenire, quod altercacio & materia litis dudum vertebatur inter viros reli-

*) *Rudolfo.*

religiosos Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ex parte una & rusticos de *Damheim* *) ex altera super eo, quod villani prefate ville exactiones seu precarias bonis ipsorum in eadem villa sitis contra justiciam imponere contenderunt. Qua querimonia ad Nos delata ex diversis allegacionis ab utraque parte prolatis tandem in presencia nostri ac testium subscriptorum legittimo testimonio probatum ac per juris sentenciam diffinitum est, quod bona Dominorum *Uterine vallis* in villa prenotata tam ex temporis prescripcione quam ex antiqua consuetudine sint ab omni exactione libera & quieta sub tali condicione ut si prelibati Abbas & Conventus bona predicta sub sua cultura habere voluerint, nullis exactionibus seu precariis solvendis cuiquam tam de se quam de bonis sint ullatenus obligati. Si vero rusticis ipsa bona excolenda locare decreverint, hii Dominis suis servient de suo corpore non de bonis. Nos ergo rei veritate comperta prescriptam sentenciam diffinitivam tanquam justam & racionabilem presentis scripti ac sigilli nostri patrocinio confirmavimus, presentibus juratis ejusdem ville ac aliis fide dignis, qui omnes sine ulla reclamacione in eandem sentenciam concordarunt. Quorum hec sunt nomina videlicet, *Sigulo* de *Dambeim*. *Hugo Cuonrat* & *Cuonrat*. *Johannes*. *Cuonradus* colonus claustri prenominati. hii jurati de predicta villa. Item de *Burnheim Cuonradus* advocatus. *Volzo preco*. *Volzo rufus*. Item C. Burggravius de *Trivalli*. *Hermannus* advocatus de *Sibeltingen*. *Fri-*

O 5 *deri-*

*) Vid. *Subs. Dipl.* T. X. p. 299.

dericus jude. *Fridericus* de *Nuzzdorf* & alii quam plures fide digni in prescripte rei testimonium convocati. Acta sunt Anno Domini M°. CC°. LXX°. VIII.

CIV.

LITTERE SUPER DECISIONE LITIS INTER NOS ET VILLANOS DE *OFFINBACH* SUPER ALMEINDA.

F*ridericus* Comes de *Liningen* judex Provincialis a serenissimo Domino *Rudolfo* Romanorum Rege constitutus presencium inspectoribus credere subnotatis. Tenore presencium ad noticiam Universorum volumus pervenire, quod cum jam dudum inter viros religiosos Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ex parte una & Universitatem villanorum de *Offenbach* *) ex altera litis & discensionis materia verteretur propter limitem, quem dicti Villani asserebant debere se habere pro Almenda tendentem per prata Abbatis & Conventus predictorum, ipsis reclamantibus tandem, quod eadem lis sine strepitu judicii sopiretur, accedente consensu benivolo & unanimi utriusque partis inter ipsos talis commutacio seu concambium est initum & admissum, quod ipsi villani contulerunt, tradiderunt & resignarunt in manus Abbatis & Conventus Almeindam sitam in loco amme sacke volgariter nuncupato, que

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 291.*

que incipit ab inferiori parte bruel Gelphrat & tendit usque ad superiorem partem ejusdem bruwel, & nichilominus renunciaverunt pro se & suis heredibus omni questioni, actioni seu juri sibi ex quacunque causa in ipso limite competenti. Hec inquam prescripta bona tradiderunt ipsis perpetuo proprietatis titulo quiete & pacifice possidenda, promittentes eis facere Warandiam debitam & consuetam sub tali forma ut in prehabitis bonis & eciam in aliis juxta sitis ipsi villani de cetero nullum omnino jus habeant preter decimam que dabitur ad locum debitum & consuetum. Preterea in recompensam & restaurum bonorum predictorum sepedicti Abbas & Conventus contulerunt & resignaverunt memoratis villanis bona subscripta, que sita sunt in hiis locis videlicet in den Lochern tria jugera prati. Item I. in *Hagelvurthe*. Item sex & tercia pars jugeri hinder der *Hart*. Item unum & dimidium imme *Ratzenbigen*. Item duo & dimidium apud superius molendinum. Item septem imme langenloche. predicta jugera sunt prata. Item I. jugerum agri oben windec der Geilen gaszen. Item septem jugera eirden oben windic der oberen mülen. Item I. jugerum prati infra *Hagelvurth*. Item viginti octo jura lignorum in silvam communem. que bona omnia villani de *Offenbach* titulo proprietatis possidebunt, exceptis hiis que loco prioris Almeinde ad communem usum deputaverunt, in quibus communionem habebunt supra memorati Abbas & Conventus de bonis suis in *Offen-*

bach

bach prout in priori Almeinda habuisse publice dinoscuntur. Hec omnia & singula prenotata sollempnes nuncii & procuratores ad hoc mandatum ab utraque parte habentes in presencia officialis nostri *Marquardi* advocati in judicio provinciali constituti professi sunt resignantes jam dicta bona ex utraque parte in manus ipsius officialis nomine nostro, & petentes ea prout superius expressum est, partibus vero proprietatis titulo assignari. Qui officialis auctoritate regia & nostra locavit utrasque partes in possessionem corporalem dictorum bonorum. Nos igitur ad peticionem parcium prescriptum concambium rite & racionabiliter celebratum & a militibus comprovincialibus ad evidenciam premissorum convocatis per sententiam diffinitivam legittime comprobatum duabus litteris super eo confectis unum tenorem continentibus censuimus roborandum, utrique parti unam dantes, quibus sigillum nostrum una cum sigillis venerabilium Dominorum Abbatum Clingensis monasterii & *Uterine vallis* ac Prepositi Herdensis apposuimus ad robur & evidenciam premissorum. Acta sunt hec publice Anno Domini M°. CC°. LXXIX°. Idus junii *) in judicio provinciali presentibus testibus sub notatis, qui sunt, Domicellus *Emicho* de *Liningen*. Dominus *Johannes* de *Meti* & *H.* filius ejus. *Burkardus* Cappellanus noster. Hii milites *Theoderticus* de *Laufense*. *Eberhardus* de *Mulnhusen*. *Cuno* & *Hugo* fratres de *Zeizzenkein*. *Otdo* de *Herges*-

*) 13. junii.

gesheim. H. de *Banaker. Ramungus* de *Offenbach* & *Gerhardus* frater ejus. *Abbelo. Wilhelmus* marſcalcus. *Wolferus. C.* de *Altdorf. Burkardus* de *Bochingen. Anshelmus rither.* Hii advocati *Wernherus* de *Bullenheim. Hermannus* de *Sibeltingen. Cuonradus* de *Albrethswilre* dictus *Smaltz. Rudegerus* preco judicii & alii quam plures fide digni in preſcripte rei teſtimonium convocati.

CV.

LITTERE ABSOLUCIONIS BONORUM IN *BUBENWILRE* AB OMNI IMPETICIONE CENSUS SEU JURIS QUOD DICITUR *YMESPHENNINGE.*

Nos *Fridericus* miles dictus de *Tan* tenore preſencium proteſtamur & conſtare volumus univerſis, quod villani de *Bubenwilre*, cujus ville jurisdiccio ad Nos pleno jure ſpectare dinoſcitur, in figura judicii eiusdem ville viros religioſos Abbatem & Conventum *Uterine vallis* traxerunt in cauſam & inpetebant pro dando jure quod vulgo dicitur Dishephenninge de bonis ſuis ſitis in *Altenvorſt*, que bona ijdem Abbas & Conventus ex donacione ſeu legacione felicis memorie Domini *Hugonis* militis de *Bellenheim* dicti *Hauern* *) jam dudum vero proprietatis titulo poſſederunt. e contra dicti Abbas & Conventus legitimo teſtimonio comprobaverunt & per ſentenciam ſcabinorum ſeu

*) Vid. *Subſ. Dipl. T. X. p.* 291.

ſeu juratorum ejusdem ville confirmarunt, quod bona prelibata tam ex donatoris libertate, quam ex temporis preſcriptione ab omnibus cenſibus ſeu juribus quocunque vocabulo cenſeantur, perpetuo libera eſſe debeant & ſoluta, quam ſentenciam rite & racionabiliter latam, utpote juri conſonam preſentis ſcripti ac ſigilli noſtri patrocinio confirmamus dantes has noſtre auctoritatis litteras conventui *Uterine vallis* in teſtimonium predictorum. Actum Anno Domini M°. CC°. LXX°. octavo.

CVI.

LITTERE SUPER SEDECIM AMIS VINI AD HOSPITALE NOSTRUM IN *ARBOTSHEIM*.

Nos ſoror *P.* Abbatiſſa totuſque Conventus Monialium in *Ponte ſalutis* tenore preſencium publice profitemur, quod Anno Domini M°. CC°. LXXX°. frater *Tbe.* converſus *Uterine vallis*, Magiſter hoſpitalis ibidem redditus perpetuos ſedecim Amarum vini ad nos ex donacione *Wolferi* militis devolutos nomine hoſpitalis dicti Monaſterii a nobis comparavit pro ſumma pecunie, quam profitemur ab ipſo nomine ipſius clauſtri recepiſſe & in uſus noſtri Monaſterii convertiſſe, quos etiam redditus eidem fratri *Tbe.* nomine hoſpitalis dicti Monaſterii in villa *Arbotsheim*, ubi ſitus eorum eſt, tradidimus & reſignavimus perpetuo

pro-

proprietatis titulo possidendos, nec quidquam de hiis fratri suo, ut, *Hugelino* de *Annewilre* *) seu cuiquam hominum preterquam hospitali prefato vendidimus, nec ab eis quidquam percepimus occasione bonorum predictorum, prelibatumque vinum tali pena vallatum fuit, quod si quo anno dicta vini pensio ad alios usus quam ad solacium infirmorum in ipso hospitali decumbencium converteretur, eodem anno ipsum vinum in nostrum infirmitorium daretur pro solacio infirmorum & hoc lege perpetua servaretur sub hac forma bonis predictis venditis solutis & resignatis ac aliquibus annis quiete ab ipso hospitali possessis & perceptis, Venit frater *Th.* sepedictus ad felicis memorie Dominam *Bernheidim* ante nos Abbatissantem & Conventum dicens se missum ab Abbate & Conventu *Uterine vallis*, quod omnino falsum fuisse postea comperimus portansque litteras continentes, quod dicta pensio frati suo attinere deberet, rogavit ex parte Abbatis & Conventus sui sibi sigillari, cui tanquam veraci homini dicta Domina Abbatissa & Conventus credentes litteras sigillaverunt, compertoque postea quod ipse littere sine scitu & voluntate sepedictorum Domini Abbatis & Conventus callide fuerint extorte, ipsas tanquam falsas dicta Domina Abbatissa dum adviveret litteris patentibus revocavit, sed & nos que hiis omnibus interfuimus una cum conventu nostro vivo testimonio & hiis litteris patentibus predictas litteras falsas revocamus & pronunciamas irritas penitus & inanes, parate ad prescripta

*) Civitas formae quadratae quam dividit *Queicha*.

ta omnia obtinenda prestare corporale, si necesse fuerit, juramentum. Hec profitemur sub attestacione presencium litterarum, quibus sigillum nostrum appendimus in testimonium premissorum.

CVII.

LITTERE SUPER BONIS IN *WIZZENBURG*.

Notum sit singulis & Universis, quibus exhibitum fuerit presens scriptum, quod Magister *Erlewinus* pro salute anime sue Monasterio *Uterine vallis* contulit tradidit & resignavit donacione inter vivos curiam suam in *Wizzenburg* & vineas in plantario ibidem, particulam vineti in monte de *Wilre* sub hiis condicionibus verum tamen inter positis, quod Nos Abbas & Conventus predicti Monasterii tenebimur sibi assignare altare in nostro cenobio, ubi aliquis sacerdos de nostris celebrabit cotidie, cum licitum fuerit, missam pro defunctis in remedium anime sue & omnium fidelium defunctorum & nomen ejus in Canone libri, missalis eiusdem altaris ascribetur *) ut ejus perpetua memoria habeatur. Item obtinebimus eidem in generali capitulo nostro communionem & participacionem cunctorum bonorum que fiunt per universum ordinem nostrum in vita sua pariter & in morte, facientes eidem sicut uni de fratrum nostrorum gremio existenti. Preterea antedic-

*) Ubi fit Memento Defunctorum.

tedictus Magister *Erlewinus* in curiis hubariis in quibus prenotata bona jure censuali recipienda sunt, prout in jure civili expedit & consuetum est, prelibatis Abbati & Conventui *Uterine vallis* quiete ac pacifice resignavit & ipsos in nudam possessionem eorundem bonorum intrare permisit. Adjectum est eciam premissis, quod licet ei ex parte nostra redimere necessitatem suam de supradictis bonis, si tamen evidens & urgens fuerit necessitas quoquo modo. Ut autem hec rata & inconvulsa in antea permaneant, desideramus & petimus presens scriptum sigillorum Domini Abbatis Wizenburgensis & ibidem tocius civitatis munimine roborari. Nos Abbas de *Wizenburg* & Universitas civium ibidem profitemur hec esse vera sub attestacione sigillorum nostrorum, que ad peticionem venerabilium virorum Abbatis & Conventus *Uterine vallis* & prefati Magistri *Erlewini* huic instrumento publico duximus appendenda in robur & testimonium prescriptorum Ecclesie Wizenburgensis in omnibus jure salvo. Testes, qui huic resignacioni interfuerunt, sunt. *Ysenbardus* Cellerarius. *H.* plebanus de sancto *Johanne*. *Volcmarus* pastor Ecclesie in *Odensheim*. *Billungus* pastor Ecclesie sancti *Michaelis* & alii quam plures. Actum & Datum Anno Domini M°. CC°. LXXX°. mense Majo.

CVIII.

LITTERE DOMINI *H.* DE *BANNACKER* CONTRA RUSTICOS QUOD DEBET NOS DEFENDERE TUERI ET MANUTENERE.

Nos *Heinricus* miles dictus de *Bannacker* *) ex parte ſereniſſimi Domini *Rudolfi* Regis Romanorum judicio provinciali preſidentes tenore preſencium ad noticiam univerſorum cupimus pervenire, quód Anno Domini M° CC° LXXX° II°. feria tercia proxima poſt feſtum *Martini*, Viri religioſi Dominus *Arnoldus* Abbas & Conventus *Uterine vallis* conſtituti in judicio coram nobis conqueſti ſunt, ſe multipliciter moleſtari a ruſticis in *Gotrameſtein* & eorum complicibus qui Heingereide vulgariter nuncupantur ſuper communione ſilve que vocatur Almeinde, in qua uſuarium plenum ſe habere probaverunt tam ex debito preſcriptionis centum & triginta annorum quam ex tenore privilegiorum ſibi indultorum a glorioſis Imperatoribus & Regibus videlicet *Friderico*, *Heinrico* & *Rudolfo* que coram nobis lecta ſunt & de verbo ad verbum expoſita in judicio provinciali. Quibus auditis & diligenter perſpectis milites ſubnotati & provinciales noſtri, qui tunc judicio intererant, a nobis requiſiti ſub debito juramenti ſui quod pro pace provincie fecerant, ſentencialiter diffiniendo pronunciaverunt dictos Abbatem & Conventum manutenere, defen-

*) Confer. *Schöpfflini Alſatia illuſtrata T. 2. p. 127. & 606.*

defendere & tueri in possessione ejusdem silve tam diu quo usque secundum juris ordinem fuerint evicti in prenotata silva jurisdiccionem & plenum usuarium non habere, quam sentenciam diffinitivam utpote justam ac racionabilem gratam & ratem habentes auctoritate regia & nostra confirmamus & sigilli nostri testimonio communimus in robur perpetuum premissorum. Testes, qui huic judicio ac sentencie interfuerunt, sunt Dominus *Walramus* comes *Gemini pontis*, *Eberhardus* de *Mulnhusen*, *Johannes* de *Wachenheim*, *Symon* de *Mulnhoven*, *Ramungus* de *Offenbach* & *Gerhardus* frater suus, *Cuno* de *Zeizenkeim* & *Hugo* frater suus, *Bobbelman*, *Bertoldus* de *Schiversiat* & *Waltherus Snitelin*, *Wilhelmus* de *Mumenheim*, *Sigelo* de *jugenheim*, *Berhuseln* & *Anshelmus* de *Knutelsheim*.

CIX.

LITTERE DOMINI *F.* COMITIS DE *LININGEN* SUPER CONFIRMACIONE SENTENCIE CONTRA RUSTICOS.

Ich der greue *Friderich* von *Liningen* Lanfaut von mines herrn des Romischen Kunig *Rudolfes* wegen, tun kunt allen den die diesen brief gesehent und gehorent iemer me. Daz ein misschulle wart zuschen dem Abbote *Arnolde* und samenunge von *Uzerstal* enisite und den Luiten von *Gotarmestein* und den andern dorfen allen den

 die

die zu der heingereide horent ander site ume die gemeinschaft die daz vorgenante Closter uffe den gemeinen walt der die heingereide heizet haten, des kamen sie bedesite an daz Lantgerethe zu *Luterames forst* vor herrn *Heinrichen* von *Bannacker* der von des Riches wegen an minerstat Lantrihter was unn zu gerihte saz. und vervorsprecheten sich bedesite unde kam mit rechtem urteil dar zu daz sie ein ander gelobeten reht zu geben und zu nemen als in die ritter deilten. da leukenten die von der heingereiden die da die heingereite vor antwerten deme closter der gemeinde und des rehtes daz sie mit in uffe den gemeinen walt der die almende heizet haten da wart herteilet dem Abbote und der samenunge mit rehten urteile ane rehte widersprache mohten sie bereden die gemeinschaft uffe die vorbenante almende alse reht were des solten sie geniezen. dez wart in bedesite ein dac gemaht von deme dage uber vierzehen naht und daz geschah von unsers herren geburte tusen jar zweihundert jar, ahtzic jar in deme dritten jare an deme nehesten dinsdage nach deme zwolften dage. von deme dage uber vierzehen nach daz was an deme nehesten dinstage vor unser vrowen hochgezit die da heizet die Lichtmesse. da kamen sie bedesite vor daz Lantgerichte zu *Lutrames vorst*, da berette der Abbot und die samenunge von *Uzerstal* nach deme urteile daz in geuallen was rehte gemeineschaft zu al irme rihtlichen nutze uffe die vorbenante Almende darumbe die missehullen, was als in die rittere teil-

teilten uf den eit und alſe ſie zu rehte ſolten. Und behabeten da mit rehteme urteile die gemeinſchaft uffe die vorgeſprochen almende als ir hantfeſten hant die ſie hant von Kunigen und von Keiſern. und daz ſie des riches vaut dar uf durch reht ſchirmen und heien ſol iemer me zu al irme rihtlichen nutze. Und behabeten auch ſie mit urteile daz in der rihtere der von des riches wegen daz gerihte beſaz durch reht ſolte geben einen brief zu einem ewigen urkunde aller der ſachen die hie vorgeſchriben ſint mit ſime Ingeſigele und mit der Lantherren und Lantrittere Ingeſigele die an deme Lantgerihte gegenwertic waren da diz geſchach und dieſe urteil uf irn eit alle lobeten daz ſie reht weren. die in auch werden mit namen und mit urteile zu gezuge geben des ſie gude hantfeſten hant. Und behalteten ſie auch mit urteile von ich von des riches wegen ein Landrichter was und gegenwertic imme lande nit enwas daz diz geſchach ſwanne ich wider zu Lande keme und herfure daz dieſe urteil recht weren ſo ſolt ich durch reth dar uber einen brief geben mit mime Ingeſigel zu einem ewigem urkunde. Darube von dieſe urteil alle alſo gar rihtliche vollebracht ſint daz ſie nieman mit rehte verſprechen mac, ſo gab ich deme Abbete und der ſamenunge alſe mir daz urteil geuallen was dieſen mit minem Ingeſigele von des Landgerihtes wegen zu einer ewigen ſtedekeit aller der dinge die hie vor geſchriben ſint. Und gab in uffe der vorgenante almende da uf ſie mit rechtem ur-

teilen hant behabet ganze gemeineſchaft zu alle me irme rithlichen nutze des riches ſchirm vriden und ban von des riches wegen iemer me.

CX.

SENTENCIA DATA CONTRA RUSTICOS IN GENERALI JUDICIO PER UNIVERSOS MILITES.

Ich *Heinrich* von *Bannacker* Lanſaut von mins herren des Romeſchen Kunig *Rudolfes* wegen an mins herren des greven *Friderichbes* ſtat von *Liningen* dun kunt allen die dieſen brief geſehent unde gehorent imerme. daz ein miſſe hulle wart zuſchen dem Abbote *Arnolde* und der ſamenunge von *Uzerſtal* einſitde. und den Lutden von *Gotamerſtein* und den andern dorfern allen. die zu der heingereide horent anderſitde, umbe die gemeineſchafft die daz vorbenante cloſter uffe dem gemeinen walt der die heingereide heizet haden. des quamen ſie bedeſithe vor mich an daz Lantgerehte da ich von des riches wegen zu gerihte ſaz. zu *Lutermesvorſt.* und vor fur ſprechetden ſich bedeſitde und quam mit rehteme urteile dar zu ſie einander gelobeten reht zu geben und zu nemene als in die ritder deilten, da Leukenthent die von der heingereiden di da di heingereide vor entwerthent deme cloſter der gemeinden und des rechtes, daz ſie mit in uffe dem gemei-

meinen walt der die almende heizit iahen und hathen. da wart her teilet deme Abbetde und der ſamenunge mit rehtem urtdeil ane rethe widerſprache mohten ſie bereden die gemeinſchaft uffe die vorbenante Almende alſó reht were, des ſolten ſie genizen des wart in bedeſide ein dac gemacht von deme dage uber vierzehen naht, und daz geſchach von unſers herren geburte duſent jar. zweihundert jar ahtzic jar imme dritten jare an deme neheſten dinſtage nach deme zwolften dage. *) Von deme dage uber vierzehen dage daz was an deme neheſten dinſtage **) vor unſer vrowen hohgezit die da heizit die Lihtemeſſe, da quammen ſie bedeſide vor daz Lantgerethe zu *Lutermesvorſt*, da beretde der Abbote und die ſamenunge von *Uzerſtal* nach deme urteil dez in geuallen was rehte gemeineſchaft zu alleme ir rihtlicheme nutze uffe die vorbenante almende darube die miſſehule was, als in die ritdere deilten uf den eit, und alſo ſie zu rehte ſolten und behabeten da, mit rehtem urteil die gemeineſchaft uffe die vorgeſprochen Almende als ir hantfeſtin hant, die ſie hant von Kunigen unde von Keiſern und ſie des Riches vaut daruf durch reht ſchirmen und heigen ſol iemerme zu al irme rihtlicheme nutze. Und behabeten auch ſie mit urteil daz ich in ſolte durch reht von des Lantgerihtes wege geben einen brief zu eime ewigen urkunde aller der ſachen die hie vorgeſchriben ſint mit mime Ingeſigel und daz ich mit in bitden

 ſolte

*) 12. jan.
**) 26. jan.

ſolte die Lantherren und die Lantritder die gegenwertic an deme Lantgerihte waren da diz geſchach und dieſe urteil uf irn eit alle lobeten daz ſie reht weren daz ſie ir Ingeſigele hingen an dieſen brief zu einer ewigen ſtedekeit. Darumbe von diz allez mit rehem urteil zu gangen iſt, ſo gab ich dem Abbote und der ſamenunge dieſen brief beſigelt mit mime Ingeſigele und mins herren des greuen *Emichen* Ingeſigele und hern *withe grauwen* des rihters von *Spire* den min herre der Biſchof von *Spire* dar ſante zu urkunde an ſine ſtat. und herrn *Johannes* von *Metze* der dum herre iſt zu *Spire*, und herrn *Sigeln* von *Hagenowe*. und herrn *friderichcs* von *tan*. und herrn *knehtels* von *Berwatſtein* und herrn *Johannes* von *Lichtenſtein* und des Marſchalkes von *Kanel* und herrn *Rannunges* von *Offenbach* die hingen all ir ingeſigele an dieſen brief zu einem ewigen urkunde. wir der greve *Emiche* von *Liningen* und herr *Withegowe* der rihter von *Spire*. herr *Johannes* von *Metze*, herr *Sigele* von *Hagenowe*. herr *Friderich* von *Than* der *Knehteln* von *Berwotſtein*. herr *Johannes* von *Lichtenſtein* der Marſchalg von *Kanel* herr *Ramung* von *Offenbach* veriehen mit unſern Ingeſigelen daz diz ein gantze warheit ſie, Darzu worden deme cloſter dieſe ritther zu gezuge geben, herrn *Cunrat Murſal* von *Than*. herr *Eberhart* von *Mulnhuſen*. herr *Bopelman* herr *Symon* von *Mulnhoven* und ſin ſuon herr *Heinrich*, herr *Eckebreht* von *Rorbach*, und ſine dochtermanne bede her *Arnolt* und auch *Arnolt*. herr *Kuno* von

Zei-

Zeizenkeim und ſin bruder herr *Hug.* herr *Erhart* von *Offenbach.* und herr *Appele.* herr *Erphe* von *Wingarten* herr *Berhuſeln.* herr *Sigele* von *Ingenheim.* und herr *Otdo* von *Ingenheim* herr *Cuonrat* von *Hohenſtat.* herr *Wilhelm* von *Milmesheim.* herr *Berthol*t von *Schiuerſtat.* und ſin bruder herr *Gerhart*, herr *Eberhart* von *Musbach* herr *Sickeman* und ſin bruder herr *Eberhart Snidelauch* herr *Eberhart* von *Rnppretbesburg.* herr *Cunrat* von *Altdorf* und herr *Cunrat* der junge. herr *Billung* von *Vorhenloch.* herr *Cunrat* von *Othersheim* herr *Rudolf* von *Otterbach* herr *Cunrat* von *Appenhouen.* herr *Berdolt Zinko.* und ſin ſuon. herr *Cunrat.* herr *Hug* von *Roode* und herr *Wernher* der vaut von *Bullenkeim.* darzu von der wider parten di di heingereide vorent wertenden waren da gegenwordic di diſe urtheil hortden mit namen. von *Sibeltingen. Herman* und ſin bruder *Bertold Veldung. Wolfeln. Herburt. Cunrat Wizeler*, und ſin ſuon *Volmar. Cunrat Keiſer. Volmar Munchewilres* ſuon. *Arnolt. Heinrich Seizebart*, *Hertwig* der Scheffener von *Albrethswilre*, *Cuonrat* der alte vaut, *Cunrat Smaltz. Diderich* der Schultheitze, *Friderich* der Iunge *Sigelo* von *Gotermeſtein*, herr *Marquart* der ritter. herr *Drutwin Welpf. Cuonrat Orheter.* von *Franken wilre Heinrich. Heinderich Diderich Dirbecher C. Bonlender*, *Heinric Vilman Richardes* dohterman. *Sigele. Menzel* und ſin bruder. von *Auzdorf* herr *Gerung* der rither. *Hagene* und ſin bruder *Johann Phenner*, *Bertolt* der ſchultheize. *Meingoz. Benze.* C. der *Suter. Helwic Cuonrat*

Keller. Frizemann. herr *Suter. Clobelauch. C.* der Smit der *Ditherichen* ſuon. *Rudeger* der *Swap.* von *Hanenbach. Valke* und *Heinrich* ſin bruder der muller. *Canz* der viſcher. In *Grevenhuſen Sifrit.* von *Rodenbach Heideker* und *Wernher* von *Steinbach. C. Bider Brucken.* von *Kanskirchen* herr *Dankrat* und *Snidewint.* von *Kolkenbach. Bertholt* und *C.* Steinmeze. dieſe waren von der wieder parten alle gegenwordic an deme Lantgerihte. da diſe urteil worden gegeben. Da nach was da manig bider man der diz ſach und horte, und dieſe urteil lobethen daz ſie weren reht.

XCI.

LITTERE SUPER QUIBUSDAM BONIS EMPTIS ERGA *NYCHOLAUM* DE *ANTDENWILRE.*

Nos *Cuonradus* miles dictus de *Obſenſtein* tenore preſencium publice profitemur, quod *Nycholaus* de *Antden wilre* noſter ſervus & uxor ſua *Werndrudis* bona ſua que habuerunt in Marchia ville *Ofenbach* *) Anno Domini M°. CC°. LXXX°. quarto. in craſtino *Johannis* & *Pauli* **) videlicet x jugera agri & dimidium. unum juger prati juſto vendicionis titulo pari conſenſu & communicata manu vendiderunt, tradiderunt & in figura judicii dicte ville publice reſignaverunt viris Religioſis Abbati & Conventui *Uterine vallis* perpetuo pro-

*) Vid. *Subr. Dipl. T. X. p. 291.*
**) 27. jun.

proprietatis titulo possidenda, omnibus suis heredibus & coheredibus seu quibuscunque hominibus non valentibus contraire & hujusmodi contractum tam legittimum impedire, pro XIX. libris hallens. minus duabus unciis, quas dictus *N.* profitetur se recepisse & in usus suos convertisse. In hujus igitur contractus evidenciam presentem litteram contulimus prelibatis viris religiosis emptoribus nostri sigilli munimine roboratam. Actum Anno & die prenotatis.

CXII.

SUPER LITE SEDATA DE PRATO IN *GEROLTSHEIM* SITO.

Nos *Symon* Dei gracia Episcopus Wormaciensis tenore presencium ad noticiam Universorum volumus pervenire, quod cum dudum inter viros religiosos Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ex parte una & Universitatem ville *Dirmestein* *) ex altera super prato dictorum Abbatis & Conventus sito apud villam *Geroltsheim* & via seu limite adjacente litis materia verteretur, tandem Anno Domini M°. CC°. LXXX°. quinto in die sancti *Udalrici* **) dicta lis taliter est decissa mediantibus viris nobilibus & honestis, quorum nomina sunt subscripta, quod videlicet prelibati Abbas & Conventus in reliquum utantur prato suo

*) Duabus horis a civitate Wormatiensi distans.
**) 4. jul.

suo omni genere utilitatis sibi competenti prout aliis suis pratis adjacentibus uti solent. nec predicti villani vel eorum successores ipsos super predictis de cetero aliquatenus inpulsabunt. sed & sepedicti Abbas & Conventus renunciaverunt omni actioni seu juri quo ipsos villanos super predicta lite seu limite possent inposterum inpulsare. In cuius rei testimonium nos rogati a partibus hec coram nobis publice profitentibus sigilli nostri munimine roboravimus presens scriptum. Actum Anno Domini prenotato coram testibus subnotatis, qui sunt *Gerbardus Smuceln. jacobus* de *Ostein. jacobus* de *Ebestein. jacobus* de *Muterstat. ja. Grucke. Anshelmus in porta* & alii quam plures fide digni in prescripte composicionis testimonium convocati.

CXIII.

LITTERE DONACIONIS, QUOD BONA IN *QUEICHEIM* DEBENT CEDERE DECUMBENTIBUS.

Nos frater *Arnoldus* dictus Abbas totusque Conventus *Uterine vallis* tenore presencium ad noticiam Universorum volumus pervenire, quod cum Venerabiles & dilecte in Xpo matrone *Heidendrut* & *Methildis* sorores nobis Anno Domini M°. CC°. LXXX°. quinto Universa bona sua sita in marchia ville *Queicheim* *) titulo donacionis inter

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 291.*

ter vivos donaverint in remedium animarum suarum & omnium progenitorum suorum pro ipsarum beneplacito disponenda, nos in recompensam benivole ac nobis exhibite ipsarum voluntati in omnibus obtemperare volentes promittimus per presentes, quod ipsis ex hac vita migrantibus quinquaginta sex maldr. siliginis de predictis bonis annuatim lege perpetua dabimus & eque dividemus in infirmitoria nostra videlicet monachorum viginti octo & conversorum totidem, ut in singulis infirmitoriis omnibus ebdomadibus dimidium maldrum siliginis a quolibet infirmario ad solacium & meram necessitatem decumbencium lecto & eorum qui evidenti debilitate compulsi mensam communem tenere non possunt, convertatur. Ut omni eorum necessitati competenter subveniatur, exclusis ab hoc solacio sanis omnibus, quod solis graviter infirmis indultum est sub tremendo judicio & teste consciencia infimariorum & servitorum qui ipsis decumbentibus ministrant, qui singulis mensibus de annona recepta videlicet singuli de duobus maldris Priori, supriori & quatuor senioribus de Domo reddent computacionem, & si ea ad alios usus quam voluntatem donatricum, que pro lege tenenda est, converterint, coram equissimo judice Deo reos sacrilegii se sciant & penam se noscant incurrere subnotatam. Preterea si quo tempore decumbentes non sunt, dicta annona servabitur decumbentibus exhibenda. Insuper Prior, qui pro tempore fuerit, alternis diebus infirmos decumbentes visitans & investigando discens ab eis, si quem de-

defectum racionabilem habeant, faciet modis omnibus, quod defuerit, suppleri de prehabita pensione, ut ipsarum donatricum anniversaria bis in anno sollempniter peragamus. Hiis adjectum est, quod si quo anno nos vel nostri successores prelibatos annone reditus ad alios usus quam supra scriptum est, converterimus, eodem anno predictam annonam Dominis de *Herde* dabimus, ut ipsi anniversaria a nobis neglecta peragant & compensent, salva nobis semper proprietate in dictis bonis & suis proventibus qui annis sequentibus, cum hec rite peragerimus, ad nos devolventur sub pena & condicionibus prenotatis. In cujus donacionis seu ordinacionis perpetuum firmamentum hoc publicum instrumentum prelibatis Dominis de *Herde* contulimus sigilli nostri munimine roboratum. Actum Anno Domini prenotato.

CXIV.

LITTERE SUPER ABSOLUCIONE QUORUNDAM BONORUM IN *LACHEN*.

Alexander Decanus totumque Capitulum Spirense omnibus presencium inspectoribus salutem. Cum bona quondam *Al.* Scolastici nostri in *Offenbach* nobis & Ecclesie nostre pro octo modiis tritici annuis debita fuerint & obligata, ab *Heilmanno* & *Alvolco* filiis *H.* quondam militis dicti *Snidelauch* | in *Lachen* *) recepimus in hujusmodi bono-

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 303.*

bonorum recompensam super LX. agros campestres campi utriusque ipsis patrimonialibus nobis designatos & resignatos bona predicta in *Offenbach* ipsis & omnibus aliis quitamus, quitos & liberos ab omni nostro debito profitemur, litteras super hoc dantes publicas & patentes sigillo nostri capituli consignatas. Datum Anno Domini M°. CC°. LXXXVI°. in Crastino beate *Katherine* virginis.

26. Nov.

CXV.

LITTERE SUPER COMPROMISSIONE IN ARBITROS.

Nos *Ysenbardus* Abbas Monasterii Hornbacensis & Nos frater *Arnoldus* Abbas *Uterine vallis* tenore presencium constare cupimus universis, quod Anno Domini M°. CC°. LXXX°. VI°. feria secunda proxima post Purificacionem beate *Marie* convenientibus nobis in loco *Uterine vallis* pro discordia habita inter nos de silva sita juxta *Lobium* compescenda de consilio quinque arbitrorum videlicet Domini *johannis* de *Lichenstein. Bert.* de *Schiverstat. Hugonis* de *Zeizenkeim. C.* de *Altdorf.* militum & *Herbordi* advocati, in quos fuit & est omnimode compromissum, taliter est recessum, videlicet, quod juramentum quod nos Abbas & Conventus *Uterine vallis* dicto Domino Abbati Horn-

4. Febr.

Hornbacensi predicta die facere debebamus, per quod arbitrium & mete statutum & statute per *Marquardum* quondam Advocatum dictum *Kaufman* dirimerentur usque ad Dominicam *Esto michi* *) concorditer est dilatum sub hac forma, quod medio tempore apud Dominum Spirensem Episcopum absolucionem hominum invasorum dicte silve intendimus quantum possumus fideliter procurare nostris laboribus & expensis, quod si procurabimus a dicto juramento erimus absoluti, sin autem, feria tercia proxima post *Letare* **) ipsum juramentum, prout nunc facere debebamus, si carere noluerint, faciemus, & quia fuerat compromissum, quod trium arbitrorum arbitrium firmum stabit, aliis duobus non Valentibus contraire, de hiis arbitris tres sua sentencia protulerunt, quod feria tercia proxima post *Quasimodo geniti* ***) Nos Abbas *Uterine vallis* adjunctis nobis duobus viris de confinio natis ydoneis & honestis neutre parti attinentibus posito uno pede ad rivulum Hermannesbach & progredientes ultra ad antiquos terminos, qui fuerant destructi tam longe & tam late quam longe & late scierimus esse nostrum nobis juramento obtinebimus attinere racione possessionis quadraginta annorum & ultra pacifice a nobis habite & obtente. Quo facto Nos Abbas in sola persona nostra obtinebimus sepedicta bona nostro claustro vero proprietatis titulo

*) 24. Febr.

**) 26. Mart.

***) 23. April.

tulo attinere omni occaſione poſtpoſita & remota qualibet contradiccione. Hoc appoſito quod homines ſeminatas ibidem ſegetes ſuas metent nec de ipſis quidquam nobis dabunt niſi decimam ſi obtinuerimus proprietatem. Adjectum eſt eciam quod ſi Nos Abbas *Uterine vallis* ad diem prefixam in perſona propria venire non poterimus, cauſa legittima excuſante, Nos per noſtrum nuncium ydoneum excuſabimus, qui ſi carere noluerint, jurabit nos ſine dolo & fraude non poſſe in perſona propria comparere & hoc ſeptem diebus ante a nobis non poſſe fieri, primam dabimus adverſe parti, habebimuſque quatuordecim dierum inducias prorogatas & ſic ad ternam quindenam repetito ſenſu inducias obtinebimus ad faciendum preſcripto modo facere quod tenemur. ſimiliter nos predictus Abbas Hornbacenſis ſi in perſona propria non poterimus advenire, quemadmodum eſt premiſſum, ſollempnem nuncium ſupplentem in omnibus vices noſtras, qui juramenta preſcripta recipiat & faciat omnia & ſingula que nos faceremus, ſi preſentes eſſemus. cum litteris noſtris patentibus, transmittemus aſſencientes omnibus que idem noſter nuncius duxerit acceptanda. Ceterum prenotati arbitri ſuo arbitrio reſervaverunt, quod quidquid ordinare decreverint, ad prehabita omnia firmiter roboranda liteque decidenda ac pace perpetua inter Nos firmanda liberam habeant auctoritaem predictas cauſas vallandi penis & muniendi, quibuscunque voluerint inſtrumentis. In quorum omnium teſtimonium

& ratihabicionem Nos Abbas Hornbacensis predictus hoc publicum instrumentum prefatis Domino Abbati & Conventui *Uterine vallis* sigilli nostri munimine contulimus roboratum. Actum Anno & die prenotatis.

CXVI.

LITTERE SUPER LITE SOPITA DE SILVA *LOYBEN* INTER NOS ET CONVENTUM HORNBACENSEM.

Ea que ad pacem & concordiam ordinantur & racionabiliter pertractantur cause vel litis effectum discrete compilacio consiliis providorum debent & egent scripturarum testimonio communiri, ne processu temporis lapsa a memoria hominum valeant in irritum revocari & scruppulo aut versucia malignorum interpositis novas suscitent questiones. Hinc est quod nos *Ysenbardus* Dei gracia Abbas & Conventus Monasterii Hornbacensis ordinis sancti *Benedicti* Metens. Dyoc. tenore presencium constare cupimus universis, quod sopitis & acquietatis discordiis universis actenus habitis inter nos ex una parte & *Arnoldum* Abbatem & Conventum Monasterii *Uterine vallis* Ordinis Cysterc. Spirens. Dyoc. ex alia pro monte qui dicitur sumerzenberc sito in vosago quod vulgariter dicitur Wassengen *) juxta constitucionem

*) *Wässgau.* Orientale Vogesi latus ad Alsatiam, occidentale ad Lotharingiam pertinet. Liquescen.

nem & ordinacionem Domini *Cuonradi* de *Altdorf* militis arbitri & diſcretoris ad hoc a nobis conſtituti, unanimi parcium de conſenſu ſumus amicabiliter & concorditer pacificati in hunc modum videlicet, quod Abbas & Conventus *Uterine vallis* prediđi de dićto monte, cujus montis dimidiam partem *Gozo* quondam miles de *Wilenſtein* ex obitu patris ſui ad ipſum devoluti habuit & poſſedit, de decima, que ibidem nobis cedit; quatuor maldra ſiliginis ſemper in feſto beati *Remigii* tenentur & debent nobis noſtro monaſterio & Eccleſie de *Visbach* in curiam ad *Lobium* annis ſingulis preſentare & ipſa quatuor maldra ſiliginis noſter Villicus de *Visbach* qui eſt & erit ibidem a nobis pro tempore inſtitutus in dićta curia die predićta ab ipſis noſtro nomine accipiet & deducet. In cujus rei teſtimonium preſentem litteram duximus roborandam. Datum & Actum Anno Domini M°. CC°. LXXX°. VI°. Menſe Octobri.

ſcentium in Vogeſi dorſo nivium decurſus & defluentium inde rivulorum divortia Alſatiam a Lotharingia ita diſtinguunt, ut fons aquas ſuas in Lotharingiam demittens, Lotharingico tribuatur lateri, Alſatico adſcribatur ille, cujus aquae in Alſatiam defluunt.

 CXVII.

CXVII.

LITTERE DONACIONIS SUPER VINEAS DOMINI *HARTMUDI* IN *DIDENSHEIM*.

Judices Wormacienſes tenore preſencium ad noticiam univerſorum volumus pervenire. quod conſtitutus in figura judicii vir honorandus Dominus *Hartmudus* Canonicus Eccleſie ſancti *Andree* in *Wormacia* coram nobis Anno Domini M°. CC°. LXXX°. octavo in feſto ſancte Trinitatis *) univerſas vineas ſuas in marchia ville *Didensheim* **) ſitas, quas pluribus annis pacifice & quiete tenuit ac poſſedit cum omni jure ſuo per manus noſtras Domino Abbati & Conventui *Uterine vallis* donacione inter vivos tradidit & reſignavit liberaliter & preciſe in puram elemoſinam propter Deum vero ac perpetuo proprietatis titulo posſidendas petens eos per nos mitti in poſſeſſionem corporalem ipſorum bonorum & renuncians pro ſe ſuisque heredibus & coheredibus omni juris beneficio Canonici & Civilis, quo dicta donacio poſſet inpoſterum impediri. Nos igitur tam ſollempnem donacionem tanquam opus pietatis confirmare volentes ad peticionem ipſius donatoris ſecundum officii noſtri exigenciam prefatos viros religioſos nomine monaſterii ſui miſimus & preſentibus mittimus in poſſeſſionem corporalem ipſorum bonorum. In quorum omnium perpetuum firmamentum hoc publicum inſtrumentum prelibatis

*) 23. Maji.

**) In ſede rurali *Dalsheim*.

batis viris religiosis contulimus sigilli nostri munimine roboratum. Actum & Datum Anno & die prenotatis coram testibus subnotatis, qui sunt *Smalz* de *Bockenheim*. *Theodricus textor*. & *johannes textor* cives Wormacienses & alii quam plures fide digni in prescripte rei testimonium vocati.

CXVIII.

LITTERE SUPER ABSOLUCIONE UNIUS URNE OLEI, QUAM DEDIMUS ECCLESIE IN *MORNESHEIM*.

Universis Xpi fidelibus presentes litteras inspecturis *Burkardus* viceplebanus in *Mornesheim* *) & *Ansbelmus* miles ejusdem loci dictus de *Gruneberc* salutem & credere subnotatis. Declaracione presencium protestamur quod Conventus *Uterine vallis* de bonis *Friderici* de *Münster* & uxoris ejus *Osilie* urnam olei Ecclesie in *Mornesheim* in festo *Martini* obligati fuerant presentare, quam Urnam *Deybolt* filius *Gerlaci* & sui heredes de possessione sua dabunt tempore supradicto. Hujus rei testes sunt jurati ville videlicet *Volzo* faber. *Marquardus*, *Fridericus* de *Bubeln* & filius suus *Waltherus*. *Ramungus* senior & *Kyme* de *Ulvensheim*. In hujus rei perpetuum firmamentum presentem litteram sigillis nostris fecimus communiri. Acta sunt hec Anno Domini M°. CC°. LXXXVIII°. Dominica post *Barnabe* Apostoli. 13. jun.

*) Vid. *subs. Dipl. T. X. p. 296.*

CXIX.

LITTERE COMPROMISSIONIS IN ALIOS ARBITROS SUPER *HEINGEREIDE.*

Nos *Emicho* Dei gracia comes de *Liningen* Universis presentes literas inspecturis nostro claro & veridico testimonio intimamus & cupimus esse notum, quod nos Anno Domini M°. CC°. LXXX°. IX°. proximo Dominica ante festum Conversionis beati *Pauli* *) Apostoli interfuimus apud *Gotramestein* die placiti inter religiosos viros Dominum Abbatem & Conventum *Uterine vallis* ex una & rusticos de *Gotramestein* & eorum complices, qui Heingereit appellantur ex parte altera coram strenuo viro *H.* de *Bannacker* milite judice provinciali per *Spier Goyam* habiti super contencione, que inter prefatas partes super usuagio silve, que Almeinde appellatur vulgariter vertebatur. Ibique ordinavimus vidimus & audivimus quod jure arbitrio fuit indictum *Heinricum* de *Banacker Johannem* dictum de *Metze*, *Eberhardum* de *Mulnhusen*, *Conradum* de *Altdorff* milites castrenses nostros & *Wernberum* olim Advocatum nostrum de *Landowe* tanquam in arbitros seu arbitratores a partibus antedictis super contencionis seu controversie memorate jure atque materia concorditer compromissum sub ea forma que in instrumento dictorum militum super arbitrio suo confecto plenius continetur. Et quia loco & nomine judicum Spirensium Religiosi viri frater *Wern-*

*) 23. jan.

Wernberus & frater *Nycolaus* ordinis fratrum de *Steyga* domus in *Landowe* *) huic compromiſſioni nobiſcum interfuerunt ex mandato ſeu commiſſione ipſorum judicum Spirenſium ſpeciali preſentes litteras, quas in teſtimonium predictorum ſigilli noſtri robore communimus tam judicum Spirenſium predictorum quam prioris dictorum fratrum in *Landowe*, cum dicti fratres *Wernberus* & *Nycolaus* ſigilla propria non habeant, ſigillis voluimus & procuravimus communiri. Et Nos judices ſpirenſes cum a predictis religioſis viris quos ad diem preſcriptam pro nobis miſimus, de prefato compromiſſo nobis facta fuerit certa fides, Sigillum noſtrum hiis appendimus in teſtimonium preſcriptorum. Similiter ego Prior fratrum ſeu domus in *Landowe* Ordinis de *Steyga* ad preces fratris *Wernberi* & fratris *Nycolai* predictorum ſigillo domus noſtre preſentes litteras ſigillavi. Datum Anno predicto feria ſecunda proxima poſt feſtum Purificacionis beate virginis *Marie*.

7. Febr.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 290.*

CXX.

LITTERE DOMINI *RUDOLFI* REGIS DE HEINGEREIDE SUPER COMPROMISSIONE IN ARBITROS.

Rudolfus Dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus Univerſis ſacri jmperii Romani fidelibus preſentes litteras inſpecturis graciam ſuam & omne bonum. Accedens jam pridem noſtre Majeſtatis preſenciam ſtrenuus vir *Heinricus* de *Bannacker* miles. Advocatus noſter provincialis per *Spirgowiam* noſtro culmini propalavit expreſſe quod ſuborta queſtionis materia inter honorabiles & religioſos viros Abbatem & Conventum Monaſterii *Uterine vallis* ex una & ruſticos de *Gotrameſtein* & eorum complices qui Heingereit appellantur ex parte altera. ſuper uſuagio ſilve adjacentis fundo monaſterii *Uterine vallis* que vulgariter Almeinde dicitur. placuit utrique parcium in ſtrenuos viros *H.* de *Bannacker* predictum, in *Johannem* militem dictum de *Metze*, in *Eberhardum* de *Mulnhuſen* & *Cuonradum* de *Altdorf* milites nec non in *Wernherum* quondam Advocatum de *Landowe* compromittere. dicteque partes in ipſos tanquam in arbitros ſeu arbitratores compromiſerunt ſuper queſtione premiſſa per viam juris vel compoſicionis amicabilis decidenda. Cum itaque prefati arbitri ſicut ex inſinuatione predicti de *Bannacker* nobis innotuit jurisperitorum & fide dignorum indagato conſilio per liberum hujus ompromiſſionis arbitrium inſpectis eciam ipſo-

rum

rum privilegiis *) ab inclitis dive memorie Romanorum Imperatoribus & regibus ipſis indultis pronunciaverunt iidem abſque omni ambiguitate & ſcrupulo: Abbas & Conventus *Uterine vallis* monaſterii antedicti ad omnem ſui utilitatem tam ſectionem lignorum quorumcunque, quam paſturam quorumlibet animalium communione Almeinde predicte abſque contradiccione & prohibicione qualibet ſicut & ruſtici libere nanciſci debeant & ipſis uti. Ac quod ruſtici predicti quidquid juris in communione ſilve prefate ſibi vendicant & ſe ipſos habere fatentur. Id ipſum & omnino conſimile per omnia debeant Abbati & Conventui recognoſcere & illibatum pacifice obſervare. Nos Abbatis & Conventus predictorum predictorumque arbitrorum peticionibus inclinati compromiſſum & pronunciacionem hujusmodi quem ad modum ſuperius expreſſum eſt, ratam habentes & gratam approbamus & auctoritate regia preſentis ſcripti patrocinio confirmamus. In cujus approbacionis & Confirmacionis teſtimonium & evidenciam pleniorem preſens ſcriptum exinde conſcribi & noſtre Majeſtatis ſigillo fecimus communiri. Datum *Germirsheim* jdus Aprilis jndiccione ſecunda. Anno Domini M°. CC°. LXXXIX°. Regni vero noſtri Anno ſexto decimo.

13. Apr.

*) Vid. *Supra ad an. 1194. 1229.*

CXXI.

LITTERE SUPER CENSU DANDO DE INSULA RENI DICTA *WOLFAUWE.*

Nos Decanus totumque Capitulum Ecclesie sancti *Germani* extra muros Spirenses tenore presencium constare cupimus Universis, quod Nos & universitas ville in *Reinsheim* *) religiosis viris Abbati & Conventui *Uterine vallis* Cysterc. Ord. Spirensis Dyoc concessimus in perpetuam emphiteosim insulam quandam Reni *Wolfowe* vulgariter nominatam cum omnibus adjacentibus & ad ipsam insulam pertinentibus piscariis cum omni jure & utilitate, quo ad Nos hactenus pertinebat hoc modo, quod iidem Abbas & Conventus de eadem insula nobis tres uncias denariorum spirensis monete dictis autem villanis quatuor uncias & dimidiam ejusdem monete festo *Georii* persolvant annuatim. Preterea taurum unum & duos arietes dictis villanis concedent annis singulis tempore quo fuerint requisiti, qui taurus aut arietes si forte perierint ex negligencia aut aliqua incuria villanorum, reddent precium pro perdito animali secundum taxacionem bonorum virorum. Preterea hoc fuit adjectum in pacto, quod licet iidem villani in insula prelibata aut ejus pertinenciis nullum usum ac usum fructum habeant, liceret tamen eis tempore guerrarum & bellorum in dicta insula sua pecora pellere & conservare, quod si hoc Abbati & Conventui non expedierit, permit-

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p.323.*

mittent dicto tempore guerrarum eosdem villanos sua pecora pellere & conservare in eo loco in quo ipsi Abbas & Conventus eciam sua conservabunt. Datum Anno Domini M°. CC°. LXXX°. IX°. in vigilia beati *johannis* Baptiste. Nos Abbas & Conventus confitemur premissa omnia & singula esse vera sigillum nostrum in testimonium appendendo.

23. juni.

CXXII.

LITTERE SUPER SENTENCIAM DATAM CONTRA RUSTICOS PER JURISPERITOS SUPER HEINGEREIDE.

Nos Magister *Marcius* Scolasticus sancti *Germani*. Magister *Cuonradus* de *Burgawe*. Magister *Heinricus* de *Augusta* Canonici sancti *Germani* & Magister *Sigelo* prebendarius Majoris ecclesiarum spirensium nec non Magister *Fridericus* de *Hagen*. Notum facimus presencium inspectoribus universis. Quod cum strenuus vir *H.* miles de *Bannacker* Officialis & judex jllustris Regis Romanorum *Rudolfi* per *Spirgoigiam*. *Johannes* miles dictus de *Metze*. *Eberhardus* de *Mulnhusen* & *Cuonradus* de *Altdorff* milites nec non *Wernherus* quondam Advocatus in *Landowe*, qui in lite que super usuagio silve adjacentis fundo Monasterii *Uterine vallis* que vulgariter Almende appellatur, inter religiosos viros Dominum Abbatem

tem *Arnoldum* & Conventum dicti monasterii *Uterine vallis* ex una & rusticos de *Gotramestein* & eorum complices qui Heingereide appellantur, ex parte altera vertebatur, arbitri a partibus fuerunt assumpti, Nos super tenore privilegiorum Abbatis & Conventus Monasterii memorati consulerent. ut juxta formam compromissi prout a nobis informarentur, terminarent & deciderent litem ipsam. Nos inspectis diligenter privilegiis ipsis & primo privilegio fundatoris in quo scribitur: silve quoque eidem fundo adjacentis que vulgariter Almende nominatur, quam rustici frequentant, que juris nostris sicut & illorum esse dinoscitur, communionem ad omnem sui utilitatem fratribus tradidimus pasturam animalium armentorum ovium & porcorum, & subditur: si quando propter extraneos seu vastatores communis silva, cujus superius fecimus mencionem custodienda est, a forinsecis rusticis duo custodes ab Abbate & rusticis qui sunt in valle tercius addendus est. si quid vadimonii retentum fuerit, tercia pars Abbati & rusticis qui sunt in valle dabitur, due partes debentur rusticis qui forinsecus morantur. Viso eciam privilegio gloriosi *Friderici* Imperatoris Romanorum in quo dicitur: Omnem quoque Almende supradicti Allodii in quolibet genere utilitatis sue super altare de *Uzerstal* contradidimus sicut predicti largitores habuisse dinoscuntur. Demum in scripto privilegio gloriosi Imperatoris Romanorum *Heinrici*, in quo dicitur: Preter ea que dicta sunt, omnem Al-

mende

mende predictorum locorum cum omni genere utlitatis ſue cum univerſis bonis & poſſeſſionibus ſuis, quas eidem Monaſterio Pater noſter dive memorie *Fridericus* Romanorum Imperator ſemper Auguſtus contradidit & privilegiis ſuis confirmavit, Nos Imperiali auctoritate corroboramus & preſenti pagina confirmamus. Inſpecta eciam ſentencia diffinitiva illuſtris Regis Romanorum *Heinrici*, qui dudum orta contencione cum omni genere utilitatis adjudicavit monaſterio uſum ſilve, ſed & inſpecto arbitrio quinque militum, in quos poſtmodum fuit ſub pena periculi cauſe a partibus compromiſſum & firmatum, ut ei ſtaretur arbitrio in quo tres vel omnes ducerent concordandum, qui multa deliberacione prehabita coram pie memorie Domino *H.* quondam Spirenſi Epiſcopo Anno Domini M°. CC°. L°. VI°. taliter arbitrati ſunt quod ſecundum tenorem privilegiorum tam fundatoris quam Imperatorum prefatorum Abbas & Conventus in ſilva communi fundo & poſſeſſioni monaſterii adjacenti, que vulgari nomine Almende nominatur, quam ruſtici frequentant, de qua fuit contencio, liberam habere debeant communionem ſicut & ruſtici ad omnem ſui utilitatem. Ita quod ſi quando unio aliqua vel cuſtodia fuerit facienda de conſenſu utriuſque partis, videlicet Abbatis & ruſticorum fiat. Inſpectis eciam privilegiis illuſtris Romanorum *Rudolfi* a quo cum juribus & libertatibus reliquis Monaſterii memorati eciam illa dicti Regis *Heinrici* ſentencia confirmatur. Viſis eciam literis predicti

dicti Domini *H.* quondam Spirensis Episcopi, in quibus arbitrium militum predictorum conscribitur & ipsius auctoritate & testimonio roboratur, quod quidem arbitrium eciam per sedem Apostolicam esse dinoscitur confirmatum. Sentencia quoque diffinitiva predicti *H.* militis de *Banacker* judicis provincialis ordine judiciario tulit & publice promulgavit diligenter inspecta, taliter respondentes pronunciamus arbitris auditis, quod absque omni ambiguitate & scrupulo Abbas & Conventus *Uterine vallis* monasterii antedicti ad omnem sui utilitatem tam feccionem lignorum quorumcunque, quam pasturam quorumlibet animalium communione Almende predicte absque contradiccione & prohibicione qualibet sicut & rustici libere debent uti. Et quod rustici prefati quidquid juris in communione silve prefate sibi vendicant & se ipsos habere fatentur, id ipsum & omnino consimile per omnia debent Abbati & Conventui recognoscere & illibatum pacifice observare, non obstante absurda declaracione & assercione quorundam dicencium quod per hoc quod in illa clausula privilegii fundatoris *silve quoque adjacentis* &c. postquam dictum est ad omnem sui utilitatem, communionem silve fratribus tradidimus, adjicitur, pasturam animalium &c. ad solam pasturam animalium limitatur & restringitur usus claustri, cum hujusmodi adjectio non solum specificandi sed etiam extendendi & ampliandi ius claustri adjecta nullatenus dubitetur, & sicut hanc lucidam & liquidam veritatem arbitris prefatis consulti

ſulti reſpondimus pronunciando, ſic ad Univerſorum noticiam ad elidendum litis perniciosſe materiam atque cauſam ipſam cupimus pervenire. cujus rei gracia ſigillis noſtris preſentes literas communimus & eciam ſigillo judicum Spirenſium petimus communiri. Reliqua eciam omnia in privilegiis predictis expreſſa ſine ambiguitate qualibet & ſcrupulo debere intelligi & in ſuo robore obſervari unanimiter decrevimus & dilucide judicamus. Et Nos judices ſpirenſes ſigillum noſtrum ad peticionem dictorum quinque Magiſtrorum una cum ipſorum ſigillis appendimus huic ſcripto, quia omnibus & ſingulis prenarratis interfuimus & ea audivimus, quemadmodum ſuperius eſt notatum. Datum & Actum Anno Domini M°. CC°. LXXX°. IX°. feria ſecunda proxima poſt feſtum Purificacionis beate virginis *Marie.*

7. Febr.

CXXIII.

SENTENCIA DATA CONTRA RUSTICOS PER JURISPERITOS ET MILITES.

Nos *Heinricus* miles de *Banacker* Advocatus & judex illuſtris Regis Romanorum *Rudolfi* per *Spirgauwiam.* *Johannes* dictus de *Metze*, *Eberhardus* de *Mulnhuſen*, *Cuonradus* de *Altdorf* milites preſentibus proteſtamur & notum facimus univerſis quod facta inter nos & diſcretum virum *Wernherum* quondam Advocatum in *Landowe* apud

apud *Gotrameſtein* arbitraria compromiſſione a religioſis viris Domino *Arnoldo* Abbate & Conventu *Uterine vallis* ex una & ruſticis de *Gotrameſtein* ac eorum complicibus qui Heingereite vulgariter appellantur ex parte altera in lite que inter ipſos vertebatur ſuper uſuagio ſilve fundo & poſſeſſioni dicti Monaſterii adjacentis, que Almende vulgariter nominatur, obligantibus ſe ruſticis antedictis periculo pene in privilegiis monaſterii expreſſe, qua tanquam violatores jurium & libertatum Monaſterii antedicti ab illuſtri Rege Romanorum *Rudolfo* juſſi fuerant jam mulctari, quod noſtro arbitrio ſine contradiccione qualibet vellent ſtare. Nos in Civitate Spirenſi partibus convocatis Anno Domini M°. CC°. LXXX°. IX. feria ſecunda poſt feſtum Purificacionis beate virginis *Marie* juxta informacionem & inſtruccionem diſcretorum virorum Magiſtri *Marcii* ſcolaſtici ſancti *Germani*, Magiſtri *Cuonradi* de *Burgauwe*, Magiſtri *Heinrici* de *Auguſta* Canonicorum ſancti *Germani*, Magiſtri quoque *Sigulonis* de *Hagenawe* prebendarii Majoris Eccleſie Spirenſis & Magiſtri *Friderici* de *Hagenauwe* judicii ſpirenſis Aſſesſoris, quos pro juris conſultis juxta formam compromiſſi predicti elegimus & aſſumpſimus tanquam viros veridicos & peritos & honeſte fame, claritate ac vite meritis fide dignos, ut inſpectis privilegiis, actis & quibuslibet inſtrumentis monaſterii ſpectantibus ad hanc litem, nos de jure utrarumque parcium informarent noſtra arbitraria ac difinitiva ſentencia una cum *Wernhero* cive

pre-

predicto concorditer pronunciando adjudicavimus sepefato monasterio jus subscriptum, videlicet, quod absque omni ambiguitate & scrupulo Abbas & Conventus *Uterine vallis* Monasterii antedicti ad omnem sui utilitatem tam sectionem lignorum quorumcunque, quam pasturam quorumlibet animalium communione silve seu Almende predicte de qua contencio vertebatur absque contradiccione & prohibicione qualibet libere debent uti sicut & rustici memorati & quod nulla inhibicio seu condicio super usuagio ejusdem silve que *einunge* vulgariter nominatur, sine consensu Abbatis & Conventus a rusticis prescriptis debet statui vel aliqualiter ordinari, sed tales condiciones sive *einunge* sunt de utriusque partis scitu & arbitrio statuende & quod Abbas & Conventus predicti debent eidem silve Custodem tercium adhibere & partem terciam recipere de receptis in ea vadimoniis ab ejus vastatoribus seu retentis, rustici vero predicti duos custodes reliquos adhibentes debent recipere reliquas duas partes. Arbitrando quoque pronunciamus, quod rustici sepefati quidquid juris aut libertatis in communione silve prefate sibi vendicant & se ipsos habere fatentur, id ipsum penitus & omnino consimile ac conforme per omnia debent Abbati & Conventui *Uterine vallis* recognoscere & illibatum pacifice observare, non obstante absurda declaracione & frivola assercione quorundam dicentium, quod per hoc, quod in quadam clausula privilegii fundatoris, que sic incipit: silve quoque eidem fundo

adjacentis &c. poſtquam dictum eſt ad omnem ſui utilitatem communionem ſilve fratribus tradidimus, adjicitur & ſub infertur, paſturam animalium, armentorum, ovium & porcorum uſus clauſtri & commoditas limitetur & excluſis ceteris utilitatibus quibuscunque ad ſolam paſturam animalium reſtringatur, ſuper hac eciam declaracione ſeu aſſercione prefati jurisconſulti propter calumnias ruſticorum a nobis ſpecialiter requiſiti, ipſam penitus improbantes deteſtati ſunt tanquam frivolam & inanem & racione vacuam atque a veritate remotam patencius monſtraverunt concorditer aſſerentes, quod adjectio ſeu ſpecificacio jam premiſſa nequaquam contra jus monaſterii faciat, ſed pro ipſo, cum intelligencia dictorum ex cauſis ſit aſſumenda dicendi & hujuscemodi adjectio & ſpecificacio memorata non cauſa reſtringendi jus clauſtri, ſed magis graciam extendendi & expreſſis ſpecificacionibus ampliandi jus ipſum adjecta provide & inſerta, nullatenus dubitetur, ſecundum omnia igitur, que premiſſa ſunt & in inſtrumento dictorum Magiſtrorum ſuper ſua reſponſione poſt diligentem inſpectionem & examinacionem privilegiorum monaſterii nobis factam confecto & tam eorum ſigillis quam judicum ſpirenſium ſigillato plenius continetur, arbitraria ſentencia diffinientes & diffinitiva ſentencia, ut predictum eſt, omnia jura & libertates preſcriptas Abbati & Conventui *Uterine vallis* adjudicantes in hiis ſcriptis integraliter, ruſticis ſepefatis noſtra diffinitiva ſentencia ſilencium perpetuum teneri

teneri periculo pene prescripte in perpetuum judicantes & hujus scripti testimonio declarantes, cui ad robur & perpetuam firmitatem Nos *Heinricus* de *Bannacker*, *Johannes* de *Metze*, *Eberhardus* de *Mulnhusen* milites sigilla nostra duximus appendenda. Ego vero *Cuonradus* de *Altdorf* proprio carens sigillo dictorum coarbitrorum meorum sigillis me usum esse profiteor presentibus & contentum. Actum Anno Domini M°. CC°. LXXX°. IX°. feria secunda post Purificacionem beate Virginis *Marie*.

7. Febr.

CXXIV.

LITTERE DOMINI EPISCOPI SPIRENSIS SUPER ECCLESIAM ET DECIMAM IN *BEBINGEN*.

F*ridericus* Dei gracia Episcopus spirensis universis presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Quoniam ea que ad perpetuam ordinata sunt utilitatem condecet esse firma, litterarum solent indiciis eternari, ne processu temporis a memoria per exortam oblivionis caliginem evanescant. Dilecti igitur Abbas & Conventus Monasterii *Uterine vallis* Cyst. Ord. nostre Dyoc. nobis humiliter supplicarunt, ut inspecta ipsius Monasterii necessitate vellemus ipsis liberaliter indulgere, quod decimas, proventus & redditus Ecclesie parochialis in *Bebingen* *) nostre

R 2

*) Vid. *Subr. Dipl. T. X. p. 303.*

ſtre Dyoc. cujus jus patronatus ad idem Monaſterium *Uterine vallis* pertinere dinoſcitur, ſibi retinere & in communes uſus conventus dicti monaſterii de noſtra permiſſione valeant commutare. Nos igitur eorundem peticioni favore benivolo concurrentes Decani & Capituli noſtri nec non Archidiaconi loci conſenſu unanimi accedente Abbati & Conventui *Uterine vallis* monaſterii predicti auctoritate preſencium libere concedimus, permittimus ac eciam indulgemus. ut cum ipſam eccleſiam *Bebingen* vacare contigerit, univerſas ipſius Eccleſie decimas, primicias, proventus, redditus, cenſus cum omnibus attinenciis ſuis quocunque nomine cenſeantur, ſibi retinere & cum omni jure & utilitate in communes ipſorum uſus valeant commutare. Salva congrua & honeſta perpetui vicarii porcione ab Abbate preſcripti monaſterii *Uterine vallis* preſentandi & per Archidiaconum ibidem inſtituendi, qui nobis & Archidiacono predicto in ſpiritualibus & temporalibus obediat & ad jura de dicta eccleſia *Bebingen* ſolvenda per omnia teneatur. In evidenciam autem & robur omnium premiſſorum prelibato monaſterio *Uterine vallis* perpetuo valiturum preſentes litteras ſigillo noſtro una cum ſigillis Decani noſtrique Capituli nec non & Archidiaconi loci, Abbati & Conventui monaſterii *Uterine vallis* dedimus communitas. Datum & Actum Anno Domini. M°. CC°. LXXX°. nono.

CXXV.

CXXV.

LITTERE SUPER CONCAMBIO FACTO DE PRATIS INTER NOS ET VILLANOS DE *QUEICHEIM.*

In nomine Domini Amen. Nos *Hartmannus* miles fcultetus in *Queicheim* & tota univerfitas ville *Queicheim* *) notum facimus prefencium infpectoribus univerfis publice profitendo tamquam in figura judicii conftituti, quod nos univerfi & finguli animo deliberato & confenfu unanimi ac concordi pro utilitate noftre communitatis ville voluntarie commutavimus pratum noftrum fpectans ad Almeindam noftre communitatis fitum in loco qui vocatur zu deme fewe religiofis viris Domino *Gerlaco* Abbati & Conventui in *Uzerftal* pro duobus jugeribus prati fpectantis ad ipfos, fiti in dem Rode ad ratihabicionem perpetuam dicte communitatis five concambii nos & noftros pofteros univerfos ftrictiffime obligantes coram teftibus fubnotatis, *Eberhardo* plebano in *Queicheim. Johanne* milite dicto *Ackerman. Gerhardo* dicto *Blanke. Wolvelino* cive de *Landowe. H.* dicto *Swarzgrane. Bert.* dicto *Kyfel*, *Volmaro* filio ejus. *Cunrado* dicto *Vaut. Hugone* de *Bautiz. Hartliebo* de *Ottersheim. Walkon* piftore, *Wernhero* dicto *Wirt. Gotzone. H.* de *Visbach. Heroldo. Friderico. Rudelmanno. Hermanno* dicto *Duorfe. Hartmudo* dicto *Hole. Hartlibo* precone. *Hugone* dicto *Erneft* de *Merlheim. Bert.* dicto *Zeberlin. Arnoldo. C.* dicto

 Einolf

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 291.*

Einolf & allis fide dignis. Ut igitur dicta commutacio seu concambium ad cujus observanciam nos & nostros posteros universos concorditer obligavimus, ut est dictum, perpetuam obtineat firmitatem, presentes litteras supra scriptis religiosis Abbati & Conventui sigillo strenui militis *H.* de *Scharphenecke* dedimus communitas. Et ego *H.* de *Scharphenecke* miles prenotatus ad preces Universitatis de *Queichen* prescripte presentes litteras mei sigilli robore communivi. Acta sunt hec Anno Domini M°. CC°. XC°. secundo Dominica proxima ante festum *Galli* Abbatis.

12. Oct.

CXXVI.

LITTERE DONACIONIS FUNDI LACI EX PARTE DOMINI *WIRICI* DE *DUNA*.

Nos *Wiricus* de *Duna* & nobilis Matrona *Kunigundis* conjux nostra presentibus recognoscimus & publice profitemur, quod cum religiosi viri Dominus *Gerlacus* Abbas & Conventus in *Usserstal* Cysterc. Ordinis Spirensis Dyoc. disponerent ac desiderarent facere lacum sive piscinam in loco qui vocatur *Niderleiben* & hoc sine nostra gracia & consensu perficere non valerent, pro eo quod lacus ille non solum fundum dictorum religiosorum ex una parte ripe, sed eciam fundum nostrum ex altera situm inter eandem ripam & montem qui vocatur mons rubeus occuparet, Nos divine

divine remuneracionis intuitu pro animarum nostrarum & nostrorum progenitorum remedio & salute eisdem religiosis de *Uzerstal* communicata manu parique consensu irrevocabiliter permisimus, indulsimus & concessimus, ut pro voto & utilitate sua lacum sive piscinam in loco construant memorato eorum religiosorum usui de fundo nostro prescripto tantum libere concedentes, deputantes & presentibus litteris tribuentes, quantum aqua laci prescripti ab eis construendi potuerit occupare, fecimus autem indulgenciam seu concessionem & donacionem prescriptam coram scabinis seu juratis ville *Dribescheide* & testibus subnotatis ad hoc vocatis specialiter & rogatis, *Eberhardo* plebano in *Dribescheit*. *Hugone* Advocato de *Horbach*- *H.* de *Gabelsbach*. *Wenzone* de *Wilenstein*. *Berlchone*. *H.* dicto *Virlinc*. *Hellingero* de *Stolzenberc*. renunciantes coram eisdem pro nobis & nostris heredibus universis omni juri & actioni quo vel qua super concessione prescripta predicti religiosi possent a nobis aut nostris posteris inquietari vel aliqualiter perturbari. Ut autem prescripta nostra concessio, permissio & donacio in evum firma permaneat, atque rata, & ne prescriptos religiosos super premissis contingat forsitan impediri vel eciam molestari, presentes litteras eis dedimus sigillo nostro, quo unico uti consuevimus, communitas. Datum & Actum Anno Domini M°. CC°. XC°. III°. in feria secunda Pentecostes.

18. Maji.

 CXXVII.

CXXVII.

LITTERE SUPER I. URNAM OLEI AD PITANCIAM *)

Nos frater *Gerlacus* dictus Abbas totusque Conventus *Uterine vallis* Ordinis Cysterc. Spirensis Dyoc. tenore presencium constare volumus universis presencium inspectoribus, quod locabimus & locare promisimus *Heinrico* dicto *Habenit* de *Arbotsheim* jugera infra scripta que dictus *Rube* a nobis habet, quam primum ipse nobis censum de dictis agris non dederit, seu ipsum eadem resignare contigerit, videlicet duale apud crucem. Item dimidium jugerum apud ripam servelingen. Item I. jugerum agrorum retroscripte Domine de *Scharphenecke* ita ut predictus *H. Halenit* habeat & possideat dicta jugera agrorum una cum jugeribus que jam possidet infra scriptis scilicet dimidio jugere an der Rorgaszen. Item duale apud *Drachenburne*. Item juger agrorum inferius an den auwen & nobis nec non nostre Ecclesie de universis predictis jugeribus agrorum in terminis ville *Arbotsheim* sitis, unum cadum olei annis singulis in festo beati *Martini* presentet ad claustrum nostrum *Uzerstal* & assignet. Hoc eciam est adjectum, quod post decessum ipsius *H.* predicta jugera indivisa uni suorum puerorum maneant seniori per quem & nobis predictus cadus olei assignabitur & presentabitur ut est dictum. In cujus rei testimonium nostrum sigillum una cum sigillo opidi

*) Portio specialis ad mensam praesentanda.

di *Landowe*, quod appendi rogavimus, presentibus sunt appensa. Nos scabini universique cives de *Landowe* profitemur, nos ad preces predictorum Dominorum Abbatis & Conventus sigillum nostrum presentibus appendisse. Datum Anno Domini M°. CC°. XXCIII. feria quinta post octavam sancte Trinitatis.

5. Jun.

CXXVIII.

LITTERE SUPER AMA VINI IN *GLISZENCELLEN*.

Sciant universi presentes litteras visuri, quod Ego *Rudegerus* plebanus de *Landowe* concessi ac locavi *H.* dicto *Hettbener* meo sororio vineas meas in locis subscriptis sitas scilicet unum juger an deme ostenacker. Item juger an dem Vogel sange & II. juger an vrov schonen helden, in hunc modum, quod dictus *H.* mihi pro tempore vite mee annis singulis duas amas *vini Nobilis* *) & III. amas *bunatici* **) *vini* Spirensis mensure dare debebit. Cum medietate arborei fructus crescentis in vineis prefatis, & si due ame nobilis vini per crescenciam non possent haberi in dictis vineis, talis defectus per vinum melius, quod in dictis creverit vineis, debet suppleri, sine dolo. Verum si

*) vom besten wachsthum.

**) vom geringen wachsthum. Hunscher, Hundscherwein.

ſi dictus *H.* dicta non obſervaret vel ſui heredes, ex tunc ordinare poſſem de dictis vineis pro mea voluntate. Poſt vero meum deceſſum predicte vinee dicto *H.* & ſuis heredibus libere & abſolute remanebunt. Hoc adjecto, quod dictus *Hettener* & ſui heredes religioſis viris Conventui *Uterine vallis* annis ſingulis amam vini *hunatici* menſure in *Gliszencellen* pro remedio anime mee cum deceſſero ac meorum parentum memoria perpetua dare debent, Rogans prece humili virum honorabilem Abbatem Monaſterii Clingenſis, ut ſigillum ſuum preſenti apponat littere in teſtimonium premiſſorum. Et nos *Ul.* Dei permiſſione Abbas Monaſterii clingenſis ſigillum noſtrum preſentibus appoſuimus ad preces *R.* prefati conſenſu nihilominus prefati *H.* plenius accedente. Datum Dominica Invocavit Anno Domini M°. CC°. XCV.

20. Febr.

CXXIX.

LITTERE DOMINI *ADOLFI* ROM. REGIS SUPER CONFIRMACIONE OMNIUM PRIVILEGIORUM PRESCRIPTORUM SUPER *HEINGEREIDE* &c.

Adolfus Dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus Univerſis ſacri Romani Imperii fidelibus preſentes litteras inſpecturis graciam ſuam & omne bonum. Divorum Imperatorum & Re-

Regum Romanorum noſtrorum predeceſſorum devocionem katholicam affectu piiſſimo cupientes loca religioſa ad ampliacionem Divini cultus ab ipſis devote plantata beneficiis cumulata & convenientibus libertatibus condonata intendimus in ſuis juribus & libertatibus conſervare & graciofius confovere. Cum itaque religioſi viri *Gerlacus* Abbas & Conventus Monaſterii in *Uzerſtal* Ciſterc. Ord. noſtre Majeſtatis culmen humiliter accedentes a noſtra magnificencia perpetue paci ſue pecierunt ſuppliciter provideri ſuaſque libertates & privilegia confirmari & de benignitate regia innovari noſtris conſpectibus quoque exhibuerunt privilegia ſubnotata, *primo* videlicet privilegium ſue primarie fundacionis ſub ſigillo *Rabodonis* quondam ſpirenſis Epiſcopi conſcriptum. quod ſic incipit. Facile a memoria. in quo deſcripto monaſterii ſui fundo ab eodem Epiſcopo & duobus Germanis ejus *Hartmanno* comite de *Lodenburg* & *Otdone* comite de *Alrebeim* eidem cenobio collato hac clauſula ſubjuncta: *ſilve* quoque adjacentis eidem fundo que vulgari lingua Almeinde nominatur, quam ruſtici frequentant, que juris noſtri ſicut & illorum eſſe dinoſcitur communione & omnem utilitatem fratribus tradidimus paſturam animalium tam equorum quam armentorum, ovium & porcorum. & deinde ſub infertur. jura eciam civilia eidem fundo competencia a progenitoribus noſtris tradita huic carte dignum duximus inſerenda, ne forte ſuccedente tempore excidant a memoria, ſi quando propter extraneos ſeu

vaſta-

vastatores communis silva cujus superius fecimus mencionem, custodienda est a forinsecis rusticis, duo custodes ab Abbate & rusticis, qui sunt in valle, tercius accipiendus est, si quid vadimonii retentum fuerit, tercia pars Abbati & rusticis, qui sunt in valle dabitur, due partes dabuntur rusticis qui extrinsecus morantur. Item privilegium magnifici *Friderici* Rom. Imperatoris Augusti. sic incipiens. si Ecclesiis & ecclesiasticis Viris. in quo premissa donacione atque descripcione allodii supradicti cenobii in persona Imperatoris gloriosissimi prenotati hec clausula est annexa: Nos deinde *Uzerstal* accedentes super altare beate Dei genitricis *Marie* eidem allodium contradidimus ita sane quod nullus omnino jus advocacie vel aliam potestatem ibi habeat vel exercere presumat preter Abbatem Monasterii illius loci. & quibusdam interpositis sub infertur: Omnem quoque Almeinde supradicti allodii in quolibet genere utilitatis sue super idem altare de *Uzerstal* contradidimus sicut predicti largitores habuisse dinoscuntur & prescripto ordini libere contulisse. Item privilegium Divi Imperatoris Romanorum *Heinrici* sic incipiens. si Ecclesiis &c. & hanc clausulam continens. preter ea que dicta sunt omnem Almende predictorum locorum cum omni genere utilitatis sue, cum universis bonis & possessionibus suis quas eidem monasterio dive memorie pater noster *Fridericus* Romanorum Imperator semper Augustus contradidit & suis privilegiis confirmavit, Nos Imperiali auctoritate corroboramus

mus & preſenti pagina confirmamus. Item Privilegium *Heinrici* Rom. Regis, quod ſic incipit. Talentum cum lucro. in quo hec diffinitiva ſentencia eſt deſcripta. ſentencialiter ordinavimus & juxta prelibatorum tenorem privilegiorum firmum eſſe decrevimus ut in ſilva fundo prefati monaſterii adjacenti, de qua fuit contencio conventus ipſe ad omnem ſuam utilitatem liberam habeat communionem. Ceterum ſi quando propter extraneos ſeu vaſtatores communis ſilva cuſtodienda eſt, ſecundum quod in fundatoris privilegio eſt ordinatum, teneatur. Item privilegium inviĉtiſſimi Regis Rom. *Rudolfi* illuſtris, quod ſic incipit: Regalis excellencia. In quo cum preſcripto privilegio Imperatoris *Friderici* jam premiſſa Regis *Heinrici* ſentencia confirmatur & favorabiliter innovatur. Item aliud privilegium ejusdem predeceſſoris noſtri, quod ſic incipit: Accedens jam pridem. in quo ab ipſo predeceſſore noſtro dive recordacionis *Rudolfo* approbatur & de certa ſciencia confirmatur ſentencia arbitratoria ac diffinitiva a ſtrenuo viro *Heinrico* de *Bannacker* milite & quatuor aliis coarbitris in eodem privilegio nominatis juxta formam compromiſſi in ipſos facti & tenorem preſcriptorum privilegiorum pro monaſterio lata quod videlicet abſque omni ambiguitate & ſcrupulo Abbas & Conventus *Uterine vallis* Monaſterii antedicti ad omnem ſui utilitatem tam ſectionem lignorum quorumcunque quam paſturam quorumlibet animalium communionem Almende predicte abſque contradictione & prohibicione qualibet ſicut & ruſtici libere

libere nancisci debeant & ipsis uti, ac quod rustici predicti quidquid juris in communione silve prefate sibimet vendicant & se ipsos habere fatentur, id ipsum & omnino consimile per omnia debeant Abbati & Conventui recognoscere & illibatum pacifice observare, a quibus eciam arbitris parti dicto monasterio adversanti silencium perpetuum in hac causa est impositum & indictum, prout in instrumento pronunciacionis eorundem arbitrorum sub eorum sigillis confecto plenius continetur. Nos pretactis omnibus priviłegiis diligenter perspectis & lucide intellectis pie consideracionis oculum advertentes quod ex eo quod religiosi viri Abbas & Conventus predicti Regalibus obsequiis & Imperialium insigniorum custodiis ab antiquo a nostris predecessoribus atque nobis sunt specialiter deputati, ad ipsos debet nostre benignitatis favor specialius inclinari, omnia pretacta privilegia & contenta in eisdem sicut provide sunt concessa, ratificamus approbamus, innovamus & presentis scripti patrocinio confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre ratificacionis, approbacionis, innovacionis & confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire, quod qui facere presumpserit, se gravem nostre Majestatis offensam noverit incurrisse, & multandum pena que in privilegiis antescriptis duorum Imperatorum *Friderici* & *Heinrici* hujuscemodi transgressoribus & injuriatoribus est inflicta. In premissis omnibus nostro & Imperii jure penitus tamen

men salvo. Datum *Spire* Anno Domini M°. CC°. XCVI°. Indiccione IX. VII. Kal. Augusti. Regni vero nostri Anno quinto.

26. Jul.

CXXX.

LITTERE SUPER XX. MALDR. SILIGINIS IN *HANENBACH*.

Nos frater *Burkardus* de *Swanden* Commendator & totus Conventus in *Heimbach* ordinis sancti *Johannis* hospital. jerosolymit *) Spirensis Dyocesis recognoscimus & profitemur publice per presentes, Nos religiosis viris Domino *Gerlaco* Abbati & Conventui *Uterine vallis* Cisterc. Ord. vendidisse redditus perpetuos viginti maldrorum siliginis ex donacione strenui quondam militis *Johannis* de *Metis* nobis competentes super molendino sito prope villam *Hanenbach*, ipsum eciam molendinum cum subpignoribus nobis pro solucione seu dicti bladi solucionis assecuracione nobis obligatis cunctis quoque ejusdem molendini attinentiis nobis competentibus religiosis vendidimus antedictis pro LXXV. libris hallens. pecunie numerate, quas nos fatemur a predictis religiosis integraliter recepisse & in utilitatem sacro sancte domus hospitalis jerosolym. fideliter convertisse, nulli vel nullis eorum jus vendendo vel alias contra justiciam in aliquo detrahendo. Renunciamus

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 5. p. 308.*

mus eciam omni juri & excepcioni, quibus contra vendicionem prescriptam venire possemus per nos vel per alios quoquo modo omne jus nobis competens in predictis redditibus sive bonis in cenobium in *Uzerstal* antedictum libere & concorditer transferentes. In cujus rei perpetuam firmitatem religiosis prescriptis has presentes litteras nostris sigillis tradidimus communitas. Actum & Datum Anno Domini M°. CC°. XC°. VI°. In crastino beati *Laurencii* martiris.

11. Aug.

CXXXI.

LITTERE SUPER AQUAM DICTAM SALMENZUC CUM SUIS ATTINENCIIS.

Nos *Heinricus* comes de *Eberstein* natus Domini *Symonis* comitis *Gemini pontis* quondam, cunctis presencium inspectoribus volumus esse notum, quod licet nos credentes jus habere in aqua dicta salmenzuc in *Reni* fluvio inter ripam Utenheimerbach & *Zigeloven* stantem inferius versus *Spiram*, in cujus aque dicte Salmenzuc possessione hactenus erant & adhuc sunt Religiosi viri Abbas & Conventus *Uterineq vallis* actionem & inpeticionem habuissemus cum instancia in eandem; Tandem a prudentibus & notis dicti loci seu aque instructi sumus & informati, sic quod nullum jus habeamus seu habere debeamus nos vel nostri heredes sive successores, quomodolibet in dicta aqua seu

ſeu loco Salmenzuc ut ſuperius eſt diſtinctum; cum ſuis attinenciis, & ideo dictas actionem & inpeticionem remittimus ſimpliciter & in totum pro nobis & noſtris heredibus univerſis, renunciantes eisdem & omni juri, ſi quod nobis competeret quomodolibet in eisdem aqua cum ſuis attinenciis & jure piſcandi, ut eſt dictum, Promittentes ad hoc pro nobis & noſtris heredibus univerſis dictos Abbatem & Conventum nec non eorum monaſterium de *Uzerſtal* & omnes tenentes dictam aquam Salmenzuc & jus ſibi attinens ab eisdem non impedire uſquequam non impetere per nos vel alios ſeu turbare in judicio vel extra inpoſterum vel ad preſens, quomodolibet in eisdem fraude & dolo penitus circumſcriptis. & in teſtimonium eorumdem nos *Heinricus* comes predictus pro nobis & noſtris heredibus noſtrum ſigillum appendimus huic ſcripto. Datum Anno Domini M°. CC°. nonageſimo octavo feria quarta infra ebdomedam Penthecoſtes.

28. Maji.

CXXXII.

LITTERE DONACIONIS DOMINI *ADOLFI* REGIS ROM. SUPER ECCLESIAM IN *ANNEWILRE*.

Adolfus Dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Univerſi ſacri Romani Imperii fidelibus graciam ſuam & omne bonum. Ut eterni

ni Regis celorum thronos continentis & terram concludentis palmo providencia Romani dirigamus molimina Imperii felicius & providencius gubernemus, ea que servitoribus Dei ad incrementum commodi, quorum precibus apud altissimum adjuvari cupimus perficere & consummare, que inclite recordacionis Divi Imperatores & Reges Romanorum nostri predecessores fecisse noscuntur provide nos delectat. Religiosi itaque viri *Heinricus* Abbas & Conventus Monasterii *Uterine vallis* Cysterc. Ord. Spirens. Dyoc. nostre Majestatis presenciam accedentes nobis humiliter supplicarunt ut privilegium inclite recordacionis *Heinrici* Romanorum Regis super Ecclesia de *Annewilre* ipsis concessimus, quod de verbo ad verbum presentibus interseri fecimus, confirmare de benignitate Regia dignaremur, (*Totum tenorem vid. supra ad annum* 1233. *X. Kal. Aprilis. Indictione sexta*) nos siquidem dictorum Abbatis & Conventus humilibus supplicacionibus favorabiliter inclinati predictum privilegium & omnia in eo contenta approbamus, ratificamus, innovamus, confirmamus & dictam Ecclesiam in *Annewilre* cum jure patronatus & pertinenciis, quam primum vacare inceperit, ipsi monasterio *Uterine vallis* de novo donamus, supplentes defectum si quis fuerit in predicto privilegio de nostre plenitudine potestatis. In cujus nostre approbacionis, ratificacionis, innovacionis, confirmacionis & donacionis de novo testimonium hanc litteram exinde conscribi & Majestatis nostre sigillo jussimus com-

communiri. Datum *Oppenheim* Anno Domini M°. CC°. XC°. VIII°. XIX°. Kal. Febr. Indictione XI°. regni vero nostri Anno VI°.

14. jan.

CXXXIII.

LITTERE QUOD CURIA NOSTRA *SPIRE* OMNIMODE SIT LIBERA ET EXEMPTA.

Nos *Fridericus* *) Dei gracia Episcopus Spirensis universis presentem litteram inspecturis seu eciam audituris veritatis testimonium acceptare. Licet affectu sincero religionem cisterciensem cunctis merito venerandam universaliter diligamus, precipue tamen Ecclesiam beate *Marie* virginis de *Uterina valle* in qua corporis nostri sepulturam elegimus, gratia specialis amoris prosequimur & favoris. Hinc est quod eiusdem Ecclesie de *Uterina valle* utilitati pariter & quieti, quantum possumus in districtu nostro & nunc & in posterum providere volentes, quasdam libertates quas pro salute animarum nostrarum & interventu dilecti nobis *Heinrici* Abbatis & fratrum suorum dicte Ecclesie concedimus, presenti cedule duximus annotandas. In primis videlicet indulgentes, ut in civitate nostra Spirensi a theloneo & eo jure quod dicitur Ungelt, a censu de domo quam juxta S. *Mauricium* in eadem possident civitate & ab omni censu seu exactione ab aliis

*) Ex Dynastis de *Bolandia*.

ſolvenda hominibus prefata *Uterine vallis* Eccleſia & domus ſit libera penitus & exempta etiam de vino quod in predicta civitate & domo in futurum vendunt ſeu vendent, de vino inquam, quod vendent ad brocam, pro quo non tenebuntur ſolvere illud jus quod vulgariter dicitur Ungelt ſed iisdem favoribus gaudebunt, quibus ſcolares & clericales noſtri alii in dicta noſtra civitate gaudere ſciuntur. Preterea permittimus Eccleſie memorate quod de bonis in *Offimbach*, que nunc habet nullam exactionem cuiquam de cetero ſolvere teneatur: de dimidio etiam maldero avene in *Ettenkoben* abſolventes antedictam *Uterine vallis* Eccleſiam decrevimus fore liberam & quitam. Ut autem hec noſtre donationis auctoritas in omne tempus reliquum perpetuam obtineat firmitatem, judices ac Magiſtros civium hujus noſtre civitatis Spirenſis requiſivimus ut ad majorem habundanciam & inviolabile robur preſenti cedule ſigillorum ſuorum munimen apponerent noſtroque adjungerent, quod unanimi conſenſu fecerunt. Actum Anno Dominice Incarnacionis M°. CCC°. primo in craſtino S. *Steffani* Pape & *Martiris*. Hujus rei teſtes fuerunt ex clericis *Johannes* Prepoſitus S. *Germani*, *Arnoldus* Decanus Majoris Eccleſie, *C.* Prepoſitus omnium ſanctorum *Albertus* Canonicus, *Andreas* Scolaſticus, *Burkardus* Canonicus S. *Widonis*. ex laicis, *Johannes Fuhs* & *Wernerus Textor* civium Magiſtri, *Cunradus* ad *Columbam*, *Wernerus Sydenſwancz*, junior, *Gotzo*

*) 3. Aug.

Gotzo, *Lamesbuch*, *Ulricus* de *Rorbus Sigelmannus Guntram* & alii plures fide digni viri.

CXXXIV.

LITTERE SUPER PISCARIAM IN *METERSHEIM* EX PARTE *JOHANNIS* DE *VORST* CIVIS SPIRENSIS.

Nos *Ebelinus* de *Erlekeim* miles & *Mezza* de *Ubestat* conjuges legitime tenore presencium constare cupimus Universis, quod nos pari voto & unanimi consensu vendidimus & nos vendidisse publice profitemur piscinam nostram, quam pro quatuor unceis hallens. annue pensionis ab Abbate & Conventu in *Uzerstal* tenebamus jure hereditario sitam apud *Metersheim* que volgariter dicitur Vischen Wazzer *Johanni* dicto de *Vorst* civi spirensi pro quinque libris hallens. bonorum & legalium, quam pecuniam nos ab eodem *Johanne* integraliter recepisse & in usus nostros convertisse publice profitemur, promittentes eidem *Johanni* plenam Warandiam facere de aqua supradicta & eundem *Johannem* ab omnibus dampnis & expensis, si quas eum sustinere contingeret, racione eiusdem a quocumque indempnem penitus reddere & ei expensas integraliter resercire & super eisdem stare simplici verbo *Johannis* supradicti. Renunciamus eciam omnibus excepcionibus juris & facti, per quas contra prefatam vendicionem venire possemus per nos vel per alios quoquo mo-

 do.

do. In cujus rei teſtimonium ſigillum Officialis honorabilis Domini Dni Prepoſiti Spirenſis, quod nos *E.* & *Metza* predicti preſentibus appendi rogavimus una cum ſigillo mei *Ebelini* predicti preſentibus eſt appenſum, in teſtimonium premiſſorum. Et nos Officialis predictus recognoſcimus noſtrum ſigillum ad preces dictorum conjugum preſentibus appendiſſe in teſtimonium premiſſorum. Datum Anno Domini M°. CCC°. primo. feria quarta poſt Palmas.

29. Mart.

CXXXV.

LITTERE SUPER BONIS COLLATIS EX PARTE *JOHANNIS* DE *WOLMESHEIM.*

Nos *Joannes* Miſeracione divina Abbas cenobii in *Münſter* ord. S. *Benedicti* Spir. Dioc. tenore preſencium conſtare volumus univerſis, quod cauſa que vertebatur inter nos & matrem noſtram ac *Helwicum* fratrem noſtrum Germanum ex una & honorabiles viros Dominum Abbatem ac Conventum *Uterine vallis* ex parte altera racione bonorum in *Lenſenwilre* *) a *Johanne* pie recordacionis quondam vice-plebano in *Wolmesheim* eis donacione inter vivos collatorum, que quidem bona excolit *Heinricus* dictus *Hamerſtein* eſt amicabiliter & concorditer terminata, renunciantes omni actioni, peticioni, inquiſicioni, que nobis vel

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 296.*

vel noſtris coheredibus competere poſſet in dictos honorabiles viros pretextu bonorum predictorum. Sunt autem bona hec videlicet domus & ortus eidem contiguus, quinque jugera & unum quartale vinearum in terminis dicte ville ſitarum, promittimus eciam bona fide prefatos honorabiles viros nos non velle trahere in judicium Eccleſiaſticum vel ſeculare modis ſeu cauſis antedictis, tradentes & aſſignantes eis ſepedicta bona in Cimiterio Eccleſie in *Lenſewilre* titulo proprietatis ac libertate hereditaria perpetuo poſſidenda, preſentibus perſonis infra ſcriptis videlicet *H.* ſculteto dicto *Pflanneſcherre*, *Ulrico* ſculteto, *Bertoldo* filio ejus. *C.* in Monte. *Ludewico* uf deme Reine. *Bert.* juxta ripam. *H.* dicto *Hamerſtein* & ceteris fide dignis ad hoc vocatis ut in premiſſis teſtimonium perhibeant veritati. In quorum robur & evidenciam has litteras tradidimus noſtro ſigillo communitas. Datum Anno Domini. M°. CCC°. II°. in Epiphania Domini &c.

6. jan.

CXXXVI.

LITTERE SUPER BONIS REEMPTIS IN *OSSINGEN* ERGA MONASTERIUM *PONTIS SALUTIS*.

Nos Soror *Clemencia* dicta Abbatiſſa totusque Conventus Sanctimonialium in *Ponte ſalutis* univerſis preſens ſcriptum intuentibus notum facimus in hiis ſcriptis, quod bona noſtra in villa

 Oſſin-

Offingen *) sita ac a Domino Abbate & Conventu *Uterine vallis* quondam comparata justo vendicionis titulo vendidimus Domino *H.* Abbati & Conventui prefate Ecclesie pro quingentis libris hallens. numerate pecunie tradite & solute & pro decem maldris siliginis & totidem maldris spelte, protestantes universa bona in predicta villa *Offingen* a nobis usque huc possessa justo proprietatis titulo de cetero absque ulla perturbacione nostri Conventus a prefatis Dominis Ecclesie *Uterine vallis* in perpetuum debere possidere. & ut hec rata & inconvulsa permaneant, presentem paginam sigilli nostri munimine, quo unico utimur, duximus roborari. Acta sunt hec Anno Domini M°. CCC°. III°. in vigilia Annunciacionis.

24. Mart.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 299.*

CXXXVII.

LITTERE DOMINI *ALBERTI* ROM. REGIS SUPER CONFIRMACIONE PRIVILEGIORUM PRAESCRIPTORUM SUPER *HEINGEREIDE* &c.

Albertus Dei gracia Romanorum Rex semper Augustus Universis sacri Romani Imperii fidelibus graciam suam & omne bonum. Regalis Excellencia tunc precipue auctori suo per quem sumpsit plenitudinem potestatis, devocionis

nis ſue reddit meritum, cum ob ejus reverenciam religioſarum perſonarum juſtis ſupplicacionibus ſe inclinans venerabilia ipſarum loca & in eis Domino famulantes pia ſtudet providencia in ſuis juſtis peticionibus confovere. Hac itaque conſideracione ducti notum eſſe volumus tam preſentibus quam futuris, quod conſtituti in noſtre Majeſtatis preſencia honorabiles & religioſi viri *Heinricus* Abbas & Conventus *Uterine vallis* devoti noſtri dilecti Cyſterc. Ord. Spirenſis Dyoceſis a noſtra magnificencia perpetue pacis ſue pecierunt ſuppliciter provideri ſuaſque libertates & privilegia confirmari & de benignitate regia innovari, noſtris quoque conſpectibus exhibuerunt privilegia ſubnotata. primo videlicet privilegium ſue primarie fundacionis ſub ſigillo *Rabodonis* quondam Spirenſis Epiſcopi conſcriptum, quod ſic incipit: Facile a memoria. (Sequuntur omnium chartarum ſupra poſitarum a Regibus & Imperatoribus Romanorum datarum ut in diplomate *Adolfi* Imperatoris de anno 1296. uſque ad verba: Noſtro & Imperii jure penitus tamen ſalvo.) Datum *Spire* Anno Domini M°. CCC°. III°. tercio Idus januarii Indiccione prima Regni vero noſtri anno quinto. Signum Domini *Alberti* Romanorum Regis invictiſſimi. Ego *Johannes* Imperialis aule Cancellarius vice Domini *Gerhardi* Archiepiſcopi Maguntini ſacri Imperii per Germaniam Archi Cancellarii recognovi.

11. jan.

CXXXVIII.

LITTERE SUPER X MALDRA SILIGINIS ET OCTO TRITICI IN *WISHEN* EX PARTE DOMINI *WIRICI* DE *DUNIS*.

Nos *Kunigundis* Domina de *Dunis*, *H.* *) Prepositus Major Wormacienſis. nec non *Emicho* Domicellus de *Duna* tenore preſencium recognoſcimus & publice profitemur quod nobilis vir Dominus & pater noſter felicis recordacionis *Wiricus* de *Duna* ſenior cum in extremis mortis ſue laboraret de noſtro pleno conſenſu & libera voluntate legavit, dedit & contulit perfecta donacione Religioſis viris Abbati & Conventui Monaſterii de *Uzerſtal* Cyſterc. Ord. Spir. Dyoces. X. maldra ſiliginis & octo maldra tritici in curia noſtra apud *Wisben* que dicitur hubhof abſque inpeticione qualibet perpetuo poſſidenda. pro anime ſue noſtrarum animarum ac aliorum ſuorum progenitorum remedio & ſalute. tali interpoſita condicione nichilominus quod prefati viri religioſi ſuum debent anniverſarium ſingulis annis rite & racionabiliter celebrare. in illis diebus quatuor temporum videlicet proximis ante Nativitatem Domini noſtri Jheſu Xpi. Adjectum eſt eciam quod nos vel noſtri heredes prefatos redditus teſtamenti cum octoginta libris hallens. bonorum & legalium redimere poſſumus contradiccione predictorum virorum qualibet non obſtante. Et ipſi viri ſepedicti eandem pecuniam pro aliis redditibus imme-

*) *Henricus* de *Duna*.

immediate dabunt & locabunt in loco ubi ipſis & clauſtro melius & plenius videbitur expedire. ſi vero quod abſit viri religioſi prenominati anniverſarium predicti Domini & patris noſtri ut eſt pretactum ſingulis annis non peragerent nec ſollempniter celebrarent, redditus antedicte legacionis clauſtro & monialibus de *jnckenbach* cedent & cedere debebunt illo tantum anno, quo conventus per negligenciam officialium fraudabitur, ita ſane quod antedicti redditus anno ſequenti ad ipſos redibunt abſque contradictione aliqua prout in litteris virorum antedictorum ſuper hoc confectis & nobis traditis plenius continetur. In quorum omnium teſtimonium & perpetuam firmitatem preſentes litteras prefatis viris religioſis dedimus noſtris ſigillis communitas. Teſtes hujus donacionis & legacionis ſunt hii. Prepoſitus Lutrenſis. Prepoſitus de *Inkenbach*. Dominus *Godelmannus* de *Dornswilre*. Dominus *Slumppo* de *Gemino ponte*. *Cuonradus* plebanus de *Horbach*. Advocatus *Hugelinus* de *Horbach* & alii quam plures fide digni. Acta ſunt hec Anno Domini M°, CCC°. III°. in craſtino beate *Lucie* Virginis.

14. Dec.

CXXXIX.

CXXXIX.

LITTERE *ALBERTI* ROM. REGIS SUPER CONFIRMACIONE ECCLESIE IM *ANNWILRE*.

Albertus Dei gracia Romanorum Rex semper Augustus universis sacri Romani Imperii fidelibus graciam suam & omne bonum. Quanto nos alcius exaltavit altissimus, tanto benignius inspiravit in nobis spiritum voluntatis illius qui ad Zelum fidei Cristiane nos provocat, ad justiciam dirigendam sollicitat & ad sacrosanctas Ecclesias & Ecclesiasticas personas, in quibus & per quas pro nostre salutis augmento placabiliter exoratur favorabiliter promovendas invitat & afficit mentem nostram. Hac itaque consideracione ducti notum volumus esse tam presentibus quam futuris, quod constituti in nostre Majestatis presencia honorabiles viri *Heinricus* Abbas & Conventus Monasterii *Uterine vallis* Cysterc. Ordinis devoti nostri dilecti nobis humiliter supplicarunt, quod privilegium inclite recordacionis *Heinrici* Rom. Regis septimi ipsis concessum & indultum confirmare & innovare de benignitate Regia dignaremur. (Tenorem vide supra ad an. M^c. CC^o. XXX°. III°. X. Kal. Aprilis.*) Indict. sexta.) Nos igitur pietate solita qua profectum & libertatem omnium Ecclesiarum complectimur, predictorum Abbatis & Conventus *Uterine vallis* devotis supplica-

*) 23. Mart.

plicacionibus annuentes prefatum privilegium divine retribucionis intuitu & pro noſtre ſalutis augmento innovamus, confirmamus & preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtre innovacionis & confirmacionis paginam infringere vel ei auſu temerario contraire; quod qui fecerit gravem Majeſtatis noſtre offenſam ſe noverit incurriſſe. Datum *Spire* Anno Domini M°. CCC°. III°. II°. jdus januarii Indiccione prima regni vero noſtri Anno quinto.

12. jan.

CXL.

LITTERE SUPER BONIS IN *ULVENSHEIM* NOBIS COLLATIS EX PARTE *ENGELMANNI* PLEBANI IN *WERDE*.

Ulricus Prepoſitus Eccleſie Herdenſis *) univerſis preſencium inſpectoribus & auditoribus ſalutem in Domino & credere ſubnotatis. Univerſis & ſingulis notum eſſe volumus & in animam noſtram teſtamur, quod preſentibus nobis in propria perſona, *Friderico* Priore, *Joanne* dicto de *Rulzgesheim* noſtris concanonicis & *Tringo* ſacerdote de *Zabern*, *Engelinus* plebanus in *Werde* in extre-

*) Canonicorum Regularium collegium inter *Tabernas Rhenanas* & *Germersheimium*. *Hermannus* quidam, vir illuſtris, in allodio ſuo An. MCIII, conſtruxit.

extremis suis laborans legavit sponte & puro corde pro remedio anime sue viris religiosis Domino Abbati & Conventui Monasterii in *Uzerstal* vineas suas in villa seu terminis *Ulvensheim* quas tunc temporis habuit & possedit. quod si necesse fuerit probacionibus, prout de jure probandum fuerit loco & tempore oportunis. In cujus rei testimonium presentem litteram dictis Domino Abbati & Conventui nostro sigillo tradidimus communitam. Datum Anno Domini M°. CCC°. VI. feria secunda ante *Lucie* Virginis.

12. Dec.

CXLI.

LITTERE DOMINI *HEINRICI* ROM. IMPERATORIS SUPER CONFIRMACIONE PRIVILEGIORUM NOSTRORUM SUPER HEINGEREIDE.

H*einricus* Dei gracia Romanorum Rex semper Augustus universis sacri Romani Imperii fidelibus graciam suam & omne bonum. Accedentes ad nostre Majestatis presenciam honorabiles & religiosi viri Abbas & Conventus *vallis Uterine* devoti nostri dilecti Cysterc. Ord. Dioc. Spir. nobis humiliter supplicarunt. ut privilegia suasque libertates confirmacioni dive recordacionis *Alberti* Romanorum Regis antecessoris nostri inserta & insertas ipsis & suo monasterio confirmare de benignitate regia dignaremur, cujus Confirmacionis

nis & privilegiorum tenor talis eſt: *Albertus* Dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus univerſis ſacri Romani Imperii fidelibus graciam ſuam & omne bonum. Regalis Excellencia &c. (*Vid. ſupra ad. an.* 1303. *& ibi citata.*) Nos itaque dictorum Abbatis & Conventus propter ſue devocionis merita, ſupplicacionibus annuentes gracioſe. Omnia pretacta privilegia & contenta in eis prout rite & provide ſunt conceſſa, ratificamus approbamus innovamus & preſentis ſcripti patrocinio confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtre ratificacionis, approbacionis, innovacionis & confirmacionis paginam infringere vel ei auſu temerario contra ire. quod qui facere preſumpſerit ſe gravem noſtre Majeſtatis offenſam noverit incurriſſe. In cujus ratificacionis, approbacionis, innovacionis & confirmacionis teſtimonium preſentes literas exinde conſcribi & majeſtatis noſtre ſigillo fecimus communiri. Datum Spire IIII. Idus Marcii Indiccione VII. Anno Domini M°. CCC°. IX°. Regni vero noſtri anno I°. Ego frater *Heinricus* Abbas Vilarienſis Ord. Cyſterc. Dyoc. Metenſis Imperialis Cancellarius vice Domini *Petri* Archiepiſcopi Maguntini ſacri Imperii per Germaniam Archicancellarii recognovi.

Signum Domini *Heinrici* Romanorum Regis inviŒiſſimi.

12. Mart.

CXLII.

CXLII.

HEINRICI VIII. IMP. CONFIRMATIO SUPER ECCLESIAM IN *ANNEWILRE.*

H*einricus* Dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus Univerſis ſacri Romani Imperii fidelibus graciam ſuam & omne bonum. Quanto nos altius exaltavit Altiſſimus.) *Tenor idem qui in confirmatione ejusdem Eccleſie ab Alberto Rom. Rege ad annum M°. CCC°. III. legitur*) Deinde ſequitur privilegii confirmacio ab *Heinrico VII.* facta anno M°. CC°. XXXIII° &c.) dein:

Nos igitur pietate ſolita qua profectum &c. (Ut in privilegio *Alberti* Rom. Reg. ſupra fato.) Tandem concluditur:

Datum in *Landowe* XVI. Kal. Aprilis Indict. VII. Anno Domini M°. CCC°. nono. Regni vero noſtri Anno primo.

17. Mart,

CXLIII.

LITTERE *SYBODONIS* EPISCOPI SPIRENSIS &c. SUPER INCORPORACIONEM ECCLESIE IN *ANNEWILRE.*

S*ibodo* *) Dei gracia Spirenſis Epiſcopus dilectis filiis Abbati & Conventui Monaſterii *Uterine vallis* Cyſterc. Ordinis eiusdem Dyoc. ſalutem in Domino

*) Ex Alſatiae familia de *Lichtenberg.*

Domino ſempiternam. Religioſitatem veſtram favore debito proſequentes vobis de conſenſu Capituli noſtri nec non Archidiachoni loci tenore preſencium indulgemus & concedimus, ut decimas, proventus, cenſus & redditus Eccleſie parochialis in *Annewilre* noſtre Dyoc. cujus jus patronatus ad vos ex donacione regia dinoſcitur pertinere, poſſitis percipere, quam primum ipſam vacare contingerit, ſalva congrua & honeſta porcione fructuum & proventuum eiusdem Eccleſie deputanda & aſſignanda pro ſuſtentacione perpetui vicarii ſacerdotis in eadem Eccleſia reſidentis per Abbatem prefati Monaſterii preſentandi & per Archidiachonum loci inſtituendi, qui Epiſcopalia & Archidiachonalia jura perſolvere teneatur & ad obedienciam debitam & conſuetam. In quorum evidenciam & perpetui roboris firmitatem ad peticionem honorabilis Domini *Heinrici* Abbatis Vilarienſis Cyſterc. Ord. Metenſis Dyoc. Imperialis aule Cancellarii preſentibus litteris ſigillum noſtrum una cum ſigillo Capituli Eccleſie noſtre ſpirenſis nec non Archidiachoni loci duximus appendendum. Actum Anno Domini M°. CCC°. IX°. feria tercia ante *Gregorii* Pape.

11. Mart.

CXLIV.

LITTERE SUPER UNA URNA OLEI AD INFIRMARIAM MONACHORUM.

Heinricus divine Miſeracionis Abbas Clingenſis Monaſterii Spirens. Dyoc. univerſis quibus preſentes littere exhibite fuerint, volumus eſſe notum, quod conſtituti in noſtra preſencia *Hermannus* carnifex & *Agnes* uxor ſua de *Münſter* vendiderunt & tradiderunt ac ſe vendidiſſe ac tradidiſſe publice ſunt confeſſi Domino Abbati & Conventui *Uterine vallis* unam urnam olei perpetui cenſus ſolvendam ſingulis annis in feſto ſancti *Martini* aut infra octavam ipſius atque preſentandam in *Uterina valle* ad infirmitorium Monachorum ſecundum menſuram *Uterine* monaſterii ac infirmitorii prenotati de bonis eorundem videlicet de I. jugero conſito arboribus in loco dicto ame heisbuhel juxta curiam *Harttungi* ſito in marchia ville *Münſter*. Item de duobus jugeribus vinearum ſitis in terminis ville *Gliszencellen* *) in loco dicto imme Reche juxta *Waltherum* Carnificem pro precio ſex librarum cum dimidia hallens. quam pecuniam profeſſi ſunt ſe recepiſſe & in utilitatem ipſorum convertiſſe integre & complete. Conſtituentes quoque prefati conjuges Warandos ſeu fide juſſores prelibatis viris religioſis per annum & diem ſecundum quod eſt juris videlicet *Wolframum* dictum *Hulwecke* & *Nicolaum* filium ſuum. Hujus rei teſtes ſunt frater *Sigulo* ſacer-

*) vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 295.*

ſacerdos ac Infirmarius cenobii prenotati. Item *rufus* ſutor. *Ditzo* dictus *Hulwecke*. Item in *Gliſcenzellen Ulmannus* in der ſteingazzen *Frizo* medicus, dictus *Hedener*. *Wernherus* dictus *Vriſe* & *H.* frater ſuus & dictus *Heckin* ac alii multi fide digni. Ne autem in predictum Monaſterium *Uterine vallis* a quoquam hominum poſſit aut debeat inpoſterum aliqua calumpnia ſuboriri, preſentem cedulam prelibatis viris Religioſis nos *Heinricus* Abbas predictus contulimus ſigilli noſtri munimine roboratam. Actum Anno Domini M°. CCC°. X°. in feſto ſancti *Vincentii* Martiris.

22. jan.

CXLV.

LITTERE DOMINI *HEINRICI* PIJ IMPERATORIS SUPER ECCLESIAM IN *OTTERSHEIM*.

Heinricus *) Dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus univerſis ſacri Romani Imperii fidelibus preſentes litteras inſpecturis graciam ſuam & omne bonum. Sanctis quidem & juſtis inſiſtere propoſitis Deo creatori noſtro prout credimus eſt obſequium gratum & racionabile exhibere. Ad hoc igitur Regalis intencionis aciem convertimus, quod glorioſiſſime virgini genitrici Dei *Marie* ſuiſque ſanctis, ſanctiſſimis videlicet Confeſſoribus *Benedicto* & *Bernhardo* Cyſtercienſium primitivis inventoribus rectoribus & conſervato-

*) Huius nominis VII.

vatoribus ad incrementum laudis divini nominis noſtre devocionis inſignia preſentemus & eosdem in ſue religionis profeſſoribus donis regalibus favorabiliter honoremus. Hinc eſt, quod nos religioſorum virorum Abbatis & Conventus Monaſterii *Uterine vallis* Cyſterc. Ord. devotorum noſtrorum dilectorum commodis & profectibus cum affectu benivolo conſulere cupientes, jus patronatus Ecclesie in *Ottersheim* *) Spirenſis Dyoc. quod nobis & Imperio pertinere dinoſcitur, Abbati & Conventui ac Monaſterio predictis concedimus, donamus & in eos transferimus de Regie plenitudine poteſtatis, ſtatuentes & auctoritate preſencium firmiter inhibentes, ne ulla deinceps perſona alta vel humilis, eccleſiaſtica vel mundana cujuſcunque condicionis aut ſtatus exiſtat, memoratis Abbati, fratribus vel monaſterio prejudicium, impedimentum aut gravamen aliquod inferat in premiſſis, quod qui facere preſumpſerit, indignacionem noſtram graviſſimam ſe noverit incurriſſe. In cujus rei teſtimonium preſentes litteras noſtre Majeſtatis ſigillo juſſimus communiri. Datum *Mediolani* III. idus februarii Anno Domini M°. CCC°. XI°. Regni vero noſtri anno tercio.

11. Febr.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 292.*

CXLVI.

CXLVI.

LITTERE SUPER X. SOL. HALL. AD PITANCIAM.

Nos *Heinricus* permiſſione divina Abbas in *Clingen* monaſterio Spirens. Dioc. ad univerſorum tam preſencium quam futurorum noticiam cupimus pervenire, quod ſub Anno Domini M°. CCC°. XIII° feria ſecunda poſt paſcha *) conſtituti in noſtra preſencia *Ramungns* de *Mornesheim***) & *Gezela* ejus uxor legittima vendiderunt & ſe juſto vendicionis titulo publice vendidiſſe recognoſcunt, religioſis viris Domino Abbati & Conventui Monaſterii *Uterine vallis* Ord. Cyſterc. Spir. Dioc. penſionem decem ſolidorum hall. redditus perpetui bonorum & legalium ſingulis annis in feſto beati *Martini* ipſis ſeu eorum procuratoribus ſolvendam vel cum requiſiti fuerint preſentandam, pro precio ſeptem librarum hall. bonorum, quod quidem precium dicti conjuges publice confeſſi ſunt ſe recepiſſe ac ſibi numeratum, traditum & ſolutum fuiſſe nec non in uſus ſuos integre convertiſſe. Preterea ut dicti Abbas & Conventus cerciores exiſtant de ſolucione cenſus decem ſolidorum antedictorum, ipſi conjuges bona infra ſcripta dictis emptoribus pro ſubpignore conſtituerunt, videlicet unum juger vinee cum dimidio quod dicitur der Satz ſitum bi der herſtrazzen infra vineam que vulgariter dicitur der Wendeln acker

*) 16. Apr.

**) Vid. *Subſ. Dipl. T. 10. p. 296.*

& vineam que pertinet ad capellam beati *Nycolai*, que bona, si ijdem conjuges aut ipsorum heredes in solucione census antedicti aliquo anno negligentes existerent, ipsi emptores sibi attrahent secundum consuetudinem terre generalem & de eisdem pro sua voluntate disponent contradictione quali-bet non obstante. Et notandum, quod de istis bonis nullus omnino census datur, nisi id quod est juris nostri videlicet tres obuli. In cujus rei testimonium ad preces dicti *Ramungi* & *Gezele* uxoris ejus cartam hanc tradimus religiosis viris Abbati & Conventui in *Uzerstal* sigilli nostri munimine roboratam.

CXLVII.

LITTERE DOMINI EPISCOPI, CAPITULI ET PREPOSITI SUPER INCORPORACIONEM ECCLESIE IN *OTTERSHEIM*.

E*micho* *) Dei gracia Spirensis Episcopus dilectis filiis Abbati & Conventui Monasterii *Uterine vallis* Cyst. Ord. ejusdem Dyoc. salutem in Domino sempiternam. Religiositatem vestram favore debito prosequentes vobis de consensu Capituli nostri nec non Archidyachoni loci tenore presencium indulgemus & concedimus ut decimas,

*) Comes de *Leiningen* sede Spirensi jussu *Ludovici Bavari* Imperatoris impositus cum comes *Georgius* Veldentinus & *Arnoldus* ab *Ochsenstein* in discordia eligerentur a Capitulo.

mas, proventus, censſus & redditus Ecclesie parrochialis in *Ottersheim* noſtre Dyoceſis, cujus jus patronatus ad vos ex donacione regia dinoſcitur pertinere, poſſitis percipere & in uſus veſtros ac veſtri monaſterii convertere, quam primum ipſam vacare contingerit, ſalva congrua & honeſta porcione fructuum & proventuum eiusdem Eccleſie deputanda & aſſignanda pro ſuſtentacione perpetui vicarii ſacerdotis in eadem eccleſia reſidentis per Abbatem prefati monaſterii preſentandi & per Archidiaconum loci inſtituendi, qui Epiſcopalia & Archidiachonalia jura perſolvere teneatur & ad obedienciam debitam & conſuetam. In quorum evidenciam & perpetui roboris firmitatem ſigillum noſtrum una cum ſigillo Capituli Eccleſie noſtre Spirenſis nec non Archidiaconi loci duximus appendendum. Actum Anno Domini M°. CCC°. XIIII°. feria tercia poſt octavam Apoſtolorum *Petri* & *Pauli*.

9. jul.

CXLVIII.

LITTERE SUPER IIII. JUGERA AGRORUM IN *MULNHUSEN*.

Nos Prior totuſque Conventus fratrum de *Steyga* (a) ordinis ſancti *Auguſtini* Domus in *Landowe* notum facimus univerſis preſentes litteras viſuris, quod nos gravati honere debitorum

T 4 ven-

a) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 290.*

vendidimus unanimo de consensu discreto viro dicto *Starcken* de *Mulnbusen* (b) quatuor jugera agri subscripta terre arabilis sita in terminis ville prenotate, quorum unum jugerum est juxta agrum dictum Gerzeacker, secundum vero juger situm est juxta arborem Domine dicte *habenictin*, tercium est situm an dem Virstwege versus *Arbetheim*, quartum autem juger est situm in superiori parte agri *Conradi List* vendidimus inquam justo vendicionis titulo prefata quatuor jugera agri predicto *Starckoni* seu cui vel quibus ipse dederit, legaverit seu deputaverit pro triginta libris hall. cum XXX. sol. bonorum & legalium, quos ab ipso profitemur recepisse & in usus nostros convertisse, promittentes nichilominus predictum *Starkonem* vel suos heredes seu cui dederit vel quibus legaverit & deputaverit nunc nec non inposterum in prefatis agris impedire cum privilegiis a sede Apostolica vel aliunde impetratis seu impetrandis vel quomodolibet aliter quo impediri possent, dolo & fraude in hiis penitus circumscriptis, & ad evidenciam omnium premissorum sigilla nostra videlicet Prioris & Conventus presentibus sunt appensa in veram roboris firmitatem. Datum Anno Domini M°. CCC°. XVII°. in Vigilia beati *Nycolai*.

5. Dec.

(b) *l. c. pag. eadem.*

CXLIX.

CXLIX.

LITTERE SUPER PARTEM MONIALIUM ULTRA LUTUM LEPORIS IN ESTUARIO. QUAM ECIAM COMPARAVIMUS.

Nos *Hedewigis* Priorissa totusque Conventus monasterii *ultra lutum leporis* *) Spirensis Ordinis fratrum Predicatorum recognoscimus & notum facimus presencium inspectoribus universis quod nos unanimiter propter evidentem nostri monasterii utilitatem vendidimus & resignavimus ac vendidisse & resignasse recognoscimus per presentes religiosis viris Abbati & Conventui monasterii *Uterine vallis* Ord. Cysterc. census annuos & perpetuos quatuordecim unciarum hallens. de censibus decem & octo unciarum, quos habere noscuntur super estuario sito extra portam veterem apud fossatum civitatis cum suis pertinenciis de quibus quatuor Uncie *Wernbero* nepoti *fusselini* solventur, dandos assignandos & solvendos eisdem Abbati & Conventui annis singulis pro media parte in festo beati *Georii*, pro alia vero parte in festo beati *Martini* episcopi secundum jus & consuetudinem civitatis Spirensis supradicte pro sedecim libris hallensium legalium & bonorum nobis numeratis & solutis ac in usus & utilitatem nostri monasterii conversis transferentes ex nunc in dictos Abbatem & Conventum possessionem, jus, dominium & proprietatem censuum predic-

 torum

*) Vid. *Subs. Dipl. T. V. p.* 334.

torum omni jure & modo quibus melius valere poteſt & ſicut eosdem cenſus hactenus noſcimur poſſediſſe, renunciantes pro nobis & noſtris ſucceſſoribus univerſis quoad premiſſa excepcioni doli mali, in factum accioni, pecunie non numerate, non tradite, non ſolute, beneficio reſtitucionis in integrum & quo deceptis ultra dimidium juſti precii ſubvenitur, literis & privilegiis nobis aut ordini noſtro indultis vel indulgendis ac omnibus & ſingulis excepcionibus & defenſionibus juris Canonici & Civilis, quibus adveniendum contra premiſſa ſuffragari poſſemus quomodolibet aut juvari in judicio vel extra publice vel occulte dolo & fraude in omnibus penitus circum ſcriptis. In quorum omnium teſtimonium ſigilla noſtra una cum ſigillo honorabilium virorum Dominorum judicum curie Spirenſis preſentibus ſunt appenſa. Nos quoque judices curie Spirenſis predicti ſigillum noſtrum ad rogatum dictorum Prioriſſe & Conventus ſigillum noſtrum in premiſſorum teſtimonium recognoſcimus preſentibus appendiſſe. Actum & Datum Anno Domini M°. CCC°. XVIII. feria quinta poſt Cantate.

25. Maji.

CL.

LITTERE SUPER ELIBERACIONE UNIUS MALDRI SILIGINIS ET VII. SOL. HALL. SUPER BONIS IN *MULNHUSEN*.

Nos frater *Cuonradus* Prior & Conventus dicti de *steyga* domus in *Landowe* Ord. S. *Augustini* tenore presencium ad noticiam Universorum cupimus pervenire, quod nos vendidimus seu tradidimus religiosis viris Domino Abbati & Conventui Monasterii *Uterine vallis* annuam pensionem unius maldri siliginis pro quinque libris hallens. quam quondam *Cuonradus* bone memorie dictus *Sefrit* de *Mettenbach* nobis legavit nomine testamenti. Item recognoscimus per presentes quod nos vendidimus seu tradidimus eisdem Abbati & Conventui annuum censum & perpetuum septem sol. hall. quem ipsi nobis actenus de bonis suis in *Mulhusen* annis singulis solvere consueverunt pro quatuor libris hall. quam quidem pecuniam totam profitemur recepisse & in usus nostros totaliter convertisse, quitantes & absolventes predictos Dominum Abbatem & Conventum pro nobis & nostris successoribus in perpetuum super inquisicione predictorum redituum tam pecunie quam siliginis & pactum facientes ulterius non petendo. In cujus rei testimonium Nos Prior antedictus sigillum nostrum una cum sigillo nostri Conventus presentibus duximus appendendum, Datum Anno Domini M°. CCC°. XX°.

CLI.

CLI.

LUDEWICI REGIS ROM. CONFIRMACIO SUPER ECCLESIAM IN *ANNEWILRE*.

L*udewicus* Dei gracia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus Univerſis ſacri Romani Imperii fidelibus preſentes litteras inſpecturis ſeu audituris graciam ſuam & omne bonum. Licet Regie Majeſtatis munificencia circa dignos conſueverit ſue liberalitatis graciam exercere, racio tamen expoſtulat & requirit ut religioſos pre ceteris liberalius recipiat, qui pro ſalute noſtra ac Univerſali Xpi fidelium inceſſanter ſtudent deprecari, hinc eſt, quod cum religioſi viri Abbas & Conventus Monaſterii *Uterine vallis* Ordinis Cyſterc. Spirenſis Dyoc. plenam & firmam fidem fecerint, Eccleſiam in *Annewilre* Dyoc. predicte, cujus jus patronatus ad Reges Rom. pertinebat, ipſis & ipſorum monaſterio donatam cum omni jure ſuo per Reges Romanorum illuſtres noſtros predeceſſores dive recordacionis, ut tanto melius caritatis & hoſpitalitatis opera valeant exercere. Nos donacionem hujusmodi predeceſſorum noſtrorum predictorum approbamus, ratificamus & ex certa ſciencia confirmamus, harum teſtimonio litterarum ſigilli Majeſtatis noſtre robore ſignatarum. Datum in *Spira* II. Idus Septembris Anno Domini M°. CCC°. XX°. Regni vero noſtri Anno ſexto.

12. Sept.

CLII.

CLII.

SUPER VI. AMAS VINI MINUS QUARTALI.

Anshelmus dictus de *Berwerstein* Commendator totusque Convenus Domus in *Heimbach* ordinis sancti *Johannis* (a) Spirensis Diocesis tam presentibus quam futuris salutem in eo qui est omnium vera salus. Tenore presencium publice profitemur, nos vendidisse justo vendicionis titulo sex amas vini Spirensis mensure minus uno quartali perpetue pensionis fratri *Nicolao* de *Uterina valle* nato quondam *Heilmanni* procuratoris Domini *Johannis* militis nobilis viri de *Franckenstein* pro triginta libris hallens. minus quinque unciis. Habuimus vero in terminis & banno ville *Ruppersberg* (b) vinum prefatum quod nobis porrexerunt singulis annis persone subscripte libere & quiete. *Cunradus* videlicet dictus *berre* quindecim quartalia clari vini & unam amam rubei vini de duobus jugeribus vinearum sitis an dem Wammester juxta vineam *Gerlaci* dicti *Rappo* an den Wilhensezzen. Item *Petrus* filius *Lukardis* decem quartalia clari vini & decem quartalia rubei vini de uno jugere an der hafsthen sito juxta vineam *Jacobi* dicti *Ritgezzer* & uno jugere an den Kappenbeine sito juxta vineam *Gerhardi* dicti *Geisshorn.* Item *Ulricus* dictus *Rosenberg* unam amam clari vini & unam amam rubei vini de II. jugeribus

(a) Vid. *Subs. Dipl. T. V. p. 383.*
(b) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 309. 382.*

bus vinearum an der bach ſitis, juxta *Friderici* de *Huchelnheim* und wendet obenwendig des fluzzes. Profitemur eciam nos recepiſſe XXX libr. hallens. bonorum & legalium minus quinque unciis pro vino memorato. Ad majorem autem cautelam prefate vendicionis reſignavimus porreccione calami ſub pignora predict. in manus fratris *Nicolai* prenotati in figura judicii ſecularis in preſencia *Conradi* tunc temporis ſculteti in *Rupersberg*. Teſtes vero hujus reſignacionis fuerant *Heilmannus* dictus *fout*. *Hiltebrandus ſuper monte*. *Hartmudus* in den Dypdal. *Hiltebrandus* an dem Sande & *Heilmannus* dictus *Sparro*. pluribus aliis preſentibus ſide dignis. In quorum robur omnium & evidens teſtimonium ſigilla noſtra preſentibus ſunt appenſa. Datum Anno Domini M°. CCC. XXI°. Craſtino beate *Marie* virginis.

2. jan.

CLIII.

LITTERE COMPOSICIONIS SUPER PRESTACIONE NAULI INTER NOS ET CANONICOS SANCTI *GERMANI*.

Nos frater *Heinricus* Abbas totuſque Conventus monaſterii *Uterine vallis* Ord. Cyſterc. Spirenſis Dyoces, Noſque Decanus & Capitulum Ecclefie ſancti *Germani* extra muros ſpirenſes nec non *Cuonradus* dictus *Röner* de *Reinheim* civis Spirenſis tenore preſencium publice profitemur, mate-

ateriam queſtionis que inter nos hinc inde vertebatur ſuper preſtacione nauli in paſſagio *Reni* verſus *Reinsheim* *) de curia *Metersheim* hominibus, pecoribus & aliis rebus ejusdem curie quibuſcunque, quam curiam homines, pecora & res ejusdem nos Abbas & Conventus predicti pretendebamus eſſe in eodem paſſagio a preſtacione nauli liberam fuiſſe a tempore, cujus memoria non exiſteret; Nos vero Decanus & Capitulum ac *Cuonradus* dictus *Röner* antedicti pretendebamus ipſam curiam in *Metersheim* cum omnibus pecoribus & rebus ejusdem in eodem paſſagio ad preſtandum naulum eque ſicut alios homines ibidem tranſeuntes fore obligatos & nos & eccleſiam noſtram in poſſeſſione percipiendi naulum hujusmodi eſſe & fuiſſe a tempore, cujus memoria non exiſteret, mediantibus diſcretis viris per nos hinc inde ad hoc aſſumptis fore amicabiliter ſopitam & deciſam penitus in hunc modum, videlicet, quod ipſa curia cum hominibus, pecoribus & rebus ejusdem a preſtacione nauli in eodem paſſagio eſſe debent deinceps libera penitus & immunes, hoc tamen ſalvo, ſi eadem curia cum ſuis pertinenciis vel aliqua pars earundem ex vendicione, obligacione, locacione ſeu alia quavis alienacione extra manus noſtras videlicet Abbatis & Conventus predictorum ad perſonas quaſcunque deveniant perpetualiter habenda ſeu poſſidenda, quod ex tunc eedem perſone, que ea in toto vel in parte ſic comparaverint vel conduxerint ac poſſederint

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p.* 323.

rint pro certis penſionibus vel redditibus perpetuo perſolvendis ad preſtacionem nauli eque ſicut alii ibidem tranſeuntes teneantur quamdiu eadem bona ſic locata vel alienata permanſerint. ſi autem propter neglectum cenſum vel per quemcunque alium modum eadem bona in toto vel in parte ad jus & proprietatem Abbatis & Conventus predictorum redierint, tunc eadem bona & eorum cultores & pecora priſtinam libertatem a ſolucione nauli recuperabunt, & quod nichilominus nos Abbas & Conventus predicti ſi in futurum bona qualiacunque ex altera parte *Reni* vel eciam ex iſta conquireremus, quod cultores eorundem bonorum pecora & res ſimiliter ad preſtacionem nauli ibidem teneantur, promittentes bona fide hinc inde compoſicionem hujusmodi deinceps in perpetuum inviolabiliter obſervare. Rogantes nichilominus reverendos Dominos judices curie Spirenſis, ut ad majorem firmitatem ſigillum eorum una cum ſigillis noſtrorum Abbatis & Conventus ac Decani & Capituli predictorum, que preſentibus appenſa ſunt, appendant huic ſcripto. Nos vero judices curie ſpirenſis predicti ad peticionem parcium predictarum ſigillum noſtrum in teſtimonium ac robur omnium predictorum duximus preſentibus appendendum. Datum Anno Domini M°. CCC°. XXI°. ſabbato poſt Dominicam *Cantate.* 23. Maji.

CLIV.

CLIV.

LITTERE PERMUTACIONIS DUARUM AMARUM VINI CUM MONIALIBUS *PONTIS SALUTIS.*

Nos frater *Heinricus* Abbas & Conventus monasterii *Uterine vallis* Ordinis Cisterc. Spiren. Dyoc. Ad perpetuam rei memoriam. Tenore presencium ad publicam deducimus noticiam. quod cum secundum legitimas sancciones circuitus & intercaciones quantum possibilitas permittit & commoditas persuaserit merito sint evitandi & ob hoc a jure compensaciones sint introducte. Ideo cum nos teneamur annuatim religiosis Monialibus Abbatisse & Conventui monasterii *Pontis salutis* ejusdem Ordinis & Diocesis in duabus amis vini perpetui census de vineis nostris sitis in confinio ville *Wintzingen* (a) & Abbatissa & Conventus predicte e converso nobis teneantur annuatim similiter duas amas vini perpetui census de vineis ipsarum sitis in terminis ville *Haumbach*, (b) habita deliberacione & considerata commoditate & utilitate predictos census vini mutuo ad invicem compensamus & ab eisdem censibus nos invicem liberamus perpetuo & quitamus. In cujus rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillo Abbatisse & Conventus predictarum presentibus duximus appendendum. Datum Anno Domini M°. CCC°. XXIII°. feria tercia post *Gregorii* Pape.

15. Mart.

(a) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 335.*
(b) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 304.*

CLV.

LITTERE DOMINI *LUDEWICI* REGIS ROMANORUM SUPER MOLENDINUM IN *METERSHEIM.*

Nos *Ludewicus* Dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ad Univerſorum ſacri Romani Imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod intendentes divine retribucionis intuitu religioſorum virorum Abbatis & Conventus monaſterii *Uterine vallis* Ordinis Cyſterc. devotorum noſtrorum neceſſitatibus favorabiliter proſpicere ac commoditatibus providere, ſtructure nec non edificacioni cujusdam molendini, quod in curia dicta *Metersheim* ſibi & monaſterio ſuo predicto pertinente pro ſuis & dicte curie neceſſariis uſibus conſtructum & edificatum eſſe dinoſcitur, conſenſum noſtrum & aſſenſum benivolum impertimur, inhibentes univerſis & ſingulis auctoritate regia per preſentes, ne quis ipſos Abbatem & Conventum aut Magiſtrum curie *Metersheim* ſupradicte in habendo & tenendo molendinum predictum cum aque ductu ſibi neceſſario quomodolibet impediat vel perturbet, ſed ipſos ac alios incolinos & homines ipſorum eodem uti & frui prout oportunum fuerit libere paciantur, ſi quis autem ſecus facere preſumpſerit, ex hoc indignacionem Regiam ſe noverit incurſurum, harum teſtimonio literarum noſtre Majeſtatis ſigilli munimine ſignatarum. Datum in *Nurenberg* VII'. kal. Apri-

Aprilis. Anno Domini M°. CCC°. XXIII. Regni vero noſtri Anno IX°.

26. Mart.

CLVI.

LITTERA PENALIS SUPER VIII. UNCIAS HALLS. DOMINORUM DE *STEYGA.*

Nos frater *Johannes* Prior ceterique fratres Domus in *Landowe* *) ordinis ſancti *Auguſtini* Spirenſis Dyoc. tenore preſencium publice profitemur, quod ſub Anno Domini M°. CC°. LXXX VII°. V. Idus Martii ſtrenuus vir bone memorie *Theodericus* miles de *Laufenſel* ac *Gutha* uxor ejus legittima pari voto unanimi conſenſu nobis pro remedio animarum ſuarum legaverunt redditus octo unciarum hallens. ſuper curia ſua juxta capellam in *Landowe* ſita ſingulis annis nobis dandis videlicet omni jejunio quatuor temporum duas uncias pro piſcibus comparandis ad ſingularem fratrum noſtrorum refectionem, conſueta tamen fratrum prebenda in ſuo ordine nichilominus permanente. fratres eciam omni jejunio quatuor temporum cum aſperſione aque benedicte ſua ſepulcra viſitabunt. ſi vero prefatas octo uncias hallens. non daremus ad conſolacionem fratrum terminis prenotatis ſicut eſt preſcriptum, extunc dicti redditus ad religioſos viros Abbatem & Conventum *Uterine vallis* Ciſterc. Ord. ſpectabunt, qui eas qua-

U 2

*) Vid. *Subs. Dipl. T. X. p. 290.*

quater in Anno òmni jejunio quatuor temporum duas uncias recipere possunt & debent nostro pleno cum favore. Nos vero frater *Cunradus* Prior & Conventus domus predicte profitemur in hiis scriptis redditus octo Unciarum vendidisse religiosis viris Abbati & Conventui *Uterine vallis* monasterii predicti & in recompensam illarum octo unciarum venditarum alias octo uncias loco predictarum in anniversariis predictorum conjugum peragendis super sex uncias hall. perpetuorum redituum de area & curia *Rudolfi* sita juxta Ecclesiam in *Lensenwilre* & super quatuor uncias perpetuorum reddituum de curia *Petri* quondam campanarii juxta cimiterium ville predicte, predictis Abbati & Conventui locavimus seu presentibus locamus sub pena & modis omnibus superius annotatis. In cujus rei testimonium nos Prior antedictus sigillum nostrum una cum sigillo nostri Conventus presentibus duximus appendendum. Datum Anno Domini M°. CCC°. XXIII°. feria tercia post Dominicam qua Cantatur *Invocavit*.

15. Febr.

CLVII.

LITTERE SUPER CONCAMBIO FACTO INTER NOS ET MONIALES *PONTIS SALUTIS* SUPER V. SOLIDIS HALL.

Nos soror *Margareta* Abbatissa & Conventus monasterii *pontis salutis* tenore presencium ad

ad Universorum noticiam cupimus pervenire, quod nos permutacionem & concambium fecimus cum religiosis & honestis viris Abbate & Conventu Monasterii *Uterine vallis* per censum quinque solidorum hall. quem censum Abbas & Conventus prescripti singulis annis in die *Martini* nobis tradiderunt de domo in *Spira* sita in foro equorum & per censum quinque solidorum hall. pepetuorum quos nos vice versa singulis annis die antedicto & Dominis pretactis presentavimus de domo & area *Sigelonis* in *Ethenkoben* *) sita in Hamengassen, a predicto vero censu quinque solidorum quos ante scripti Domini ut superius est expressum, nobis tradiderunt, ipsos & successores eorum penitus absolvimus in antea ab eis non petendum in recompensam quinque solidorum hall. quos ipsis, ut dictum est, porreximus die memorato per nos & successores nostros in perpetuum absolutos & liberos esse dicimus per presentes. Hoc adjecimus, quod prescripti Abbas & Conventus tres solidos hall. singulis annis nobis de domo pretacta & die prescripto absque quinque solidis quos amputavimus, presentabunt. In cujus rei testimonium sigillum nostrum, quo Nos Abbatissa & Conventus prefati utimur, duximus presentibus appendendum. Datum anno Domini M°. CCC°. XXV°. in Vigilia Natalis Domini.

24. Dec.

*) Vid. *Subs. Dipl. T. 10. p. 302.*

CLVIII.

LITTERE SUPER EMPCIONE TRIUM SOLIDORUM HALLENSIUM.

Nos ſoror *Margareta* Abbatiſſa & Conventus *Pontis ſalutis* univerſis preſencium inſpectoribus cupimus eſſe notum, quod nos propter evidentem neceſſitatem domus noſtre vendidimus ac juſto vendicionis titulo vendidiſſe ac tradidiſſe religioſis & honeſtis viris Abbati & Conventui monaſterii *Uterine vallis* recognoſcimus publice per preſentes, cenſum trium ſolidorum hall. ſitum in Civitate Spirenſi ſuper domum in foro equorum ſitam pro precio trium librarum hall. bonorum & legalium, quam pecuniam profitemur, nos ab ipſis recepiſſe & in uſus noſtri monaſterii integraliter convertiſſe. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum, quo nos Abbatiſſa & Conventus predicti unico utimur preſentibus duximus appendendum. Datum Anno Domini M°. CCC°. XXVI°. feria quinta poſt Epiphaniam Domini.

9. jan.

CLIX.

CLIX.

LITTERA DOMINI *LODEWICI* IMPERATORIS SUPER ECCLESIAM IN *ANNEWILRE* &c.

Ludowicus Dei gracia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus univerſis ſacri Romani Imperii fidelibus, ad quos preſentes pervenerint, gratiam ſuam & omne bonum. Imperialis Excellencie dignitas tunc vere laudis titulus ſublimatur, cum fidelium ſuorum devocionem attendit. & eis de ſua liberalitate confirmat. que a ſuis predeceſſoribus juſte collata videntur. Et quia religioſi Viri Abbas & Conventus monaſterii *Uterine vallis* Ord. Cyſterc. Spir. Dyoc. devoti noſtri dilecti nobis exhibitis privilegiis ſuis humiliter ſupplicarunt, ut ipſa privilegia confirmare dignaremur, ſolita pietate, cupientes itaque devotis ſupplicacionibus ſuis de benignitate imperiali tanto favorabilius annuere, quanto pre ceteris fervencius inſiſtunt pro noſtra ſalute Deum deprecari, omnia ipſorum jura, libertates, privilegia, donaciones & gracias a Divis Imperatoribus & Romanorum Regibus traditas & conceſſas in genere & in ſpecie confirmamus. & ſpecialiter donacionem juris patronatus parochialis Eccleſie opidi *Anewilre*, cujus jus patronatus quondam ad Reges Romanorum pertinebat, & quia per noſtros predeceſſores Romanorum Imperatores & Reges longiſſimis retroactis temporibus eidem monaſterio rite & legitime donatum fuit & colla-

tum & per nos dudum ſub regali titulo debite & legittime innovatum & ex certa ſciencia confirmatum, prout de premiſſis omnibus plene nobis extitit fides facta. pro majori firmitate & cautela denuo innovamus, approbamus & confirmamus, eiusdem parrochialis Eccleſie incorporacionem menſe ipſorum facte per Epiſcopum Spirenſem eorundem Dyoceſanum, qui eidem Abbati & Conventui indulſit & permiſit, ut eidem Eccleſie per vicarium perpetuum poſſint deſervire & deducta de fructibus, decimis & obvencionibus ejusdem Eccleſie competenti & congrua porcione ipſi vicario perpetuo deputata fructus & obvenciones reſiduas ipſius Eccleſie in rebus quibuscunque conſiſtentes ſuis uſibus & neceſſitatibus valeant applicare, prout in litteris deſuper confectis vidimus plenius contineri. de innata nobis manſuetudine noſtrum adhibemus conſenſum & eam juxta ſui tenorem admittimus, approbamus ac confirmamus noſtra Majeſtate imperiali, non obſtante quocunque privilegio in contrarium edito, cui per incorporacionem canonicam derogatum exiſtit, ac privilegium ſeu jus quod habent ſuper meatu ſeu tranſitu ripe ſeu fluvii per villam *Lingenvelt*, ſuper molendinum curie *Metersheim* currentis & tranſeuntis, eadem noſtra Imperiali Majeſtate innovamus, approbamus ac ex certa ſciencia preſentibus confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtre approbacionis, ratificacionis innovacionis & Confirmacionis paginam infringere vel auſu temerario contraire. ſiquis autem

tem hoc attemptare presumpserit, gravem nostre celsitudinis indignacionem se noverit incursurum. In cujus rei testimonium presentes litteras conscribi & nostre Majestatis sigillo fecimus consignari. Datum in opido *Heidelberg* XII. die mensis septembris Anno Domini M°. CCC°. XL°. Regni nostri anno XXVI°. Imperii vero XIII.

CLX.

LITTERE SUPER COMPOSICIONE FACTA INTER NOS ET RUSTICOS SUPER *HEINGEREIDE*.

Kunt sy allen luten nu und ye merine. daz lange zit eine missehellunge ist gewest zwischen den erbern geistlichen herrn dem apte und convent dez closters zu *Uzerstal* grawes ordens von cystels In Spirer bystum gelegen off eine site. und den erbern luten gemeinlich die zu der heingereiden horent off die ander site. umb gemeinschafft die die vorgenante herren der apt und convent sprachent zu han off den walt der die *heingereide* heiszet. nach ir briefe lude die sie dar uber hant. und darumb vil tage geleistet sint. von beden parthien vorgenant. zu leste wart ein gutlich tag beret zuschen beden parthien. und ward geleistet und gehalten zu *Geilwilre* vor dem hofe. dez jares da man zalte von gottes geburte druzehen hundert jar und viere und nuntzig jar off sante *Remigien* tage des heiligen bischoffes. und

 da

da by waren die fromen edelknechte mit namen Iungher *Hanneman* von *Sickingen* vitzdum zu der *Nuenſtat.* und Iungher *Eberbart* von *Sickingen.* ſin bruder faut zu *Triifels.* und Iungher *Swicker* von *Sickingen* faut zu *Germersheim* die die vorgenante miſſehellunge geſunet und geraht hant. und ſol daz yemer ſtete und feſte verliben, und iſt aiſo beret und geraht als hie nach geſchriben ſtet. zum erſten ſo ſollent und mogent die vorgenante herren und ir hofelute die in dem cloſter, und in dem vorhofe ſitzent. einen weide gang han mit anderhalb hundert ſtucken rinder vyhes. off die heingereide uber jar one geverde. auch iſt beret, daz ſie daz erſte jar in die ſangen nit faren ſollent. were ez aber daz ſie mit dem rinder vihe mitteinander furen in die ſangen, daz erſte jar und da irne hüten geuerlich ſo mag man ſie rugen als einen ungerett genoſſen. Es iſt auch beret were eckern off dem vorgenanten walde wan dan die Lude die zu der gereiden horent, gemeine hirten off dem walde hétten zu irn ſwinen ſo ſol daz vorgenante rinder viehe die wile nit off dem walt gen. Die vorgenante herren mogent auch einen weide gang han off den ſelben walt zu hundert ſwinen uber jar. es ſy Eckern oder nit. Es iſt auch beret were ez daz etliches Iares eckern off dem vorgenanten walt warde. wann dan die furſter die obgenante herren hieſſen die ſwine von dem walde clahen. ſo ſolten ſie von unſer frawen tag an als ſie geborn wart nit dar off gen biz ſante *Mycbelstag* der dar nach aller nehſte komet. Es

were

were dan daz die lude von der gereiden da zuschen ir swine daroff flugen. so mochten sie auch ir swine dar off slahen Es ist auch beret daz die vorgenante herren alle wochen ein mal off den nehsten werktag nach dem suntage mogent hauwen ein fuder burneholtzes off der vorgenanten heingereiden von daubem holtz und von liegendem holtze. Es ist auch beret daz die vorgenante herren mogent hauwen zehen fuder buholtzes war zu oder wo sie der bedorffent. und sollent daz hauwen in eime mande mit wissen der furster und zwei fuder zu tugen und zu bodemen auch mit wissen der furster. Die vorgenante herren mogent auch alle jar den fuder Kolen burnen off dem walde hinder den dreiffen. von daubem holtz und von ligendem holtz. werez aber daz sie daz ziamer holtz oder tugenholtz oder burnholtz oder Kolen nit alles huwen oder eins teils, was sie dann nit gehauwen hetten daz sollent sie verlorn han die woche oder daz jar, als vorgeschriben stet, und nit me. Es ist auch beret were ez daz der vorgenante walt brente, wann dan die herren in dem closter ermanet werdent von den furstern. so sollent sie zwolff personen daz doch nit frauwen sin. dar off schicken den walt helfen leschen den tag us. Und were ez daz der walt dez tages nit geleschet mohte werden wann es dan naht wurde. so mochten die zwolff personen wieder heimgen. und sol man in darumb nit zu sprechen von dez leschens wegen. Und dat nach wan die von der gereiden dar off gingen leschen und die vorgenante herren aber ermant wurden von den

den furstern. so sollent sie aber zwolff personen mit in dar off schicken die in helffen leschen also lange bitz die von der greiden auch dar von gent one geuerde. und sollent daz tun also deck daz not geschiet. Es ist auch beret werez daz die vorgenante herren oder die iren ubergriffen oder uberfuren an diesen vorgeschriben dingen allen oder an eime besunder. so mag sie zugen glicher wise als einen vssman der nit zu der gereiden horet. Auch ist beret, daz die vorgenante herren und ir nach kommen sollent die von der gereiden furbasser nit hoher tringen dann als hie vorgeschriben stet. Und sollent sie auch lassen ungehindert und ungeirret an zentenburgern und an furstern zu setzen. an irn welden zu hauwen zu verkeiffen. und an allen andern dingen one alle geuerde. Und sollent auch der gereiden geben eine hofestat ussenwendig irs closters in dem vorhofe zu zwolff gesperren mit eime umb-werf als darzu horet, ungeuerlichen und da sol ir mussig gende rinder viehe uff und yngen und kein ander vihe. doch one der egenanten herren schaden one alle geuerde. Und hie mit und in diesen vorgeschriben dingen ist auch beret daz alle die briefe und kuntschafft die die vorgenante herren der apt und Convent zu *Ussersthal* und ir closter uber die vorgenante gereide welde und weide genge hant gehabet bitzher. und noch hant in irme closter oder anderswo sie sint von Bebisten Kunigen Keysern, Ertzbischofen bischoffen fursten, herren, gerithen geistlich oder weltlich von irn obersten

ſten von Rittern Knechten ſtetden, dorffern oder von wem oder in wieliche weg die ſint, oder beſagent. oder gehin und beſagen mogent ſie ſint beſiegelt oder unbeſiegelt oder buchere oder abeſchrifft nuſchent uſſgenomen ſollent mittenander und alzumale gar und ganz hingeleit abgetan Krefftelos unmehtig und dot ſin. alſo von der welde wegen und auch affter dez datum diz brieſes nuſchnit me gut ſin noch beſagen in dheinrelei wiſe one aller claht geuerde. Und ſoll dirre gegenwertige brieff bliben ewecliche in allen ſinen Krefften und beheltniſſe aller punten artikel begriff., ſune, beredunge und rahtunge in allen weg wiſe und forme als an dieſem briefe da vor und hernach underſcheiden begriffen beteijdinget und geſchriben ſtet one aller mengeliches wieder rede und geuerde. wir die vorgenante geiſtliche bruder *Johans Zaberer* apt und der convent gemeinliche dez cloſters zu *Uſſerſtal* off unſer ſite. und wir die gereide gemeinlich mit namen *Landar Gotermſtein Sybeltingen Birgwilre Kolkenbach Uoſsdorff, Frankwilre Albrehtzwilre*, *Hanenbach Kanskirche Seilwilre Rodenbach Mettenbach Greuenhuſen* und *Birnsbach* off unſer ſite, erkennen uns yeweder ſite parthien mittenander an dieſem brieſe, daz dieſe vorgeſchriben beredunge, ſune, rathunge und alle punten, begriffe, artikele und underſcheidunge als hie vorgeſchrieben iſt. getan und beſchehen ſint, mit unſer bederſit parthien gutem wiſſen und willen. und globen auch dieſen brief und alles daz her inne geſchriben ſtet. ſunder und ſamenthafft gegenander und einander zu

tunde

tunde ſtete und feſte zu halten unuerbrochenliche und yemer ewecliche. fur uns und unſer bederſit parthien nachkommen und nyemer dar wieder getun noch ſchaffen getan werden heimelich oder öffentlich in dheine wiſe one allerslaht geuerde und dirre dinge aller zu warem ſteten und feſten urkundt uns beede parthyen vorgenant und alle vmere nachkommen dieſe dinge ewecliche zu beſagen ſo hant wir der apt und convent vorgenant von unſer, unſers cloſters und aller unſe nachkommen wegen unſere Ingeſiegele. und Ich *peter ſygel* der burgermeiſter und wir der rat gemeinliche der ſtedte zu *Landauwe* hant unſer ſtedte gros Ingeſiegel gehenket byeinander an dieſen brieff. Darzu hant auch wir die gemeinde dez dorffes zu *Gotermſtein* dez ſelben dorffes gerihtes Ingeſiegel zu dieſen Ingeſiegeln auch gehenket an dieſen brief. ſo hant auch her zu wir die obgenante zwo parthien mit namen der apt und convent zu *Uſſerſtal* off ein ſite und die lute von der gereiden alle off die andere ſite. gebeden die obgenante frummen edel Knechte Iungherr *Hanneman* von *Sickingen* vitzdum zu der *Nuenſtadt.* und Iunckherr *Eberharten* von *Sickingen* ſinen bruder fater zu *Tryfels.* und Iunckherr *Swicker* von *Sickingen* faut zu *Germersheim* daz ir yegelicher ſin eigen Ingeſiegel auch hat gehencket an dieſen brief. wann ſie alle dri die obgenante miſſehellunge beredt und geraht hant als da vorgeſchriben ſtet. Und bieden auch die erbern wiſen den burgermeiſter und den Rat, gemeinlich der ſtedte zu *Annewilre*

newilre daz ſie der ſtedte *Annewilre* groſs Ingeſiegel, auch an diſen brief wollen hencken. uns bede parthien vorgenant und alle unſere nachkommen zu uberſagen und gezugniſſe aller vorgeſchriben dinge. Ich *Hanneman* von *Sickingen* vitzdum zu der *Nuwenſtat.* und *Eberhart* vorgenant faut zu *Tryfels* und *Swicker* vorgenant faut zu *Germersheim.* Verjehe uns alle drie mittenander daz wir by der obgenanten rahtunge ſin geweſt. und bede parthien entscheidet und berihtet haben in allen weg als da vorgeſchriben ſtet. Dez zu urkunde und durch bete willen der vorgenanten beder parthien ſo hat unſer yegelicher ſin eigen Ingeſiegel gehenket an dieſen brieff zu merer ſicherheit und wir der burgermeiſter und der rat gemeinlich der ſtedte zu *Annewilre* verjehen und bekennen uns offenlich daz wir durch bitte willen der erbarn geiſtlichen herrn des abtes und convents des cloſters zu *Uſſerſtal* und auch der erber lute aller die zu der gereiden horent. unſer ſtetde Ingeſiegel han gehencket an dieſen brieff zu eime ewigen gezugniſſe aller dirre vorgeſchriben dinge. Dirre brief iſt geben jn dem jare als man zlte nach criſti geburte druzehen hundert jare und viere und nuntzig jare off den nehſten fritag vor ſante *Endrich* tage dez heiligen zwolfbotten.

27. Nov.

CLXI.

CLXI.

RUPERTI ROMANORUM REGIS CONFIRMATIO OMNIUM PRIVILEGIORUM NOSTRORUM. SPECIALITER JURIS PATRONATUS ECCLESIE *ANNEWILRE* AC TRANSITU RIPE SUPER MOLENDINUM *METHERSHEIM*, ET QUOD LICITUM EST NOBIS FRATRUM NOSTRORUM TESTIMONIJS UTI.

R*upertus* Dei gracia Romanorum Rex ſemper Auguſtus ad perpetuam rei memoriam. Quamvis Regalis excellencie dignitas cunctos Xpi fideles ſub alis ſue protectionis defendere. eorumque racionabilibus deſideriis annuere conſueverit. illorum tamen precipue jura illeſa conſervare & vota admittere. eoſque innate benignitatis munere proſequi ſanctum reputat & honeſtum. qui ſpretis ſeculi affractibus *) *Vallis uterine* Ordinis Cyſtercienſis Spirenſis Dyoceſis devotorum noſtrorum dilectorum. noſtre Majeſtati oblatis peticionibus inclinati. donacionem juris patronatus eccleſie parochialis oppidi *Annewilre.* dicte Spirenſis. Dyoc. & incorporacionem ejusdem Eccleſie menſe dictorum religioſorum fratrum. ac jus quod habent ſuper meatu vel tranſitu ripe ſeu fluvii per villam *Lengenfelt.* ſuper molendinum curie *Methersheim* currentis & tranſeuntis prout in privilegiis autenticis tam imperialibus quam regalibus celebris memorie *Ludewici* Imperatoris predeceſſoris noſtri dinoſcitur & vidimus contineri.

*) *n.* omiſſum.

ri. Nec non universa & singula privilegia. litteras. largiciones. munimenta. que & quas a felicis memorie divis Romanis Imperatoribus & Regibus predecessoribus nostris. super quibuslibet juribus. graciis. libertatibus. Inmunitatibus. consuetudinibus aut ceteris suis utilitatibus & profectibus obtinuisse noscuntur & obtinent. in omnibus suis tenoribus. sentenciis & clausulis. ac si presentibus litteris de verbo ad verbum essent inserta vel inserte. de certa nostra sciencia & de plenitudine regie potestatis. approbamus. ratificamus. innovamus & auctoritate regia confirmamus. Insuper cum sancte recordacionis *Innocencius* PP. IIII. dictis religiosis inter cetera concesserit, quod in omnibus causis quamvis propriis sive civilem sive criminalem contineant questionem fratrum ipsorum testimoniis uti (possint) ne pro defectu testium jus ipsorum in aliquo valeat deperire prout in dicti *Innocentii* autentico privilegio dinoscitur & vidimus contineri. Nos de Uberioris dono gracie. prefatis Abbati & Conventui dictum *Innocentii* concessum. de novo concedimus & largimur. ipsumque approbamus. ratificamus & ex certa sciencia. de plenitudine regie potestatis confirmamus. Inhibentes universis Archiepiscopis. Episcopis. Ducibus. Marchionibus nostris & sacri Imperii principibus. Comitibus. baronibus. militibus. clientibus ac Universitatibus civitatum. aliisque omnibus & singulis. cujuscunque dignitatis. gradus. status aut preeminencie existant fidelibus nostris dilectis. ne super dictos Abbatem & Conven-

tum monasterii prelibati. Contra harum nostrarum approbacionis. ratificacionis. innovacionis. concessionis. largicionis & confirmacionis graciam impediant aut sinant quomodolibet impediri. Contrarium facientes ultra nostre Majestatis indignacionem. Penam quinquaginta librarum auri puri. quarum medietatem fisco nostro regio. residuam vero partem. injuriam passorum usibus applicari decernimus. se noverint irremissibiliter incurrisse. Presencium sub nostre Majestatis sigillo testimonio litterarum. Datum *Heydelberg*. undecima die mensis julii Anno Domini M°. CCCC°. primo. regni vero nostri Anno primo.

ANNO DOMINI M°. CCC°. XX°. EGO FRATER *HEILMANNUS* DICTUS *GMALTZ* CANTOR INCEPI SCRIBERE LIBRUM ISTUM DE LITTERIS SIGILLATIS CONVENTUS MONASTERIJ *UTERINE VALLIS* PROPTER COMMUNEM UTILITATEM, IN LAUDEM DEI ET VIRGINIS GLORIOSE. ET UT LECTOR FACILIUS INVENIAT QUOD DESIDERAT, REGISTRUM LITTERAS OMNES PER CIVITATES ET VILLAS SECUNDUM ORDINEM ALPHABETI.

Annewilre. IIII. LXXXVII. XC.
Albrethswilre. XL.
Arbotsheim. LVIII.
Abenheim. VI.
Altdorf. XXVII.
Ad. S. *Martinum*. XXXI.

Appen-

Appenhoven. LXVI.
Bintersbach. VI.
Bintersheim. VII.
Bebingen. XXV.
Bochingen. XXXIII.
Bubenwilre. XXXIIII.
Burnheim. XLVI.
Belnheim. XLVIIII.
Bullenkeim. LXVIII.
Barbelrode. LXXXII.
Berczabern. LXXXIV.
Bubeln. XCIIII.
Confirmaciones Apoſtolice II.
De fundo Eccleſie *Uterine vallis.* I.
De indulgentiis conceſſis-II.
De *Heingereide.* III.
Didenheim. XIII.
Damheim. XLV.
Dirbach. LXXXIII.
Dribeſcheit. XC.
Durensveilt. XLV.
Ettenkoben. XXXII.
Enſilgeheim LXVI.
Eymphelingen. LXVII.
Eſchebach. LXVII.
Franckendal. X.
Franckenwilre. XXXV.
Freckenvelt. LXXV.
Geroltsheim. IX.
Ginſen. XV. XXVI.
Geilewilre. XXXVIII.

Glizenwilre. XXXVI.
Geckelingen. LXIII. XLIII.
Gumersheim. XXIIII.
Gotrameſtein. XLII.
Glizenzellen. XLIII.
Grunauwe. VIII.
Grevenhuſen. LXXXV.
Hambach. XVII.
Heiligenſtein. XXI.
Hohenſtat. XLVIII.
Huchelnheim. LXIIII.
Hergenswilre LXXXI.
Herboltsberg. LXXXIX.
Hanenbach. XCII.
Haſelach. XCV.
Hergesheim. LXIX.
Hochdorf.
Kungesbach. XV.
Kanskirchen. XXXIX.
Knozingen. XLIIII.
Kanel. LXXII.
Kolkenbach. LXXII.
Kaulſtatt.
Landowe. LV.
Lenſenwilre. LXI.
Leuben. XCI.
Lumersheim. XCIII.
Lachen. XCIII.
Lingenvelt. XX.
Musbach. XVII.
Meinkeimern. XXIX.

Meh-

Mehterſheim XX.
Merlheim. LII.
Mulnhuſen. LVI.
Mornesheim. LXV.
Mundevelt. LXXIII.
Münſter. LXXIII.
Mutterſtat. XXXX.
Nova civitas XVI.
Nuzdorf. XLIII.
Neuwilre. LXXVII.
Odensheim. XXX.
Oſſingen. XLVII.
Ottersheim. L.
Offenbach. LI.
Otterbach. LXXVIIII.
Oſteringen. VI.
Privilegia Apoſtolica. IIII.
Queicheim. LIII.
Ringeinheim. XI.
Rusbach. XXXVII.
Ramesbach. LX.
Rinzabern. LXXI.
Ruppersberg. XIII.
Rode. XI.
Spira. XIX. &c.
Schiverſtat. XIIII.
Swebechenheim. XXIII.
Sibeltingen. XLI.
Servelingen. LIX. CXII. CXXVII.
Steinwilre. LXVIII.
Scheide. LXXIIII.

Sleitdal. LXXVI.
Spehtesbach. LXXXVI.
Wormacia. V.
Wiſſen. VIII.
Wachenheim. XII.
Wintzingen. XVIII.
Wiſchelingen Major. XXV.
Wiſchelingen Minor. XXV.
Ugelnheim. XXVI.
Veningen. XXVIII.
Ulvensheim. LXII.
Walſenheim. XXXI.
Wolmesheim. LVII.
Utzingen. LIIII.
Wiszenburg. LXXVIII.
Wandesheim. LXX.
Winden. LXXX.
Wernhersberg. LXXXVIII.
Weſtheim. XXII.
Wilre ſub *Ryburg*. XXXII.

Codex pergamenus continet folia 301.

CLXII.

CLXII.

ANONYMI CHRONICON ARCHIEPISCOPORUM COLONIENSIUM, AB ANNO MCLVI. USQUE AD ANNUM MCCCLXIX. (a)

FRIDERICUS.

Fuit S. *Georgii* Praepoſitus, qui Anno M. C. LVI. magis propinquorum factione, & juniorum clericorum favore, Archiepiſcopatum Colonienſem adeptus (caſſata canonica Electione facta coram *Friderico* Imperatore de Bunnenſi Praepoſito *Gerhardo*) ab *Adriano* Papa conſecratus eſt; poſt biennium cum Imperatore *Mediolanum* profectus, apud *Tycinum* obiit, vix duobus annis pontificali dignitate potitus. Caro & viſcera ejus remanſerunt in Lombardia, oſſa vero *Coloniam* delata, in *veteri monte* S. *Mariae* condita ſunt Anno Domini M. C. LVIII. iſte fuit de *Daſſele.*

REYNOLDUS.

Hildesheimenſis Praepoſitus, & Regni Cancellarius, vir omni probitate conſpicuus. hic *tres Magos*, qui *Chriſtum* myſtice venerabantur, cum duobus martyribus, *Nabore* & *Felice*, deſtructo *Mediolano*, *Coloniam* tranſmiſit. hic Palatium *Coloniae* & duas turres in monaſterio S. *Petri* reparavit, & ad agendum feſtum Epiphaniae X. mar-

(a) Editionem hujus chronici appromiſimus *Novorum Subſidiorum Diplomaticorum T. V. pag.* 288. *n. XVII.*

cas singulis annis instituit, & totidem in coena Domini in subsidium pauperum addidit. assumptionem B. *Mariae* virginis per VIII dies celebrari ordinavit; funeste Castellum pro Episcopatus munimine aedificavit; cum Imperatoria potestate Italiam profectus, parva manu militum, XL millia Romanorum apud *Tusculum* prostravit, cepit & fugavit. ipse quoque absens, contra honoris sui inimicos: *Ludowicum* Landgravium, *Fridericum* ducem sueviae, *Conradum* Palatinum, Episcopatum coloniensem demoliri cupientes, tantam multitudinem virorum fortium & nobilium in campis *andernaci* convenire praecepit, quanta ex Teutonicis convenisse nostra memoratio nunquam percepit; unde praefati Tyranni retro coacti abierunt, & . im jam octo annis Praesul laudabiliter militasset, in vigilia assumptionis B. *Mariae*, valida febre correptus, prope *Romam* obiit. cujus carnes & viscera ibidem sunt sepulta, ossa vero in domo S. *Petri* recondita sunt Anno Domini M. C. LXVIII. iste genere fuit de *Heinisberg*.

PHILIPPUS.

Ecclesiae S. *Petri* Decanus, & Imperii Cancellarius, vir pulcherrimus & fortis, atque supra modum liberalis. iste adhuc Decanus existens, castrum in *Rinecke*, ut supra dictum est, *Reinaldi* Episcopi manu valida reaedificavit, & praefatos Tyrannos fugavit, factus vero Archiepiscopus, in manu forti Saxoniam intravit, & *Aleslewe* obsedit, tota terra *Henrici* ducis depopulata, cum triumpho rediit. ducatum *Wesphaliae* adjecit

colo-

colonienſi. emit praeterea ſancto *Petro* plurima caſtra; dein, cum *Heinrico*, filio Imperatoris *Friderici*, quem *aquis grani* unxit in Regem, profectus in apuliam, obiit *Neapoli.* ejus oſſa *Coloniam* relata ſunt, & honorabiliter caeteris Epiſcopis juxta *Reinoldum*, in domo beati *Petri*, ſunt recondita. hic ſedit annis XX. ſepultus Anno M. C. XCI.

BRUNO.

Majoris Eccleſiae Praepoſitus; hic, electione facta in *Lotharium* Bunenſem Praepoſitum, minis Nobilium caſſata, Epiſcopus eſt factus, ſicut ſuperius dictum eſt de *Friderico*, cujus extitit frater carnalis; iſte debilis & ſenex renuntiat Epiſcopatum, cum ſediſſet Annis III. Anno M. CXCIII. Anno MCXCII die *B. Urbani*, Eccleſia SS. *Appoſtolorum Coloniae* incendio eſt conſumpta.

ADOLPHUS.

Majoris Eccleſiae Colonienſis Praepoſitus, ſucceſſit; iſte, *Henrico* Imperatore mortuo, *Ottonem*, *Heinrici* quondam Ducis Saxoniae filium evocatum, paucis faventibus Epiſcopis, vel Principibus, *Coloniae* in Regem elegit, & *aquis grani* conſecravit; caeteris Principibus *Philippum*, fratrem Imperatoris in Regem eligentibus. hinc per totum Regnum graves & multiplices querrae, & terra maxime Archiepiſcopatus colonienſis, incendiis & rapinis devaſtatur. tandem *Adolfus* neceſſitate compulſus, &, ut quidam ferunt, pecunia coruptus, *Ottonem* deſeruit, & ad *Philippum*

ptum se transtulit, & eum, inconsulto Papa, contra justitiam *aquis grani* in Regem consecravit; unde ipse ab *Innocentio* Papa excommunicatus est, & per *Sifridum* moguntinum Archiepiscopum & Cameracensem, a Domino Papa delegatos judices in Ecclesia S. *Petri* coram *Ottone* Rege, & universo clero & populo de dignitate pontificali deponitur, & ut alius eligatur, indicitur. sedit in Episcopatu annis XII. desinit Anno M. CC. V. iste fuit de *Seyna*.

BRUNO.

Bunensis Praepositus, succesfit. quo ordinato, *Philippus* Rex offensus a coloniensibus, cum exercitu *Coloniam* venit, & eam obsedit: sed cum nihil proficeret, *Nussiam* profectus, eam in deditionem accepit, & *Adolpho* praeposito tradidit. iterum anno sequenti, *Philippus* Rex Episcopatum coloniensem devastare coepit, cui *Bruno* cum *Ottone* Rege occurrere statuens, juxta *Wassenburg* congressi sunt, ibique victore *Philippo*, & *Ottone* fugato, *Bruno* Archiepiscopus capitur, vinculisque mancipatus, per annum in custodia detinetur, quem tamen postea idem *Philippus*, ad gratiam Romani Pontificis transmissit cum duobus Cardinalibus, quos idem Papa in alemanniam ad eundem *Philippum* ad pacem confirmandam inter ipsum & *Ottonem*, miserat; postea, occiso *Philippo* Rege, idem *Bruno* cum litteris Papae ad sedem propriam revertitur, & ab omnibus cum honore susceptus, in brevi defungitur, & in domo

domo S. *Petri* cum planctu omnium deponitur. hic ſedit annis III. iſte fuit de *Hengebach*.

THEODORICUS.

Praepoſitus SS. Apoſtolorum, ſucceſſit; hic, in initio ordinationis ſuae bonus & utilis terrae; poſtmodum contra clerum agens, inviſus & odibilis cunctis efficitur. denique *Ottone* Rege excommunicato idem *Theodoricus*, eo quod illi faveret, infamatus, a *Sigifrido* Legato apoſtolico ſimiliter excommunicatur; ſed cum parvi penderet, & in *coena Domini* divina celebraſſet, & chriſma confeciſſet, ab eodem ſecundum praeceptum Apoſtolici, officio & beneficio deſtituitur. qui poſtea *Romam* ad ſatisfactionem progreſſus, cum jam per triennium ibi exulaſſet, nec aliquid in cauſa ſua profeciſſet, Primores colonienſes ad Electionem alterius convenire praecipiuntur. iſte fuit de *Monte*, & ſedit annis V.

ENGELBERTUS.

Majoris Eccleſiae Praepoſitus, ſuccesſit; qui, dum Epiſcopatum undique ſciſſum & deterioratum comperit, audacia quaſi Leonis aſſumpta, quia tali periculo erat neceſſaria, pacem & aequitatem reſtituens, & malefactores reſtringens ſingula provide diſpoſuit, debita anteceſſorum ſuorum uſque ad XXVI. marcarum millia perſolvit. cumque idem Epiſcopus in multis laboraſſet laudabiliter, a *Friderico* comite de *Yſenburg*, ſuo conſanguineo occiditur, non longe a villa, quae *Swelme* nominatur; nocte adveniente illud defertur in

Swel-

Swelme, inde, die tertia ad *veterem-montem* in clauſtrum, ubi a fratribus loci illius corpus cum ingenti luctu receptum, eſt cuſtoditum. inteſtina ejus ibidem terrata ſunt; & in vigilia B *Martini* *Coloniam* adducitur, ubi in Eccleſia S. *Petri* depoſitum, multis claruit miraculis. Anno M. CCXXV.

HENRICUS.

Praepoſius Bunenſis, genere de *Mulenark*: qui ſtatim poſt Electionem, in vindictam necis ſui piiſſimi praedeceſſoris, coram primoribus praeſtitit juramentum. nec longa mora intervenit, cum illud deteſtabile receptaculum ſicariorum, caſtrum *Yſenburg* obſeſſum, & in deditionem acceptum, ſolo aequatum eſt. hoc idem accidit de alio caſtro perfidiſſimi comitis, quod dicitur *novus-Pons*. in natali ſequente dominus *Conradus* Portuenſis Epiſcopus, & S. *Ruffinae* Cardinalis, apoſtolicae ſedis legatus, *Coloniam* venit, qui *Fridericum* praedictum & ſuos complices terribili anathemate prophanat. ipſo Anno, *Henricus* electus in Archiepiſcopum *Coloniae* a Trevirenſi Archiepiſcopo, die XII Kalend. Octobris conſecratur; praeſentibus omnibus ſuffraganeis & Abbatibus vicinis, in tanta ſolempnitate, qualis ante raro vel nunquam viſa eſt. Item eodem Anno *Fridericus* comes Impii autor homicidii, jam per totum annum profugus, a quodam milite Leodienſi, nomine *Banzo* de *Geneſſe*, pro duobus millibus & centum marcis, venumdatus eſt, & Colonienſi Archiepiſcopo ſiſtitur, hinc infelix con-

fractis

fractis cruribus elevatus est super pyramidem, & in rota positus. postea, Conveninentibus Episcopis & nobilibus terrae ministerialibus S. *Petri*, nobiles quidam, qui pro huiusmodi interfectione suspecti habebantur, expurgationem, licet difficulter, coram Archiepiscopo & primoribus Coloniensibus, cum juramento obtulerunt, ibique comes de *Teckinenberg* reus approbatus, excommunicatur.

CONRADUS.

Eligitur in Archiepiscopum Anno MCCXXXVII. Sedit annis XXIII & VI mensibus. iste fuit de *Hostaden.*

Anno Domini M. CCXLVIII. ipsa die assumptionis beatae virginis inchoatum est opus Majoris Ecclesiae Coloniensis a venerabili Archiepiscopo *Conrado.*

ENGELBERTUS de *VALKINBURG.*

Electus est die octava *Remigii* Anno M. CCLXI.

Anno Domini MCCLXII ipso die *Medardi*, cives colonienses ceperunt portas & Turres civitatis coloniensis armata manu.

Anno Domini M. CCLXIII. Captus est praedictus *Engelbertus Coloniae*, die tertia post festum beatae *Catharinae*, & detentus est Captivus per XX dies.

Anno Domini MCCLXV, V. non. Septembris Dominus *Engelbertus* Archiepiscopus Coloniensis cum ingenti exercitu obsedit civitatem Coloniensem, & duravit obsidio usque ad idus ejusdem mensis.

Anno

Anno Domini M. CCLXVII. ipſo die B. *Pauli* Eremitae praevaluerunt Majores civitatis Coloniensis in conflictu *uff der bach*, contra univerſitatem civium Colonienſium, & ceciderunt *Ruggerus* advocatus, *Ludovicus* magiſter civium, & alii quam plures fuerunt interfecti, & fecerunt exactiones inauditas in populum communitatis.

Eodem Anno, in vigilia beati *Lucae*, captus eſt in conflictu Dominus *Engelbertus* Archiepiſcopus, & ſui adjutores quam plures a comite juliacenſi, & detentus eſt Captivus annis IIII.

Anno Domini M. CCLXIX in nocte *maurorum*, tradita eſt civitas Colonienſis domino Archiepiſcopo *Engelberto*, & ſuis amicis, propter quod fuit magnus conflictus, & paevaluerunt cives in illo conflictu.

Anno M. CCLXXI die XIII. Maii *Engelbertus* Archiepiſcopus abſolutus eſt a vinculis.

Anno Domini M. CCLXXIV. mortuus eſt praedictus *Engelbertus*, & ſepultus in Eccleſia Bunnenſi, quia diebus illis civitas colonienſis per IIII. annos fuit interdicta.

SYFFRIDUS de WESTERBURG.

Anno, quo ſupra, M. CCLXXIIII. in vigilia *Othmari* Abbatis, poſtulatus eſt Dominus *Conradus* de *Monte*, Praepoſitus beatae *Mariae ad gradus*, a ſolis Canonicis majoris Eccleſiae Colonienſis, non admiſſis caeteris Primoribus, videlicet: Praepoſitis, Abbatibus & Decanis, qui dicebant, ſe Electioni Pontificis Colonienſis debere intereſſe, & Dominus *Siffridus* de *Weſterburg*, Praepoſi-

positus moguntinus, a solo Domino *Petro* de *Vigenna* Praeposito Majoris Ecclesiae Coloniensis electus est, & praevaluit, per Papam *Gregorium* X ipso die *Heriberti*. Anno M. CCLXXVII.

"Anno milleno septeno septuageno
"& bis centeno, domini festo sub amaeno
"Praesulis *Herberti*, voluit fortuna reverti
"ad populum *Christi*; Iuliacensis, quia tristi
"comes morti ab aquensibns & bene stitur;
"causa quod in culpis periit fraus ultima vulpis
"quadringentorum comitante cohorte virorum
"quia secum temere semel & simul interiere,
"post iterum victi lucente die *Benedicti*.
"sunt juliacenses per honestos Colonienses,
"Praesule certante *Sifrido*, nunc dominante,
"terras & villas, qui cepit & obtinet illas.
"Ergo Tibi Domine *Jesu* sit laus sine fine
"notantur facta, jacet alta superbia fracta.

Anno Domini M. CCLXXIX. die *Maurorum* facta est pax & concordia inter Dominum *Siffridum* Archiepiscopum Coloniensem & comitissam Juliacensem & ejus filios, Domino *Gotfrido* comite seynensi ad hoc cooperante & mediante.

Anno Domini M. CCLXXXVII. *Joannes* Dux Brabantiae, comes Juliacensis, & eorum adjutores posuerunt ante *Rodenkirchen* tentoria sua, & in vigilia *Urbani*, vineas aliquas juxta *Bunnam* destruxerunt, dein in obsidionem castri in *Vurung* processerunt, per adjutoria comitum de *Monte*, de *Marka*, & civium Coloniensium.

Anno Domini M. CCLXXXVIII. ipso die S. *Bonifacii* Dominus *Syffridus* Archiepiscopus Colonien-

lonienſis, *Reinoldus* comes gelrenſis, *Henricus* comes Lutzenburgenſis & frater ſuus *Walramus* & Dominus *Waltherus* de *Walkenburg*, cum ſuis adjutoribus, aeſtimati ad III. millia & ſexcenti, abſque pedeſtribus ex una parte; *Joannes* vero Dux Brabantiae, *Walramus* praepoſitus aquenſis, comes Juliacenſis, *Adolfus* comes de *Monte*, *Eberhardus* comes de *Marka* & cives Colonienſes. hi pauciores erant aliis quoad numerum Equitum, multitudine vero peditum habundabant, ex altera parte. in campo juxta *Wurung*, ſito inter *Coloniam* & *Nuſſiam*, ad pugnam congreſſi ſunt, & praedicti, Dux Brabantiae, comites & eorum adjutores obtinuerunt campum, & ceciderunt ab utraque parte plusquam ducenti viri, inter quos comes *Lutzenburgenſis* & ſui fratres: Dominus vero *Syffridus* Archiepiſcopus & comes gelrenſis & multi alii capti ſunt.

Anno Domini M.CCLXXXIX. in octava Apoſtolorum *Petri* & *Pauli* liberatus fuit Dominus *Syffridus* Archiepiſcopus Colonienſis a vinculis comitis de *Monte*.

Anno Domini M. CCXCV. in craſtino *Valentini Eberhardus* comes de *Marka* obſedit auxilio ducis Brabantiae, comitis de *Monte*, *Gerhardi* de *Juliaco*, Domini de *Valkenburg* & civium Colonienſium, oppidum Eccleſiae Colonienſis *Reclinchuſen*; iſta obſidio VIII. Ebdomadibus duravit, & in fine octavae Ebdomadae quidam incolae ipſius oppidi, invitis & ignorantibus officiato, & aliis militibus, qui venerant ad defenſionem oppidi,

pidi, dictum oppidum comiti prodiciose tradiderunt.

Anno Domini MCCXCVI. obiit *Siffridus* Archiepiscopus in *die palmarum.*

WICBOLDUS.

Electus fuit anno quo supra MCCXCVI. Anno Domini MCCXCVII. in die annuntiationis B. *Mariae* virginis sententiae interdicti & excommunicationis latae autoritate apostolica in civitatem & cives Colonienses, observatae VII. annis, VII mensibus & IX diebus relaxatae sunt per Dominum *Wicboldum* Archiepiscopum Coloniensem autoritate apostolica.

Anno MCCCIIII obiit *Wicboldus* Archiepiscopus in Hebdomada sancta.

HENRICUS de WIRNEBURG.

Successit anno, quo supra.

Anno MCCCXIII in vigilia paschae erat magnum incendium in foro grecorum.

Anno MCCCXVIII. cives Colonienses obsederunt castrum in *Brule*, auxilio comitis Hollandiae & Hannoniae, *gerardi* comitis Juliacensis, *adolfi* comitis de *Monte*, & aliorum plurimorum, & haec obsidio duravit quasi XII Septimanis.

Anno MCCCXXVI combustus fuit frater *Waltherus* Presbyter, degradatus per Dominum *Henricum* Archiepiscopum Coloniensem.

Anno MCCCXXXI. crevit nobilissimum vinum, cujus simile antea non erat auditum in nostris regionibus.

Anno MCCCXXXII in Epiphania Domini, circa auroram obiit venerabilis Pater Dominus *Heinricus* Archiepiſcopus.

WALRAMUS.

Anno Domini MCCCXXXII Sexta Kalend. Februarii *Joannes* Papa XXII. Eccleſiae praefecit Colonienſi Dominum *Walramum*, filium *gerhardi* comitis Juliacenſis, tum Leodienſis Eccleſiae Praepoſitum.

Anno MCCCXLVI die XIX. menſis Julii occiſus fuit Dominus de *Valckenburg*, *Theodoricus* nomine, per cives Leodienſes in quodam conflictu habito ante civitatem eorum.

Anno Domini MCCCXLIX die XIIII menſis auguſti obiit *Walramus* Archiepiſcopus.

Anno eodem, die vero XXIII. menſis auguſti mortificati fuerunt judaei infra *Coloniam*, quidam eorum occiſi, quidam per incendium conſumpti.

WILHELMUS.

Anno, quo ſupra, XV Kalend. januarii, praefecit *Clemens* Papa VI. Dominum *Wilhelmum* Praepoſitum S. *Severini* in Archiepiſcopum Colonienſem.

Anno Domini MCCCLI. XII. menſis Junii dimiſſus fuit *Wilhelmus* marchio Juliacenſis a captivitate ſua.

Anno Domini MCCCLII die XXX. menſis martii poſt veſperas, infra immunitatem majoris Eccleſiae, in domo officialis Colonienſis, occiſi fuerunt Dominus *Reynoldus* de *Spanheym*, Praepoſitus

positus S. *Mariae* ad *gradus moguntiae*, & Canonicus Ecclesiarum moguntinae & Coloniensis, & Dominus de *Mulenarken*, Diaconus & Canonicus Ecclesiae Coloniensis.

Anno Domini MCCCLVI die XX. Septembris *Wilhelmus* Marchio Juliacensis captus fuit per filios suos, & ipsi detinuerunt eum Captivum in *Werde*, XXI. mensibus minus VIII. diebus.

Anno Domini MCCCLXIX. Reverendus Pater Dominus *Cuno* archiepiscopus Trevirensis, pro tunc administrator Ecclesiae Coloniensis, sede vacante, litteris & processibus suis mandavit Praelatis, & clero universo, sub poena excommunicationis latae sententiae, ut omnes & singuli in civitate coloniensi residentes, ipsam civitatem exirent, & ad alia loca, ad minus per unam leucam a praedicta civitate distantia, se transferrent, ac ipsam civitatem nullatenus intrarent, propter injurias & molestationes, quas ipsis in venditione vinorum suorum, in novis impositionibus per instrumentum dictum Krann apud *Rhenum*, ac aliis exactionibus super alecibus, Buckingis, sale &c. impositis, ac etiam quia cum duobus, dormientibus in choro Ecclesiae majoris, ipsi cives custodiam fieri fecerunt de sanctis corporibus *trium Regum*.

CHARTAE AD ILLUSTRANDAM ECCLESIAE MINDENSIS HISTORIAM RESIDUAE.

CLXIII.

UNIO MONASTERIJ IN *HEMERINGEN* ORDINIS S. *AUGUSTINI* CUM MONASTERIO B. *MARIAE* V. ET S. *JACOBI* IN *RINTELEN* ORDINIS S. *BENEDICTI* CUM TRANSLATIONE REDITUUM ET PENSIONUM ANNUARUM.

Albertus Dei & Apoſtolice ſedis gratia Epiſcopus Mindenſis univerſis & ſingulis ad quos preſentes noſtre littere pervenerint, quoſque infra ſcriptum tangit negotium ſeu tangere poterit quomodolibet in futurum ſalutem in Domino ſempiternam. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam dignum eſſe dinoſcitur, ut qui ſanctorum Patrum veſtigiis quo ad fidem ambulamus, eorundem etiam, quantum ex alto conceditur ſacras obſervationes imitamur & cum religiones multum a viis predeceſſorum hoc tempore adeo declinaverunt quod in pleriſque monaſteriis non ſolum monaſtica vita ſed & regularis diſciplina periſſe dinoſcitur, Nos hujusmodi abuſione quantum cum Deo poſſumus, obviare volentes ut periculoſa religioſis evagandi materia ſubtrahatur, ad certa mona-

monasteria nostre diocesis ad visitandum nostros fideles destinavimus & ex eorundem relatione didicimus quod moniales monasterii in *Hemeringe* ordinis S. *Augustini* nostre diocesis contra regularem observantiam hinc inde in mundo vagantur, cum mulieres vagari non contigit nec virorum cetibus immisceri & quod fructus & reditus dicti monasterii adeo tenues sunt & exiles quod persone dicti monasterii se sustentare commode non valent, quare pro parte nobilium *Adolphi* & *Erici* comitum de *Schowenborch* fuimus debita cum instantia requisiti, in quorum comitatu dinoscitur collocatum ut moniales dicti monasterii in *Hemeringe* ordinis sancti *Augustini* ad monasterium beate *Marie* virginis & beati *Jacobi* in *Ryntelen* *) ordinis sancti *Benedicti* & ad ordinem in quo regularis observantia servatur transferre & dictum Monasterium *Hemeringe* monasterio in *Rintelen* perpetuo unire annectere & incorporare dignaremur; Nos igitur sanctorum Patrum vestigiis quantum nobis ex alto conceditur, imitare volentes & prefatorum nobilium comitum peticionibus in hac parte favorabiliter annuentes, ideoque in de & super premissis plenarie & sufficienter informati & certificati etiam de consensu & consilio capituli nostre Ecclesie Mindensis sepedictas moniales in *Hemeringe* ordinis sancti *Augustini* ad Monasterium beate *Marie* virginis & beati *Jacobi* Apostoli in *Rintelen* ordinis sancti *Benedicti* & ad dictum ordinem tanquam artiorem in Dei nomine transferimus, dictumque monasterium in *Hemerineg*

ringe cum omnibus juribus incorporationibus singulisque fructibus redditibus proventibus & pertinentiis suis prefato monasterio in *Rintelen* in qua regularis viget observantia auctoritate nostra ordinaria in perpetuum duximus incorporandum uniendum & annectendum & tenore presentium incorporamus unimus & annectimus, ita videlicet quod mox post requisitionem & monitionem canonicam Abbatissa in *Rintelen* pro tempore possessionem realem & actualem dicti monasterii incorporati sive dicte parochialis Ecclesie in *Hemeringen* omniumque jurium & pertinentiarum predictarum auctoritate propria apprehendere & per ydoneum presbiterum ad nutum ipsius Abbatisse pro tempore ponendum & amovendum regi & gubernari facere nec non fructus redditus & proventus ex eisdem provenientes in usum dicti monasterii juxta voluntatem dicte Abbatisse & Conventus in *Rintelen* & suorum successorum convertere, alicujus super hoc licentia seu consensu minime requisito, sic tamen quod per incorporationem unionem & annectionem predictas in dictis monasterio & ecclesia incorporatis divinus cultus nullatenus diminuatur sed inibi cultus divinus laudabiliter deserviatur, quodque predicta Abbatissa in *Rintelen* & sue successores pro tempore ratione dicti monasterii & ecclesie incorporati nobis & successoribus nostris in perpetuum jura Episcopalia solvere & ipsius Ecclesie onera cousueta integre supportare teneantur absque contradictione quacunque; que quidem omnia & singula premissa vobis

vobis omnibus & ſingulis ſupradictis & cuilibet veſtrum in ſolidum intimamus inſinuamus & notificamus ac ad veſtram & cujuslibet veſtrum noticiam deducimus & deduci volumus per preſentes. Qua propter vobis omnibus & ſingulis predictis & aliis qui tenore preſentium requiſiti fuerint ſub excommunicationis pena quam in hiis ſcriptis ferimus trium tamen dierum canonica monitione premiſſa diſtricte precipiendo mandamus quatinus contra incorporationem unionem & annectionem predictas & alia premiſſa conjunctim & diviſim penitus & omnino nichil attemptare preſumatis nec aliquis veſtrum preſumat neque prefatas Dominas Abbatiſſam Conventum & Prepoſitum in *Rintelen* in premiſſis ſeu aliquo premiſſorum quoquo modo impediatis ſeu impediant nec impedientibus auxilium conſilium vel favorem dent ſive preſtent. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium premiſſorum preſentes noſtras literas exinde fieri ſigillique noſtri juſſimus & fecimus appenſione communiri.

Et nos *Hardewicus* Prepoſitus *Johannes* Decanus totumque Capitulum Eccleſie Mindenſis, quia premiſſa omnia & ſingula facta geſta & acta per predictum Reverendum Patrem & Dominum noſtrum Dominum *Albertum* Epiſcopum predictum preſentibus recognoſcimus de noſtro conſilio beneplacito conſenſu & aſſenſu eſſe & fuiſſe. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum ad contractus dictum una cum ſigillo dicti Reverendi Patris preſentibus juſſimus appendi. Datum & Actum in

in *Castro nostro Montis* sub Anno Domini MCCCC LX. octavo ipso die sancti *Magni* Episcopi & Martiris. 6. Sept.

*) *Adolphus* Mindensis Episcopus Monasterium monialium *Bischoperode* in oppidum *Rintelen* transtulit; earundem primus habitus secundum Ordinem Cistertiensem griseus erat, dein mutatus in album.

CLXIV.

LITTERA CAMPANARIORUM ECCLESIE MINDENS. PRO PULSATIONE MERIDIANA.

Nos *Albertus* Dei & Apostolice sedis gratia Episcopus Mindensis universis & singulis presentes nostras litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Debitum pastoralis officii id exigit, ut eis qui ad divini cultus augmentum ordinantur, perpetui roboris obtineant firmitatem, sane pridem ad populi Christiani devocionem animarum salutem & peccatorum remissionem in nostra Mindensi ac aliis ecclesiis & locis piis auctoritate Apostolica laudabiliter extitit institutum, ut singulis diebus veneris sive feriis sextis in meridie magna compulsetur campana & populus fidelis sub pulsu hujusmodi flexis genibus in passionis Domini nostri *Jhesu Christi* reverentiam & memoriam tres dicat Dominicas orationes & totidem Angelicas salutationes *) nonnullis indulgenciis devote dicentibus dicta auctoritate concessis, et ne pium

pium opus hujusmodi negligatur ac ad pulſandum deputati propter emolumentorum exilitatem a laboribus retrahantur fideliter perpetue exequatur, idcirco unam prebendam crucis communiter nuncupatam primo vacaturam, quarum diſpoſitio ad nos pleno jure dinoſcitur pertinere cum ſuis emolumentis cuſtodibus ſive campanariis Eccleſie noſtre Mindenſis & eorum officio pro pio opere hujusmodi complendo perpetuo unimus reſervamus incorporamus & annectimus publice per preſentes, & inſuper ut devocio populi circa predicta augeatur, ultra indulgentias auctoritate apoſtolica, ut prefertur conceſſas quadraginta dies indulgentiarum devote modo premiſſo dicentibus ſingulis diebus prefatis auctoritate noſtra ordinaria adicimus & adjungimus per preſentes, In cujus rei teſtimonium preſentes noſtras litteras exinde fieri & noſtri ſigilli fecimus appenſione communiri. Datum in caſtro noſtro *Petershagen* ſub Anno a nativitate Domini MCCCCLXVIIII. ipſa die Dominica judica Paſſionis Domini. Ut autem premiſſa omnia & ſingula perpetua maneant & firma nos Prepoſitus Decanus & Capitulum Eccleſie Mindenſis in devocionis augmentum omnia ſupradicta ex certa ſcientia confirmamus ratificamus & approbamus & preſentis ſcripti patrocinio communimus. Datum *Minde* ut ſupra ſub ſigilli noſtri appenſione.

19. Martij.

*) Pia haec inſtitutio facta jam fuit ſub *Conrado* Archiep. Mog. in ſynodo provinciali an. MCCCC XXIII. habita. vid. *Concilia Germaniae Tom. V. p. 209.*

Sequitur in Chartarum Ordine Conſervatorium Eccleſiae Mindenſis, quod ejusdem tenoris eſt ac illud Collegiatae B. *M.* V. ad gradus *Moguntiae* conceſſum an. 1473. quod alibi dabimus.

CLXV.

PERMUTATIO DUORUM MANSORUM ET UNIUS MOLENDINI IN *GEYNHUSEN* &c.

Univerſis Chriſti fidelibus preſentia viſuris *Jo.* dictus de *Adenoys* ſalutem in Domino ſempiternam, juſtam & ordinatam commutationem eſſe factam de proprietate duorum manſorum & unius molendini in *Geynhuſen* inter venerabilem Dominum Epiſcopum Mindenſem & Capitulum ſuum ex una parte & ex parte noſtra de proprietate duorum manſorum & unius molendini in *Adenoys* de conſenſu heredum noſtrorum preſentibus proteſtamur, ne igitur unquam de hac ordinata commutatione facta ex conſenſu utriuſque partis poſtmodum dubium oriatur eam ſigilli noſtri karactere roboramus. Datum *Adenoys* Anno gratie Milleſimo CCCC. octuageſimo ſecundo.

CLXVI.

CLXVI.

UNIO PREBENDARUM IN MONTE ET NOVA OBLIGATIO AD CAPELLAM CASTRI MONTIS.

H*inricus* Dei & Apoſtolice ſedis gratia Epiſcopus Mindenſis univerſis & ſingulis ad quos preſentes noſtrę littere pervenerint ſalutem in Domino. Noveritis quod validus *Juſtacius de Monnickhuſen* advocatus caſtri montis & vaſallus noſtre Dioceſis nobis expoſuit qualiter in collegiata Eccleſia ſanctorum *Marcęlli & Marcelliani* ejusdem montis fuerint & ſint plures fundati Canonicatus & prebendę quorum collacio proviſio preſentacio ſeu quevis alia diſpoſicio ad eum pro nunc de jure dinoſcitur pertinere, que ſiquidem prebenda propter continuas querras in fructibus quaſi ad nichilum ſit redacta adeo quod nullus Canonicorum ad longa tempora in eisdem prebendis reſidentiam fecit nec facit de preſenti nec Deo & fundatorum omniumqne Chriſti fidelium animabus juxta earundem prebendarum inſtitutionem & fundationem ſatis factum fuit nec ſatis fit de preſenti, unde nobis humiliter ſupplicavit quatinus ut animabus fundatorum earundem prebendarum ſatis fiat ac omnipotenti Deo ejusque intemerate matri virgini *Marię* ac omnibus ſanctis honor & gratiarum actio exhibeatur hujusmodi prebendam unire auctoritate noſtra dignaremur, Nos tunc *Hinricus* Epiſcopus vocatis & conſtitutis coram nobis diſcretis viris Dominis *Anthonio oul-*

huſen

husen & *Johanne Sternebercb* ejusdem ecclesie Canonicis qui prebendas suas sponte ad effectum predictum ad manus nostras & dicti *Justacii* advocati nostri resignarunt ac alie prebende ejusdem ecclesie per mortem quondam Domini *Johannis Lesbardigk* ultimi possessoris eiusdem extra Romanam curiam defuncti vacantes & deinde cum venerabilibus viris Dominis *Bernbardo Groperdorff* Preposito & *Conrado Joberch* Decano ac Canonicis & Capitulo nostre Ecclesie Mindensis deliberatione prehabita prebendam hujusmodi sic ut premittitur vacantem auctoritate nostra ordinaria de expresso dictorum Dominorum Prepositi Decani & Capituli ac *Justacii* de *Monnickhusen* advocati nostri consensu & assensu duximus uniendam & unimus in Dei nomine per presentes ac easdem prebendas sic unitas in perpetuum beneficium in honorem sancte & individue *Trinitatis* beate *Marie* virginis omnium sanctorum beatorum *Marcelli* & *Marcelliani* martyrum ereximus & fundavimus prout de presenti erigimus & fundamus fructus redditus & proventus ad easdem prebendas spectantes & pertinentes ad dictum beneficium nichilominus & ejus pro tempore possessorem assignandos & deputandos, & ne eiusdem beneficii primus possessor & sui in eodem successores propter fructuum reddituum & proventuum ejusdem exiguitatem inopiam patiantur aut mendicatum ire cogantur de predictorum Dominorum Prepositi Decani & Capituli Ecclesie nostre Mindensis ac *Justacii* Advocati nostri consensu & assen-

sen-

ſenſu ut eiusdem beneficii pro tempore poſſeſſor orationi vacare & divino officio inſiſtere poſſit & valeat ipſi & eisdem ſuis in eodem beneficio ſucceſſoribus per nos ceteroſque ſucceſſores Epiſcopos Mindenſes ac dictum *Juſtacium* advocatum nec non & ſuos in eadem advocatia ſucceſſores dietim de menſa ac victu providere ſtatuimus aſtringimus ac aſtrictos eſſe volumus & decernimus per preſentes ipſumque dicti beneficii poſſeſſorem & eius in eodem ſucceſſores auctoritate noſtra predicta ut in ſingulis ſeptimanis duas unam in honorem beatiſſime *Marie* virginis & aliam pro fidelibus defunctis & fundatorum earundem prebendarum animabus miſſas in capella noſtri caſtri montis celebrare debeat & ad celebrandum ſit aſtrictus prout aſtringimus & aſtrictos eſſe volumus & decernimus per preſentes, dummodo in noſtro aut noſtrorum ſucceſſorum Epiſcoporum Mindenſium ſervicio aut officio ſpeciali non fuerit qua vice eundem poſſeſſorem & ipſius ſucceſſores ſolum & dumtaxat volumus eſſe excuſatos preſentacione beneficii hujusmodi nihilominus dicto *Juſtacio* advocato & ſuis in eadem advocatia ſucceſſoribus reſervata. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium premiſſorum has noſtras litteras exinde fieri & noſtri ſigilli juſſimus & fecimus appenſione communiri. Et nos *Bernhardus Groperdorp* Prepoſitus & *Conradus Hoberch* Decanus totumque capitulum eccleſie Mindenſis publice recognoſcimus per preſentes quod hujusmodi prebendarum unio & in titulum beneficii erectio & fundacio fuerunt & ſunt facte de noſtro pleno expres-

presso consensu & voluntate *) & in testimonium premissorum sigillum capituli nostri ad causam presentibus duximus & jussimus appendendum. Et Ego *Justacius de Monickhusen* advocatus castri montis & famulus Mindensis Dioces. publice protestando recognosco per presentes quod hujusmodi prebendarum unionis peticio & earundem unio & perpetui beneficii erectio & fundatio fuerunt & sunt facte de meo expresso consensu & in testimonium premissorum has litteras sigillis prefatorum Dominorum Episcopi Prepositi Decani & Capituli Ecclesie Mindensis predicte sigillatas mei etiam sigilli feci appensione communiri sub anno a Nativitate Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo die vero. . .

*) Decentius est, duorum etiam trium beneficiorum per injurias temporum attenuatorum fructus sub eodem titulo uni tribuere, quam duos vel tres habere beneficiatos sine congrua sacerdotali cum dedecore status clericalis.

CLXVII.

FUNDACIO COMMENDE SS. *FABIANI* ET *SEBASTIANI* IN PARADISO.

In nomine sancte & individue Trinitatis Amen. *Florinus Durkoipf* curie Mindensis Officialis nec non Reverendi in Christo Patris & Domini Dni *Hinrici* *) Dei & Apostolice sedis gratia Episcopi Mindensis in spiritualibus vicarius generalis omnibus in Christo pie & juste viventibus in eo qui

est

eſt omnium vera ſalus ſalutem. Officii noſtri debitum exigit & requirit ut ea que ad divinum cultum in domo Domini a fidelibus ordinabuntur perpetue firmitatis robore confirmemus, & ad hoc ut noſtris temporibus divinus cultus augeatur operam damus, proinde notum eſſe cupimus tam preſentibus quam futuris quod cum honorabilis vir Dominus *Johannes Olderogghe* presbiter Mind. Dioc. quondam rector parochialis Eccleſie in *Luckenbremen* Dioceſis predicte pia intentione motus ad laudem & honorem omnipotentis Dei beate *Marie* virginis & omnium ſanctorum ob remedium & ſalutem ſue & quondam Domini *Hinrici Brandis* Eccleſie Mindenſis dum vixit vicarii & ſtructurarii dictorum Dominorum *Johannis* & *Hinrici* parentum fratrum & ſororum & omnium benefactorum ſuorum ac omnium Chriſti fidelium animarum quandam perpetuam commendam ad altare in honore ſanctorum *Fabiani* & *Sebaſtiani* Martirum nec non *Margarete* Virginis & *Gregorii* Confeſſoris in paradiſo **) dicte Eccleſie ſitum actu conſecratum de bonis ſibi a Deo collatis dotare cupiens ipſeque Dominus *Johannes Olderogge* quadraginta florenos *Renenſes* in curia *Wulpecke* prope *Buckeberg* emptos a *Valido Rabodone Semell* & ſuis heredibus quam pro nunc *Cordt Steneke* colit poſſidet & fructificat, Item viginti quinque florenos Renenſes in & ex omnibus & ſingulis bonis tam mobilibus quam immobilibus Dni *Lamberti Tribbern Johannis* & *Rayneri* fratrum ſuorum, ex quibus annis ſingulis due marce Bremenſes ſolventur.

ventur. Item centum florenos Renenſes cum *Johanne Buſchen* & *Borchardo Buſchen* in decima eorum in *Oldendorpp* ſub caſtro *Schomborch* ex quibus annis ſingulis ſex ſolventur floreni conſimiles. Item quinquaginta florenos Renenſes in dem *Schwartenn Steine* to *Bocholte* prope der vom *Werppe*, que bona pro nunc colit *Bened. Huckesholl* ex quibus annis ſingulis proveniunt & ſolventur viginti quatuor *Witſchepel* ordei. Item decem florenos Renenſes in *Wulpecke* penes Dominum *van Wetberge* per prefatum Dominum *Johannem* fundatorem emptos & empta ad dictum altare donatione irrevocabili & abſque ſpe redemendi ad donata dedit ipſamque perpetuam commendam ad altare predictum dotando & in perpetuum uſum rectoris dicti altaris pro tempore exiſtentis applicando deputavit & aſſignavit per preſentes hac conditione adjecta quod dictus Dominus *Johannes Olderogge* prefati altaris ſanctorum *Fabiani* & *Sebaſtiani* martirum *Margarete* virginis & *Gregorii* Confeſſoris primus debeat eſſe Rector ac quod prefatus Dnus *Johannes Olderogge* fundator de hujusmodi bonis & redditibus ad altare prefatum datis deputatis & aſſignatis ac dandis deputandis & aſſignandis quouſque vixerit victalitium obtinebit & habebit, ipſoque Domino *Johanne* fundatore in Domino defuncto idem Dnus *Johannes* fundator voluit atque conſenſu noſtro & aliorum quorum intereſt, ordinatione perpetuo valitura ordinavit & diſpoſuit, quod dictum altare cum dictis bonis datis ſic ex nunc prout ex tunc erec-

tum

tum & in perpetuam commendam ſacerdotalem in paradiſo dicte Eccleſie Mindenſis perpetue maneat in futurum, ita quod poſt obitum dicti Dni *Johannis* fundatoris ſuccentori pro tempore dicte Eccleſie Mindenſis actu in ſacerdotio conſtituto vel qui ſuccentor infra annum a tempore collationis & proviſionis ſibi facte ſe poſſit & debeat facere in ſacerdotem legitime promoveri modo infra ſcripto conferatur ſibique de eodem cum predictis bonis provideatur, qui ſuccentor duas miſſas unam videlicet pro omnibus fidelibus defunctis, reliquam vero de tempore ſecundum velle ſuum ſingulis ſeptimanis per ſe celebrabit vel per alium idoneum celebrare procuret, verum ſi prelibata bona ſic ut premittitur comparata per illos qui ea vendiderunt reemi contingeret, ex tunc idem fundator voluit quatenus ſuccentor pro tempore & hujusmodi altaris poſſeſſor ſummam florenorum ſive pecuniarum hujusmodi apud Dnos vicarios in Eccleſia Mindenſi & ad eorum ciſtam cauſa cuſtodie deponat, donec & quo uſque idem ſuccentor cum ſcitu & conſenſu venerabilium Dominorum Prepoſiti Decani & Capituli ſepedicte Eccleſie Mindenſis alios conſimiles annuos redditus cum ſumma memorata emere poſſit & valeat cum effectu. Idem quoque ſuccentor cui de dicto altari fuerit proviſum ad debitum chori & ad obedienciam Decani tamquam vicarii in dicta Eccleſia Mindenſi perpetue erit obligatus, & ſi idem ſuccentor de dicta commenda ut premiſſum eſt proviſus fuerit in ſupradictis miſſis legendis per ſe vel per alium ut predicitur ex officio ſuccen-

toris quoquo modo negligens ſeu tardus aut vel alias Dominis de Capitulo rebellis repertus fuerit, toties quoties per venerabiles Dominos Decanum & Capitulum Eccleſie Mindenſis predicte ammoveri poterit & deſtitui & alius in ejus locum & commendam predictam inſtitui & de eadem provideri privilegiis conſuetudinibus & ordinationibus & ſtatutis quibuscunque non obſtantibus. Placuit igitur Domino fundatori dicto & placet quod preſentacio ad eandem commendam cum eam quovis modo vacare contingerit poſt ipſius fundatoris obitum & non prius ad ſeniorem camerarium Eccleſie Mindenſis antedicte pro tempore exiſtentem auctoritas preſentandi & inſtitutio ad eandem ad venerabiles viros Prepoſitum Decanum & Capitulum Eccleſie Mindenſis pertinebunt & pertinere debeant cum effectu. Premiſſis igitur omnibus & ſingulis per prefatum fundatorem ſolemniter conceptis ordinatis & in finem ſalubriter deductis ipſe nobis precibus obnixis humiliter ſupplicavit, quatenus ad devotam ejus intentionem prenarratam noſtri officii debitum per confirmationem debitam & canonicam adhibere dignaremur, Nos igitur *Florinus* officialis & vicarius antedictus volens pie petencium vota & preſertim divinorum cultum augentia in quantum poſſumus adimplere, idcirco commende modo quo predicitur erectionem fundationem inſtitutionem predictorum bonorum ad eam applicationem auctoritatem preſentandi & inſtituendi depoſitionem & vitalicium predictorum reſer-

va-

vationem cum omnibus & ſingulis punctis & articulis ſupranarratis auctoritate noſtra ordinaria confirmamus approbamus & ratificamus volentes & mandantes ea ab omnibus quorum intereſt perpetuis temporibus ſub anathematis ſententia inviolabiliter obſervari. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium premiſſorum preſentes litteras noſtri vicariatus ſigilli appenſione fecimus communiri. Inſuper nos Prepoſitus ſenior & Capitulum dicte Eccleſie Mindenſis in ſignum & evidens teſtimonium & documentum quod omnia & ſingula premiſſa de noſtris conſilio conſenſu & aſſenſu facta & ordinata ſunt ſigillum noſtrum quo ad contractus utimur juxta prefati Domini *Florini* Officialis & vicarii predicti ſigillum in perpetui roboris firmitatem de mandato noſtro eſt appenſum. Datum Anno Domini Milleſimo quadringenteſimo octuageſimo ſeptimo Die vero Martis viceſima tertia menſis Januarii.

*) E comitibus de *Schomborch.*

**) Atrium porticibus circumdatum ante aedes ſacras. Orationale Vetus Baſilicae S. *Petri* num. 8. Erat oratorium quadriporticum Baſilicae, paradiſum dictum, unde ab eo oratorio per paradiſum procedebant in proceſſione clerici. Vetus charta Fuldenſis apud *Browerum lib. 2. Antiquit. Fuldens. c. 6. Wernherus* omni devotione diligens decorem domus Dei fecit paradiſum in Orientali parte Eccleſiae, columnis, porticibus inferioribus & ſuperioribus honorifice conſtructis; Capellam etiam regia dignitate fulgentem appoſuit, ita ut locum ipſum paradiſum voluptatis non im-

merito appellare possimus. adde *Chronicon Laurishamense ad an. 948.* quod paradisus subinde caemeteriorum vicem praebuerit, vidimus *Treviris* & *Moguntiae* cum nuper paradisus incendio turris Metropolitanae devastaretur aedesque novae extruerentur.

CLXVIII.

FUNDATIO VICARIE SS. TRINITATIS.

H*inricus* Dei & Apostolice sedis gratia Episcopus Mindensis universis & singulis in Christo pie & juste viventibus tam presentibus quam futuris salutem in hoc seculo & sempiternam gloriam in futuro. Officii nostri debitum exigit & requirit ut ea que ad divinum cultum in domo Domini a fidelibus ordinantur perpetua roboris firmitate confirmemus hinc est, quod *Hermannus de Frencke* senior nostre Ecclesie Canonicus & *Joannes Berckemayer* presbiter Mindensis dilecti nobis in Christo divino amore pioque desiderio accensi in augmentum Divini cultus suorumque parentum & amicorum omniumque fidelium animarum remedium & salutem & sancte *Trinitatis* & Individue Unitatis laudem & gloriam intemerate beate *Marie* virginis ac tocius celestis curie exercitus quoddam perpetuum beneficium sive unam novam vicariam in nostra Ecclesia Mindensi cum certis bonis & annuis redditibus sufficienter in perpetuum beneficium instaurarunt & erexerunt & dotarunt prout in quadam fundationis littera si-

gillis

gillis dictorum fundatorum desuper sigillata & nobis presentata plenius continetur, cujus tenor de verbo ad verbum sequitur & est talis: Nos *Hermannus Frencke* senior canonicus Ecclesie & *Johannes Berckemeyer* presbiter Mindensis recognoscimus pro nobis nostrisque heredibus & testamentariis ac ad universorum & singulorum presentium & futurorum perpetuam & rei geste memoriam in hiis scriptis deducimus noticiam per presentes quod ad sancte *Trinitatis* & Individue Unitatis ac intemerate virginis *Marie* nec non tocius celestis curie exercitus laudem & gloriam quoddam novum altare in Ecclesia Mindensi de consensu quorum intererat erigi construi & edificari fecimus ipsumque ob animarum nostrarum & progenitorum ac cognatorum nostrorum salutem de bonis nobis a Deo collatis quinque florenos Renenses perpetui annui redditus per me prefatum *Hermannum* de *Frencken* a strenuo *Hartungho* de *Frencken* pro centum florenis Renensibus in & ex decima in *Wenge* prope *Hamelen* jacente emptos & comparatos juxta tenorem cujusdam patentis littere michi prefato *Hermanno* meisque testamentariis a dicto *Hartungo* de *Frencke* sigillate, ac decem florenos Renenses perpetui annui redditus pro ducentis florenis similibus per me prefatum *Hermannum* aut meos testamentarios jam in deposito causa custodie penes Religiosum patrem & Dnum *Johannem Merler* priorem conventus ordinis Predicatorum in *Minda* existentem adhuc emendos & comparandos ad dictam vicariam sancte

 te

te *Trinitatis* & Individue Unitatis ac intemerate Virginis *Marie* & ipſius pro tempore poſſeſſoris uſum perpetuis futuris temporibus applicandos donatione legitima & irrevocabili dono do deputo & aſſigno. Et Ego *Johannes Berckemayer* ſex florenos Renenſes perpetui annui redditus per me antedictum *Johannem* a Venerabili viro Dno *Lamberto* de *Slon* Canonico Eccleſie Mindenſis & ſtrenuis viris *Rayneken* & *Johanne* de *Slon* fratribus alias condicti de *Tribben* pro centis etiam ſimilibus florenis Renenſibus emptos & comparatos in & ex curia vulgariter nuncupata de *Suerhoff* in *Hulborſt* juxta tenorem eciam cujusdam patentis littere michi prefato *Johanni* meiſque heredibus & Teſtamentariis a predictis *Lamberto Raynero* & *Johanne* de *Slon* alias *Tribben* ſigillate ad ſupradictum beneficium ſive dictam vicariam & ipſius vicarie pro tempore poſſeſſoris uſum perpetuis futuris temporibus etiam donatione legitima & irrevocabili ut premittitur dono & do ac deputo & aſſigno tali tamen condicione adjecta, quod Ego antedictus *Hermannus* primo toto tempore quo vixero pretactos quinque florenorum redditus ac etiam redditus cum predictis ducentis florenis Renenſibus comparandos & emendos emovere ſublevare & in uſus meos tamquam rem meam propriam convertere volo, me vero prefato *Hermanno* de *Frencken* in Domino defuncto predicti tricenti floreni Renenſes ac redditus de eis emptis ſive comparatis emendis ſive comparandis ad uſum pretacte vicarie & ipſius pro tempore poſſeſſo-

ſeſſoris perpetuis temporibus cedere ut premittitur debeant pariter & remanere, & tunc etiam dicte vicarie pro tempore poſſeſſor ad tres miſſas videlicet prima de ſancta *Trinitate* ſecunda de beata *Maria* virgine tertia pro defunctis in ſingulis ſeptimanis vigore preſentis fundacionis coram dicto altari celebrando ac devote orando pro ſalute animarum predictarum obliganter debet eſſe aſtrictus pariter & obligatus exceptis tamen ſeptimanis ſequentibus diem Palmarum feſtum Paſche Penthecoſtes corporis Chriſti & Nativitatis Chriſti, volumus eciam Nos prefati *Hermannus* & *Johannes* Fundatores quod ſi & quando pretacti redditus aut ipſorum aliqui reempti fuerint ex tunc prefatus pro tempore dicte vicarie poſſeſſor pretactas florenorum ſummas penes Decanum & Capitulum Eccleſie Mindenſis aut communes in dicta Eccleſia Vicarios cauſa cuſtodie deponat donec & quouſque idem poſſeſſor cum ſcitu & conſenſu pro tunc Decani & Capituli Eccleſie Mindenſis ad quem ſeu quos ejusdem vicarie dum vacaverit inſtitucio & inveſtitura pertinet ac perpetuis temporibus pertinere debet conſimiles redditus cum pretactis ſummis emere & comparare poſſit, valeat atque debeat realiter & cum effectu, volumus etiam Nos prefati fundatores quod pretacte patentes littere per] prefatos *Hartungbum Lambertum Raynerum* & *Johannem* ſic ut premittitur ſigillate unacum aliis litteris ad premiſſos redditus comparatos aut comparandos nunc & inpoſterum ad dictam vicariam ſpectantibus & deſervientibus apud communes vicarios & in eorum

 ciſta

cista forciori ad nutum & utilitatem ante dicte vicarie Rectoris deponi & perpetue debeant ibidem in deposito remanere & servari, reversalibus litteris a provisoribus vicariorum datis desuper & receptis. volo etiam Ego *Hermannus* de *Frencke* antedictus & ordino quod antedictus *Johannes* de *Berckemeyer* antedicte vicarie fundacionis seu beneficii coadjutor & confundator pretacti beneficii sive vicarie possessor debet esse primus prout Ego *Johannes Berckmeyer* volo atque ordino per presentes, volumus etiam & ordinamus insuper nos prefati *Hermannus* & *Johannes* nobis antedictis fundatoribus dicte vicarie in Domino defunctis quod dicte vicarie possessor debet ducere vitam honestam & non habere secum in domo focariam *) ac secum sibi suspectam, contrarium facientem Decanus & Capitulum secundum statuta ecclesie corrigat ac pretacto beneficio unico dumtaxat contentus, volumus & ordinamus preterea nos prefati *Hermannus* de *Frencke* & *Johannes Berckemayer* dum quando & quotiens dicta vicaria seu dictum beneficium per & post obitum mei antedicti *Johannis Berckemayer* vacare contigerit, jus presentandi ad dictam vicariam senior de progenie *der van Frencke* & eorum heredes de linea masculina personam abilem & idoneam actu sacerdotem vel qui infra annum postquam possessionem dicti beneficii adeptus fuerit in sacerdotem promovobilis presentabit & presentare debet, ipsis vero progeniebus *van der Frencke* defunctis & ab hac luce de medio sublatis ex tunc senior camerariorum Ecclesie Mindensis jus presentandi senio-

seniorem choralem ex dormitorio Ecclesie Mindensis perpetuis temporibus ad dictam vicariam habebit pariter & obtinebit, in quantum tamen si ipsius persona fuerit abilis, sin autem ex dicto dormitorio alium abilem & ydoneum in ordine subsequentem & predictus vicarius sive dicte vicarie possessor pro tempore existens de redditibus & proventibus ad dictam vicariam quomodolibet spectantibus & pertinentibus singulis annis perpetuis futuris temporibus unum florenum Renensem ad festum Trinitatis solempniter peragendum ministrabit de quo Domini de capitulo recipient duas partes & vicarii in dicta Ecclesia instituti & instituendi terciam partem, In quorum omnium & singulorum premissorum fidem & testimonium nos prefati *Hermannus* & *Johannes* fundatores dictas fundacionis litteras nostris sigillis fecimus appensione communiri Datum Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo in vigilia *Mathei*. Post quarum quidem litterarum presentacionem & earum examinationem inspectionem nec non auscultationem nobis & per Nos factas pro parte prefatorum fundatorum nobis humiliter fuit supplicatum ut eandem instauracionem ereccionem & dotacionem suprataetas ac omnia & singula in eis contenta auctoritate nostra ordinaria confirmare & approbare dignaremur, Nos igitur *Hinricus* Episcopus antedictus attendentes premissa omnia absque nostro consensu & confirmatione viribus non subsistere, supplicationibus hujusmodi tamquam piis & rationi consonis favorabiliter

 incli-

inclinati volentesque ad ea nostrum benivolum prebere assensum postquam nobis de consensu sub senioris prefati *Hermanni* de *Frencken* senioris Ecclesie Mindensis & Capituli nostri antedicte nostre Ecclesie Mindensis propter absentiam Decani eiusdem in remotis agentis & aliorum quorum intererat ad plenum eramus informati fundationem instaurationem erectionem & dotationem ac alia premissa rata grata habentes easque & ea auctoritate nostra ordinaria presentibus in Dei nomine approbamus & in perpetuum beneficium confirmamus confirmatione perpetua duratura institucionem & investituram Decano & Capitulo nostre Ecclesie Mindensis in hac parte reservamus, precipientes nichilominus sub excommunicationis pena ne aliquis unquam ullo tempore presumat premissa aut eorum aliquod ausu temerario violare aut ipsis contravenire quoquo modo, volumus etiam & decernimus dictos redditus ac bona acquisita & acquirenda debere consistere sub protectione & tuitione Ecclesiastice libertatis, ne etiam super hiis imposterum contingat dubitari: In quorum omnium & singulorum premissorum evidens & perpetuum testimonium ac robur nostri vicariatus sigillum presentibus duximus apponendum. Et Nos *Johannes* de *Ekersten* subsenior prefati *Hermanni* & Capitulum Ecclesie Mindensis in signum nostri consilii & consensus & beneplaciti sigillum nostrum ad contractus una cum sigillis prefatorum *Hermanni* de *Frencken* & *Johannis Berckemayer* huic fundationis dotationis & confirma-

firmationis littere ex certa nostra scientia ac ad firmiorem rei geste noticiam presenti duximus apponendum. Datum & Actum Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo in vigilia *Mathei* Apostoli.

20. Sept.

*) Focaria, famula quae focum curat, culinaria, praesertim vero focariae appellatae presbiterorum & clericorum concubinae in Synodo Herbipolensi 1287. Rotomagensi 1299. Parisiensi 1212. c. 4. Coloniensi 1260. c. 1. In statutis MSS. *Petri* Patriarchae jerosol. Ord. Praedicat. an. 1337. focariae videntur distingui a concubinis, dum ait: In primis dolentes referimus, quod nonulli sacerdotes aut parrochiales Ecclesiarum rectores jam duxerunt in consuetudinem, imo verius damnabilem corruptelam, tenere continue & publice in domo sua vel aliena focarias seu etiam concubinas non solum extraneas, sed etiam, quod dictu quoque nefas est, spirituali quodam incestu filias suas spirituales & poenitentiales tali contubernio polluunt & profanant.

CLXIX.

DE FRATERNITATE ECCLESIE S. *JOANNIS* EVANGELISTE.

Hinricus *) Dei & Apostolice sedis gratia Episcopus Ecclesie Mindensis universis & singulis nostram paginam hujusmodi inspecturis lecturis aut legi audituris salutem in Domino sempiternam. Relatu nobis in Christo dilectorum Decani

cani moderni & capituli Ecclesie sancti *Johannis* nostre Mindensis civitatis ad nos devenit, quod cum minime diu effluxis annis eiusdem Ecclesie sancti *Johannis* pro tunc Decanus & antedictum Capitulum divino incensi amore quandam in eorum patroni sancti *Johannis* Ewangeliste quem Dominus singulari amoris privilegio predecoravit, honorem & animarum Christi fidelium refrigerium fraternitatem ordinassent & instituissent, ipsamque fraternitatem juxta ejus ordinationem & institutionem ad annos plures peregissent & celebrassent, sed amore hujusmodi proch dolor! frigescente, fraternitas ipsa licet una ex vetustioribus in dicta nostra civitate extitisset, utique distracta fuisset & per temporis successum penitus desoluta & destituta, cum autem sicut Domino Deo complacuisset supradicti Decanus modernus & Capitulum fraternitatis hujusmodi destitutionem & desolationem deflentes eam denuo recollegerint & amplius perpetuis futuris temporibus semel in anno in eorum ecclesia sancti *Joannis* predicta vigiliis & missis animarum ceterisque divinis officiis consuetis peragendam instituerint & ordinaverint hujusmodi cum cautelis videlicet quod eadem fraternitas hujusmodi non ex pluribus quam sexaginta dumtaxat fratribus & sororibus simul computatis semper contenta esse debet & composita, ac quod ipsi fratres presbiteri dum hujusmodi fraternitas, ut premittitur, peragitur & recolitur, debent per se vel alium quemlibet missam in dicta Ecclesia sancti *Joannis* celebrare, singulis

lis autem feriis secundis hujusmodi fraternitatis fratres clerici psalmum *De profundis* cum tribus collectis scilicet: *Ecclesiam tuam quesumus Domine* & beati *Petri* Apostoli tui concludendo cum collecta: *Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum.* Laici legere debent tria *pater noster* & totidem *ave Maria.* Nobis humiliter supplicantes, quatenus fraternitatis hujusmodi recollectionem & novam institutionem auctoritate nostra ordinaria approbare & confirmare, ipsamque fraternitatem aliquibus privilegiis indultis nec non indulgentiis & remissionibus dotare & adornare ac litteras desuper oportunas dare & concedere dignaremur, nos vero *Hinricus* Episcopus antedictus attendentes supplicationem hujusmodi justam fore & rationi consonam, volentesque divinum, quantum in nobis est, augmentare cultum, fraternitatis hujusmodi recollectionem & institutionem premissas auctoritate nostra predicta approbavimus & confirmavimus prout approbamus & confirmamus Dei nomine per presentes. Preterea Divinorum cessationem & interdictum ecclesiasticum cui vel quibus nostra civitas Mindensis predicta per nos successores nostros aut nobis vel eis subjectos ad cujusvis instantiam forsan supposita est vel imposterum fuit auctoritate nostra predicta tollimus & suspendimus dumtaxat ad finem & effectum, dictam fraternitatem, ut premittitur, peragendi, excommunicatis nominatim & interdictis de dicta Ecclesia sancti *Johannis* exclusis, dummodo etiam hujusmodi Divinorum cessatio aut interdictum ob & propter manuum violentarum in clericum injectio-

tio-

tionem posita & fulminata non fuerit, concedimus etiam & auctoritate predicta admittimus, quatenus omnes & singuli fraternitatis hujusmodi fratres & sorores tam clerici quam layci in dicta nostra civitate decedentes & morientes tempore cessationum divinorum & interdicti, ut premittitur, lati positi vel fulminati possint & valeant campanis pulsatis & cantu funerali ceterisque solempnitatibus consuetis in cimiterio Ecclesie sancti *Johannis* predicte humari & sepeliri, dummodo hujusmodi fratres & sorores humandi & sepeliendi causam vel occasionem ipsi cessationi vel interdicto non prestiterint seu alias excommunicati vel interdicti non fuerint, isto etiam salvo, quod hujusmodi cessatio vel interdictum non sit ob manuum violentarum in clericum injectionem lata & fulminata, alias in contrarium editum seu inposterum edendum non obstantibus quibuscunque, universis etiam & singulis fratribus & sororibus predictis vere contritis & confessis, qui divinis hujusmodi, dum fraternitas predicta, ut premittitur, peragitur & recolitur, devote in eorum orationibus interfuerint seu eorum testamenta ad dictam fraternitatem legaverint, quotiens id fecerint, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus meritis & auctoritate confisi, quadraginta dies indulgentiarum de injunctis eis penitentiis misericorditer in Domino relaxamus presentibus ac omnibus & singulis per nos, ut premittitur, factis concessis & indultis perpetuo valituris. In cujus rei testimonium

nium nostrum proprium sigillum presenti duximus appendendum. Nos etiam *Daniel Berner* Prepositus *Hinricus* de *Querbem* senior totumque Capitulum Ecclesie Mindensis predicte visis per nos ac lectis & consideratis litteris hujusmodi easdem litteras ac omnia & singula in eis contenta & descripta prout nos concernunt pro nobis nostrisque successoribus ob singuiarem, quem ad dictam fraternitatem in Domino gerimus favorem, rata habuimus & approbata, prout rata habemus & approbata per presentes. In cujus veritatem nostri Capituli, quod ad contractus nuncupatur, sigillum presentibus apud memorati Reverendi in Christo Patris & Domini Dni *Hinrici* Episcopi sigillum appendi fecimus. Datum *Minde* Anno Domini Millesimo quingentesimo secundo, die vero mercurii vicesima quinta mensis Maji.

*) *Henricus* comes de *Schoumburg* quinquagesimus primus Mindensis Episcopus. Hic prius Praepositus fuit montis sancti *Mauritii* Hildesheimensis *Joannis* ante portam latinam a Capitulo electus. An. MCCCCLXXIV. contra hunc ascendit curiam Romanam, pro Episcopatu filius *Gerhardi* de *Oldenborg* a Domino *Alberto* Episcopo Mindensi in filium adoptatus sine consensu Capituli; ideo non praevaluit. Obiit *Henricus* MD. octavo.

CLXIX.

CLXX.

LITTERE VICARIAM S. *MATHAEI* IN ECCLESIA MINDENSI CONCERNENTES.

Hinricus Dei & Apoſtolice ſedis gratia Epiſcopus Mindenſis univerſis & ſingulis preſentes noſtras litteras viſuris lecturis & audituris ſalutem in Domino ſempiternam. Noveritis quod cum domus ad vicariam ſancti *Mathei* Apoſtoli in Ecclesia noſtra Mindenſi ex nimia vetuſtate notoriam minabatur ruinam & quodammodo lapſa, ne tamen dicta vicaria cujus collacio alternatis vicibus ad nos pleno jure pertinere dinoſcitur & ſeu verius rector ejusdem vicarie pro tempore exiſtens eiusdem pretextu detrimentum aut aliquod dampnum de cetero contingat pati honorabilem virum Dominum *Bernhardum Becker* dicte vicarie pro tunc poſſeſſorem inſtigavimus & petebamus ad reedificandum & reparandum domum predictam, qui quidem Dominus *Bernhardus Becker* noſtris tandem precibus inclinatus unam certam notabilem pecuniarum ſummam pro reparatione & reedificatione domus predicte de ſuis propriis honeſte *Kucken* matris & *Metten* ſororis ſue carnalis bonis & patrimonio expoſuit & domum jam dictam de novo funditus erigendam & reparandam duxit & renovavit revera Idem Dominus *Bernhardus Becker* a nobis & venerabilibus viris Dominis Decano ſeniori & Capitulo noſtre Ecclefie Mindenſis antedicte de premiſſis etiam intereſſe habentibus obtinuit ut in aliqualem recompenſam

ſam ſumme pecuniarum per dictum Dominum *Bernhardum Becker* & *Lucken* matrem & *Metten* ſororem ſuas ut premittitur expoſite quod vicarius dicte vicarie ſancti *Mathei* in noſtra eccleſia Mindenſi poſt ejus matris & ſororis dicti Domini *Bernhardi* deceſſum pro tempore exiſtens annis ſingulis in die obitus Domini *Bernhardi* ſepedicti duas marcas denariorum *Minde* legalium *) ad miniſtrandum inter dominos & vicarios in vigiliis & miſſa animarum preſentes equaliter diſtribuendum dandum & ex dicta domo nova & ſuis attinentiis ſolvendum aſtrictus eſſe debeat & obligatus abſque tamen ulla contradictione nova adinventione aut reſiſtentia, & ſi dicte domus poſſeſſor idem vicarius ſancti *Mathei* in eccleſia Mindenſi antedicta poſt obitum dicti Domini *Bernhardi Becker* matris & ſororis ejus hujusmodi cenſum annuum duarum marcarum ut predictum eſt redimere & reemere de domo predicta voluerit, conſimilem duarum marcarum cenſum annuum cum viginti florenis Renenſibus ſuperioris in aliquo loco fixo cum dictorum Dominorum de Capitulo ſcitu & conſenſu tociens reſtaurare potuerit dolo & fraude in premiſſis ſemotis & excluſis, ſic quod dicta annualis memoria in aliquo non defraudetur, alioquin dicta domus cum cenſu annuo perpetuis futuris temporibus onerata manere debeat, Eciam *Lucka* mater Domini *Bernhardi Becker* ſupradicti & *Mette* ſoror ejus quamdiu vixerint ſeu alter earum vixerit poſt obitum Domini *Bernhardi* ſepedicti ſibi uſum fructum dicte domus & curie ejus

 ſine

ſine contradictione poſſeſſoris vicarie ſancti *Mathei* in eccleſia noſtra predicta ſeu cujuſcunque etiam alterius ſive aliorum jus ſibi ſalvum manere debeat, nos vero *Hinricus* Epiſcopus & collator alternatis vicibus ſupradictus attendentes hujusmodi omnia & ſingula ſupradicta fore juſta & rationi conſona, qua propter noſtra auctoritate ordinaria premiſſa omnia & ſingula approbamus & confirmamus per preſentes. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium premiſſorum ſigillum noſtrum appendi fecimus & mandavimus. Datum Anno Domini M° quingenteſimo tercio die prima menſis Maji. Et Nos *Wasmodus Hellinckman* Decretorum Doctor Decanus Eccleſie Mindenſis ſupradicte proteſtamur quod dicta vicaria ſancti *Mathei* in Eccleſia Mindenſi ad noſtram collationem alternatis vicibus pleno jure dinoſcitur pertinere, ea propter nos ſenior & Capitulum ſupradicte noſtre Eccleſie Mindenſis omnia & ſingula ſupradicta eciam approbamus & de noſtro omnium conſenſu & voluntate fore facta cognoſcimus, In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtre Eccleſie ad contractus nuncupatum poſt ſigillum Reverendi in Chriſto Patris & Domini Dni *Hinrici* Dei & Apoſtolice ſedis gratia Epiſcopi Mindenſis una cum memorati Domini Decani eciam dicte vicarie alternatis vicibus collatoris & ipſius *Bernhardi Becker* dicte vicarie in preſentiarum poſſeſſoris ſigillis preſentibus duximus appendendum. Datum Anno Domini M° quingenteſimo tercio die vero ſabbati ſexta menſis Maji.

CLXXI.

*) Moneta legalis, proba, legibus conſentanea.

CLXXI.

LOCUS *BONENCAMP* EXTRA *MINDAM* PRO COENOBIO FRATRUM STRICTIORIS OBSERVANTIAE *) ASSIGNATUR.

Hinricus Dei & Apoſtolice ſedis gratia Epiſcopus Mindenſis univerſis & ſingulis Divinorum Rectoribus Prepoſitis Decanis Archidiaconis Canonicis Abbatibus Prioribus Rectoribus vicee rectoribus vicariis capellanis altariſtis ceterisque presbiteris per civitatem & Dioceſin Mindenſem ac alias ubilibet conſtitutis ſalutem in Domino ad quem ſeu ad quos hujusmodi preſentes noſtre littere pervenerint innotescere cupimus, quod devotus & religioſus vir frater *Dethardus Dune* cuſtos & vicarius fratrum primarie obſervantie minorum nuncupatorum cum ſex presbiteris uno Diacono & ſubdiacono ac duobus aliis fratribus ejusdem obſervantie nobis ſuas expoſuerunt neceſſitates, ita quod ſine Chriſti fidelium elemoſinis, cum nichil terreni habeant, vivere non poſſunt ac Deo integre militare nequeunt, nobis cum humilitate ſupplicarunt, quatenus eis humilem locum per devotos in Chriſto fideles oblatum dictum de *Bonenkamp* extra civitatem noſtram Mindenſem ad conſtruendum & edificandum in eodem humile cenobium pro primaria & ſtrictiori eorum ordinis obſervantia juxta principales eorum bullas & generalis Miniſtri litteras, quas nos vidimus & ſtudioſe inſpeximus pro eorum vite ſuſtentatione elemoſinam petendi & recipiendi licentiam

concedere & assignare dignaremur, obsequium gratum & pium altissimo tociens impendere credimus, quotiens mentes fidelium ad caritatis & alterius devotionis opera *Christi* pauperibus quos egestatis penuria deprimit, largienda perpensius excitamus. Nos igitur devotis eorum desideriis annuentes ac supplicationi inclinati predictum locum pro eorum perpetua inhabitatione habenda matura deliberatione prehabita cum auxilio consilio & consensu totius nostri venerabilis Capituli Ecclesie Mindensis rite & canonice concedimus & assignavimus prout assignamus per presentes, salvo illo ut ijdem fratres observantie se regere & gubernare humiliter & devote debeant juxta laudabilem ritum & consuetudinem Ecclesie Majoris Mindensis & non alias aliter neque alio modo. Quare vos omnes & singulos supradictos in visceribus salvatoris nostri ejusdemque sanctissime Dei genitricis *Marie* meritorum insignia & matris ejus dulcissime ac sancti *Francisci*, quo ipse Dominus noster *Jhesus Christus* ipsorum intercessione perfectius vota fidelium dirigat & ad gratiam exaudicionis perducat pie exhortantes vos & vestrum quemlibet in virtute sancte obedientie districte precipiendo vobis mandantes, ut cum ipse frater *Dethardus Dune* aut aliquis suorum fratrum vos vestrasque Ecclesias cappellas parochias pro ejusdem cenobii constructione & suis indulgentiis elemosinas postulaturi accesserint benigne & caritative eosdem suscipiatis & ad verbum Dei predicandum, si placuerit, admittatis ac clero & populo

pulo promotos faciatis & reddatis elemosinas vestras & alia pie caritatis opera eis erogando, ut per hec & alia que inspirante Domino feceritis, ad eterne beatitudinis gloriam possitis & valeatis gloriosius pervenire premium ab omnium bonorum remuneratore proinde recepturi, nosque ut fidelium mentes ad premissa devote accendamus, omnibus & singulis vere penitentibus confessis & contritis, qui ad dicti cenobii constructionem & edificationem librorum ornamentorum & aliorum jocalium ac utensilium dicti cenobii emptionem vel ipsorum fratrum sustentationem quomodolibet manus porrexerint adjutrices, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum meritis & auctoritate confisi tociens quociens aliqua premissorum fecerint, quadraginta dies indulgentiarum de injunctis eis penitentiis misericorditer in Domino relaxamus perpetuis futuris temporibus duraturis, & volumus quod copie per notarium publicum auscultate sicuti originalibus ipsis litteris ubicumque plena fides adhibeatur. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium premissorum hujusmodi presentes litteras consignationem nostram & assignationem continentes proprio sigillo nostri Episcopatus, quo utimur, ac Venerabilis capituli nostri prefati jussimus & fecimus appensione communiri. Datum in arce nostra *Petershagen* Anno Domini Millesimo quingentesimo quarto die vero sabbati quarta mensis Maji.

*) Inter varias S. *Francisci* Ordinis Congregationes celeberrima est illa, quae *Fratres Conven-*

tuales (hodie Minoritas) complectitur & quidem ex primaeva seraphici Patris institutione originem ducere videtur. Ille enim vitam communem non eremiticam instituit, utpote discipulos suos sub uno superiore congregans atque veris obedientiae, paupertatis & humilitatis praeceptis imbuens. Unde *Innocentius* IV *PP.* omnes viros religiosos, sub regula S. *Francisci* Deo militantes & vitam communem ducentes appellavit *Conventuales* per publicam bullam Anno MCCL. datam ad eosdem distinguendos ab aliis vitam eremiticam & strictiorem regulae observantiam sequentibus, qui propterea nominare voluere Fratres strictioris observantiae.

CLXXII.

REVERSALES FRATRUM MINORUM *) *MINDAE* RECEPTORUM.

Frater *Dethardus Dune* humilis custos & vicarius fratrum observantie minorum nuncupatorum, *Franciscus Boequet*, *Jacob Heseke*, *Hans vau Ufelen* pro nunc fratres mei ordinis ejusdem per presentes recognoscimus, quatinus cum Reverendus in Christo Pater & Dominus Dnus *Hinricus* Dei & Apostolice sedis gratia Episcopus Mindensis ac Venerabiles & spectabiles viri Dnus Prepositus Decanus senior & Capitulum Ecclesie Mindensis antedicte ex pietatis habundancia devotis supplicationibus nostris inclinati locum nuncupatum *Honenkamp* extra civitatem Mindensem situatum ad construendum & edificandum in eodem humi-

humile cenobium pro primaria & ſtrictiori ordinis noſtri olim obſervantia licentiam & ſuam benignam voluntatem concedentes, qua propter non immerito bonum pro bono reddere oportet primo & ante omnia Deo omnipotenti laudes infinitas dictisque Reverendo Patri Dno Dno *Hinrico* Epiſcopo Venerabilibuſque Dominis Prepoſito Decano ſeniori & Capitulo Eccleſie Mindenſis predicte gratiarum actiones, devotas orationes noſtras referendo noſque eciam & noſtri in hujusmodi loco ſucceſſores debitam ſubjectionem nec non perpetuis futuris temporibus ibidem ſub obedientia Deo ſervire & ſupradicte Eccleſie nos obtemperare & conformare ſibi non in aliquo contra venire, de miniſterialibus ejusdem quo ad ſepulturam ac de funeralibus juribus parochialibus ultra conſuetudinem ſine conſenſu ſcitu & voluntate eorundem Dominorum de Capitulo expreſſis nos non intromittere ſeu eciam aliis eccleſiis in civitate Mindenſi exiſtentibus ac perſonis Eccleſiarum dictarum aut aliis religioſis & perſonis cujuscunque ſtatus gradus aut ordinis extiterint verbo vel facto non prejudicare ſeu obviare volentes, ceſſationem a Divinis & interdictum, quemadmodum in Eccleſia Mindenſi obſervare, Apoſtatas & perſonas ſuſpectas non recipere aut colligere in religionis detrimentum aut prejudicium per hoc nunc & in futurum litium anfractus amputare cupientes in bona fide certa ſponſione & excommunicationis pena & repulſione promittimus per preſentes. In quorum omnium & fidem teſtimonium

premiſſorum ſigillum cuſtodiatus tocius noſtre congregacionis appenſione communivimus. Datum Anno Domini Milleſimo quingenteſimo quarto die lune ſexta menſis Maji.

*) Vid. nota praecedens, S. *Franciscus* regulam pro Fratribus conceptam *Innocentio* III. PP. obtulit Anno MCCXV. & regulae approbationem obtinuit.

CLXXIII.

FUNDACIO VICARIE Ste *ANNE* IN ECCLESIA Sti. *JOHANNIS* FORENSI.

In nomine Sanƈte & individue Trinitatis Amen. *Theodericus* de *Winthem* Decretorum Doƈtor Majoris Eccleſie Mindenſis Canonicus Rdi in Chriſto Patris ac Illuſtris Principis & Domini Domini *Franciſci* *) Epiſcopi Mindenſis nec non Brunswycenſis & Lunenborgenſis Ducis in ſpiritualibus Vicarius generalis ad perpetuam rei memoriam Univerſis Chriſti fidelibus preſertim quorum intereſt ſeu intereſſe poterit in futurum ſalutem in Domino ſempiternam. Dum intente conſiderationis indagine perſpicimus quantus honor Deo glorioſiſque ejus ſanƈtis quantuſque in Eccleſia Dei fruƈtus in augmentatione Divini cultus exhibetur, precipue quando cetus pſallentium & numerus Deum in ſanƈtis ejus laudantium adaugetur & augmentatur, ideo divinum cultum gloriamque Dei nominis & ſanƈtorum ejus toto mentis

tis affectu multiplicari & augeri desiderantes, sane dilectus nobis in Christo Dnus *Hermannus Trapbagen* pie memorie dum in humanis ageret Majoris Ecclesie Mindensis Diaconus hac pia intentione motus de bonis sibi a Deo collatis quandam perpetuam vicariam sive beneficium Ecclesiasticum seu quoddam altare in Ecclesia sive capella sancti *Johannis Baptiste* in emunitate Ecclesie Mindensis situate de novo fundare instaurare ac perpetuare per suos executores & manufideles proposuit & ordinavit in honorem sancte & individue *Trinitatis* glorioseque semper virginis *Marie* ac beate *Anne* matris ejusdem gloriosissime virginis *Marie*, ipsamque vicariam sufficientibus bonis & redditibus videlicet ducentis florenis Renensibus justi ponderis dotare perpetuare ac fundare per suos executores ut pretactum est, in sua ultima voluntate disposuit & ordinavit, & quod littere & jura beneficii memorati propter securitatem majorem apud Magistrum fabrice Mindensis Ecclesie pro tempore existentem deponi & collocari debeant, adjunxit insuper talem conditionem huic fundationi adjungens testator predictus, quod jus patronatus sive presentandi personam abilem & idoneam ad vicariam sive beneficium memoratum ad heredes quondam testatoris *Hermanni* videlicet *Trapbagen* de familia & recta linea masculina eius suorumque venientes habebunt, quodque talis Domino Decano & Capitulo Ecclesie Mindensis presentatus tenebitur eisdem Domino Decano & Capitulo obedientiam facere & infra annum facer-

cerdos fieri & apud eandem vicariam perſonalem reſidenciam facere ſit aſtrictus, ceterum nullis, quod Deus avertat de familia per lineam maſculinam illorum der *Traphagen* vulgariter nominatorum exiſtentibus jus preſentandi ſive patronatus ad vicariam predictam ad Rectorem Eccleſie ſancti *Johannis* forenſis dicte ex tunc devolvetur, qui quidem tempore vacationis beneficii memorati ſeniorem choralium in Eccleſia Mindenſi Decano & Capitulo ejusdem Eccleſie Mindenſis preſentabit, qui etiam ut membrum Eccleſie Mindenſis predicte Dno Decano & Capitulo ut pretactum eſt, obedientiam debitam & conſuetam preſtare teneatur. Inſuper Rector dicti altaris ad unam miſſam de ſancta *Anna* in ebdomada juxta diſpoſitionem teſtatoris predicti per ſe vel alium ex rationabili cauſa & evidenti neceſſitate celebrandam ſit omnino aſtrictus & obligatus, tum ſi quid amplius boni facere voluerit ſue voluntati & conſcientie relinquitur, oblationes etiam que ſibi ad dictum altare deferuntur recepturus nil amplius de juribus ad dictam Eccleſiam ſive capellam ſeu ejus rectorem ſpectantibus niſi rogatus & requiſitus ac de bona voluntate rectoris exiſtat vendicando, ſed alias Rectori dicte capelle in omnibus exhibeat reverentiam & honoris complementum. Item voluit & ordinavit pie recordationis Dominus *Hermannus Traphagen* huiusmodi vicarie fundator, quod ſi per jus preſentandi habentes ad hujusmodi vicariam preſentatus infra annum ſacerdos fieri ac perſonalem reſidentiam uti pretactum, diſtulerit ſeu facere recuſaverit, ex tunc canoni-

nonica saltem monicione premissa jure quod sibi ad eandem vicariam competiit, sit privatus & patroni alium ad eandem vicariam presentandi liberam habeant facultatem, quod si in hujusmodi presentatione negligentes extiterint & alium infra tempus a jure determinatum non presentaverint ex tunc rector Ecclesie sancti *Johannis* forensis predicte seniorem choralium dicte Mindensis Ecclesie ut prenotatum est presentandi liberam habeat facultatem, in super ut omnis ambiguitatis materia auferatur adjectum est quod ipsum beneficium memoratum sit beneficium in Ecclesia Mindensi & ad omnia onera Ecclesie Mindensis sicut ceteri ejusdem Ecclesie Mindensis vicarii sit astrictus & obligatus & Domini Decani & Capituli Ecclesie Mindensis obedientiam omnino subire teneatur. Item voluit & ordinavit prefatus testator, quod Anniversarius Dedicationis dies Dominica proxima post beate *Anne* celebretur ad altare prefatum, unde pro parte dicti fundatoris executoris fuit nobis humiliter supplicatum ut ad fundationem dotationem ac ordinationem hujusmodi & ad devotam intentionem fundatoris predicti nostri debitum officii per confirmacionem canonicam adhibere dignaremur, Nos igitur *Theodericus* de *Winthem* Doctor & Canonicus prefatus Reverendi Patris ac Illustris principis Episcopi Mindensis vicarius generalis qui divinum nostris temporibus cultum augeri desiderantes tam piis operibus & salubribus peticionibus favorabiliter annuentes, fundationem ordinationem ac dotacionem

nem predictas ac omnia & singula supra scripta de consilio consensu & beneplacito omnium quorum inter est & presertim Capituli Majoris Ecclesie Mindensis nec non rectoris dicte capelle sive Ecclesie sancti *Johannis* forensis dicte ratas & gratas rata & grata habentes eas & ea auctoritate & vice Reverendi patris ac illustris principis Episcopi Mindensis prefati qua fungimur in hac parte & presentis scripti munimine confirmamus corroboramus & ratificamus. In quorum omnium & singulorum testimonium sigillum nostrum Vicariatus duximus appendendum. Insuper & nos Decanus totumque capitulum Ecclesie Mindensis ac rector Ecclesie sive capelle prenarrate protestamur ac notificamus per presentes, quod omnia premissa & singula sint de consensu nostro ac bona voluntate sicut premittitur facta & ordinata, In quorum testimonium fidem & robur sigillum capituli Mindensis nec non sigillum Rectoris capelle predicte presentibus est appensum. Datum Anno Domini M° quingentesimo undecimo XIIa. mensis Junii.

*) E Ducibus Brunsvicensibus unanimiter ab universo Capitulo electus, eodem videlicet die, quo decessor *Henricus* sepulturae traditus est. Diebus autem aliquibus interjectis, cum solemni processione ab omni clero per Duces Brunsvicenses per portam *Weserae* est introductus ac super summum altare Majoris Ecclesiae ut moris est, solemniter collocatus. . . *Chron. Mindense.*

CLXXIV.

CLXXIV.

HENRICUS HATTINGEN CARMELITA DENOMINATUR SUFFRAGANEUS MINDENSIS.

F*rancifcus* Dei & Apoftolice fedis gratia Electus & Confirmatus adminiftrator Ecclefie Mindenfis nec non Brunsvicenfis & Luneburgenfis Dux &c. Dilecto nobis devoto Religiofo & illuminato Patri *Hinrico Hattingen* *) facre Theologie Lectori Ordinis beate *Marie* Virginis de monte carmeli Conventus Margenoguenfis Hildefemenfis dioces. falutem in Domino. Cum ad noftre molem inquietudinis, qua ex defuper nobis imminente paftorialis cura follicitudinis, quotidie diftrahimur in diverfa, quorum etiam quodlibet feorfum integrum requirit hominem, litterarum quoque fcienciam, predicationis fructum vite puritatem & quam plura alia virtutum merita, quibus tuam novimus per divinam gratiam perfonam decoratam, noftre confiderationis intuitum reflectimus acute, ad ea que vehementer intendimus, quibus te noftro pro relevamine & oportunitatibus in partem follicitudinis alliciamus nobiscum & non minus preter ea tuis auctore Domino, promotionibus accrefcat & honor, fane cum tefte experientia non modo noftris pro tuendis fubditis de a Deo & fancta fede Apoftolica nobis creditis & commiffis Mindenfi Ecclefia civitate & diocefi fed pro totius etiam rei publice pace atque falute nec non quiete confervanda voluntarios amplec-

amplectimur indies labores ut pacem & quietem noſtris miniſtremus ſubditis, contingatque preterea, ut dum majoribus (cum ingruunt) periculis nobis obviandum ſit, ita proch ut vellemus aſſidue ad Spiritualia Pontificalia precipue miniſtranda & exercenda intendere nequeamus, unde poſtquam venerabilis Dominus *Johannes* Panadenſis Eccleſie Epiſcopus propter ſenectutem & corporis ſui debilitatem a nobis & noſtra patria ſe alienando & ad patriam ſuam locumque nativum transduxerit divertendo ſuffraganeatus officio & obſequiis noſtris ſeu ſuffragiis in Pontificalibus & vicariatui in ſpiritualibus hujusmodi noſtras per civitatem & dioceſin ſua ſponte & voluntarie renuntiando, Nos quoque hodie de venerabilium Dominorum Prepoſiti Decani ſenioris & totius capituli Eccleſie noſtre Mindenſis unanimi deliberatione & conſenſu premiſſis tuis exigentibus meritis te cum noſtris prefatique noſtri Capituli litteris commendatitiis ad ſanctiſſimum in Chriſto Patrem ac Dominum noſtrum Dnum *Leonem* Divina providentia Papam decimum & modernum ſacrumque Reverendiſſimorum Dominorum ſancte Romane Eccleſie Cardinalium Collegium pro Eccleſia Lydenſi per obitum quondam Domini *Hermanni* illius dum viveret ultimi Pontificis hic apud nos in iſtis partibus vita functi vacante conſequenda ac pro te ad illam dictorum Dominorum ſummi Pontificis & Collegii gratia aſſumpto & in Epiſcopum conſecrato, nobis conſequenter per dictas noſtras civitatem & Dioceſin in ſpiritua-

tualibus precipue Pontificalibus predictis ministrandis & exercendis concedendo decrevimus destinandum prout in nostris inde confectis litteris etiam dicti capituli nostri appositione formatis latius continetur. Nos tibi (ne postquam Divina sedisque Apostolice annuente gratia ad Ecclesiam Liddensem promotus fueris & nobis in premissis & ad ea in suffraganeum deputatus & concessus nomen pontificale obtineas inane aut Pontificalis te dignitas pre egestate & inopia vilescat, de prefatorum Dominorum Prepositi Decani senioris & Capituli nostri matura desuper inter nos & ipsos prehabita deliberatione, unanimi consilio & consensu pensionem seu provisionem annuam ducentorum florenorum Renensium in auro de & ex veris atque fixis fructibus redditibus & proventibus mense nostre Episcopalis in & sub districtu seu prefectura & advocatia castri nostri *Petershagen* sitis tibi annis singulis inter sanctorum *Michaelis* & *Martini* festa in civitate nostra Mindensi per prefectum pro tempore castri nostri prefati ministrandam pro tui sustentatione & status condecentia donec & quo usque vixeris, constituimus reservamus concedimus & assignamus harum nostrarum testimonio litterarum nostri Pontificalis una cum prefati capituli nostri sigillorum appensione communitarum: Et quia Nos *Daniel Berner* Prepositus *Martinus* de *Mandeslo* Decanus *Anthonius* de *Heynborch* senior totumque capitulum prefate Ecclesie Mindensis premissa omnia & singula de nostri unanimi consensu & voluntate sic ut premittitur

titur processisse acta & concessa, ideoque & post Reverendi & Illustris Patris & Domini Domini *Francisci* administratoris supra nominati sigillum nostre etiam Ecclesie sigilli appensione presentes litteras jussimus & fecimus corroborari, datas in arce *Petbershagen* prefata sub Anno Domini salvatoris nostri millesimo quingentesimo decimo quinto die vero decima mensis septembris.

Johannes Lamberti Cancellarius scripsit. Ad mandatum Reverendi in Christo Patris & Domini Dni *Francisci* confirmati administratoris prefati &c. *Hinricus Clare* Consistorii Mindensis scripsit.

*) Optime selegit virum litterarum scientia, praedicationis fructu, vitae puritate & pluribus virtutum meritis commendatum *Franciscus* Mindendensis Episcopus, qui requisitis ejusmodi qualitatibus in Chronico Mindensi describitur destitutus.

CLXXV.

UNIO VICARIAE S. *SILVESTRI* AD COMMENDAM VISITATIONIS. B. *M.* V.

F*ranciscus* *) Dei & Apostolice sedis gratia Electus & confirmatus Monasteriensis & Osnaburgensis nec non administrator Mindensis universis & singulis presentes nostras litteras inspecturis illis presertim quorum interest intererit seu interesse poterit quos que infra scriptum tangit negocium seu

ſeu tangere poterit quomodolibet in futurum ſalutem in Domino ſempiternam. Cum de paſtoralis officii debito curis eccleſiarum beneficiorum Eccleſiaſticorum ac commoditatibus perſonarum Eccleſiaſticorum inſiſtere illiſque pie & ſalubriter intendere & providere omni ſollertia reddimur indefeſſe ſolliciti, ſane pro parte dilecti filii *johannis Schriver* moderni ſecretarii ſive Notarii Venerabilis capituli noſtre Eccleſie Mindenſis poſſeſſoris certe commende ad altare viſitationis glorioſiſſime virginis *Marie* in paradiſo dicte noſtre Mindenſis Eccleſie ſite querelam nobis expoſitam recepimus in effectu continentem, quod licet ante aliquot annos Teſtamentarii ſeu executores ultime voluntatis pie memorie quondam honorabilis viri Dni *johannis Berckemeyers* vicarii dum viveret ſepedicte noſtre Eccleſie Mindenſis poſt illius obitum de & ex bonis per ipſum Dominum *johannem* pie defunctum derelictis prefatam commendam quam ipſe Dominus exponens pro nunc obtinet pro notario ſive ſecretario prementionati capituli noſtre Eccleſie Mindenſis piis animis moti fundaſſent erexiſſent pariterque certis redditibus annuis dotaſſent, ſed quia fructus redditus & proventus dicte commende ita exigui & tenues exiſtunt ut exinde notarius capituli pro tempore exiſtens ſe commode ſuſtentare non valeat & cum paucis jam decurſis diebus ipſe *johannis Schriver* modernus notarius ſive ſecretarius dicti capituli Eccleſie Mindenſis de quadam perpetua vicaria ad altare Divi *ſilveſtri* in capella ejuſdem ſancti *ſilveſtri* in ambitu dicte noſtre Eccleſie ſita tunc per obitum quon-

 dam

dam Dni *Gerbardi Scheffbeckers* illius novissimi possessoris vacante ex concessione Apostolica extitit provisus, cujus quidem vicarie fructus redditus & proventus sunt similiter multum tenues & exigui ita maxime ut pro sustentatione unius clerici non suppeterent & sicut eadem subjungebat peticio, si vicaria sancti *silvestri* que de collacione venerabilium Dominorum Decani & Capituli prelibate nostre Ecclesie Mindensis existit memorate commende ad altare beate *Marie* virginis visitationis site que pro notario sive secretario capituli perpetuis futuris temporibus fundata erecta & dotata existit, uniretur annecteretur & incorporaretur, per hoc commoditati dictorum Dominorum Decani & Capituli nec non statui dicti *johannis Schrivers* moderni secretarii sive Notarii suorumque successorum commodius atque decentius provideretur, quare pro parte prefatorum Dominorum Decani & Capituli nostre Ecclesie Mindensis memorate non *johannis Schrivers* moderni Notarii sive secretarii eorundem nobis fuit humiliter supplicatum ut super premissis his de benignitate & auctoritate nostra ordinaria providere salubriter dignaremur, nos igitur *Franciscus* Episcopus & Administrator prefatus de premissis omnibus & singulis ac ipsorum circumstantiis universis indagavimus & inquisivimus animumque nostrum desuper ad plenum informationem legitimam comperimus omnia & singula prenarrata posita & exposita ut prefertur fore vera ac veritate fulciri, idcirco auctoritate nostra ordinaria qua fungimur in hac parte vicarium

rium prefatum ad altare in capella ſancti *ſilveſtri* in ambitu noſtre Mindenſis Eccleſie ſitum & de collatione ſepe memoratorum Dominorum Decani & Capituli mentionate noſtre Eccleſie Mindenſis exiſtentem de priorum Dominorum expreſſo ad id accedente conſenſu, voluntate pariter & asſenſu cum omnibus & ſingulis juribus ſuis ac pertinenciis univerſis dicte Commende ad altare viſitationis *Marie* virginis in paradiſo incuſſate noſtre Eccleſie Mindenſis ſito & pro Notario ſive ſecretario capituli ut prefertur fundato & dotato, de conſenſu Teſtamentariorum dicti Dni *johannis Berckemeigers* ut fundatorum perpetuis futuris temporibus univimus anneximus & incorporavimus, unimusque annectimus & incorporamus Dei nomine per preſentes, volumusque nichilominus atque auctoritate noſtra ordinaria prefata de ſimili aſſenſu & voluntate prenarratorum Dominorum Decani & Capituli noſtre Mindenſis Eccleſie decernimus quod nunc deinceps & impoſterum hujusmodi vicaria ſancti *ſilveſtri* ac commenda viſitationis *Marie* pro uno reputetur beneficio ac quotienscunque ipſarum commende & vicarie ſic ut prefertur unitarum vacatio occurrerit, quod ex tunc ſenior canonicus prelibati capituli noſtre ſepementionate Eccleſie Mindenſis contradictione & impedimentis quibuscunque ceſſantibus ſemper & continuo Notarium ſive ſecretarium capituli ad hujusmodi incorporata annexa & unita beneficia obtinenda prefatis Dominis Decano & Capitulo preſentabit & preſentare ſit aſtrictus, ad quam

quidem presentacionem dicti Dni Decanus & Capitulum Notarium ficut prefertur presentatum ad hujusmodi prenarrata annexa unita & incorporata beneficia sive vicarias ut moris est admittant & sibi provideant & providere faciant de eisdem decernentes tamen quod per hujusmodi unionem annexionem & incorporationem dicte vicarie & commende debitis ecclesiasticis non fraudentur obsequiis illarumque onera in capella & ad altare sancti *silvestri* supportentur consueta, que omnia & singula supradicta & presentes nostras litteras & in eis contenta vobis omnibus & singulis supradictis intimamus insinuamus & notificamus ac ad vestram & cujuslibet vestrum noticiam deducimus & deduci volumus per presentes ne de premissis ignorantiam aliquam pretendere valeatis seu etiam quomodolibet allegare. In quorum omnium & singulorum fidem & evidens testimonium premissorum ne in posterum exinde aliquod dubium exoriatur presentes litteras nostri vicariatus sigilli jussimus & fecimus appensione communiri. Et nos *Burchardus Busche* Decanus *Heyno* de *Mandeslo* senior totumque capitulum prelibate Ecclesie Mindensis quia premissa omnia & singula de unanimi nostro capitulari consensu & assensu & voluntate facta concessa & indulta sunt ideo sigillum nostrum quo ad contractus utimur penes sigillum Rmi Dni nostri & prepotentis principis *Francisci* Administratoris &c. presentibus duximus appendendum. Datum & Actum *Minde* in aula Episcopali nostra sub anno Dni Millesimo quingentesimo

ſimo triceſimo ſeptimo die decima tercia menſis Maji.

*) Comes a *Waldeck*.

CLXXVI.

SUPER CERTIS PREDIJS IN *HOLTORPE* ETC.

In nomine ſanćte & individue Trinitatis. *Heinricus* favente clementia Divina Mindonenſis Epiſcopus notum eſſe cupimus tam preſentibus quam futuris, qualiter *Gerhardus* vir nobilis predia ſua in *Holtorpe* in *Hebbrum* in *ſtavaron* in page qui dicitur *Grindiriga* in comitatu Magni Ducis collaudante herede ſuo Eccleſie noſtre absque omni contradićtione delegaverit in placito *Windilmanni* cum omnibus appendicijs id eſt areis, edificijs, agris pratis paſcuis terris cultis & incultis aquis aquarumve decurſibus molendinis molis piſcationibus ſilvis venationibus vijs & invijs exitibus & reditibus queſitis & inquirendis cum omni utilitate que vel ſcribi vel nominari poterit & ośtoginta ſex utriusque ſexus mancipia, nos autem conſilio familiarium noſtrorum admoniti eadem predia eidem *Gerhardo* quamdiu ipſe vixerit pro annuo cenſu quem in placito ſolvit uno videlicet denario conceſſimus, Inſuper ſex libras decimarum in beneficium dedimus ea interpoſita ratione ut ſi mater ſua ipſum ſuper vixerit de eisdem de-

 cimis

cimis quatuor libras habeat, Hoc ut ratum & omni tempore inconvulsum permaneat testibus confirmavimus scriptis insignivimus sigilli nostri impressione roboravimus, Testium autem nomina sunt hec *Reginoldus* comes *Fritbericus* comes *Landwart Thiederick Rembrech Godinzo Thietmar Godeschalc Eyko Wydikin* Advocatus *Hager Hager Hildebold Atbolff Wored Kerstin Thiedolff Thietard Cuezo Widilo Helmwerc Beno Dudo Volcmer Roddag Luidolff Landfrith Linthart Erp Erp. Thietard.*

Sequentem chartarum decadem die & anno non signatam dexteritati & industriae illius, qui Dioecesin Mindensem pro Germania sacra elaborandam in se susceperit, relinquimus suo quamque loco reponendam; adjumento illi erunt chartae Mindenses Tomis prioribus jam divulgatae cum Chronico Mindensi subinde allegato &c.

CLXXVII.

SUPER NOVO CASTRO IN LOCO *CARNEWINCKEL.*

C. comes de *Roden* universis scripti hujus inspectoribus notum esse cupio quod cum Dominus meus *W.* Episcopus Mindensis castrum novum in loco qui dicitur *Carnewinckel* construere intenderet ipse auxilium meum ad hoc sibi fore reputans oportunum spacium fore ad duas mansiones in ipso castro michi ad constructionem castri sibi cooperanti concessit in phedo firmiter repro-

promittens quod contra omnes injurioſos invaſores meos adjutor meus ſemper exiſteret, Ego vero verſa vice promiſi data fide quod a ſervitio Mindenſis eccleſie nunquam recederem, ſed in omni guerra Epiſcopi & Eccleſie coadjutor & pro poſſe meo ſemper defenſor exiſterem, hoc adjecto hinc inde, quod ſi forte caſtrum capi ab hoſtibus vel quocumque modo deſtrui contingeret eodem pacto quo nunc conſtructum eſt ſimul iterum reedificaremus, adjectum eſt etiam fide data hinc inde, quod ſi Ego Dominum Epiſcopum vel Eccleſiam de caſtro eicerem omnis advocatia mea quam teneo ab eccleſia extra civitatem *Wunneſtorp* vacet ipſo jure & ad Epiſcopum vel Eccleſiam revertatur libere & abſolute, ſi vero Epiſcopus vel Eccleſia me ejeceret villicatio curtis in *Runnenberge* & curtis in *Hiddeſtorpe* Domino meo cedet, ipſo jure, adjectum eſt etiam in obligatione predicta quod in caſtro & ante Caſtrum violentiam aliquam vel ſpolium non faciam, quod ſi forte hujusmodi facerem in diſtrictu vel advocatia mea non deducam in caſtrum niſi res ante penitus diſtrahantur.

CLXXVIII.

SUPER CERTIS MINISTERIALIBUS ET DUOBUS MANSIS IN *LERBEKE*.

G. & *H.* comites de *Perremunt* omnibus ad quos preſens ſcriptum pervenerit ſalutem ac omne bonum. Sciant univerſi quod miniſteriales noſtros

ſtros videlicet *Walterum* & *Tidericum* ſororemque ipſorum . . cum talibus bonis que a nobis tenebant jure pheodali & duos manſos in *Lerbeke* & tales homines quos promiſimus advocato de *Monte* de bona voluntate liberaliter reſignamus, & ut hoc ratum & inconvulſum permaneat preſentem cedulam ſigno noſtro ſignamus. Teſtes qui aderant *Tidericus Lodrico Arnoldus* de *mobilede Eckericus Dennoline Wynandus* de *Dodenbrocke Wicelus Weſtfall* plebanus de *Odeſtorpe Bernardus* nomine ſcriptor preſentium litterarum *jordanus* judex in *Lunde*.

CLXXIX.

SUPER CERTIS FUNDIS.

Venerabili in Chriſto Patri ac Domino ſuo Dno *Lodewico* Epiſcopo Mindenſis eccleſie *F.* famulus dictus de *Lenthe* famulativam in omnibus voluntatem, Dominationi veſtre Curiam *Thummer* ſitam & quatuor manſos ac duas caſas nec non dimidium pratum ibidem reſigno litteras per preſentes dummodo Domino *Olrico* militi dicto de *Iltene* & ſuis heredibus titulo juſti feodi conferatis.

CLXXX.

CLXXX.

SUPER DECIMA IN *NYGENBORCH* PRO DECIMA IN *ALSVEDE*.

H Dei gratia Decanus & Capitulum ſancti *Martini* Mindenſis univerſis Chriſti fidelibus preſens ſcriptum inſpecturis ſalutem in Chriſto jheſu, ut id quod a preſentibus geritur per vivacitatem ſcripti memorie reſervetur etiam poſterorum notum eſſe volumus, quod univerſitas capituli majoris eccleſie Mindenſis collacioni decime in *Nienborcb* nobis & eccleſie noſtre a Venerabili antiſtite noſtro *Conrado* in recompenſationem decime in *Alſede* facte conſenſum ſuum pie prebuit & fraterne, cujus facti gratia ſtatuimus & profitemur, quod antiqua penſio decimė in *Eyſberge* que ad Decaniam eccleſie noſtre pertinet incommutabilis perſeveret & quod in ſancta nocte *Petri* & *Gorgonij* in majori eccleſia de cetero veſperis interſimus. ut autem hec firma permaneant & inconvulſa preſens ſcriptum ſigillo noſtre eccleſie communimus.

CLXXXI.

QUOD IN CERTIS DONATIONIBUS CAPITULUM CONTRADIXIT EPISCOPO.

In nomine Domini amen. *Tidericus* Dei gratia Major in *Minda* Prepoſitus *Heinricus* Decanus *Leſſbardus* ſancti *johannis* Ewangeliſte prepoſitus *Otto* Cuſtos omnibus hoc ſcriptum inſpicientibus ſalutem in Domino. Sciant univerſi quod cum Epiſcopus *Tetmarus* pie memorie eccleſiam in *Reptboltbuſen* cenobio in *Neutorpe* vellet conferre & ſuper hoc noſtrum requireret conſenſum omnes ac ſinguli tunc qui preſentes eramus ſue contradiximus voluntati & ſic tunc temporis inexauditus receſſit, poſt mortem vero ipſius temporibus Epiſcopi *Conradi* in ſynodo generali ſimilia ipſius cenobij requiſivimus multociens ut ſciremus ſi nomina noſtra eisdem eſſent inſcripta & cum ea habere non poſſemus talis data fuit ſententia, donationem ſive privilegia ſi qua data eſſent non valere utpote furtiva & in prejudicium eccleſie obtenta, hec etiam ne eccleſia gravamen aliquod incurrat conſcribi fecimus & ſigillis noſtris communimus.

CLXXXII.

CLXXXII.

SUPER MINISTERIALI QUODAM.

Adolfus Dei gratia comes *Holtſacie* & *Schowenborgh* omnibus hoc ſcriptum intuentibus ſalutem, noverint univerſi quod nos bona que *Barthramus Swakedow* de manu noſtra in pheodo tenet legitime ſue *ʃlie* ea dimittimus uſque perſonaliter loquamur eidem, ſi autem pueros per dictum *B.* legitimum ſuum genuerit unus illorum Eccleſie Mindenſi ſemper erit obligatus ſervicio debito ceteroſque nobis ſicut tenentur pro bonis jam dictis nolumus ſervire.

CLXXXIII.

CERTA ORDINATIO INTER COMITEM VONSTORPENSEM ET COMITEM DE *VORNHOLTE*.

In nomine ſancte & individue Trinitatis. Noverint univerſi preſentem literam inſpecturi, quod diſſenſio que erat inter Dominum comitem *Conradum* de *Limbere* ex parte una & Dnum *juſtacium* de *Vornholte* Canonicum Mindenſem ex altera ſopita eſt ſub hac forma videlicet ſuper locatione curtis in *Munesle* Dnus comes *C.* jam dictus coram Domino Epiſcopo Mindenſi & Conventu recognovit ſe nichil juris habere in locatione curtis memorate, veruntamen ad peticionem ipſius comi-

comitis Dnus *J.* predictus ad presens curtem locabit eandem & porriget tali villico & uxori ejus & filiis qui digne valeat excolere & de ea ut justum est ministrare, omnem autem censum cum omni fructu & utilitate que usque ad tempus istud ex ipsa curia provenire solebat certo tempore & debito sine omni dilatione & dubio consequetur Dnus *justacius* sepedictus, quod si villicus negligere presumpserit post unius mensis spatium ipsam curiam suam intrabit Dnus *J.* jam dictus prosecutionem tamen Dno comiti *C.* dicto premissa & omnem censum debitum a villico cum debita emenda extorquebit & cum eo secundum jus Ecclesie procedet hactenus observatum. ut autem robur hec obtineant debitum sigillo Domini Episcopi Mindensis & Dni comitis sepedicti & Dni *justacii* roborantur.

CLXXXIV.

CLXXXIV.

SUPER DECIMA IN *GOLTBEKE* RESIGNATA MONASTERIO IN *AMELUNGESBORN.*

Honorabili Dno Mindenſis Eccleſie Epiſcopo *O.* & *A.* filius ejus *H.* & *L.* fratres & *C.* fratris eorum filius omnes comites in *Everſten* paratum in omnibus ſue fidelitatis obſequium, veſtre notum facimus dominationi, quod nos decimam in *Goltbeke* quam ab Eccleſia Mindenſi feodali jure tennimus per preſentem litteram in manus veſtras libere reſignamus veraciter profitentes quod ſicut modo per ſcriptum ſic manu & ore faciemus cum primum veſtre preſentie poterimus exhiberi, ita ſane ut ejusdem decime proprietatem conferatis eccleſie *Amelungesborn* Ciſterc. Ordinis & Hildesh. Dioc. jure perpetuo poſſidendam.

CLXXXV.

CLXXXV.

SUPER BONIS FEUDALIBUS.

Reverendo Domino suo Dei gratia Mindensis Ecclesie Episcopo *A.* *Comes* de *Dassele*, *A. L.* & *H.* suique filii sue possibilitatis obsequium semper promptum, Constare cupimus per litteras presentes vestre Dominationis honestatem, quod nos feoda & alia quecunque jure feodali de Mindensi Ecclesia possidemus resignamus in vestras manus rogantes omni studio vestram Dominationem quatenus eadem feoda & alia quecunque de Mindensi possidemus Ecclesia Dno *C.* comiti de *Eberstein* porrigatis libere & absolute.